

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

**ENTEGRE RAPORLAMANIN İÇ DEĞİŞİM
MEKANİZMASI VE YATIRIMCI KARARLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
(Doktora Tezi)**

Ahmet AKBAŞ

**Prof. Dr. Osman KARAMUSTAFA
Dr. Öğretim Üyesi Ali ÇOŞKUN**

Danışmanlar

**RİZE
2020**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalında, Ahmet Akbaş tarafından hazırlanan” *Entegre Raporlamanın İç Değişim Mekanizması ve Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi*” başlıklı bu çalışma, 26.10.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Osman KARAMUSTAFA

Kabul/Red

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ali COŞKUN

Üye: Prof. Dr. Ahmet Vedat AKGİRAY

Kabul/Red

Üye: Prof. Dr. Fikret ÇANKAYA

Kabul/Red

Üye: Doç. Dr. Mustafa SAVCI

Kabul/Red

Üye: Doç. Dr. Ali ALTINER

Kabul/Red

___/___/___

Doç. Dr. Ahmet YANIK
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

İşletme Doktora Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Entegre Raporlamanın İç Değişim Mekanizması ve Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi” konulu tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dahil, sahibine / kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır.

Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversitemiz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 11/11/2020

Ahmet AKBAŞ

ÖN SÖZ

Doktora dönemi boyunca akademik gelişimime olumlu yönde katkı sağlayan, fakültede yaşadığım zor günlerde her daim desteğini hissettiğim değerli danışman hocam Prof. Dr. Osman Karamustafa'ya teşekkürü bir borç bilirim. Tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen, gelişimime önemli katkılar sağlayan değerli hocam ve ikinci danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali Coşkun'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, tez izleme komitesinde ve savunma jürisinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Vedat Akgiray'a, Prof. Dr. Fikret Çankaya'ya, Doç. Dr. Mustafa Savcı'ya ve Doç. Dr. Ali Altınır'e teşekkür ederim. Doktora sürecinde her daim yardımcı olan değerli abim Davut Mert'e teşekkür ederim. Son olarak, tüm eğitim hayatım boyunca bana emek veren değerli anneme, babama ve aileme, her daim yanımda olan “kadim” dostlarıma, ayrıca bu dönemde çalışma yoğunluğundan zaman ayıramadığım değerli eşime ve çocuklarıma sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

“Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü birimince desteklenmiştir. Proje Numarası: SDK-2019-1030”

“This work was supported by Research Fund of the Recep Tayyip Erdogan University. Project Number: SDK-2019-1030”

Ahmet Akbaş

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ.....	4
İÇİNDEKİLER.....	5
ÖZET.....	8
ABSTRACT.....	9
KISALTMALAR.....	11
TABLolar LİSTESİ.....	13
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	15
GİRİŞ.....	16

BİRİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR

1.1. GİRİŞ.....	26
1.2. ENTEGRE RAPORLAMA KAVRAMI VE TANIMI	26
1.3. ENTEGRE RAPORLAMANIN GELİŞİM SÜRECİ	29
1.4. ENTEGRE RAPORLAMANIN AMACI	39
1.5. ENTEGRE RAPORLAMANIN ÖNEMİ VE SAĞLADIĞI FAYDALAR.....	42
1.6. ULUSLARARSI ENTEGRE RAPORLAMA ÇERÇEVESİ.....	47
1.6.1. Entegre Düşünce ve Sürdürülebilir Değer Yaratma	52
1.6.2. Sermaye Öğeleri	55
1.6.3. Kılavuz İlkeleri	57
1.6.4. İçerik Öğeleri	62
1.7. ENTEGRE RAPORLAMADA YAŞANILAN ZORLUKLAR VE ENTEGR RAPORLAMA ÜZERİNE YAPILAN ELEŞTİRİLER.....	68
1.8. ENTEGRE RAPORLAMA LİTERATÜRÜ	71
1.9. BÖLÜM ÖZETİ	81

İKİNCİ BÖLÜM

ENTEGRE RAPORLAMANIN YATIRIMCI KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. GİRİŞ	82
2.2. LİTERATÜR TARAMASI	83
2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	86
2.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE KISITLARI.....	87
2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	88
2.5.1. Çalışmanın Örneklemi	88
2.5.2. Anket Sorularının Hazırlanması	90
2.5.3. Verilerin Toplanması	91
2.6. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI	91
2.6.1. Veri Setinin Oluşturulması	92
2.6.2. Anketin Çalışmasının Genel ve Demografik Bulguları.....	92
2.6.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	92
2.6.4. Kurumsal Yatırım Uzmanlarının Entegre Raporlama Farkındalık Düzeyleri.....	94
2.6.5. Anket Çalışmasının Betimleyici İstatistikleri.....	95
2.7. ENTEGRE RAPORLAMA İÇERİK ÖĞELERİNİN GRUP ORTALAMALARI ÖNEMLİLİK DÜZEYLERİ	101
2.8. GRUP DEĞİŞKENLERİ ARASINDA KORELASYON ANALİZİ....	102
2.9. GRUP ORTALAMALARI ANOVA TEST SONUÇLARI.....	104
2.9.1. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı.....	104
2.9.2. Katılımcıların Kurumsal Yatırım Şirketindeki Rolüne Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı.....	106
2.9.3. Katılımcıların Çalışma Yılına Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı.....	107
2.9.4. Katılımcıların Yatırım Şirketine Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı.....	110
2.10. YATIRIM KARARLARINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	111
2.10.1. Verilerin Faktör Analizine Uygunluğu	112
2.10.2. Faktör Sayısının Belirlenmesi.....	112

2.10.3. Faktörlerin Adlandırılması.....	113
2.11. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	118
2.12. BÖLÜM ÖZETİ.....	122
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ENTEĞRE RAPORLAMAYA GEÇİŞ YAPAN FİRMALARDA İÇ	
DEĞİŞİM MEKANİZMASI	
3.1. GİRİŞ.....	124
3.2. LİTERATÜR TARAMASI.....	125
3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	126
3.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE KISITLARI.....	127
3.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	128
3.5.1. Laughlin’ın Değişim Modeli ve Örgütsel Değişim.....	128
3.5.2. Çalışmanın Örneklemi.....	130
3.5.3. Mülakat Sorularının Hazırlanması ve Araştırma İzni.....	130
3.5.4. Verilerin Toplanması ve Görüşme Süreci.....	131
3.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	132
3.6.1. Mülakat Görüşme Katılımı.....	132
3.6.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	133
3.6.3. Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki Algıları.....	133
3.6.4. Katılımcıların Entegre Raporlama Hakkındaki Algıları.....	136
3.6.5. Katılımcıların Yatırım Kararları Hakkındaki Algıları.....	144
3.6.6. Katılımcıların İç Değişim Mekanizması Hakkındaki Algıları...	147
3.7. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	156
3.8. BÖLÜM ÖZETİ.....	159
SONUÇ.....	161
KAYNAKLAR.....	165
EKLER.....	177
Ek-1: Anket Formu.....	177
Ek-2: Mülakat Kılavuzu.....	181
Ek-3 Ön Yazı.....	185
Ek-4: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu.....	186
Ek-5: Kurumsal Yatırım Şirketleri.....	187
Ek-6:Dönüştürülmüş Faktör Analizi.....	190
ÖZ GEÇMİŞ.....	191

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: İşletme

Tez Türü: Doktora

Danışmanlar: Prof. Dr. Osman KARAMUSTAFA & Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇOŞKUN

Hazırlayan: Ahmet AKBAŞ

Yıl: 2020

Sayfa Sayısı: 191

ÖZET

ENTEGRE RAPORLAMANIN İÇ DEĞİŞİM MEKANİZMASI VE YATIRIMCI KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Finansal tablolar yatırımcıların karar almalarında en çok başvurulan kaynaklardan biridir. Finansal tablolar, firmaların durumunu yansıtan belgeler olmakla beraber, son dönemlerde yatırımcıların finansal olmayan bilgilere talebi hızla artmaya başlamıştır. Bu doğrultuda, finansal tabloların diğer bilgileri de yatırımcı ve çıkar gruplarına sunan raporlara duyulan ihtiyaç, entegre raporlama kavramını gündeme getirmiştir. Bu değişim, şirketlerin raporlama süreçlerinde önemli yapısal dönüşüm gerekliliğini de beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma esas itibarıyla, iki ana amaç üzerine oturtulmuştur. İlk olarak, entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerinde nasıl bir etkisinin bulunduğu. Bu bağlamda, Türkiye’de faaliyet gösteren kurumsal yatırım firmalarında istihdam edilmiş olan yatırım uzmanlarının görüşleri alınmış ve entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerinde etkisinin olup olmadığı ampirik olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci amacı ise, entegre raporlama sürecindeki değişim analiz edilmiştir. Bu amaçla, Laughlin’in değişim modeli ile işletmelerin raporlama süreçlerinde köklü bir değişim olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre, entegre raporlama içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerinde etkisinin olduğu, ayrıca Türkiye’de entegre raporlama yayınlayan firmaların raporlama süreçlerinde yapısal değişikliklere gittiği tespit edilmiştir. Böylelikle bu çalışma, kurumsal yatırımcıların entegre raporlama içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisi ve raporlama sürecinde iç değişim mekanizmasını tartışarak Türkiye’de entegre raporlamanın iki farklı yönünü ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Entegre Raporlama, Yatırımcı Kararları, İç Değişim Mekanizması

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Social Sciences

Department: Business

Thesis Type: Ph. D. Dissertation

Supervisor: Professor Osman KARAMUSTAFA & Assistant Professor Ali ÇOŞKUN

Author: Ahmet AKBAŞ

Year: 2020

Pages: 191

ABSTRACT

INTERNAL CHANGE MECHANISM OF THE INTEGRATED REPORTING AND ITS EFFECT ON INVESTOR DECISIONS

Financial statements constitute a source of information most frequently used by investors to help them make their decisions. Although financial statements are reports that particularly reflect the financial condition of companies, there is a rapidly increasing demand on the part of the investors for non-financial information in recent years. Accordingly, the need for reports that provide different types of information of financial statements with investors and interest groups brought the new concept of integrated reporting to the agenda. This change, in turn, has brought along the necessity of important structural transformation in the reporting processes of companies.

The present work has two primary objectives. The first objective of this study is to measure the impact of content elements of integrated reporting on institutional investor decisions. To this end, a significant number of investment specialists who have been employed in particular institutional investment firms in Turkey were approached in asking for their opinions on this matter. Their views were examined empirically in an effort to determine whether the content elements of the integrated reporting had any significant impact on investor decisions. The second objective of the study is to analyze the change in the integrated reporting process. In this regard, this study uses the change model of Laughlin in an attempt to determine whether or not the companies have gone through any structural changes in the reporting process. These studies empirically show that the content elements of integrated reporting have had an impact on Turkish institutional investors' decisions, and the companies that issue integrated reporting in Turkey have gone through structural changes in the reporting process. Thus, this study discusses two aspects of

integrated reporting in Turkey, namely institutional investors' decision-making, and internal change mechanism in the reporting process in Turkey.

Keywords: Integrated Reporting, Investor Decision, Internal Change Mechanism

KISALTMALAR

BDDK:	Banka Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST:	Borsa İstanbul
ERTA:	Entegre Raporlama Türkiye Ağı
ESG:	Ekonomik, Sosyal ve Yönetişimsel
G20:	Group of 20
GRI:	Küresel Raporlama Girişimi
IFAC:	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IFRS:	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IIRC:	Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi
IIRC of SA:	Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi
IIRF:	Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi
IR:	Entegre Raporlama
JSE:	Johannesburg Borsası
KAP:	Kamu Aydınlatma Platformu
KMO:	Kaiser-Meyer-Olkin
KRI:	Anahtar Risk Göstergeleri
KPI:	Anahtar Performans Göstergeleri
NPS:	Net Tavsiye Skoru
PwC:	PricewaterhouseCoopers
ROA:	Aktif Karlılığı
ROE:	Öz kaynak Karlılığı
SDF:	Fransa Borsa Endeksi
SKD:	Sürdürülebilir Kalkınma Derneği

SPK:	Sermaye Piyasaları Kurulu
SPAST:	Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TKYD:	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TÜSİAD:	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TSB:	Türkiye Sigorta Birliği
TSKB:	Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası
TSPB:	Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
UK:	Birleşik Krallık
UN (BM):	Birleşmiş Milletler
WEF:	Dünya Ekonomik Forumu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 Türkiye’de Yayınlanan Entegre Raporlar	39
Tablo 2. Entegre Raporlama ile Klasik Raporlama Arasındaki Farklılıklar.....	41
Tablo 3. İçerik Öğelerinin Karşılaştırılması	51
Tablo 4. Entegre Raporlama Sermaye Öğeleri	56
Tablo 5: Entegre Raporlama Kılavuz İlkeleri.....	57
Tablo 6. Entegre Raporlama İçerik Öğeleri.....	63
Tablo 7: Ankete Katılım Düzeyi.....	91
Tablo 8. Demografik Özellikler.....	93
Tablo 9: Kurumsal Yatırım Uzmanlarının Farkındalık Düzeyleri.....	94
Tablo 10. A Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	95
Tablo 11. B İşletme Modeli ve İşletme Yapısının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	96
Tablo 12. C İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlamanın Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	97
Tablo 13. D Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergesinin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi.....	97
Tablo 14. E İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınmasının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	98
Tablo 15. F İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri Betimleyici İstatistikleri..	98
Tablo 16. G İşletmenin Ücretlendirme Politikalarının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	99
Tablo 17. H Analitik Yorumların Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi.....	99
Tablo 18. I Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgilerin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	100
Tablo 19. J İşletmenin Finansal Performansının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi	101

Tablo 20. Entegre Raporlama İçerik Öğelerinin Grup Ortalamaları Önemlilik Düzeyleri.....	102
Tablo 21. Korelasyon Test Sonuçları	103
Tablo 22. Eğitime Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları	104
Tablo 23. Eğitime Göre ANOVA Test Sonuçları.....	105
Tablo 24. Yatırım Şirketindeki Role Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları	106
Tablo 25. Yatırım Şirketindeki Role Göre ANOVA Test Sonuçları	107
Tablo 26. Çalışma Yılına Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları	108
Tablo 27. Çalışma Yılına Göre Brown-Forsythe Test Sonucu.....	108
Tablo 28. Çalışma Yılına Göre ANOVA Test Sonuçları	109
Tablo 29. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları	110
Tablo 30. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre Brown-Forsythe Test Sonucu	110
Tablo 31. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre ANOVA Test Sonucu	111
Tablo 32:KMO ve Barlett Test Sonuçları.....	112
Tablo 33: Açıklanan Toplam Varyans Tablosu.....	1133
Tablo 34: Dönüştürülmüş Faktör Matrisi	114
Tablo 35. Organizasyonun Bileşenleri.....	128
Tablo 36. Görüşme Süreci	133
Tablo 37. Katılımcıların Demografik Özellikleri	133

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Entegre Raporlama Aşamaları.....	31
Şekil 2: Entegre Raporlama Aşamaları.....	33
Şekil 3: Entegre Raporlamanın Faydaları	43
Şekil 4 Entegre Raporlamanın Üç Farklı Yönü	46
Şekil 5: İşletme ve Çıkar Grupları için Yaratılan Değer	55
Şekil 6: Raporlamanın Sınırlarının Belirlenmesinde Dikkate Alınan Paydaşlar ...	61
Şekil 7: Değer Yaratma Sürecinde İş Modeli	65
Şekil 8: Entegre Raporlamanın Zorlukları.....	68
Şekil 9: Kurumsal Yatırım Şirketleri	90
Şekil 10: Faktör Analizi Çizgi Grafiği.....	113
Şekil 11: Laughlin'in Değişim Modeli	129

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile birlikte yayınlanmaya başlayan finansal tablolar, ilerleyen dönemlerde sermaye piyasalarının ve tüm yatırımcıların istek ve talepleri doğrultusunda değişmeye başlamıştır. Bu istek ve talepler finansal tablolarda önemli değişikliklere sebep olmuş, fakat tam anlamıyla yatırımcıların beklentilerini karşılamamıştır. Özellikle kurumsal yönetim anlayışının yaygınlaşması ve finansal olmayan bilgiye olan talebin artmasıyla yayınlanmaya başlayan finansal olmayan raporlar, yatırımcı bilgi ihtiyaçlarının karşılanması noktasında katkılar sağlamıştır. Böylece, şirketlerin finansal performansının yanında, finansal olmayan performansının da önem kazandığı ve yatırım kararları üzerinde etkili olduğu bir döneme geçilmeye başlanmıştır.

Finansal tablolar, endüstri devriminden sonra uzun yıllar şirket performansının değerlendirilmesinde tek kaynak iken (Aras & Sarıoğlu, 2015), daha sonra yaşanan siyasi ve ekonomik krizler, şirket skandalları ve çevresel problemler gibi sebepler finansal tabloların işletmenin performansını belirlemede yetersiz kaldığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Finansal tablolarda yer alan finansal bilginin yetersiz kalması, özellikle 1950’li yıllardan sonra yeni raporlama türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 2000 sonrası dönemde ise, uluslararası şirketlerin hazırlamış olduğu finansal tablolarda muhasebe hilelerinin ortaya çıkmasıyla başlayan şirket skandalları, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere ülkelerde finansal krizlerin belirleyici argümanı olmuştur. Yaşanan bu skandallar işletmelerin finansal raporlarının tartışılmasına sebep olmuş ve yatırımcılar tarafından finansal raporlar daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır. Yatırımcılar, yayınlanmış olan finansal raporlar ile işletmenin tam anlamıyla performansını ve aynı zamanda değer yaratma kabiliyetini değerlendirmekte zorlanmıştır. Daha önceki dönemlerde yayınlanan finansal olmayan raporlar, işletmenin finansal olmayan performansı hakkında bilgiler sağlasa da bu raporların denetiminin ve güvencesinin makul seviyede olmaması, belli bir standardının olmayışı gibi bazı sebeplerden dolayı yeni bir raporlama sunumuna olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde sosyal ve ekonomik faaliyetler ve çevre konuları giderek çıkar grupları için önemli hale gelmeye başlamıştır. Doğal kaynakların hızla tüketilmesi ve aynı zamanda da çevreye verilen zararlar, devletlerin ve işletmelerin bu konulara daha fazla önem vermesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebepten dolayı, işletmeler çeşitli riskler ile karşı karşıya kalmış ve işletmelerin finansal tablolarda yer almayan risklerin de finansal açıdan önemli olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, yatırımcılar finansal olmayan bilgileri daha fazla talep etmeye başlamıştır. İşletmeler için finansal tablolarda yer almayan, ancak şirketler için sosyal sorumluluk açısından önemli olan ekonomik, sosyal ve çevresel konular hakkında, bilgi kullanıcılarına ihtiyaca uygun bilgiler sağlayacak bir raporlama ihtiyacı doğmuştur. Çevresel raporlama ile başlayan, finansal olmayan raporlama türleri, günümüzde sürdürülebilirlik raporlaması ve son olarak entegre raporlama ile devam etmektedir.

Finansal olmayan raporlamanın son türlerinden biri olan sürdürülebilirlik raporlaması, bir kuruluşun faaliyetlerinden kaynaklanan ekonomik (economic), çevresel (environmental), sosyal (social) ve yönetim (governance) performansı hakkında çıkar gruplarına bilgi sağlar (GRI, 2019). Yatırım kararları için önemli bir etkiye sahip olan sürdürülebilirlik raporlaması işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini toplumdaki belirli çıkar gruplarına ve genel olarak topluma sunma süreci olarak tanımlanabilir (Nkosi, 2015, s. 9). Sürdürülebilirlik raporlaması doğrudan sürdürülebilir kalkınma kavramı ve hedefine bağlı olduğundan amacı, çok paydaşlı bir ortamda şirket performansını bütünsel olarak değerlendiren bilgileri çıkar gruplarına sunmaktır. Bu nedenle, yatırımcı için sürdürülebilirlik raporları iki açıdan önemlidir: Birincisi, finansal açıklamalar işletmelerin çevresel ve sosyal risklerini kapsamlı bir şekilde ortaya koyamadığı için, işletmelerin çevresel ve sosyal performansı hakkında bilgiler sunarak yatırım kararları için analizler yapmasına yardımcı olmaktadır. İkincisi, yatırımcılar, işletmelerin kurumsal yönetimi geliştirme ve şeffaflığı artırma çabalarının önemli bir göstergesi olarak sosyal ve çevresel risklerin raporlanmasını kabul etmektedir (Kwaghn, 2015, s. 26).

Günümüzde, işletmeler hissedarların ve yatırımcıların servetini maksimum kılmanın yanında, aynı zamanda paydaşlara karşı sorumluluklarını yerine getirmeyi

hedeflemektedir (Sarioğlu, 2018, s. 68). Bu amaçla, işletmeler tüm paydaşlara olan sorumluluklarını yerine getirmek için, faaliyet dönemi içerisinde yapmış olduğu çevresel, sosyal ve yönetişimsel faaliyetleri sürdürülebilirlik raporlaması aracılığıyla tüm çıkar gruplarıyla paylaşmaktadır. İşletmeler, hazırlamış olduğu finansal bilgileri, finansal raporlar ile finansal olmayan bilgileri de sürdürülebilirlik raporlaması ile toplumla paylaşmaktadır.

Entegre Raporlama, uzun vadede şirketin değer yaratma kapasitesini artıran bir raporlama türü olabileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı, Dünyada son on yıl içinde kurumsal raporlamanın önemli bir unsuru haline gelmeye başlamıştır. Entegre raporlama, klasik raporlamanın sağladığı genel amaçlı finansal tabloların yanında, finansal olmayan bilgileri çıkar guruplarına sunmayı amaçlamaktadır. Ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler şirketin sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği için yatırımcılar finansal olmayan bilgilere çok fazla önem vermeye başlamıştır (Aras ve Sarioğlu, 2015; Çelik, 2019; Hoque, 2017; Ighian,2015). Böylece, tek bir raporlama ile şirketin finansal bilgilerinin yanında finansal olmayan bilgilerin de sunulması amaçlanmıştır.

Güney Afrika'nın 1994 yılında demokratik yönetim anlayışını benimsemesinden sonra, Nelson Mandela'nın desteğiyle piyasalarda var olan güvensizliği ortadan kaldırmak ve işletmelere olan güveni artırmak amacıyla, Mervyn King tarafından bir çalışma komitesi oluşturulmuştur. KING I olarak adlandırılan ilk rapor 1994 yılında hazırlanmış, daha sonra ise 2002 yılında KING II ve 2010 yılında da KING III raporları yayınlanmıştır. Yayınlanan KING I ve KING II raporlarından sonra, net ve şeffaf bilgi paylaşımının önemi anlatılarak, işletmelerin entegre raporlama sunması teşvik edilmiştir. KING III raporundan sonra ise, Güney Afrika'da faaliyet gösteren ve aynı zamanda borsaya kote olan tüm şirketlerin “raporla ya da açıkla” anlayışı ile rapor hazırlaması yasal olarak zorunlu hale getirilmiştir (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 41).

İlk olarak Güney Afrika'da yayınlanmaya başlayan entegre raporlama, finansal bilgi kullanıcılarının kararlarını verirken işletmelerin finansal raporlarda sunduğu finansal bilgilerin ötesine geçmesine yardımcı olan ve finansal olmayan bilgilere de dikkat çekmesini sağlayan bir raporlama türüdür (IIRC, 2013). Entegre raporlama, finansal ve finansal olmayan bilginin sadece bir araya getirildiği

bütünleşik raporlamanın ötesinde bir kavramdır. İşletmenin kısa, orta ve uzun vadedeki stratejilerinin, kurumsal yönetim hakkında bilgilerin paylaşıldığı ve aynı zamanda işletme faaliyetlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik bağlamını gösterecek şekilde finansal ve finansal olmayan bilgilerin sebep-sonuç ilişkisi içerisinde kısa ve öz bir şekilde sunulduğu bir raporlama türüdür. Entegre raporlama, özellikle yatırımcıların işletmenin performansını sağlıklı bir şekilde değerlendirip, doğru bir yatırım kararı verebilmesi için işletmenin finansal tablolarına ek olarak, sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal sorumluluk raporlarında sunulan ve yatırımcı kararları için oldukça önemli olan bilgileri içerir.

Yatırımcı kararları için önemli olan bilgileri içeren entegre raporlama, kurumsal yönetimin bir raporlama anlayışı olarak görülmüştür. Birçok uluslararası şirket, yatırımcı kararlarını olumlu etkileyebilmek, finansal bilgi kullanıcılarına doğru ve tam bir şekilde bilgi sunabilmek için entegre raporlama hazırlamaya başlamıştır.

Bu çalışmada, ilk olarak entegre raporlama hakkında bilgiler verilmiş, daha sonra entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerinde etkili olup olmadığı ampirik olarak incelenmiştir. Bu bağlamda, hazırlanan anket çalışması ile Türkiye’de faaliyet gösteren kurumsal yatırım firmalarında çalışan araştırma uzmanı, finansal raporlama uzmanı, yatırım uzmanı veya portföy yöneticilerinin görüşleri anket aracılığıyla alınarak, i) entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırım kararlarında etkili olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmış, ii) yatırım uzmanlarının görüşleri doğrultusunda, Türkiye’de faaliyet gösteren firmalar için bir entegre raporlama çerçevesi hazırlanmaya çalışılmış, böylece kurumsal yatırımcıların kararları üzerinde potansiyel etki yapacak olan finansal ve finansal olmayan bilgiler belirlenmiştir.

Ayrıca, finansal olmayan performansın yatırımcı kararları üzerindeki artan önemi, şirketlerin raporlama sürecinde bir değişimi beraberinde getirmiştir. İşletmeler, yatırımcı kararlarını olumlu yönde etkileyebilmek için, gerçeğe ve finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun bir şekilde raporlama hazırlamayı amaçlamıştır. Finansal ve finansal olmayan performansın neden sonuç ilişkisi içerisinde, tek bir raporda sunulduğu entegre raporlama, işletmenin raporlama süreçlerinde köklü değişikliklere sebep olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla,

çalışmanın devamında, entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizması incelenmiştir. İşletmelerin raporlama süreçlerinde değişikliklerin nasıl olduğu ve ne tür problemlerle karşı karşıya kaldıkları araştırılmış, sonuç kısmında ise işletmelerin yeni bir raporlama türü olan entegre raporlamaya geçişte var olan problemlere yönelik çözüm önerilerine yer verilmiş, daha iyi bir raporlama için nelere dikkat edilmesi gerektiği hakkında çeşitli öneriler sunulmuştur.

Problem Tanımı

Kurumsal yönetim anlayışının raporlama türü olan entegre raporlama, şirketin stratejisini, performansını ve faaliyette bulunduğu ekonomik, sosyal ve çevresel sistem arasındaki bağlantıları şeffaflık içinde sunmayı amaçlamaktadır. 19. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkmaya başlayan finansal raporlama, günümüzde yatırımcıların karar vermelerinde dikkate aldıkları çok farklı kriterlerin oluşmasından dolayı, özellikle son yüzyılda finansal bilgi kullanıcılarının gerek duyduğu bilgiyi sağlamakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Sadece finansal bilgilerin sunulduğu finansal raporların hileler, önemli hatalar ve eksiklikler içermesi bazı şirket skandallarının ortaya çıkmasına sebep olmuş, bu skandallar küresel çapta ekonomik krizleri doğurmuştur. Şirketlerin finansal bilgilerinin yanında, paylaşması gereken ve bilgi kullanıcıları için oldukça önemli olan finansal olmayan bilgilerinin paylaşılmaması önemli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sebepten dolayı, işletmenin finansal bilgisinin raporlamasının yanında, finansal olmayan bilginin raporlanmasıyla yatırımcıların daha sağlıklı karar vermelerini sağlamıştır.

Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (International Integrated Reporting Council, IIRC) tarafından hazırlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinin temel amacı, sürdürülebilir kalkınmaya yardımcı olmaktır. Seçilen bu raporlama yaklaşımı, işletmeleri ve yatırımcıları entegre düşünmeye teşvik etmekte, aynı zamanda entegre rapor aracılığıyla da işletmenin yaratmış olduğu değeri sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir (Hsiao, 2015, s. 2).

Uzun yıllar yatırım kararlarında etkili olan finansal raporlar, günümüzde çoğu yatırımcı tarafından tek kaynak olarak görülmektedir. Yatırımcı kararlarını etkilemesi beklenen entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin Türkiye’de yatırım yapan yatırımcılara yararlı olup olmadığı konusunda yapılan çalışmalar

sınırlıdır. Entegre raporlama içinde yer alan finansal olmayan bilginin yatırımcı kararları üzerinde etkili olup olmadığı ise araştırılan bir konudur. Bu amaçla, çalışmanın ilk araştırma konusu entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin kurumsal yatırımcı kararları üzerinde etkili olup olmadığının ortaya çıkarılmasıdır.

Yatırımcı kararları üzerinde etkisinin olduğu düşünülen entegre raporlamanın işletmelerin raporlama sürecinde de önemli değişikliklere sebep olduğu görülmüştür. Bu amaçla, çalışmanın ikinci amacı olan ve hali hazırda Türkiye’de herhangi bir çalışmanın bulunmadığı entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizması incelenmiş ve işletmelerin nasıl bir değişim geçirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Amaçları

Bu çalışmada entegre raporun iki farklı yönü araştırılmıştır. Bu bağlamda, çalışma iki alt amaç üzerine oturtulmuştur.

Nicel araştırma ile, entegre raporlama içerik öğelerinin Türkiye’de kurumsal yatırımcı kararları üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yatırım kararlarını etkileyen içerik öğeleri belirlenmiş, kurumsal yatırımcıların ne tür bilgiler talep ettiği tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, Türkiye’de entegre rapor yayınlayan firmalar için kurumsal yatırımcıların kararlarında etkili olan öğelere yer verilerek, işletmelerin rapor içeriklerinde neler olması gerektiği sunulmuştur.

Nitel Araştırma ile, çalışmanın ikinci yönü olan Türkiye’de faaliyet gösteren ve entegre raporlama hazırlayan şirketlerin iç değişim mekanizması Laughlin’in değişim modeli (1991) üzerinden incelenmiştir. Yapılan nitel çalışma ile, Türkiye’de entegre raporlama hazırlayan firmaların yapısal bir değişikliğe gidip gitmediği ortaya çıkarılmaya çalışılmış, işletmelerin raporlama süreçlerindeki değişim, değişimlerin boyutu, raporlama uyum sürecinde yaşanan problemler ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın kapsamı, yürütülen nitel ve nicel araştırmaya bağlı olarak iki kısımda değerlendirilebilir.

Nicel araştırma, kurumsal yatırımcıların katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında bireysel ve yabancı yatırımcılar kapsam dışı bırakılarak çalışmanın yapılabilirliği zaman ve maliyet açısından artırılmaya çalışılmıştır.

Entegre raporda yer alan finansal ve finansal olmayan bilgiler, öncelikle bireysel, kurumsal ve yabancı yatırımcılar olmak üzere, kredi veren firmalar, firma çalışanları, devlet ve akademisyenler olmak üzere firma ile ilgili paydaşları ilgilendirmektedir. Paydaşlar amaçları doğrultusunda Entegre Raporlamada yer alan bilgileri kullanırlar. Araştırmada, kurumsal yatırımcıların yatırım kararları üzerinde entegre raporlamada yer alan bilgilerin etkisi ampirik olarak ortaya konmuştur.

Nitel araştırma çalışması ise, Türkiye’de faaliyet gösteren entegre rapor yayınlayan firmaları kapsamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Yapılan nicel çalışma ile, entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’de faaliyet gösteren kurumsal yatırım firmalarında istihdam edilmiş olan araştırma uzmanı, finansal raporlama uzmanı, yatırım uzmanı veya portföy yöneticilerinin entegre raporda yer alan içerik öğelerinin yatırım kararları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ampirik olarak ölçmek amacıyla bir anket formu (Ek 1)¹ tasarlanmıştır. Hazırlanan Anket formunun birinci bölümünde entegre raporlama içerik öğeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Likert tipi 5’li ölçek ile katılımcıların entegre raporlama içerik öğelerinin yatırım kararları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümünde ise, katılımcıların bazı özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim, hangi kurumsal yatırım şirketinde çalıştıkları, finans sektöründeki çalışma yılı gibi) ortaya konmuştur.

Çalışmada kullanılan anket formu Dahms’ın (2012) çalışması baz alınarak hazırlanmıştır. Bu yönde, ülkemizdeki entegre raporlama yayınlayan firmaların raporları da incelenerek formun oluşması sağlanmıştır. Yapılan bir ön çalışma ile

¹ Anket Çalışması, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 01.07.2016 tarihinde incelenmiş ve 2019/15 numaralı karar ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

anket formu bir yatırım uzmanına uygulanmış ve geri dönüşler sonucunda ankete nihai şekli verilmiştir.

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların algılarına yönelik yapılan anket çalışmasının öncelikle betimleyici istatistikleri, anket sorularının ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Daha sonra, grup değişkenleri arasındaki korelasyon test sonuçları, kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama içerik öğelerine ilişkin algılarının eğitime, kurumsal yatırım şirketindeki rolüne, çalışma yılına ve kurumsal yatırım şirketine göre bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyan ANOVA test sonuçlarına ve son olarak faktör analizine yer verilmiştir.

Entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizmasının incelenmesi nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat soruları hazırlanarak, altı firmadan entegre raporlama hazırlanma sürecinde bulunmuş veya entegre raporlama komitesinde bulunan yedi katılımcı ile derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmış, bir katılımcıdan ise yazılı olarak cevaplar alınmıştır. Elde edilen veriler, yorumsamacı paradigma kullanılarak analiz edilmiştir.

Mülakat görüşmeleri yapılmadan önce, hazırlanan ve Ek 2’de sunulan mülakat kılavuzu² ile üniversitede görev yapan ve daha önce nitel araştırma yöntemlerini kullanan bir öğretim üyesi ile deneme amaçlı derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmıştır. Katılımcıya mülakat görüşmesi öncesinde, mülakat görüşmesinin amacını bildiren ve Ek 3’te sunulan bir ön yazı çalışmanın amacını ve kapsamını açıklamak için verilmiş ve yapılan mülakat görüşmelerinin, katılımcının kendi isteği ile hiçbir baskı ve telkin olmaksızın araştırmaya katıldığını belirten Ek 4’te paylaşılan onam formu imzalatılmıştır. Ayrıca kişisel bilgilerin saklı kalması hususunda katılımcılara garanti verilmiştir. Araştırmanın detaylı anlatımına dördüncü bölümde yer verilmiştir.

Çalışmanın Kısıtları

Araştırmanın ana kütlelerini Türkiye’de yatırım yapan bireysel, kurumsal ve yabancı yatırımcılar oluşturmaktadır. Entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçerken, sadece kurumsal yatırım şirketlerinde istihdam edilmiş

² Mülakat kılavuzu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 01.07.2016 tarihinde incelenmiş ve 2019/15 numaralı karar ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

olan yeterli donanım ve deneyime sahip uzman kişilerden örneklem seçilmiş olması yapılan çalışmanın en temel kısıtıdır. Çalışma, Türkiye’de faaliyet gösteren ve aynı zamanda Kamu Aydınlatma Platformu’nda (KAP) yer alan kurumsal yatırım şirketlerinin çalışanları üzerinde gerçekleştirilmiş olup, bireysel ve yabancı yatırımcılar dikkate alınmamıştır.

Çalışmanın diğer kısıtı ise, yatırım şirketlerinin çalışanlarına ulaşmakta yaşanan bazı sıkıntılar³ yüzünden sadece 93 yatırım şirketi çalışanından anket cevapları alınabilmektedir.

Türkiye’de entegre raporlama yapan şirket sayısının 2019 Haziran itibari ile sadece yedi olması nitel araştırma kısıtının en belirleyicisidir. Bunun yanında, yapılan görüşmelerde, işletme yöneticilerinin veya entegre raporlama komitesi üyelerinin bazı önemli bilgileri kurumsal sır gerekçesiyle paylaşmaması ve iç değişim mekanizması incelenirken, bazı işletmelerde üst düzey yöneticilerin yoğunluğundan dolayı entegre raporlama hazırlayan orta dereceli yöneticiler ile mülakat yapılması çalışmanın diğer kısıtları olarak ifade edilebilir.

Çalışmanın Bölümleri

Çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, çalışmanın probleminin tanımı, amaçları, kapsamı, araştırma yöntemleri ve kısıtları özetlenmiştir. Çalışmanın diğer bölümlerinin genel hatları ile aşağıda sunulmuştur.

Birinci Bölümde, entegre raporlama kavramı, tarihsel gelişimi, önemi incelenerek, uluslararası raporlama çerçevesi hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde, literatürde entegre raporlama hakkında yapılan eleştirilere yer verilmiş, raporlamanın zayıf yanları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, entegre raporlama üzerine literatür taraması yapılmış, çalışmalar kısaca açıklanmıştır.

İkinci bölümde, ilk olarak literatürde entegre raporlamanın yatırım kararları üzerindeki etkisini ortaya koyan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir. Bu bölümde, araştırmanın amacı, metodolojisi, örnekleme, anket sorularının hazırlanması, veri toplama süreci sunulmuş olup, çalışmanın veri analizinde kullanılan yöntemler açıklanarak sonuçlar analiz edilmiştir.

³ Anket verilerinin toplanması aşamasında, kurumsal yatırım şirketlerinin KAP ’ta yer alan e-mail adreslerine ve TSPB aracılığıyla üye kuruluşlara anket formu gönderilmiş, veri elde edilemeyen şirketler telefon ile aranmış ve bazı şirketlerden bireysel olarak veriler elde edilmiştir.

Üçüncü bölümde, ilk önce literatürde entegre raporlama uygulayan firmalarda iç değişim mekanizması üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra, bu firmalara uygulanan mülakat süreci ve mülakat sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışma sonuçları literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde, nicel ve nitel çalışmada elde edilen sonuçlar sunulmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve konu ile ilgili reel sektöre ve sonraki çalışmalara önerilerde bulunulmuştur.

Giriş Özeti

Giriş bölümünde, çalışmanın problemi, amaçları, kapsamı, yöntemi ve kısıtları hakkında kısa bir özet sunulmuştur. Çalışmanın bölümleri tanıtılmış ve yapılacak olan çalışmanın yapısı açıklanmıştır. Yapılan literatür incelemesi, Türkiye’de entegre raporlama üzerine yapılan çalışmalar ampirik sonuçlardan daha ziyade, konunun kavramsal olarak ele alındığını göstermiştir. Bunun temel sebebi, entegre raporlama hazırlayan şirket sayısının sınırlı olmasıdır. Bu sebepten dolayı, raporlama konusu hakkında literatür araştırmasının olduğu, aynı zamanda da yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin nicel bir çalışmaya dayanarak araştırıldığı, şirketlerin entegre raporlamaya geçiş esnasındaki iç değişim mekanizmasının incelendiği ve entegre raporlama sunan işletmeler ve diğer kurumlar için çeşitli çözüm önerilerinin sunulduğu bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR

1.1. GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde, entegre raporlama ve Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi hakkında literatür çalışmasına yer verilmiştir. İlk olarak entegre raporlama kavramı ve gelişim süreci anlatılmıştır. Entegre raporlamanın amacının ne olduğuna, farklı paydaşlar yönünden faydalarına ve önemine değinilmiş, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde yer alan ilkeler, öğeler ve kavramlar açıklanmıştır. Entegre raporlamada yaşanan zorluklar ve yapılan eleştiriler sunulduktan sonra, öncü niteliğindeki bazı çalışmalar değerlendirilmiştir.

1.2. ENTEGRE RAPORLAMA KAVRAMI VE TANIMI

İşletmeler, faaliyet dönemi içerisinde faaliyetlerinden kaynaklanan finansal bilgileri finansal raporlar, finansal olmayan bilgileri ise sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması gibi finansal olmayan raporlar aracılığıyla çıkar gruplarına sunmaktadır. Finansal raporlar yatırımcılar için kurumsal raporlamanın önemli unsuru olarak kabul edilmektedir (Eccles ve Spiesshofer, 2015). İşletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarına ait finansal bilgileri çıkar gruplarına sunmak için hazırlanan finansal raporlar, tüm paydaşların çıkarları gözetilmeden hazırlanmaktadır. Özellikle kurumsal yönetim anlayışının gelişmesiyle birlikte popüler olmaya başlayan finansal olmayan raporlama türleri, tüm paydaşların çıkarlarını dikkate almaya başlamıştır. Bu bağlamda, entegre raporlama klasik finansal ve finansal olmayan raporlarda yer alamayan, tüm çıkar grupları için önemli olan bilgileri sağlamaktadır.

Eccles ve Spiesshofe (2015), kurumsal raporlamanın üç temel türü olduğunu ifade etmiştir: finansal raporlama, sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama. Küresel ekonomik sistem içerisinde, denetçiler tarafından denetlenen ve belirli kural ve standartlara dayanan finansal raporlama önemli bir yer teşkil etmektedir. Finansal raporlama, yatırımcıların karar verebilmesi için ihtiyaç duyduğu bazı bilgileri sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu bilgilerin kalitesini artırabilmek için çeşitli düzenleyici kuruluşlar tarafından oluşturulan bu kural ve

standartlar, finansal raporlama ile ilgili geçmiş tecrübelerin bir sonucu olarak ifade edilebilir.

Sürdürülebilirlik raporlaması, 1990'lı yılların başlarından itibaren gündeme gelmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin finansal raporlarında yer almayan çevresel, sosyal ve yönetim performansları hakkında çıkar gruplarına bilgi sağlamayı amaçlar. Özellikle bilgi çağında, çıkar gruplarının bilgi gereksinimleri değiştikten sonra, işletmeler finansal performansın yanında finansal olmayan performansı farklı raporlama türleriyle paydaşlara sunmaya başlamıştır.

Teknolojide yaşanan hızlı değişim, firmaların çıkar gruplarına daha fazla sorumluluk bilinciyle veri aktarma gereğini ortaya çıkarmıştır. Fakat işletmenin sosyal, çevresel ve yönetsimsel faaliyetleri ile ilgili bilgiler sunan finansal olmayan raporlama türleri, çıkar gruplarının hala önem verdiği finansal bilgileri içermemektedir. Uluslararası piyasada hızlı sermaye hareketlerinin olduğu bir dönemde, finansal ve finansal olmayan bilgilerin ayrı olarak sunulması yatırımcı kararları için yeterli olmamaktadır. Bu dönemde, klasik finansal tablolar çıkar gruplarının ihtiyaç duyduğu bilgileri tam olarak sağlamaması; finansal olmayan raporlamada ise, yatırımcıların hala önem verdiği finansal raporların yer almaması, finansal bilgilerin yanında finansal olmayan bilgileri içerisinde barındıran entegre raporlama kavramının doğmasına sebep olmuştur. Kurumsal raporlamanın yeni raporlama türü olan entegre raporlama, yatırımcıların beklentileri doğrultusunda son on yıl içinde gelişmeye başlamıştır.

2009 yılından sonra Güney Afrika'da, daha sonra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşmaya başlayan entegre raporlamanın temel amaçlarından biri, çıkar gruplarına hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri bir arada sunarak etkili bir sunum ortaya koymaktır. Bu amaçla, entegre raporlama konsepti, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) tarafından da desteklenmektedir (Aras & Sarioğlu, 2015). Entegre raporlama içinde finansal ve finansal olmayan bilginin yer aldığı bir raporlama türüdür. Yatırımcıların raporlamanın karmaşık yapısından kurtulmaları için hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, uluslararası şirketler arasında her geçen gün popülerliğini artıran ve yaklaşık olarak 62 farklı ülkede 1.600 üzerinde işletmede yayınlanan

entegre raporlamanın (KPMG, 2018), sıradan bir entegrasyonun daha ötesinde olduğu söylenebilir (Sarıoğlu, 2018).

Literatürde, entegre raporlama farklı şekillerde adlandırılmıştır. Robert Eccles (Eccles ve Krzus, 2010) tarafından ilk kez tek rapor (One Report) olarak adlandırılan entegre raporlama, daha sonraki ulusal çalışmalara bakıldığında “tümleşik rapor”, “bütünleşik rapor” gibi isimlerle adlandırılmasına rağmen, tam olarak tümleşik ve bütünleşik kavramları ile açıklanamadığı için “entegre raporlama” olarak literatürde yer almıştır.

Literatürde entegre raporlamanın ilk tanımlarından biri KING III raporunda şu şekilde yapılmıştır: Şirket performansının hem finansman hem de sürdürülebilirliği açısından bütünsel ve bütünleşik bir temsilidir (KING III, 2009, s. 108). King IV raporunda ise, bir işletmenin zaman içinde değer yaratma konusunda periyodik bir raporlama ile sonuçlanan entegre düşünceye dayalı bir süreç olarak ifade edilmiştir (KING IV, 2016, s. 13).

Eccles ve Kurz (2010) entegre raporlamayı, işletmenin yıllık faaliyet raporunda yer alan finansal ve finansal olmayan (çevresel, sosyal ve yönetim gibi) bilgileri ve işletmenin kurumsal sosyal sorumluluk veya sürdürülebilirlik raporları içerisinde yer alan bilgileriyle birleştiren tek bir rapor olarak tanımlamıştır. Entegre raporlamanın içinde farklı çıkar gruplarına yönelik bilgilerin yer aldığını ve tüm bilgilerin entegre edilmesinin, bütünleşik bir raporun hazırlanmasından çok daha fazlası olduğunu belirtmiştir. Ek olarak, Eccles ve Kurz, tek raporun sadece tek bir rapor anlamına gelmediğini vurgulamış, işletmenin temel finansal ve finansal olmayan bilgilerini birleştiren bir rapor olması ve şirketin belirli çıkar gruplarını hedef alan bilgilerden daha ziyade tüm çıkar gruplarını ilgilendiren bilgileri sağlaması gerektiğini belirtmiştir.

KPMG tarafından hazırlanan raporda, işletmenin stratejisini, iş modelini ve faaliyet gösterdiği alanlarla ilgili bilgileri tarihi performans ile sunan, aynı zamanda şirketin performans ölçütlerine ulaşması konusunda karşı karşıya kalabileceği riskleri açıklayan, kısa, orta ve uzun vadede sürdürülebilirliği nasıl sağlayacağını çıkar gruplarına aktaran bir raporlama türü olarak tanımlanmıştır (KPMG, 2011, s. 2).

Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'ne göre entegre raporlama (IIRC, 2013a, s. 7); *“Bir kuruluşun içinde yer aldığı dış çevre bağlamında stratejisi, yönetimi, performansı ve gelecekte beklenenlerinin kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığının kısa ve öz bir iletişimidir”*. Borsa İstanbul tarafından hazırlanan rehberde (Borsa İstanbul, 2014, s. 35), entegre raporlama işletmenin gelecekteki stratejisini, yönetim ve finansal performansı ile faaliyet gösterdiği alandaki çevresel, sosyal ve ekonomik faktörler arasındaki bağlantıyı tanımlar.

Yukarıdaki tanımlara ek olarak, Ayoola ve Olasanmi (2013) entegre raporlamayı, daha sürdürülebilir bir küresel ekonomiye ulaşmak için, bir işletmenin performansı ve ülkeye etkisi hakkındaki bilgileri bir araya getiren bir raporlama olarak tanımlamış, Abeysekera (2014) ise, entegre raporlamayı, çok boyutlu kaynaklar kullanarak kuruluşun uzun vadeli vizyonuna ve stratejisine ulaşma konusundaki performansının sunulması olarak ifade etmiştir.

Bu bağlamda, entegre raporlama işletmenin klasik finansal raporlarda yer alan finansal bilgileri ve finansal olmayan raporlama türlerinde yer alan finansal olmayan bilgileri birbiriyle bağlantılı olarak ortaya koyan, işletmenin nasıl değer yarattığını ve bu sosyal, çevresel ve ekonomik değeri kısa, orta ve uzun vadede nasıl sürdürülebilir kılacağına kısa ve öz bir biçimde anlatımı olarak ifade edilebilir.

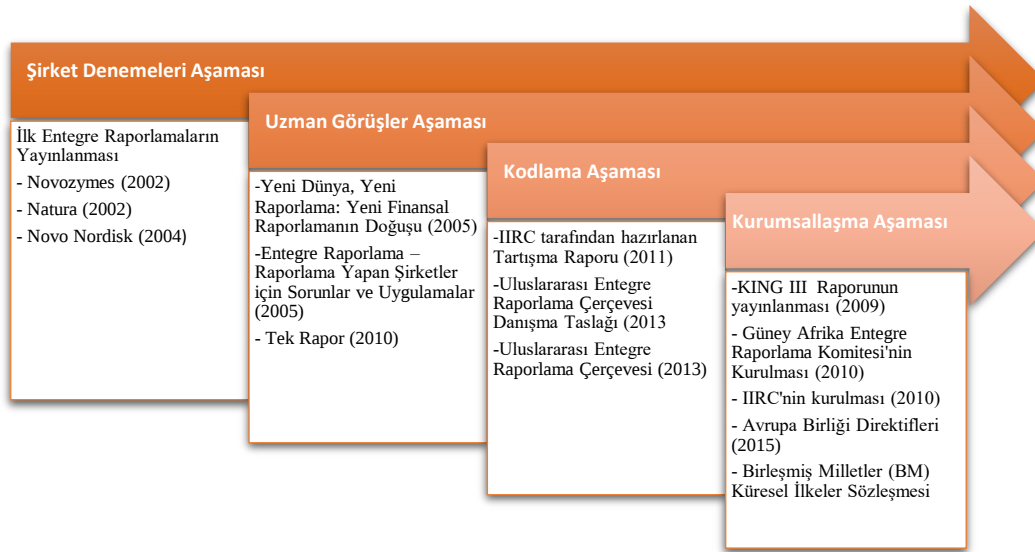
Entegre raporlama günümüzde birçok değişikliğe veya gelişmeye neden olmuştur. Faaliyet odaklılığı yerine stratejik odaklılığa önem veren, kısa vadeli bakış açısı yerine daha uzun vadeli bakış açısına sahip olan, geriye dönük bir analizden ziyade ileriye dönük bir süreç olduğu düşünülen ve niteliksel bir yorum ve niceliksel bilgi sağlayan bir raporlama türüdür (Hertgers, 2016). Raporlamaya yeni bir bakış açısı ve raporlama sürecinde finansal olmayan bilginin faaliyet raporuna girmesi gibi önemli değişiklikler getiren entegre raporlama kurumsal yönetim anlayışının önemli bir parçası haline geleceği düşünülmektedir.

1.3. ENTEGRE RAPORLAMANIN GELİŞİM SÜRECİ

2000'li yılların başlarında ortaya çıkmaya başlayan şirket skandalları, küresel çapta bir finansal krizin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve birçok ülke ekonomisine zarar vermiştir. Ortaya çıkan bu ekonomik problemler, finansal raporlamanın tüm paydaşlar için tek başına yeterli olmadığını göstermiştir. Hızlı sermaye hareketlerinin olduğu günümüzde finansal sınırlar ortadan kalkmış,

yatırımcılar birçok farklı ülkede yatırım yapmaya başlamıştır. Yatırımcı kararları için hala önemli olan finansal raporlar, ortaya çıkan şirket skandalları ile birlikte tartışılmaya başlanmış ve yeni raporlama türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Finansal olmayan bilgilerin yer aldığı finansal olmayan raporlar, çıkar gruplarının talep ettiği bilgileri sağlamakta, finansal raporlamada olduğu gibi, yetersiz kalmıştır. Kurumsal yönetim anlayışının raporlama türlerinden biri olan entegre raporlama ile var olan problemlerin çözümüne yönelik bir çerçeve geliştirilerek, yatırımcılar ve tüm paydaşlar için doğru, eksiksiz ve tam finansal ve finansal olmayan bilginin de içinde yer aldığı bir rapor oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla oluşturulan entegre raporlama, bilgi kullanıcıların talep ettiği bilgileri kısa ve öz olarak sunduğundan dolayı özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde popüler olmaya başlamış, yeni bir raporlama türü olmasına rağmen birçok uluslararası şirket tarafından yayınlanmaya başlamıştır.

Entegre raporlamanın tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk çalışmaların 1970’li yılların başında başladığı ve UK Accounting Standards Steering Committee (Birleşik Krallık Muhasebe Standartları Yönlendirme Komitesi) tarafından yayınlanan “Kurumsal Raporlama” (The Corporate Report) başlığıyla hazırlanan raporda, kurumsal rapor içeriğindeki bilgilerin sadece hissedarların ve yöneticilerin bakış açısıyla değil, tüm çıkar gruplarının ihtiyaçları düşünülerek hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir (Köse & Çetinel, 2017). Hazırlanan bu rapor, tam olarak entegre raporlama çalışması olarak görülmesi de içerik bağlamında entegre raporlamanın temel amaçlarından biri olan, raporun tüm paydaşların ihtiyaçları gözetilerek hazırlanması amacını taşıdığı için ilk çalışmalardan biri olarak kabul edilebilir.

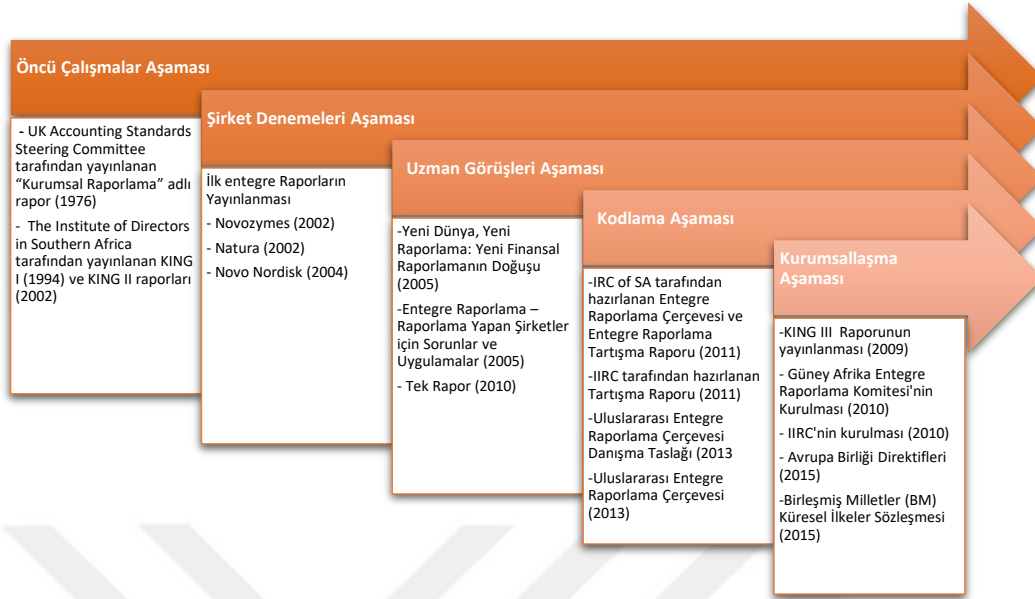
Şekil 1: Entegre Raporlama Aşamaları (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015)

Eccles ve Krsuz (2015) entegre raporlama gelişim sürecinin dört aşamadan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Şekil 1’de görüldüğü gibi, ilk aşama şirket denemeleri, ikinci aşama uzman görüşleri, üçüncü aşama kodlama ve son aşama kurumsallaşmadır. Eccles ve Krsuz, King öncülüğünde hazırlanan kurumsal yönetim anlayışı çalışmalarını entegre raporlama gelişim süreci içine dahil etmemiştir. Yayınlanan KING I ve KING II raporları, aslında tam anlamıyla entegre raporlama çalışması olmamasına rağmen, içerik bağlamında entegre raporlama gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Bu sebepten dolayı, çalışmada gelişim süreci beş aşamadan oluşturulmuş, ilk aşama öncü çalışmalar aşaması olarak eklenmiştir.

Entegre raporlama çalışmaları, temelde kurumsal yönetim anlayışı ile birlikte gelişmeye başlamıştır. Kurumsal yönetim anlayışı ve aynı zamanda kurumsal yönetim anlayışının raporlama türlerinden biri olan entegre raporlama çalışmaları, ilk olarak 1994 yılında, Nelson Mandela’nın destekleriyle, Güney Afrika’daki piyasalara olan güvenin ve şirketlerde hesap verebilirlik ve şeffaflığın artırılması için University of South Afrika’da görev yapan, aynı zamanda eski bir yargıç olan Mervyn King öncülüğünde bir çalışma komitesi ile başlamıştır. Komitenin hazırladığı rapor, KING I olarak bilinen “King Raporu: Güney Afrika için Kurumsal Yönetişim- 1994” (King Report On Corporate Governance For South Africa) adıyla Güney Afrika’da faaliyet yürüten şirketlere sunulmuştur (Aras

& Sarıoğlu, 2015). Hazırlanan raporda, şirketlerin kurumsal yönetim anlayışı ile ilgili etik ve etkili yönetim anlayışının nasıl olması gerektiği paylaşılmıştır. Ayrıca, geniş yelpazedeki paydaşların çıkarları dikkate alınarak, kurumsal yönetimin mali ve düzenleyici yönlerinin ötesine geçilerek raporlamaya bütünsel bir bakış açısı sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Şirketlerin faaliyet gösterdikleri toplum ve çevreden bağımsız hareket edemeyeceği raporda belirtilmiştir (KING I, 1994).

The Institute of Directors in Southern Africa tarafından, KING II olarak bilinen “King Raporu: Güney Afrika için Kurumsal Yönetişim- 2002” (KING II, 2002) adlı rapor King öncülüğünde yayınlanmıştır. Yayınlanan bu raporda, kurumsal yönetim anlayışının prensipleri paylaşıldıktan sonra “Entegre Sürdürülebilirlik Raporlaması” (Integrated Sustainability Reporting) başlığı altında, Güney Afrika’da faaliyet gösteren şirketlerin finansal olmayan raporları da sunması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda, en az yıllık olarak sosyal, etik, güvenlik, sağlık ve çevre yönetimi politikaları ve uygulamalarının niteliği ve kapsamı hakkında bilgi vermesi ve yayınlanacak bilgilerin paydaşlarla ilgili olup olmadığına yönetim kurulunun karar vermesi gerektiği belirtilmiştir. Raporun son kısmında şirketler için çeşitli öneriler sunulmuştur. Rapor yayınlandıktan sonra Johannesburg Borsası (JSE), borsada faaliyet gösteren şirketlerin hazırlanan KING II raporunda yer alan ilke ve prensiplere nasıl uyduklarını belirtmesi zorunlu kılınmıştır (Aras & Sarıoğlu, 2015). Yayınlanan KING I ve KING II raporları, entegre raporlama gelişiminde öncü çalışmalar olarak kabul edilmiş ve Eccles ve Krsuz (2015) tarafından hazırlanan gelişim aşamalarına ek olarak, Şekil 2’de görüldüğü gibi, öncü çalışmalar aşaması eklenmiştir.

Şekil 2: Entegre Raporlama Aşamaları (Eccles, Krzus & Ribot, 2015)

2002 yılında ilk entegre raporlar Danimarkalı Novozymes ve Novo Nordisk ve Brezilyalı Natura şirketi tarafından yayınlanmıştır. Bir biyoteknoloji şirketi olan Novozymes, "Entegre Yıllık Rapor, Çevresel ve Sosyal Rapor" (Integrated annual report, Environmental and Social Report) adıyla ilk entegre raporu paylaşmıştır (Eccles, Krzus ve Ribot, 2015). Şirket denemeleri aşaması olarak ifade edilen bu dönemde, temel amaç çevresel ve sosyal performansın çıkar gruplarına aktararak, sürdürülebilirliğe katkı sağladığı ifade edilebilir.

Gelişim sürecinin üçüncü aşamasına bakıldığında, Eccles ve Krzus (2015) üç farklı çalışmanın entegre raporlamanın gelişmesine katkı sağladığını ifade etmiştir. İlk çalışma, Allen White tarafından hazırlanmıştır. Rapor, kâr amacı gütmeyen "Business for Social Responsibility" (BSR) tarafından "Yeni Dünya, Yeni Raporlama: Yeni Finansal Raporlamanın Doğuşu (New Wine, New Bottles: The Rise of Non-Financial Reporting) (White, 2005) adıyla yayınlanmıştır. Raporda, Amerika'da Enron, WorldCom ve Tyco gibi, Avrupa'da ise Ahold, Parmalat and ABB gibi şirketlerin batmasından sonra yeni bir raporlama türüne duyulan ihtiyaç dile getirilmiştir. İlk entegre raporlama yayınlayan şirketlerin finansal olmayan raporlamanın, dünyada standart bir rapor uygulama seviyesine yükselmesine öncülük ettiği söylenebilir. Ayrıca Allen White, finansal olmayan

raporlamanın anahtar göstergeleri, ölçüm teknikleri, raporlama çerçevesi veya iletişim stratejilerindeki bazı problemleri nedeniyle başarısız olduğunu, finansal olmayan raporlama yerine, mali raporlamanın tek başına sunamadığı bilgileri çıkar gruplarına sunan entegre raporlamanın gelecekte kurumsal raporlamanın bir unsuru olabileceğini belirtmiştir. İkinci çalışma (Solstice, 2005), kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan “Solstice Sustainability Works” tarafından “Entegre Raporlama – Raporlama Yapan Şirketler için Sorunlar ve Uygulamalar” (Integrated Reporting-Issues and Implications For Reporters) adıyla yayınlanmıştır. Çalışmada, entegre raporlama tanımlanmış, entegre raporlamanın beklenen faydaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar açıklanmıştır.

Uzman görüşleri aşamasının son çalışmasına bakıldığında, Eccles ve Krzus (2010) tarafından yayınlanan “Tek Rapor” (One Report) adlı çalışmada entegre raporlama kapsamlı bir şekilde anlatılmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasından sonraki dönemlerde birçok araştırmada ana kaynak olarak kullanılmış ve entegre raporlamaya öncülük eden en temel eserlerden biri olmuştur.

Kodlama aşaması dönemine bakıldığında, Eccles ve Krzus (2015) üç farklı çalışmayı öne çıkartmıştır. İlk entegre raporlama çerçevesi çalışması, Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi (The Integrated Reporting Committee of South Africa- IRC of SA) tarafından “Entegre Raporlama Çerçevesi ve Entegre Raporlama Tartışma Raporu” (Framework for Integrated Reporting and the Integrated Report Discussion Paper) (IRC of SA, 2011) başlığıyla Mervyn King öncülüğünde yapılmıştır. IRC of SA tarafından hazırlanan rapor yayımlandıktan sekiz ay sonra, Mervyn King’in de üye olduğu ve çalışmalara katıldığı IIRC tarafından hazırlanan “Tartışma Raporu” (Discussion Paper) (IIRC, 2011) kamuoyu ile paylaşılmıştır. Hazırlanan rapor daha önce yayınlanan tartışma raporundan daha kapsamlı bir şekilde hazırlanmış, entegre raporlamanın ne olduğu, neden önemli olduğu ve diğer raporlama türlerinden nasıl farklı olduğu açıklanmıştır. Yapılan çalışmada, iş modeli ve değer yaratma gibi önemli kavramlara vurgu yapılmıştır. Ayrıca, dünyada her alanda önemli değişikliklerin olduğu bir dönemde raporlamanın da dönüşüm içinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Entegre raporlamanın standartlaştırma ve genel çerçeve oluşturma çalışmaları 2013 yılında IIRC tarafından hazırlanan “Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Danışma Taslağı” (Consultation Draft of the International <IR> Framework) (IIRC, 2013c) dünya kamuoyu ile paylaşılmış ve farklı çevrelerden görüşler alınarak Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (The International <IR> Framework) (IIRC, 2013b) oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçevede, ilk bölümde entegre raporlama kavramı tanımlanmış, temel kavramlardan değer yaratma, sermaye öğeleri kavramları ve değer yaratma süreci (iş modeli) açıklanmıştır. İkinci bölümde ise, entegre raporlama hazırlanma aşamasında kullanılacak kılavuz ilkeler ve içerik öğeleri tanıtılmıştır. Hazırlanan bu rapor birçok dilde yayınlanarak, entegre raporlamanın gelişimi sağlanmıştır.

Son aşamaya bakıldığında ise, ilk olarak 2009 yılında Mervyn King öncülüğünde KING III (KING III, 2009) raporu olarak bilinen rapor yayınlanmıştır. JSE tarafından yayınlanan bu rapor ile borsaya kote olan tüm şirketlerin entegre raporlama yayınlamasını, aksi durumda neden yayınlanmadığının açıklanması zorunlu hale getirilmiştir (Yücel, 2018). Aynı yıl içerisinde, Güney Afrika’da entegre raporlama ve entegre düşünce fikrinin yaygınlaşması için ilk konsey Güney Afrika Entegre Raporlama Konseyi (Integrated Reporting Council of South Africa) kurulmuştur. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants – IFAC) ve GRI iş birliği ile Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (The International Integrated Reporting Council – IIRC) İngiltere’de kurulmuştur. Kurumsallaşma açısından bu iki kuruluş, IRC of SA ve IIRC entegre raporlamanın kurumsallaşmasına ve yaygınlaşmasına önemli katkı sağlamıştır. Avrupa’da kurumsallaşma çalışmalarına ek olarak, 2015 yılında Avrupa Parlamentosuna üye 28 ülkeden 55’e karşı 599 oy ile finansal olmayan raporların yayınlanması ile ilgili bazı direktifler oy çokluğu ile kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu direktiflere göre, şirketlerin çevresel, sosyal ve çalışanlar ile ilgili faaliyetleri ve aynı zamanda insan haklarına saygı, yolsuzlukla mücadele ve rüşvet gibi konulardaki politikaları, riskleri ve sonuçları ayrı veya bütünsel olarak sunması gerektiği ifade edilmiştir. Yayınlanan bu direktif, Avrupa’da faaliyet gösteren yaklaşık 6.000 şirketi etkileyecektir (Eccles, Krzus, & Ribot, 2015). Ayrıca, Birleşmiş Milletler (BM) Küresel İlkeler Sözleşmesi (The United Nations Global Compact), insan hakları,

çevre ve yolsuzlukla mücadele gibi konularda evrensel olarak kabul edilmiş on ilke yayınlanmıştır. Dört başlık altında (İnsan Hakları, İşçi Hakları, Çevre ve Yolsuzlukla Mücadele) belirlenen bu on temel ilkenin yer aldığı sözleşmenin temel amacı, işletmeler ve tüm paydaşlar için sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır (UN Global Compact, 2015). Bu ilkeler, entegre raporlamanın kurumsallaşma aşamalarından önemli bir adımı olarak nitelendirilebilir.

Entegre raporlamanın gelişim sürecinde önemli yeri olan ve “Dört Büyük” (Big Four) olarak adlandırılan KPMG, PwC, Deloitte ve Ernst & Young (EY) da entegre raporlama konusunda birçok çalışma ortaya koymuş ve raporlar yayınlamışlardır. KPMG tarafından hazırlanan “Entegre Rapor Neye Benziyor?” (What does an Integrated Report look like?) (KPMG, 2012a) adlı çalışmada, entegre raporun belli bir standardı olmadığı için, entegre raporlama içerik öğelerinin nasıl sunulması gerektiğini gösteren bazı örnekler KPMG müşterileri için paylaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, entegre raporlamanın uygulanması için daha zamana ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. KPMG tarafından yapılan çalışmalara bakıldığında, örneğin “Daha İyi Şirket Raporlaması Sayesinde İşletme Performansını Anlama” (Performance insight through Better Business Reporting) (KPMG, 2012b) adlı rapor yayınlanmış, Güney Afrika entegre raporlama ve değer yaratma sürecinin hikayesi anlatılmış, kamu sektöründe entegre raporlama uygulamaları hakkında bilgi verildikten sonra, entegre raporlama hakkında bazı sorulara cevaplar verilmiştir. Diğer bir çalışma, Türkiye’de entegre raporlamanın gelişim süreci hakkında bilgiler sunan “Entegre Raporlama: Türkiye'deki Güncel Senaryo” (Integrated Reporting: The Current Scenario in Turkey) adlı çalışmadır (KPMG, 2019a). KPMG ayrıca “Kurumsal Raporlama- Evrimi ve Entegrasyonu” (Corporate Reporting- Evolution and Integration) (KPMG, 2016), “Raporlamaya İlişkin Sesler: Entegre Raporlama” (Voices on Reporting: Integrated Reporting) (KPMG, 2018) ve “Kurumsal Raporlamaya İlişkin Bilgiler” (Insights on Corporate Reporting) gibi çalışmalar ile entegre raporlama gelişim sürecine önemli katkılar sağlamıştır.

Denetim firması olan PricewaterhouseCoopers (PwC), entegre raporlama çerçevesi yayınlanmadan önce, 2010 yılında “Bizim Entegre Raporlama Çerçevemiz” (Our Integrated Reporting Framework) (PwC, 2010) başlığında bir

raporlama çerçevesi hazırlamıştır. Çerçeve, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi kadar detaylı bilgiler içermemektedir. Diğer bir çalışmada (PwC, 2013), entegre raporlamada atılan ilk adımlar paylaşılmış, entegre raporlamanın faydaları ve işletmeye kattığı değer ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca, entegre raporlama pilot programına katılım sağlayan ülkelerin bilgileri paylaşılmış, en fazla Avrupa ülkelerinin katıldığı belirtilmiştir. Son olarak hazırlanan çalışmada (PwC, 2015), entegre raporlama uygulayan firmalar için bir yol haritası belirlenmiş, entegre raporlamaya geçiş sürecinde beş bölümden oluşan aşamalar kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Dört büyük denetim firmasından biri olan Deloitte şirketi de entegre raporlama gelişim sürecine katkı sağlamıştır. “Entegre Raporlamaya İlişkin Yönetim Kılavuzu” (A Directors Guide to Integrated Reporting) (Deloitte, 2015b) adlı çalışmada, entegre raporlamanın ne olduğu, faydaları ve entegre raporlamaya ilişkin sıkça sorulan sorulara cevaplar verilmiştir. Aynı denetim firmasının başka bir çalışmasında (Deloitte, 2018), Fransa Borsa Endeksinde (SDF) yer alan 120 şirketin entegre raporları üzerine genel bir değerlendirme yapılmış, entegre raporlama yayınlayan firma sayısında önceki yıla göre %50 oranında bir artışın olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında, denetim komitesinde yer alan üyeler için yeni entegre raporlama çerçevesi genel olarak değerlendirilmiştir (Deloitte, 2015a).

Diğer denetim firması olan EY’nin, “Entegre Raporlama: Yükselen Değer” (Integrated Reporting: Elevating Value) adlı çalışmasında, entegre raporlamanın ne olduğu ve temel yönlerini, yani iş modeli, sermaye öğeleri, stratejisi ve anahtar performans göstergelerinin nasıl sunulması gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir. EY ayrıca 2012 yılında yayınlamaya başladığı raporlar ile, Güney Afrika’da JSE’de faaliyet gösteren en büyük 100 şirketi için bir anket çalışması yaparak, en iyi entegre raporlama yayınlayan firmaları belirlemiştir.

Entegre raporlamanın gelişiminde önemli etkisi olan dört büyük denetim şirketi, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (IIRF) taslak aşamasındayken, IIRC’nin danışma dokümanına yazılı olarak gönderilen ve aynı zamanda kamuoyu ile paylaşılan önerilerle IIFR’nin son çerçevesine iletmış oldukları görüşlerle katkı sağlamıştır. Yıllık yayınlanan raporlar, büyük şirketlerin entegre raporlamaya olan

ilgisinin artmasına neden olmuştur. Bu açıdan, entegre raporlama gelişiminde “Big Four” olarak adlandırılan denetim şirketlerinin rolü oldukça önemlidir.

Entegre raporlamanın gelişiminde dünyada bu gelişmeler olurken, Türkiye’de ilk entegre rapor faaliyetleri, 2011 yılında Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği’nin (SKD) oluşturduğu ortak bir çalışma grubu ile hayata geçirilmiştir. TKYD ve SKD, dünyada popüler olmaya başlayan ve aynı zamanda birçok uluslararası şirket tarafından yayınlanan entegre raporlamanın Türkiye’de farkındalık düzeyinin artırılması için çalışmaya başlamıştır. Ortak çalışma grubu IIRC ile iş birliği içinde hareket etmiş, 2013 yılında Garanti Bankası ve ÇİMSA, IIRC tarafından hazırlanan pilot programına dahil edilmiştir (Yücel, 2018). 2015 yılında, Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı G20 zirvesinde, B20 Bilgi Ortağı olarak seçilen ARGE Danışmanlık ve C20 Yönetişim Çalışma Grubu üyeliği yapan Argüden Yönetişim Akademisi’nin katkılarıyla, G20 zirvesine katılan liderlere yapılan önerilere entegre raporlama da eklenmiştir. Entegre raporlamanın Türkiye’deki önemli çalışmaları arasında yer alan, TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği) tarafından desteklenen “Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama” (Aras & Sarioğlu, 2015) adlı ilk çalışma yayınlanmıştır (ERTA, 2019). Yapılan çalışmada, kurumsal raporlamanın gelişimi hakkında bilgiler paylaşıldıktan sonra, entegre raporlamanın ne olduğu ve Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Ayrıca, dünyada entegre raporlama örneklerine yer verilmiştir. İlk rehberin tanıtıldığı konferansta, entegre raporlama Türkiye bağlantısı için çalışmalara karar verilmiş, TÜSİAD, TKYD, Borsa İstanbul, IIRC Türkiye Büyükelçisi, Argüden Yönetişim Akademisi, Global Compact Network Türkiye, Garanti Bankası, SKD Türkiye ve Çimsa gibi şirket ve kuruluşların destekleriyle Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA) kurulmuştur. ERTA, Türkiye’de entegre raporlama çalışmalarına destek vererek farkındalığı artırmak ve tüm kurum ve kuruluşlarda entegre raporlamayı yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuştur (ERTA, 2019).

Türkiye’de ilk entegre rapor bir sivil toplum kuruluşu olan Argüden Yönetişim Akademisi tarafından 2015 yılında yayınlanmıştır. Kâr amacı güden kuruluşlar içinde ilk rapor TSKB tarafından yayınlanmış, daha sonra ÇİMSA, OYAK Çimento Grubundan Aslan Çimento ve Adana Çimento olarak devam

etmiştir. Tablo 1’de Türkiye’de entegre rapor yayınlayan tüm kurum ve kuruluşlar gösterilmiştir.

Tablo 1 Türkiye’de Yayınlanan Entegre Raporlar

	Kurum veya Kuruluşun Adı	Entegre Rapor				
		2015	2016	2017	2018	2019
Denetleyici Kuruluşlar	Borsa İstanbul (BİST)			✓	✓	✓
Kamu Kurumları	YTÜ Finans Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi			✓		
Özel Sektör-Şirketler	Garanti BBVA			✓	✓	✓
	Türkiye İş Bankası					✓
	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)		✓	✓	✓	✓
	Adana Çimento		✓		✓	
	Aslan Çimento		✓		✓	✓
	Çimsa		✓	✓	✓	
	Nuh Çimento			✓	✓	✓
	Vakıfbank					✓
	OYAK Maden					✓
	Yapı Kredi					✓
	Mazars Denge					✓
	Argüden Yönetişim Akademisi	✓	✓	✓	✓	✓
Sivil Toplum Kuruluşları	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)					✓
Yerel Yönetimler	Kadıköy Belediyesi					✓

Kaynak: ERTA, (2019).

Türkiye’deki entegre raporların çoğu özel şirketler tarafından yayınlanmış, 2019 yılında ilk defa bir kamu bankası entegre faaliyet raporu hazırlamıştır. Ayrıca, farklı sektör ve kuruluşlar entegre rapor yayınlamaya başlamış, Türkiye’de başlangıç seviyesinde olan entegre raporlamanın sınırlı olmakla beraber bu konudaki farkındalığının arttığı görülmüştür. Dünyada birçok uluslararası şirketin yayınladığı, bazı ülkelerde yasal düzenlemelerle zorunlu kılınan entegre raporlamanın Türkiye’de gerekli önemin verilmesi için ERTA gibi kuruluşların yapmış olduğu faaliyetler ve akademik çalışmalar önem arz etmektedir.

1.4. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN AMACI

Teknolojik gelişmeler küresel çapta bilgi kullanıcılarının sayısının artmasına neden olmuştur. Günümüzde bilgi talebi sadece finansal verilerle kalmayıp firmaların finansal olmayan raporlamalarına dayanan diğer bilgilere de

talep giderek artırmıştır. Fakat finansal raporların çok fazla bilgi barındırması, yeni raporlama türlerinin yayınlanması ile birlikte daha fazla bilgi içeren ve karmaşık hale gelen raporlama bilgi kullanıcılarının ihtiyacına uygun bilgiye ulaşmasını iyice zorlaştırmıştır. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde yayınlanan entegre raporlamanın temel amacı, bir işletmenin veya kuruluşun finansal sermaye gruplarına karşı zaman içinde nasıl değer yaratacağını kısa ve öz olarak sunulması olarak ifade edilmiştir. Bu sebepten dolayı, işletmelerin raporlama yaparken hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri kısa ve özet bir şekilde sunması gerektiği belirtilmiştir (IIRC, 2013a, s. 4).

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde entegre raporlamanın amaçları şöyle ifade edilmiştir (IIRC, 2013a):

- Finansal sermaye sağlayan taraflara sunulan finansal ve finansal olmayan bilginin kalitesini artırmak,
- Bir kurum veya kuruluşun zaman içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen faktörleri daha bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymak,
- Sermaye ögeleri için hesap verebilirlik ve onların yönetilebilirlik ögelerini güçlendirmek, aynı zamanda birbirleriyle olan ilişkilerini ve bağımlılıklarını ortaya çıkarabilmek,
- İşletmenin kullandığı ve çağrışımında bulunduğu kaynaklar ile ilişkiler hakkında detaylı bilgiler vermek,
- Kısa, orta ve uzun vadede bir kurum veya kuruluşun değer yaratmaya odaklı entegre düşünce, karar verme ve harekete geçme gibi unsurları desteklemek olarak açıklamıştır.

Topçu ve Korkmaz (2015), yukarıda IIRC tarafından yayınlanan amaçlara ek olarak, entegre raporlamanın yatırımcı kararlarını etkileyen bilgileri sağlaması, hesap verebilirliği ve şeffaflığı yaygınlaştırması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Hertgers (2016), entegre raporlamanın çok fazla bilginin yer aldığı bir raporlama türü olmadığını, daha kısa ve öz raporlama yapılmasını teşvik etmesi, işletme faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyması ve aynı zamanda birbiriyle bağlantılı, stratejik odaklı ve geleceğe yönelik finansal ve finansal olmayan bilgileri sunan bir raporlama olması gerektiğini belirtmiştir. Zhou ve diğerleri ise (2017), entegre raporlamanın işletmenin kısa, orta ve uzun vadeli kapasitesini etkileyen

geniş kapsamlı finansal, çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörlerini raporlayarak, çıkar gruplarına bütünsel bir şirket performansı sunması gerektiğini ifade etmiştir.

Genellikle yatırımcılar işletmenin performans analizini yaparken yalnızca finansal bakış açısıyla değerlendirmeyi tercih etmiştir. Fakat entegre raporlama yatırımcılar için, küresel trendler, ekonomik, sosyal ve çevresel değişiklikler gibi işletmenin karşı karşıya kalacağı tüm riskleri incelemeyi, bütünsel bakış açısıyla ortaya çıkan fırsatları aramayı hedeflemiştir. İşletmeyi etkileyen tüm önemli konular hakkında yatırımcılara ve tüm paydaşlara kısa ve öz olarak ihtiyaca uygun bilgiyi sağlamayı amaçlamıştır (UK-GBC, bt).

Entegre raporlama düşüncesi Tablo 2’de gösterildiği üzere, klasik raporlama ile farklılaşmaktadır. Klasik raporlama, finansal sermayeyi ön plana alan, gelecekte daha ziyade geçmişe ve kısa vadeli döneme odaklanan, kural bazlı, sınırlı bildirim yapan ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bunun aksine entegre raporlama, işletmeye bütüncül bir bakış açısı getirirken, sadece finansal sermayeyi değil, tüm sermaye öğelerini dikkate alan, sadece geçmişe değil, geçmişe ve geleceğe birbiriyle bağlantılı olarak bakan, kısa, orta ve uzun vadeye odaklanan bir raporlama türüdür. Entegre raporlama, uzun ve karmaşıklıktan ziyade, daha fazla şeffaflığa önem veren, çıkar grupları için önemli olan bilgileri kısa ve öz olarak sunan ve teknoloji bazlı bir raporlama anlayışını kullanan bir raporlama türüdür. Bu bağlamda, entegre raporlamanın amacı, klasik raporlamadan farklılaşmaktadır.

Tablo 2. Entegre Raporlama ile Klasik Raporlama Arasındaki Farklılıklar

Raporlama Niteliği	Klasik Raporlama	Entegre Raporlama
Düşünce	Ayrışık (İzole)	Bütünlük (Entegre)
Yönetimin Sorumluluğu	Finansal Sermaye	Tüm Sermaye Öğeleri
Odaklanma	Geçmiş, Finansal	Geçmiş ve Gelecek Birbiriyle Bağlantılı
Zaman Dilimi	Kısa Dönem	Kısa, Orta ve Uzun Dönem
Güven	Sınırlı Bildirim	Daha Fazla Şeffaflık
Uyarlanabilirlik	Kural Bazlı	Bireysel Koşullara Duyarlı
Rapor Kısıllığı	Uzun ve Karmaşık	Kısa, Öz ve Önemli
Teknolojiye Olanak Verme	Evrak Bazlı (Kâğıda Basılı)	Teknolojiye Olanak Veren

Kaynak: IIRC, (2011). s: 9

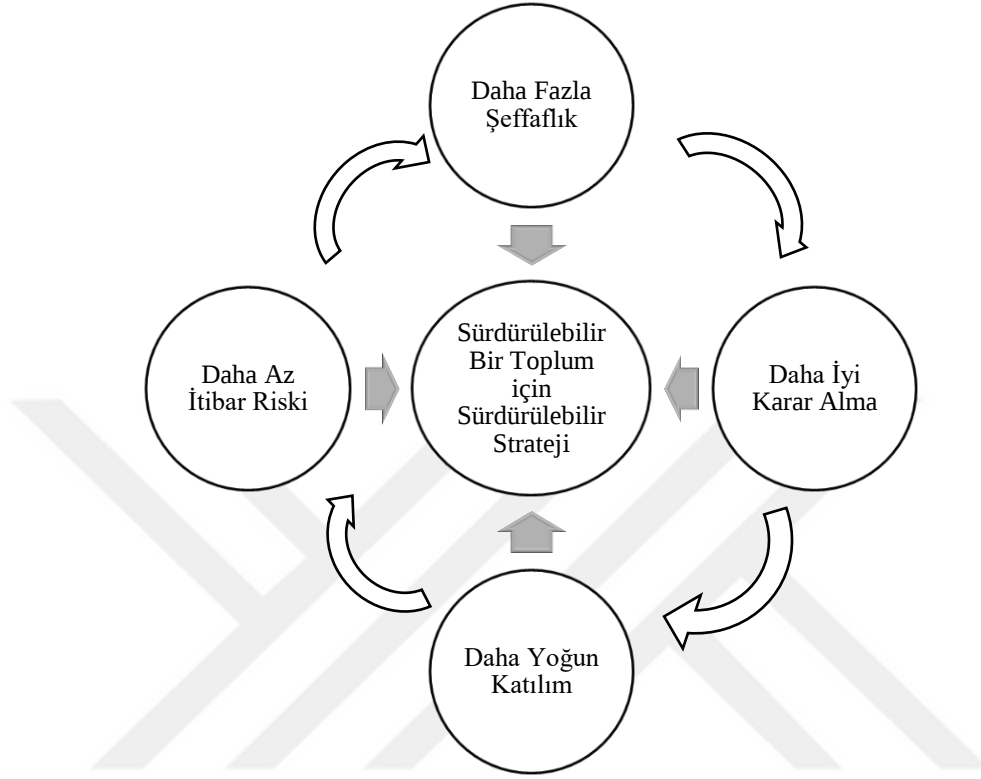
IIRC'nin uzun vadede, entegre düşünce yapısının hem kamu sektöründe, hem de özel sektörde yaygınlaşarak, entegre raporlamanın kurumsal yönetim anlayışının raporlama türü olarak kabul edildiği bir dünyanın oluşturulmasını hedeflemektedir. Entegre raporlamanın sadece özel sektörde değil, kamu sektöründe de etkin olması gerektiği, böylelikle şeffaf ve hesap verebilirlik anlayışının tüm kurum ve kuruluşlarda etkili olması gerektiği ifade edilmiştir.

1.5. ENTEGRE RAPORLAMANIN ÖNEMİ VE SAĞLADIĞI FAYDALAR

Dünyada yaygın olan ekonomik sistemin temel unsurlarından biri kurumsal raporlamadır. Bugünün ekonomik sistemi finansal raporlama ile desteklenmektedir. Bu ekonomik sistemi eleştirenler, finansal raporlamanın çok kısa vadeli planlar ve stratejilere odaklandığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, entegre raporlama bir şirketin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen önemli konulara odaklanmasından dolayı kısa vadeli planlara ve stratejilere odaklanmayı değiştirme de önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir (Eccles & Spiesshofer, 2015). Entegre raporlama, sadece kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması veya sürdürülebilirlik raporlamasının içinde yer alan bilgileri sunmayan, aynı zamanda ileriye dönük bilgiler üzerinde ayrıntılı bilgi veren gelişmiş bir açıklama çerçevesidir. Aslında entegre raporlama çerçevesinin ilkelerinden biri olan stratejik odak ve geleceğe yönelim ilkesine dayandırılmıştır (Chiu, 2016, s. 23).

Entegre raporlama, şirketin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetine odaklanmasının yanında, literatürde işletmelere ve tüm paydaşlara önemli katkılar sağlayacağı belirtilmiştir (Eccles ve Krzus, 2010; Eccles ve Saltzman, 2011, PwC,2012; KPMG, 2012b). Eccles ve Krzus (2010) entegre raporlamanın Şekil 3'te görüldüğü üzere dört temel faydasının olduğunu ifade etmiştir. Birinci faydası, entegre raporlama ilişkiler ve taahhütler hakkında daha fazla netlik sağlar. İşletmenin çıkar gruplarına sunduğu raporun asıl özü, temel finansal ve finansal olmayan ölçütler arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğinin açıklanmasıdır. İşletme yönetimi, ilişkilerin daha iyi ve şeffaf anlaşılmasını sağladığından, modelleme ve analiz yoluyla performansı, iç sistemleri ve ölçüm metodolojilerini gerektiği gibi iyileştirebilir ve risk ve fırsatlar kategorisinde yer

alan bilgileri yeniden değerlendirerek hem hissedarlar için hem de tüm paydaşlar için işletme performansının nasıl iyi gittiği hakkındaki bilgileri kamuoyu ile paylaşır.

Şekil 3: Entegre Raporlamanın Faydaları (Eccles & Krzus, 2010)

İkinci Faydası, entegre raporlama işletme yönetiminin daha iyi karar almasına yardımcı olur. Daha şeffaf ve ihtiyaca uygun bilgiler, şirkette hâlihazırda var olan ancak şirketin farklı departmanlarına yayılmış olan bilgilerin birleştirilmesinden gelir. Tüm performans bilgileri entegre raporda bir araya getirilerek, her birim kendi rollerini daha geniş bir bağlamda görerek, sürdürülebilir bir stratejiyi geliştiren ve güçlendiren kararların almasına öncülük edecektir.

Üçüncü faydasına bakıldığında, tüm paydaşlarla daha derin bir ilişki ve katılım sağlaması olarak ifade edilebilir. Geleneksel raporlama, çıkar gruplarına sadece finansal performansa odaklanan yıllık faaliyet raporlarına ve finansal olmayan performansa odaklanan sürdürülebilirlik veya kurumsal sosyal sorumluluk raporları gibi finansal olmayan raporlamaya sahipti. Entegre raporlama ise, hissedarlar ve tüm paydaşlar arasındaki yapay ve yardımcı olmayan analitik ayrımları ortadan kaldırmaktadır. Tüm paydaşların katılabileceği ve katılması

gereken bir platform oluşturularak, işletme ile paydaşları arasında devam eden bir diyalogun oluşturulması amaçlanır.

Diğer bir faydası ise, işletmelere daha düşük itibar riski sağlamasıdır. Kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik kavramları günümüzde önem kazandığından, yönetilmesi gereken en önemli ve zor risklerden biri olan itibar riskini yönetme oldukça zorlaşmaktadır. Entegre raporlama ile şirketin finansal ve finansal olmayan performansının entegre bir şekilde sunulması risklerin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır, çünkü bir işletmenin itibarının performans sonuçlarına dayandığı alanları daha net hale getirecektir.

Eccles ve Saltzman (2011) ise, entegre raporlamanın yukarıda yer verilen faydalarına ek olarak, olası bir küresel düzenleme dalgasına karşı hazırlıklı olmak ve düzenleyici kuruluşlar tarafından gelen taleplere yönelik düzenleyici riskleri yönetmek olarak eklemiştir.

Entegre raporlamanın faydaları IRC of SA tarafından ise, şu şekilde belirtilmiştir (IRC of SA, 2011, s. 4)

- Entegre raporda işletmenin olumlu bilgi paylaşımının yanında, gelecekte karşı karşıya kalacağı problemler ve riskler gibi bazı olumsuz bilgilerin tüm paydaşlara sunulması, paydaşlarda daha fazla güvenin oluşmasını sağlayacaktır. Böylece işletme finansal ve finansal olmayan bilgileri paydaşlara açıklayarak bütünsel bir görünüm elde etmiş olacaktır.
- İşletme yönetimi, entegre raporlama sürecinde kuruluşun stratejisini derinlemesine anlayabilir ve çevresel, sosyal, finansal ve ekonomik konulardan nasıl etkilendiğini ve bu konulardaki iç farkındalıkları ve organizasyon üzerindeki etkilerini daha da iyileştirebilir.
- Entegre düşünce ile risk yönetimi geliştirilebilir.
- İşletme yönetiminin bütünsel bakış açısı ile etkinliğinin, verimliliğinin ve aynı zamanda şeffaflığının artırılması, işletme için daha düşük sermaye maliyeti sağlayabilir.
- İşletmenin örgütlenme sürecinde yenilik kültürünü teşvik edebilir.
- Marka değerini artırarak müşteri devamlılığını sağlar.
- İşletme, dış çevreyi daha iyi analiz edebildiğinden yeni iş fırsatlarından yararlanmak için daha iyi bir konuma sahiptir.

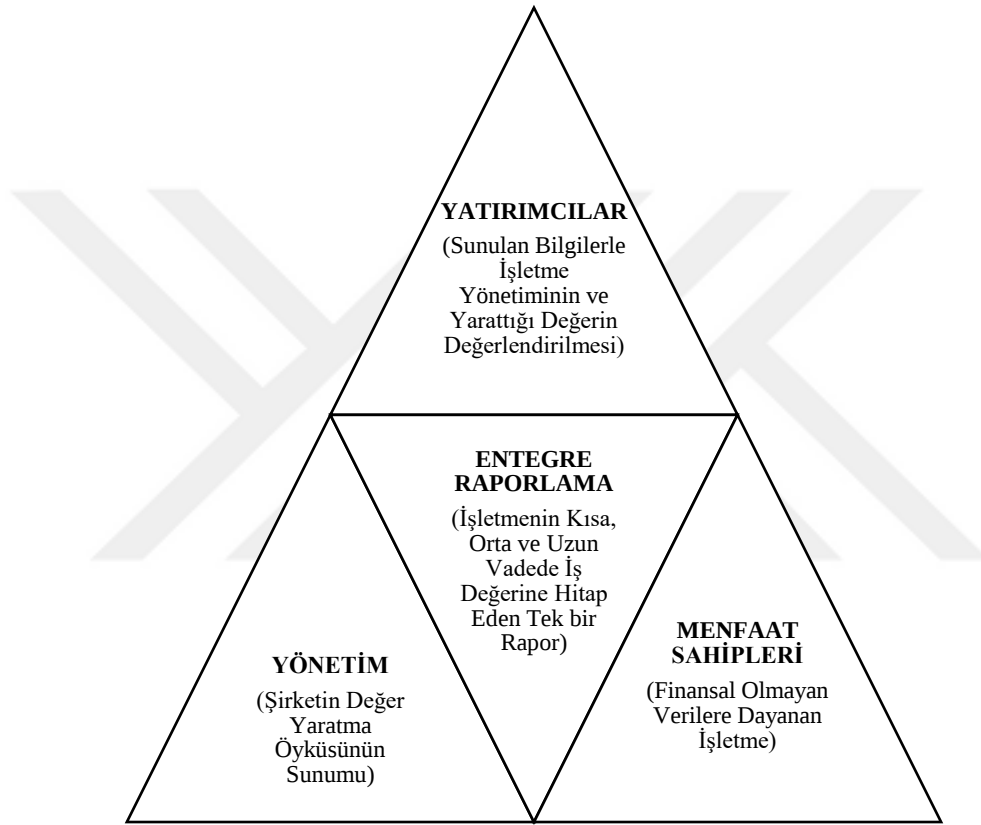
Entegre raporlamada işletmenin iş modeli ve kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığı ile ilgili bilgiler sunulmaktadır. Bu değer nasıl sürdürülebilir hale getirilebileceği hususunda çeşitli stratejiler çıkar gruplarıyla paylaşmakta ve işletmenin performansına bütünsel bir bakış açısı sağlamaktadır. Entegre raporlamanın spesifik olarak sağlayacağı potansiyel faydalar aşağıda belirtilmiştir (PwC, 2012):

- Entegre bir şekilde işleyen raporlama süreci,
- Bilginin belli bir standardizasyon yoluyla tüm çıkar gruplarına şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde aktarılması,
- Raporlama unsurlarının tekrar kullanılması ile modernleştirilmiş raporlama,
- Raporlamada departmanlar arasında iş birliğinin ve şeffaflığın sağlanması,
- Hem iç hem de dış analiz uzmanları için basit kolaylaştırılmış raporlama,
- Yatırım kararlarının alınmasında mevcut ve potansiyel yatırımcılar için daha uygun ve anlaşılabilir bilgi paylaşımı,
- Sermaye öğeleri ile sermaye ve diğer kaynakların daha doğru ve daha iyi tahsisi,
- Sermaye piyasalarına ve iş ortaklarına daha iyi erişim,
- Maliyet tasarrufu, operasyonel verimlilik ve farklılaşma sayesinde rekabet avantajı

Entegre Raporlama, finansal ve finansal olmayan bilgileri, ileriye dönük bir bakış açısı ile çıkar gruplarının işletmenin yarattığı değeri anlamalarına yardımcı olmak ve aynı zamanda gelecekteki fırsatlardan ve risklerden nasıl etkilenebileceklerini anlamak için tasarlanmıştır. Bu bağlamda, entegre raporlamanın işletme performansı ve değeri konusunda daha bütüncül bir bakış açısı sağlayabileceği anlamına gelir. Ek olarak, kısa vadeli yatırımcılardan hayal kırıklığına uğramış işletme yöneticilerine, işletmenin daha eksiksiz bir performans resmi ortaya koyabilmesi için önemli bir olanak sağlar (KPMG, 2012b).

Generation Investment Management danışmanlık şirketi raporunda, stratejik avantaj, faaliyetlerde verimlilik ve maliyetlerin düşmesi, tüm paydaşlarla yoğun bir iletişim ve risk yönetimi olarak entegre raporlamanın dört faydasını öne çıkaran bir rapor hazırlanmıştır (King & Roberts, 2017, s. 68).

KPMG (2012b) tarafından hazırlanan raporda, Şekil 4’te görüleceği üzere, entegre raporlamanın iş performansı ve değer ile ilgili üç farklı paydaşın bakış açısının bir araya getirildiği ifade edilmiştir. Bunlar, yönetimin şirketin değer yaratma öyküsünün sunumundaki, yatırımcıların ise sunulan bilgilerle işletme yönetiminin ve yarattığı değer değerlendirilmesindeki ve menfaat sahiplerinin bağımlılıklarının ise finansal olmayan verilere dayanan işletmelerin bakış yönü olduğu söylenebilir.

Şekil 4 Entegre Raporlamanın Üç Farklı Yönü (KPMG, 2012b)

ERTA tarafından hazırlanan çalışmada ise, entegre raporlamanın önemi üç başlıkta toplanmıştır (ERTA, 2017).

I. Şirketler Açısından Entegre Raporlamanın Önemi

- İşletmenin kurumsal stratejilerinin belirlenmesiyle, sermaye öğeleri ve işletme stratejileri arasındaki ilişki sağlanır.
- Yönetimin karar alma mekanizmalarında olumlu bir etki sağlar.
- İşletmeye kısa, orta ve uzun vadeli bir bakış açısı kazandırır.
- İşletmenin gelecekte karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemede kolaylık sağlar.

- İşletmenin marka değerinin artırır.
- Çalışma motivasyonuna artırır ve çalışanın işletmeye olan bağlılığını artırır.
- Sağladığı güven ile işletmenin kredi verenlerden finansman sağlamasını kolaylaştırır.
- Rekabet avantajı sağlar.

II. Yatırımcılar Açısından Entegre Raporlamanın Önemi

- İşletme hakkında güvenilir ve bütüncül bilgi sağlar.
- Raporlamada sunulan verilerin kalitesi artar ve veriler arasında bağlantının kolayca kurulmasını kolaylaştırır.
- Güçlü finansal alt yapıya sahip şirketlerin yatırım sağlamasına katkı sağlar.
- Hazırlanan raporda işletmenin risk düzeyi şeffaf olarak verildiği için, yatırımcı sürpriz sonuçlarla karşı karşıya kalmaz, yatırım risk düzeyini kendi belirler.

III. Diğer Paydaşlar Açısından Entegre Raporlamanın Önemi

- Diğer paydaşlarla var olan iletişim artar ve tedarikçiler başta olmak üzere iş birlikleri gelişir.
- İşletmenin tedarik zinciri boyunca ortaya çıkardığı değer anlaşılmaya başlanır.
- Halkın doğru yönetim anlayışına sahip olmayan şirketleri kolayca fark etmesini sağlar.

1.6. ULUSLARARSI ENTEGRE RAPORLAMA ÇERÇEVESİ

Entegre Raporlama Çerçevesi yayınlanmadan önce, King öncülüğünde KING III olarak bilinen, entegre raporlamanın nasıl hazırlanması gerektiğine dair rehberlik yapan rapor yayınlanmıştır. Bu raporda, işletmenin hedeflerine ulaşabilmesi ve performansında başarılı olabilmesi için işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performansına bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Yayınlanan rapor sonrası, 2010 yılında Güney Afrika JSE’de faaliyet gösteren şirketler için entegre raporlama hazırlanmasına ilişkin “Raporla ya da Açıkla” politikası zorunlu hale getirilmiştir (Dahms, 2012).

KING III raporunun yayınlanmasından sonra, entegre raporlamanın Güney Afrika’da benimsenmesini sağlamak için yeni bir komitenin kurulmasına karar

verilmiştir (Çelebier, 2018). 2010 yılında, Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi (Integrated Reporting Council of South Africa – IRC of SA), entegre raporlama düşüncesinin yaygınlaşmasına önderlik etmek ve Güney Afrika’da JSE’ye kote olan işletmeler için entegre raporlama çerçevesi hazırlamak için kurulmuştur (Yücel, 2018). Bu amaçla Ocak 2011 yılında, entegre raporlamanın ilk kodlama çalışması olarak ifade edilen Entegre Raporlama Tartışma Raporu IRC of SA tarafından yayınlanmıştır. Yayınlanan raporda entegre raporlamanın sahip olması gereken içerik öğeleri şu şekilde ifade edilmiştir (IRC of SA, 2011):

- Entegre raporlamanın sınır ve kapsamının açıklanması,
- İşletme faaliyetlerinin kısa bir özetinin açıklanması,
- İşletmenin iş modeli ile değer yaratma sürecinin açıklanması
- İşletme yönetim yapısına genel bir bakış,
- İşletmenin mevcut ve potansiyel faaliyetleri için finansal, sosyal, ekonomik ve çevresel sistemler üzerindeki önemli etkilerinin değerlendirilmesine ve kilit paydaşlarla ilişkilerinin incelenmesine dayanarak belirlenen risk ve fırsatların açıklanması,
- İşletmenin sürdürülebilirlik konuları dahil olmak üzere riskler ve fırsatlar tarafından nasıl bilgilendirildiğini gösteren stratejik hedeflerin açıklanması,
- İşletmenin stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi için gereken örgütsel yeterliliklerin olup olmadığı ve kısa, orta ve uzun vadeli süreleri kapsayan stratejik hedeflere karşı performansı izleyecek olan anahtar performans göstergeleri (KPI) ve ana risk göstergelerinin (KRI) kısa ve öz olarak listelenmesi,
- İşletmenin KPI'ları ve KRI'ları bakımından gösterdiği finansal, ekonomik, sosyal ve çevresel performansın açıklanması
- İşletmenin toplumsal eğilimleri ve paydaş beklentilerini dikkate alarak planladığı faaliyetlerin ve gelecek performans hedeflerinin açıklanması
- İşletmenin çalışanlara ve üst düzey yöneticilere nasıl ücretlendirdiğinin ve aynı zamanda gelecekteki ücretlendirmeyi etkileyebilecek faktörlerin açıklanması

- İşletmenin yönetim yapısı ve yürütme ekibinin, kuruluşun ana stratejik hedefleri bağlamında mevcut ve beklenen performansının niteliğine ilişkin politikalarını yansıtan kısa bir analitik yorumun açıklanması,
- İşletme ayrıca, olumlu maddi etkileri nasıl iyileştirebileceğini ve olumsuz maddi etkileri nasıl ortadan kaldıracabileceğini veya iyileştirebileceğini rapor etmelidir.

Güney Afrika'daki işletmelerin, IRC of SA tarafından hazırlanan tartışma metnindeki ilkelere ve unsurlara raporlarında yer vermesi zorunlu olmamasına rağmen, işletmelerin hazırlamış oldukları raporların hangi ölçüde uygun olup olmadığı JSE tarafından değerlendirilmemiştir. Fakat bu tartışma metnini hazırlayan tüm paydaşların baskısından dolayı, kurumsal yönetim anlayışına sahip işletmelerde bir güven oluşmuştur.

Entegre Raporlama Komitesi, kendi grup üyeleri haricinde, bireysel şirketler ve yatırımcılar, şirket ve yatırımcı dernekleri, muhasebe firmaları ve muhasebe birliği, borsa, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler gibi birçok üst düzey temsilci tarafından oluşmuştur. Entegre raporlamanın oluşum sürecinde önemli bir rol oynayan bu tartışma raporu, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından sürdürülebilir ticari faaliyet özelliklerinin yeniden tartışılmasına sebep olmuş ve sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesinin tekrar gözden geçirilmesine karar verilmiştir. IRC of SA daha sonraki dönemlerde ise, Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (IIRC) ile beraber çalışarak, entegre bir raporun nasıl olması gerektiğine ve nasıl hazırlanacağına dair bir kılavuz olarak hazırlanan ve Aralık 2013 yılında yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesine önemli katkılar sağlamıştır (Eccles, Krzus ve Ribot 2015, s. 10).

Eylül 2009 tarihinde ise, Sürdürülebilirlik için Muhasebe forumunda (Accounting for Sustainability- A4S) uluslararası entegre raporlama komitesi kurulması için bir fikir birliği oluşmuş ve aynı yıl Aralık ayında, Galler Prensi Charles Philip Arthur George IFAC ve GRI'yi iş birliğine davet etmiştir (Şimşek, 2018). IFAC ve GRI'nin yapmış olduğu iş birliği ile entegre raporlamanın uluslararası alanda gelişimi için önemli bir adım olan Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi 2010 yılında İngiltere'de kurulmuştur (Yücel, 2018, s. 106). IIRC'nin üyeleri arasında BM Global Compact, GRI, Dünya Bankası, Uluslararası

Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), Dünya Ekonomik Forumu (WEF) gibi birçok kuruluş yer almış, ayrıca bazı şirketler, akademisyenler ve yatırımcılar gibi farklı kesimlerden temsilciler tarafından desteklenmiştir (Aras & Sarioğlu, 2015). Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar, yatırımcılar, şirketler, muhasebe meslek mensupları, akademisyenler ve STK'lardan oluşan küresel bir koalisyon olarak görülmüş (IIRC, 2013c), kurumsal raporlamanın gelişim sürecinin bir sonraki adımı olarak entegre raporlamanın teşvik edilmesi amaçlanmıştır. IIRC, finansal istikrar ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için, işletmelerin stratejilerini, yönetim performansını ve kısa, orta ve uzun vadeli planlarını kısa ve öz olarak tüm paydaşlara açıklayan bir raporlama standardı getirmeyi amaçlamaktadır. Komite, aşağıda belirtilen görev ve işlemlerden de sorumludur (IIRC'den Aktaran, Oral, 2018):

- Entegre raporlama ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında iletişim ve koordinasyon sağlamak,
- Entegre raporlama için önemli ve öncelikli alanlar belirlenerek, bu alanlar için gerekli plan ve programlar yapmak,
- Entegre raporlama çerçevesini tasarlamak, düzenlemek ve geliştirmek,
- Entegre raporlamanın zorunlu ya da gönüllü sunumunun yapılıp yapılmadığının kontrolünü yapmak,
- Entegre raporlama uyumlaştırma çalışmalarını tüm paydaşlarla sağlıklı bir şekilde yönetmek.

Kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan IIRC, uluslararası entegre raporlama çerçevesini oluşturmak amacıyla “Danışma Taslağı’nı” (Consultation Draft) Nisan 2013 tarihinde uluslararası şirketler, dört büyük denetim kuruluşu, kamu ve sivil toplum temsilcileri ve akademisyenler gibi birçok kesim ile paylaşmış ve Temmuz 2013 tarihine kadar geri dönüş yapmalarını beklemiştir. Birçok paydaş Danışma Taslağına katkı sağladıktan sonra, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Aralık 2013 tarihinde yayınlanmıştır. Bu çerçevenin amacı, entegre rapor içeriğini düzenleyen kılavuz ilkeleri ve içerik öğelerini belirlemek ve bu ilke ve öğelerin altında yatan temel kavramları açıklamaktır. Türkçe dahil on bir farklı dilde yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, işletmelerin entegre

raporlama sunumu için bir rehber niteliği taşımaktadır (Integrated Reporting, 2014). Yayınlanan bu çerçeve, 2011 yılında IRC of SA tarafından yayınlanan Entegre Raporlama Tartışma Raporu'nda yer alan içerik öğeleri ile önemli benzerlikler göstermektedir. Tablo 3'te IRC of SA tarafından taslak olarak yayınlanan entegre raporlama içerik öğeleri ile IIRC tarafından yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde yer alan içerik öğeleri karşılaştırılmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 3. İçerik Öğelerinin Karşılaştırılması

Güney Afrika Entegre Raporlama Konseyi Entegre Raporlamanın İçerik Öğeleri	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi Entegre Raporlamanın İçerik Öğeleri
Entegre Raporlamanın Kapsamı ve Sınırı Nedir?	
Kurumsal Genel Görünüm, İş Modeli ve Kurumsal Yönetim: İşletme Nasıl Değer Yaratır ve Nasıl Karar Alır?	Kurumsal Görünüm ve İş Modeli: İşletme Ne Yapar? Kısa, Orta ve Uzun Vadede Nasıl Değer Yaratır ve Onu Sürdürülebilir Kılar?
Ücretlendirme Politikaları: İşletmenin Ücretlendirme Konusundaki Yaklaşımı Nedir?	Kurumsal Yönetim ve Ücretlendirme: İşletmenin Kurumsal Yapısı Nasıldır? Kurumsal Yönetim, İşletmenin Stratejik Hedeflerini Nasıl Destekler ve Ücretlendirme Politikaları İle Nasıl Bağlantılıdır?
Çalışma Şartlarını Anlama: İşletme Hangi Şartlar Altında Faaliyetlerini Sürdürüyor?	Çalışma Şartları, Riskler ve Fırsatlar: İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Koşullar, Bağlı Olduğu Temel Kaynaklar ve Karşılaştığı Temel Risk ve Fırsatlar Nelerdir?
Stratejik Hedefler, Yeterlilikler, KPI'lar ve KRI'lar: İşletme Nereye Gitmek İstiyor ve Gitmek İstedığı Yere Nasıl Gitmeyi Amaçlıyor?	Stratejik Hedefler ve Bu Stratejilere Ulaşmak için Hedefler? İşletme Nereye Gitmek İstiyor ve Oraya Nasıl Ulaşabilir?
Performansın Değerlendirilmesi: İşletme Faaliyet Dönemi Boyunca Nasıl Başarılı Oldu?	Performans: Kuruluş Stratejik Hedeflerine ve İlgili Stratejilerine Karşı Nasıl Bir Performans Sergiledi?
Performans Hedefleri: İşletmenin Son Faaliyet Dönemindeki Performansına Bakıldığında, Gelecekteki Hedefleri Nelerdir?	Gelecekteki Genel Görünüm: Kuruluşun Stratejik Hedeflerine Ulaşmak için Karşılaşması Muhtemel Fırsatlar, Riskler ve Belirsizlikler Nelerdir? İşletmenin Stratejileri ve Gelecekteki Performansları için Ortaya Çıkan Sonuçlar Nelerdir?
Analitik Yorumlar: İşletme Yönetiminin Performans Hakkındaki Görüşleri Nelerdir?	

Kaynak: Deloitte, (2012). s: 12

2013 yılında yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, iki farklı bölümden oluşmaktadır. Çerçevenin bölümleri aşağıda kısaca açıklanacaktır. Birinci bölümde, entegre raporlamanın tanımı yapılmış, entegre raporlamanın ve çerçevenin amacı kısaca açıklanmıştır. Ayrıca ilk bölümde temel kavramlar

tanımlanmıştır. Çerçevenin ikinci bölümünde ise, entegre raporlamanın kılavuz ilkeleri ve içerik öğeleri tanıtılmıştır.

1.6.1. Entegre Düşünce ve Sürdürülebilir Değer Yaratma

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde entegre düşünce, *“bir kuruluşun çeşitli işletme ve fonksiyonel birimleri arasındaki ilişkileri ve kullandığı ya da etkilediği sermaye öğelerini aktif şekilde hesaba katması”* olarak tanımlanmıştır (IIRC, 2013a, s. 33). Entegre raporlamanın temelini oluşturan entegre düşünce, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmasına, bütünsel karar verme mekanizmalarına ve faaliyetlerine yönelik önemli katkılar sunmaktadır (IIRC, 2013a, s. 33). Entegre raporlama, işletmenin finansal ve finansal olmayan performansına yönelik çıkar gruplarına birbiriyle bağlantılı bilgi sağladığı için, işletmenin tüm departmanları koordinasyon ve iletişim içinde olması gerekmektedir. Bu bağlamda, entegre düşünce entegre raporlamanın önemli bir unsurudur.

Ayrı raporlarda yayınlanan bilgiler arasında çok az bağlantının olmasından dolayı, raporlamanın bu bağlantıyı entegre düşünce ile sağlayacağı beklentisi tüm çıkar gruplarında oluşmuştur (Hertgers, 2016, s. 11). Entegre düşünce, işletmenin değer yaratma sürecini etkileyen değişik faktörler arasındaki ilişkileri ve bağlantıları hesaba katar. Ek olarak, işletmenin sermaye öğelerini ve sermaye öğelerine olan bağımlılıklarını, işletmenin yoğun iletişim halinde olduğu paydaşların istek ve arzularına yanıt verme durumunu dikkate alır. İşletmenin iş modelini ve stratejilerini, dış kaynaklardan gelen risk ve fırsatlar bağlamında nasıl hazırladığını ve işletmenin kısa, orta ve uzun vadede gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri, performansı ve bunların sonuçlarını düşünür. Entegre düşünce, bir işletmenin raporlama sürecine ne kadar dahil edilirse, işletmenin çıkar gruplarına sunmuş olduğu finansal ve finansal olmayan bilgi doğru ve tam olarak sunulmuş olur. Böylece, işletmenin raporlama ve bilgi sistemlerinin daha iyi bütünleşmesi sağlanır (IIRC, 2013a, s. 2)

Entegre düşüncenin, işletme çalışanları tarafından benimsenebilmesi ve kabul edilebilmesi için, yöneticiler bazı hususlara dikkat etmelidir. İşletme yönetimi, ilk olarak işletmenin vizyonunu ve misyonunu çalışanlara iyi anlatmalı, çalışanların firma yapısı içinde ne kadar önemli oldukları ve nerede yer alması

gereklikleri konusunda yeterli bilgiyi sağlamalıdır. İkinci olarak, işletmenin kuruluş amaçları ve hedefleri çalışanlarla paylaşılmalı, entegre raporlama süreçleriyle ilgili eğitimler ve sunumlar yapılmalıdır. Üçüncü olarak, işletme yönetimi, entegre raporlama sürecini yöneten entegre raporlama çalışma grubunu belirlemeli, fakat entegre raporlama oluşum sürecinde çalışma grubu üyelerinin değil, tüm çalışanların entegre düşünce yapısını benimseyerek entegre raporlama sürecine katkı sağlaması gerektiği ifade edilmelidir. Entegre düşünce, işletme çalışanlarının değer yaratma sürecinde nasıl bir katkı sağladığını ortaya koyarak, çalışan motivasyonunu artırabilir (Aras & Sarıoğlu, 2015, s. 66).

İşletmelerin entegre düşünce yapısını benimsemelerine yönelik adımlara aşağıda yer verilmiştir (Hsiao, 2015, s. 217)

- Üst yönetimin, entegre düşünce yapısını işletmeye kabul ettirme sürecine bağlıdır. Entegre düşünce yapısı işletmenin geneline yayılmalı ve işletme yönetimi tarafından koordine edilmelidir.
- İşletmenin sahip olduğu entegre düşünce yapısı ile ilgili problemler belirlenmelidir. Sorunların iç ve dış paydaşlarla ilişkileri incelenerek ve işletmenin sürdürülebilir değerini nasıl etkileyebileceği analiz edilmeli ve değerlendirilmelidir.
- Tanımlanan sorunlar organizasyon stratejisiyle bütünleştirilerek, tüm kuruluşun entegre düşünce yapısını benimsemesi için önlemler alınmalıdır.
- İşletme içinde yenilikçi bir düşünce yapısı oluşturulmalıdır. Bu düşünce yapısı, entegre düşünce yapısının bazı bölümlerin sorumluluğunda olmasından ziyade, tüm çalışanların sorumluluğunda olması gerektiğini vurgulamalıdır.
- İşletme yöneticilerinin sürdürülebilirlik konularını günlük kararlarında dikkate almalı ve bu sorunların yöneticiler tarafından ele alınmasına yönelik süreçler geliştirilmelidir.
- İşletme çalışanlarına entegre düşünce ile alakalı eğitim verilerek, entegre düşünce yapısının faydaları ve önemi anlatılmalıdır.
- Personel davranışını etkilemek ve hedeflere ulaşmanın önemini güçlendirmek için işletmenin sürdürülebilirlik hedefleri performans değerlendirmelerine dahil edilmelidir.

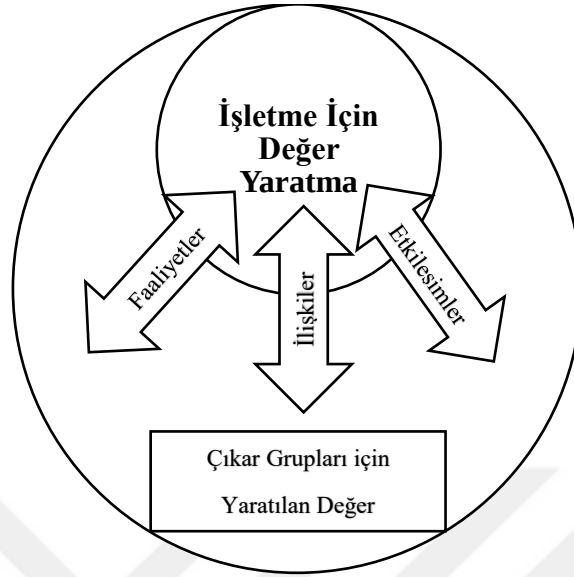
- İşletme içinde entegre düşünce yapısı ile ilgili sorumlu olan çalışanlar belirtilmeli, ayrıca işletme yönetimi tarafından entegre düşünce yapısı ile ilgili yenilikçi faaliyetler teşvik edilmelidir.
- Entegre raporlama sürecinde departmanlar arasındaki iletişim ve koordinasyon performansı izlenmelidir.

Berthon (2010), geleneksel raporlamadaki finansal ölçümlemelerin ve odağın yetersiz olduğunu ve değer yaratmayı doğru şekilde yansıtmadığını belirtmiştir. Uzun vadeli sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik talebinin daha geniş bir paydaş grubuna verilmesine verilen önem nedeniyle, değer yaratma anlayışında sürekli bir değişim olduğunu ifade etmiştir. Bu sürekli değişim, değer ölçülmesini ve değer yaratma sürecinin tanımlanmasını zorlaştırmıştır.

Busco ve diğerlerinin (2013) çalışmasında, işletmenin ortaya çıkardığı değer entegre raporlama sürecine nasıl önderlik edebileceği açıklanmıştır. Değerler genellikle, insanların duygularını ve hislerini şekillendiren, aynı zamanda nasıl davranacağına karar vermede yardımcı olan ilkeler, inançlar, standartlar ve idealler olarak tanımlanmıştır. Bu değerler, işletmenin yarattığı değer nasıl elde edildiğine, sermaye öğelerine dağıtıldığına ve rapor edildiğine ilişkin algıların şekillenmesine yardımcı olur. Değer sadece işletme tarafından veya işletme içerisinde oluşturulmaz. Değer, başkalarıyla ilişkiler yoluyla yaratılan ve çeşitli kaynakların mevcudiyeti, satın alınabilirliği, kalitesi ve yönetimine bağlı olan dış çevreden etkilenir. İşletme içerisinde oluşturulan bu değer, işletmenin zaman içinde faaliyetlerini ve sermaye öğeleri üzerindeki olumlu ve olumsuz artışları veya dönüşümleri gösterir.

IIRC (2013a) işletmenin faaliyetleri sonucu yarattığı değer iki farklı unsuru olduğunu ortaya koymuştur. İlki, işletmenin kendisi, ikincisi ise çıkar grupları için yarattığıdır. İşletmenin hissedarları, yöneticileri ve çalışanları, işletmenin kendisi için yaratmış olduğu değer ile ilgilenir. Bununla işletmenin çıkar grupları için yarattığı değer arasında, Şekil 5'te görüleceği üzere, anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki, işletmeyle doğrudan bir etkileşim içerisinde olan müşterilerle ilgili faaliyetler, ilişkiler ve etkileşimler ile açıklanabilir. Birçok işletme uzun vadede işletme hissedarlarının servetini artırmanın yanında, çıkar grupları için sosyal sorumluluk projeleri, iş istihdamı, ekonomik kalkınmaya

yardımcı olmak gibi birçok farklı değeri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 51).

Şekil 5: İşletme ve Çıkar Grupları için Yaratılan Değer (IIRC, 2013a, s. 10)

İşletmenin çıkar gruplarıyla doğrudan bir ilişki içerisinde olduğu faaliyetler, ilişkiler ve etkileşimler, değer yaratma açısından önemli ise entegre raporlamada sunulması gerekir. Bu ilişkilerin, işletmenin sermaye ögeleri üzerindeki etkisini ne ölçüde dışsallaştırdığını, yani ne kadar dikkate aldığını gösterir. Bu etki, sermaye ögeleri üzerinde olumlu veya olumsuz bir etki ile oluşturabilir. Bu açıdan işletme sahipleri veya hissedarları, dışsallığın etkilerini değerlendirmek ve işletme kaynaklarını da bu etkiye göre şekillendirmek için doğrudan ilişki içerisinde olduğu çevre hakkında bir bilgiye ihtiyaç duyabilir (IIRC, 2013a, s. 11).

1.6.2. Sermaye Ögeleri

Entegre raporlama kurumsal değer yaratma konusunda entegre düşünce ve iletişimin teşvik edilmesi üzerine kurulmuştur. IIRC, entegre düşünce ve değer yaratma fikirlerini geliştirmek için “Six Capital” (Altı Sermaye Ögesi) kavramını getirmiştir (Hsiao, 2015, s. 16). İşletmeler başarıya ulaşabilmek ve faaliyetlerini sürdürülebilmek için çerçevede belirtilen sermaye ögelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu ögeler, işletmenin faaliyetleri ve onların sonuçları ile artan, azalan veya dönüştürülebilen değerler stoku olarak tanımlanmıştır (IIRC, 2013a: 11). Altı kategoride değerlendirilen sermaye ögeleri, Tablo 4’te de görüleceği üzere Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde adlandırılmış ve açıklanmıştır.

Tablo 4. Entegre Raporlama Sermaye Öğeleri

Finansal Sermaye	➤ Aşağıdaki fon havuzunu içerir: - Ürün ve Hizmet Üretimi Sağlamak için Kullanılanlar - Finansman Yoluyla Elde edilen Kaynaklar (Borçlanma, Hibe, Özkaynak vs.)
Üretilmiş Sermaye	➤ İşletmenin Mal Üretimi veya Hizmet Sağlama amacıyla Sunulan Üretilmiş Fiziksel Nesneler: - Binalar, Ekipmanlar, Altyapı (Liman, Karayolu, Su Arıtma Tesisi vb.)
Fikri Sermaye	➤ İşletmenin Bilgiye Dayalı Maddi Olmayan Duran Varlıkları İçerir: - Entelektüel Varlıklar (Patent, Yazılım, Hakları, Lisanslar vb.) - Kuruluşa Ait Sermaye (Sistemler, Protokoller vb.)
İnsan Sermayesi	➤ İşletme Çalışanlarının Kabiliyetlerini, Yeterliliklerini, Deneyimlerini ve Yeniliğe Açık olmalarını İçerir: - Çalışanların Risk Yönetimi Yaklaşımına ve Etik Değerlere Sahip Olması - İşletmenin Stratejisini Anlama ve Geliştirme - İş Motivasyonu, İletişim ve Koordinasyon Kabiliyetleri
Sosyal ve İlişkisel Sermaye	➤ Sosyal ve İlişkisel Sermaye Aşağıdakileri İçerir: - Paylaşılan Ortak Değerler, Davranışlar ve Normlar - Paydaşlarla Karşılıklı Güven Oluşturma - İşletmenin Güven Esasına Dayalı Oluşturduğu Marka ve İtibarla ilgili Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Doğal Sermaye	➤ Tüm Yenilenebilir veya Yenilenemez Doğal Kaynaklar: - Hava, Su, Madenler ve Ormanlar vb. - Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Sağlığı

Kaynak: IIRC, (2013a). s: 11-12

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde, sermaye öğelerinin tüm işletmelere eşit derecede ilgili veya uygulanabilir olmadığı belirtilmiş, bir işletmenin IIRC tarafından belirtilen sermaye öğelerinin tümüne uyması gerekmediğini ve en alakalı olanların isteğe bağlı olarak raporlanması gerektiği ifade edilmiştir (IIRC, 2013a: 12). Bu bağlamda, her işletme faaliyet alanlarını düşünerek, kendi ile ilgili sermaye öğelerini belirler ve sunar. Ayrıca, işletme tüm sermaye öğeleri ile bir etkileşim içerisinde olabilir, fakat bu etkileşimler düşük seviyeli ya da dolaylı etkileşim olduğundan “önemlilik” kavramı gereği entegre raporlamaya dahil edilmeyebilir.

IIRC, sermaye öğelerinin çerçevede yer almasının iki temel amacının olduğunu belirtmiştir: Değer yaratma kavramının temelini ortaya koymak ve işletmenin kullandıkları veya etkiledikleri tüm sermaye öğelerini dikkate almalarını sağlamak için rehber bilgileri sunmak. Kılavuzda yer verilen sermaye öğeleri, işletmeler tarafından farklı şekillerde kategorize edebilir veya iki farklı sermaye

ögesini bir sermaye ögesi olarak sunabilir. Bu amaçla, işletmelerin sermaye ögelerini nasıl sunduklarına bakılmaksızın, tüm sermaye ögelerini dikkate almaları için çerçeve bir rehber olarak kullanılmalıdır.

1.6.3. Kılavuz İlkeleri

Uluslararası entegre Raporlama Komitesi hazırlamış olduğu çerçevede, entegre raporlamanın hazırlanması ve yayınlanması aşamasında kullanılmak üzere ilkeler yayınlamış ve onları tanımlamıştır. Tablo 5’te görüleceği üzere ilkeler, “Stratejik odak ve geleceğe yönelim”, “bilgiler arası bağlantı”, “paydaşlarla ilişkiler”, “önemlilik”, “kısa ve öz olma”, “güvenilirlik ve eksiksizlik” ve “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik” olmak üzere yedi ilkedен oluşmaktadır. Yayımlanan bu ilkeler, işletmenin hazırlamış olduğu rapor hakkında bilgi verir ve bilgilerin çıkar gruplarına nasıl sunulduğunu gösterir. Ayrıca, raporun hazırlanması aşamasında, kılavuzda belirtilen ilkeler ayrı ayrı olarak yer verilebilir ya da farklı olarak sunulabilir. Aşağıda kılavuzda yer alan ilkeler kısaca tanıtılacaktır (IIRC, 2013b).

Tablo 5: Entegre Raporlama Kılavuz İlkeleri

Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim	Entegre raporlamanın, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığını, işletmenin sahip olduğu sermaye ögelerini nasıl kullandığını ve aralarındaki etkileşimi hakkında çıkar gruplarına bilgi sağlaması gerekir.
Bilgiler Arası Bağlantı	Entegre raporlama, işletmenin dönem içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen faktörleri, faktörlerin birbiri arasındaki ilişkisini ve birbiriyle olan bağımlılıklarını genel olarak çıkar gruplarına sunması gerekir.
Paydaşlarla İlişkiler	Entegre raporlama, işletmenin çıkar grupları ile ilişkileri hakkında bilgiler vererek, özellikle mevcut ve potansiyel yatırımcıların istek ve taleplerini ne ölçüde anladığını, bu istek ve talepleri ne ölçüde dikkate aldığını ve karşıladığını göstermesi gerekir.
Önemlilik	Entegre raporlama, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen hususları içermesi gerekir.
Kısa ve Öz Olma	Entegre raporlamanın klasik finansal raporlamadan ayıran en önemli farklardan biri, raporlamanın kısa ve öz olmasıdır. Entegre rapor içeriğinde, karmaşık bilgilere yer verilmeksizin, işletmenin finansal ve finansal olmayan performansını ve geleceğe ait beklentilerini açıklayan bilgiler sunulur.
Güvenilirlik ve Eksiksizlik	Entegre raporlama, işletmenin faaliyetleri ile ilgili finansal ve finansal olmayan tüm önemli bilgileri, dengeli ve hatalı olmayacak şekilde içermelidir. Bilgilerin doğruluğu dengeli ve maddi hata içermemesine bağlıdır.
Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik	İşletmenin raporlama içeriğindeki bilgiler tutarlı bir temele dayanmalı ve işletmenin yaratmış olduğu değeri diğer kuruluşlarla karşılaştırılabilir bir şekilde sunması gerekir.

Kaynak: IIRC, (2013a). s: 16-23

- **Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim**

Entegre raporlamanın, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığını, işletmenin sahip olduğu sermaye öğelerini nasıl kullandığını ve aralarındaki etkileşimi hakkında çıkar gruplarına bilgi sağlaması gerekir. Bu bağlamda, işletmenin faaliyet gösterdiği pazardaki konumunu ve iş modelini etkileyebilecek tüm risk ve fırsatları raporlamada bilgi kullanıcılarına sunması beklenir.

Bu ilke, işletmenin geçmiş finansal ve finansal olmayan performansı ve gelecek performansı arasındaki ilişkileri ortaya koyar ve bu ilişkiyi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek tüm faktörleri değerlendirir. Ayrıca, işletmenin kısa, orta ve uzun vadedeki stratejilerini belirlerken, geçmiş performansından neler öğrendiğini ve gelecekteki çıkarları arasında nasıl bir denge kurması gerektiğini ortaya çıkarmaya çalışır.

- **Bilgiler Arası Bağlantı**

Entegre raporlama, işletmenin dönem içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen faktörleri, faktörlerin birbiri arasındaki ilişkisini ve birbiriyle olan bağımlılıklarını genel olarak çıkar gruplarına sunması gerekir. Özellikle yatırımcı kararları için önemli bir unsur olan finansal performansın ve finansal performansa bağlı kaynakların bilgi kullanıcılarına açık ve net bir şekilde sunulması gerekir.

Entegre raporlamada bilgiler arası bağlantının daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için entegre düşünce yapısının işletmenin faaliyetlerine daha fazla dahil edilmesi gerekir. Entegre düşünce yapısının işletme tarafından benimsenmesi, bilgiler arası bağlantının yönetim için hazırlanan raporlara, yapılan analizlere, karar verme süreçlerine kolayca aktarılmasını sağlar. Böylece, işletme içinde departmanlar arasındaki iletişim ve koordinasyon sorunları ortadan kaldırılmış olur (Aras & Sarioğlu, 2015, s. 57).

- **Paydaşlarla İlişkiler**

Entegre raporlama, işletmenin çıkar grupları ile ilişkileri hakkında bilgiler vererek, özellikle mevcut ve potansiyel yatırımcıların istek ve taleplerini ne ölçüde anladığını, bu istek ve talepleri ne ölçüde dikkate aldığını ve karşıladığını göstermesi gerekir. Bu ilke, işletmenin temel paydaşlarıyla olan ilişkisini açıklar, çünkü işletmede ortaya çıkan değer, sadece işletmenin bünyesinde değil, aynı

zamanda dış çevre ile ilişkiler yoluyla oluşturulur. Burada anlatılmak istenen, entegre raporlamanın tüm paydaşların bilgi ihtiyacını karşılamak yerine, temel paydaşların istek ve talepleri doğrultusunda bilgi sunması beklenir. Ayrıca, entegre raporlama, işletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen ekonomik, çevresel ve sosyal performansı hakkında bilgi kullanıcılarına bilgi sağlar. Bu bilgilerin sağlayacağı yararlar kılavuzda şu şekilde belirtilmiştir (IIRC,2013a, s. 18):

- İşletmenin çıkar gruplarının değer algısını anlamak,
- Küresel ve iç piyasada yaygın olarak ilgi konusu olmayan, fakat önemi giderek artan popüler konuları belirlemek,
- Risk ve fırsatları belirlemek,
- İşletmenin stratejilerini değerlendirmek ve geliştirmek,
- Riskleri yönetmek,
- Stratejik yanıtları da içeren faaliyetleri yürütmek,

Entegre raporlamada sunulan bilgiler, temel paydaşların istek ve taleplerinin tespit edilmesi ile işletmenin gelecekte karşı karşıya kalacağı risk ve fırsatları kolayca belirler. Böylece, var olan risk ve fırsatlara karşı uygun stratejiler belirlenmesine olanak sağlanır. Ayrıca, İşletmenin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda, entegre raporlamada yer alan risk ve fırsatlara yer vermesi temel paydaşlarla olan iletişimin ve güvenin artmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, işletmenin özellikle temel paydaşlarla olan ilişkisini geliştirmeli ve var olan ilişki düzeyini de raporlarında sunmalıdır (Yüksel, 2017, s. 77).

- **Önemlilik**

Entegre raporlama, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen hususları içermesi gerekir. İşletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen hususlar önemlidir ve çıkar gruplarına sunulmalıdır. Entegre raporlamanın hazırlanmasında konular belirlenirken dört farklı süreç dikkate alınır:

Birinci süreç, işletmenin raporlamada sunacağı ilgili konuların belirlenmesidir. Bu süreçte, işletmenin değer yaratma kabiliyetini etkilemiş ya da etkilemesi beklenen konular, işletmenin stratejisi, performansı ve gelecek hakkındaki beklentileri dikkate alınarak belirlenir.

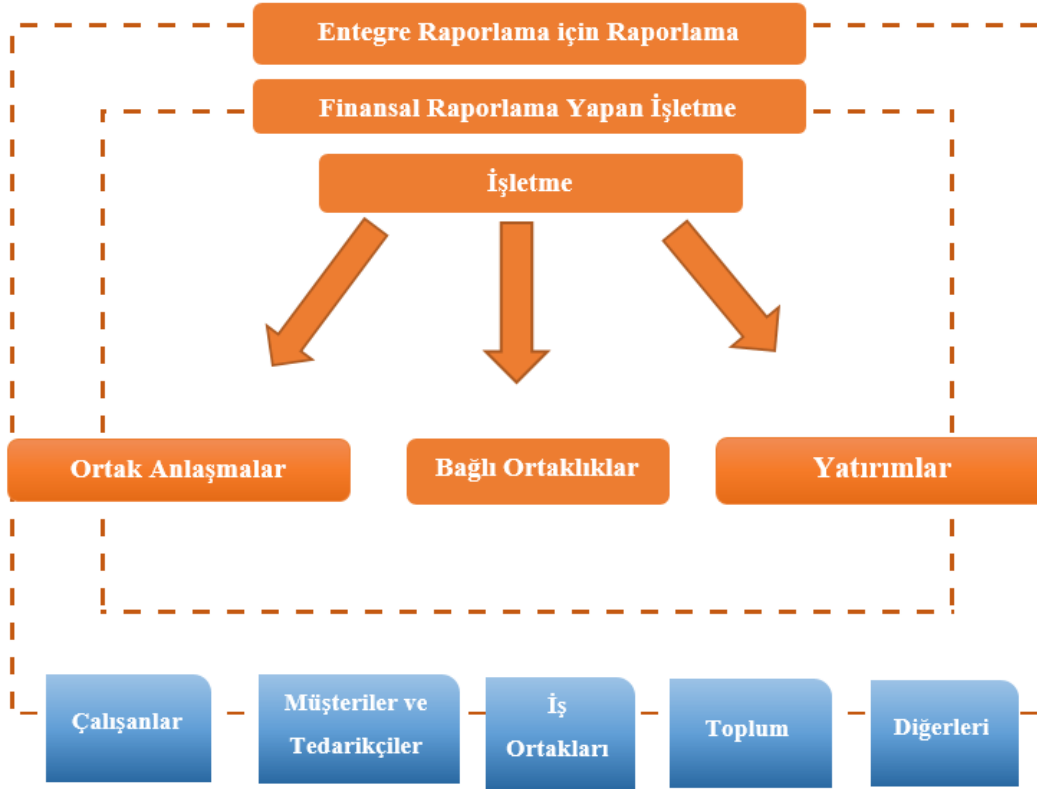
İkinci süreç, işletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen hususlardaki önemin değerlendirilmesidir. İşletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen tüm

hususlar, çıkar grupları için farklı algılanabilir. Önem değerlendirilirken, nitel ve nicel faktörler, çeşitli departmanların bakış açıları, etkinin iç kaynaklı olup olmadığı ve zaman gibi bazı noktalar dikkate alınarak entegre raporlamada yer alıp almayacağı belirlenir.

Üçüncü süreç, önemli hususlar bazı faktörlerin dikkate alınması ile belirlendikten sonra, çıkar grupları ve işletmenin kendisi için mühim konulara öncelik verilmesidir. Böylece, işletme için önemli konulara kolaylıkla odaklanılabilir.

Son süreç ise, raporlamada açıklanacak bilgilerin belirlenmesidir. Açıklanan maddi konular belirlenirken, çok iyi değerlendirilme yapılması gerekir. Bu bağlamda, işletmenin hem iç hem de dış çevresinin beklentileri dikkate alınarak, entegre raporlamanın hem finansal hem de finansal olmayan performansı hakkında çıkar gruplarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanması amaçlanır.

Bu dört sürecin en mühim öğelerinden biri ve diğer bir ilke olan kısa ve öz olma ilkesi ile de bağlantılı olan raporlama sınırı kavramıdır. Entegre raporlamanın sınırları belirlenirken iki husus önem arz eder: Finansal performans sunumu amacıyla belirlenen sınır ve finansal performansın sunumunun ötesinde, diğer paydaşları ilgilendiren ve işletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen önemli riskler, fırsatlar ve sonuçlardır. Sınırların belirlenmesinde dikkate alınan paydaşlarla ilişkilere Şekil 6'da yer verilmiştir.

Şekil 6: Raporlamanın Sınırlarının Belirlenmesinde Dikkate Alınan Paydaşlar (IIRC, 2013a: 20)

- Kısa ve Öz Olma

Entegre raporlamayı klasik finansal raporlamadan ayıran en önemli farklardan biri, raporlamanın kısa ve öz olmasıdır. Entegre rapor içeriğinde, karmaşık bilgilere yer verilmeksizin, işletmenin finansal ve finansal olmayan performansını ve geleceğe ait beklentilerini açıklayan bilgiler sunulur. Bir entegre raporun kısa ve öz olarak kabul edilebilmesi bazı şartlara bağlıdır. Birincisi, bir önceki bölümde anlatılan önemlilik sürecinin tam ve eksiksiz uygulanması gerekir. İkincisi, bir mantık silsilesi içerisinde hazırlanması, tekrardan uzaklaşmak için kendi için çapraz başvuru araçlarının kullanılması gerekir. Üçüncüsü, ayrıntılı ve sık değişmeyen bilgilere ilişkin bağlantılara yer verilebilir. Son olarak, entegre raporlama için yer alan kavramlar açık ve net bir şekilde tanımlanmalı, anlatılmak istenen olabildiğince az kelime ile açıklanmaya çalışılmalıdır. Son olarak, düz ve yalın bir anlatım kurulmalı ve işletmeye özgü olmayan genel konulardan uzak durulmalıdır.

- **Güvenilirlik ve Eksiksizlik**

Entegre raporlama, işletmenin faaliyetleri ile ilgili finansal ve finansal olmayan tüm önemli bilgileri, dengeli ve hatalı olmayacak şekilde içermelidir. Bilgilerin doğruluğu dengeli ve maddi hata içermemesine bağlıdır. İşletme yönetimi, entegre raporlamanın hazırlanmasında, finansal ve finansal olmayan bilgilerin doğru, tam ve eksiksiz olarak çıkar gruplarına sunmakla sorumludur.

Güvenilir ve dengeli bir entegre rapor, sunulacak bilgilerin belirlenmesinde veya açıklanmasında ön yargıdan uzak bir şekilde hazırlanır. Raporda sunulması gereken bilgiler çıkar gruplarına olumlu veya olumsuz algılamalarına sebebiyet vermemesi için, bir yöne eğilimli, vurgulu, ağırlıklı veya başka şekilde verilmemesi gerekir. Ek olarak, işletmenin entegre rapor içeriğinde sunduğu bilgiler maddi hata içermemesi gerekir. Maddi hata içermemeden kasıt ise, raporda sunulan bilgilerin çıkar gruplarını yanıltmasının düşük seviyede olması için denetimlerin yapılması ve gelecek hakkında tahminler açıklanırken, tahminlerin net bir şekilde verilmesi ve yapılan tahminlerin sınırlamalarının açıklanması gerekir.

Eksiksiz bir entegre raporda, raporlama içeriğinde işletmenin faaliyetleri ile ilgili tüm olumlu ve olumsuz bilgilerin yer alması gerekir. İşletme açıklanan bilginin kapsamını değerlendirirken, maliyet/fayda, rekabet avantajı ve geleceğe yönelik bilgiler hakkında gelecekte ortaya çıkabilecek ve işletme için sorun teşkil edecek potansiyel endişeleri de dikkate alabilir.

- **Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik**

İşletmenin raporlama içeriğindeki bilgilerin tutarlı bir temele dayanması ve işletmenin yaratmış olduğu değeri diğer kuruluşlarla karşılaştırılabilir bir şekilde sunması gerekir. Rapor içeriğindeki bilgilerin kalitesini artırmak için, raporlama ilkelerini takip eden dönemlerde tutarlı bir şekilde izlemelidir. Raporlama ilkelerinde bir değişiklik olması durumunda ise, yapılan değişiklik çıkar grupları ile paylaşılmalıdır.

1.6.4. İçerik Öğeleri

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, Tablo 6'da görüleceği üzere sekiz farklı içerik ögesinin tanımlayarak, bu öğelerin temelden birbirlerine bağlı olduklarını ve bu öğelerin birbirlerini dışlamaması gerektiğini ifade etmiştir (IIRC, 2013a: 24). İçerik öğeleri, işletmenin entegre raporlamada hangi bilgileri sunması

gerektiğini sorgular ve öğelerin birbiri ile bağlantılarını dikkate alarak çıkar gruplarına açıklar (Çelik, 2019: 78).

Tablo 6. Entegre Raporlama İçerik Öğeleri (IIRC, 2013a: 24-32)

Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre	- Kuruluş ne iş yapıyor ve hangi koşullarda faaliyet gösteriyor?
Kurumsal Yönetim	- Kuruluşun kurumsal yönetim yapısı kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini nasıl destekliyor?
İş Modeli	- Kuruluşun iş modeli nedir?
Riskler ve Fırsatlar	- Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen spesifik risk ve fırsatlar nelerdir ve kuruluş bunları nasıl ele almaktadır?
Strateji ve Kaynak Aktarımı	- Kuruluşun hedefi nedir ve buraya nasıl ulaşmayı amaçlamaktadır?
Performans	- Kuruluş, dönem için belirlenen stratejik hedeflerine ne ölçüde ulaşmıştır ve elde edilen sonuçlar sermaye öğelerini nasıl etkilemiştir?
Genel Görünüş	- Kuruluşun stratejisini uygularken karşılaşması muhtemel zorluk ve belirsizlikler ve bunların, iş modeli ile gelecekteki performansı açısından potansiyel etkileri nelerdir?
Hazırlık ve Sunum Temeli	- Kuruluş entegre rapora dahil edilecek konuları nasıl belirlemektedir ve bu konular nasıl nicelenmekte veya değerlendirilmektedir?

Kaynak: IIRC, (2013a). s: 24-32

- Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre

Kurumsal genel görünüm ve dış çevre, işletmenin hangi işi yaptığını ve hangi koşullarda bu faaliyetleri gerçekleştirdiğini, aynı zamanda işletmenin kültürü, etik değerleri, mülkiyet yapısı, temel faaliyetleri ve pazarları, rekabet yapısı ve pazar konumu hakkında dış çevreyi ve kuruluşun kendisini etkileyen önemli faktörler hakkında çıkar gruplarına bilgi sunar. Ek olarak, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen her türlü, ekonomik, toplumsal, sosyal ve yasal birçok faktörü raporda açıklar.

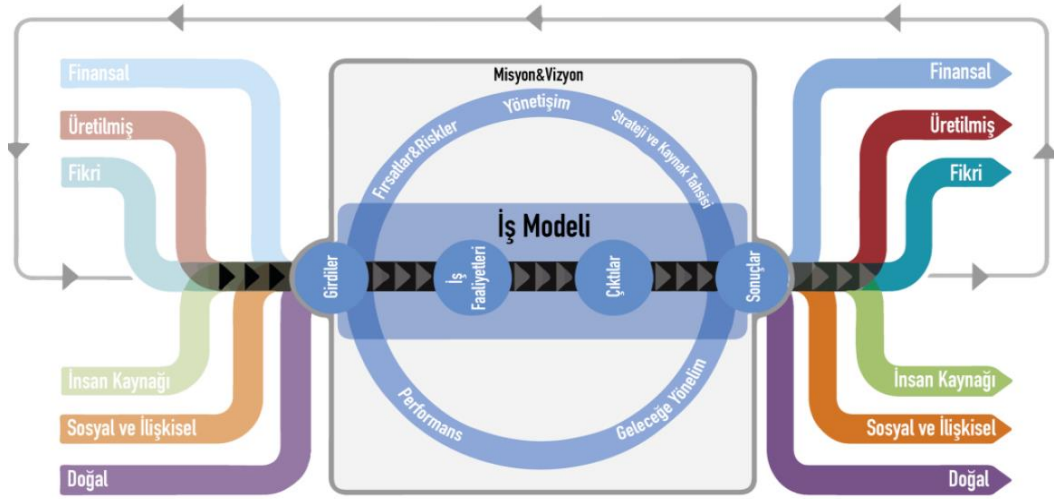
- Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim, işletmenin yönetim yapısının, ortaklarının ve diğer çıkar gruplarının beklentileri dikkate alınarak, sürdürülebilir değer yaratacak şekilde oluşturulması olarak ifade edilebilir (Alp & Kılıç, 2014, s. 37). Özellikle, işletmelerin büyümesi ile birlikte yaygınlaşmaya başlayan kurumsal yönetim anlayışı, yaşanan şirket skandallarında var olan vekalet probleminin çözümünde ve yöneticilerin hesap verilebilirliğinin artırılması konusunda katkılar sağlamayı amaçlar. Bu anlayış, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel hedefler ile toplumun ortak çıkarları arasında bir denge sağlar (Yücel, 2018, s. 5).

Entegre raporlama çerçevesinde kurumsal yönetim ilkesi, işletmenin kurumsal yönetim yapısı hakkında çıkar gruplarına bilgilendirme yapar. İşletmenin kurumsal yönetim yapısının, kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini nasıl desteklediğini; aynı zamanda işletmenin liderlik yapısı ve yasal gerekliliklerin kurumsal yönetimi etkileyip etkilemediğini, işletmenin kültürünü oluşturma ve izlemek için kullanılan süreçleri ve işletme yöneticilerinin gelecekte karşı karşıya kalacağı risklere yönelik önlemleri raporda açıklar. Ek olarak, işletmenin kurumsal yöneticilerinin yasal gereklilikleri aşan uygulamalarının olup olmadığı konusunda ve işletmenin ücretlendirme politikaları hakkında çıkar gruplarına bilgiler sağlar (IIRC, 2013a: 25).

- İş Modeli

İş modeli, işletmenin piyasada var olan fırsatlardan yararlanarak değer yaratmak için tasarlamış olduğu işlemlerin içeriğini, yapısını ve yönetimini tasvir eder (Amit & Zott, 2001). Diğer bir ifade ile yönetim stratejisi, yapısı ve ekonomik alanlarda birbiriyle ilişkili bir dizi karar değişkeninin, tanımlanmış pazarlarda sürdürülebilir rekabet avantajı yaratmak için nasıl ele alındığının kısa temsili olarak ifade edilebilir (Morris, Schindehutte, & Allen, 2005). IIRC ise, Şekil 7’de sunulan iş modelini şu şekilde tanımlamıştır: *“Bir kuruluşun girdileri, iş faaliyetleri yoluyla stratejik hedeflerini karşılamayı amaçlayan ve kısa, orta ve uzun vadede değer yaratan çıktı ve sonuçlara dönüştürmede kullandığı sistemdir.”* İşletmenin iş modelinde girdiler, iş faaliyetleri, çıktılar ve sonuçlar temel öğeler olarak kabul edilir ve raporda çıkar gruplarına sunulur. İşletmenin iş modelinde yer alan girdilerin sermaye öğeleri ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu veya iş modelinin doğruluğu ve esnek yapısını anlama açısından işletme için nasıl bir farklılaşma kaynağı olduğunu gösterir. İş faaliyetleri, işletmenin faaliyet gösterdiği endüstride rakiplerinden nasıl farklılaştığını, yenilikçi fikirleri ve var olan değişime uyum durumunu açıklar. Çıktılar, işletmenin üretmiş olduğu temel ürün ve hizmetlerin yanında, üretimden kaynaklanan atık, emisyon veya yan ürün gibi birçok mal ve hizmeti kapsar. Sonuçlar ise, çalışan memnuniyeti, satışlar, nakit akışı, işletme itibarı gibi iç sonuçları ve müşteri memnuniyeti, toplumsal ve çevresel etkiler, marka bilinirliği ve sadakati, vergi ödemeleri gibi dış sonuçları kapsar.

Şekil 7: Değer Yaratma Sürecinde İş Modeli (IIRC,2013a: 13'ten aktaran Gökçen ve Eldemir, 2019)

IIRC'ye göre, bir işletmenin iş modelinin tanımlanması ve entegre raporlamada sunulması, mevcut ve potansiyel yatırımcılara ve diğer paydaşlara farklı sermayelerin nasıl kullanıldığını ve onların nasıl değer kattığına dair bir sezgi sağlar (Bernardi, 2015, s. 21).

- Riskler ve Fırsatlar

Riskler ve fırsatlar ögesi, işletmenin gelecekte karşı karşıya kalacağı risk ve fırsatların değer yaratma kabiliyetini nasıl etkilediğini ve işletmenin ortaya çıkacak bu fırsat ve riskleri nasıl ele aldığını yanıtlamaya çalışır. Entegre raporda, işletmenin sermaye ögelerini etkileyebilecek işletmeye özgü iç ve dış kaynaklı fırsat ve riskler tanımlanır. Bu risk veya fırsatın ortaya çıkma olasılığı değerlendirilir, gerçekleşmesi durumunda sermaye ögelerine olan etkisine bakılır ve bu risk veya fırsatın gerçekleşmesine sebep olan durumlar dikkatlice incelenir. İşletmenin stratejik amaçları bağlamında, ortaya çıkabilecek temel riskleri azaltmak ve temel fırsatlardan işletmeye değer katmak için çeşitli önlemler alınır.

İşletmenin gelecekte karşı karşıya kalacağı risklerin çıkar gruplarıyla paylaşılması, işletmenin rakiplerine olan rekabetine zarar verebileceği düşüncesini ortaya çıkarabilir. Fakat işletmenin gelecekte karşı karşıya kalacağı risklerin işletme üst yönetimi tarafından değerlendirildiğini ve var olan risklere karşı önlemler alındığını çıkar gruplarına göstermesi açısından oldukça önemlidir. İşletmenin var olan riskleri ve onlara karşı risk yönetim stratejisini entegre

raporlamada paylaşması, uzun vadede işletmenin rekabet avantajına önemli katkılar sağlayabilir (Aras ve Sarioğlu, 2015: 62).

- **Strateji ve Kaynak Aktarımı**

Strateji ve kaynak aktarımı ögesi, işletmenin kısa, orta ve uzun vadeli stratejik hedeflerinin ne olduğunu ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğini açıklar. Bu bağlamda işletme, kısa, orta ve uzun vadeli stratejik amaçlarını, bu amaçlara ulaşmak için uygulayacağı strateji ve politikaları, bu stratejiler için gerekli olan kaynak aktarımını ve gelecekte elde edilen başarıları ve hedeflenen sonuçları nasıl ölçeceğini entegre raporlamada sunmaya çalışır. İşletmenin stratejisi ve kaynak aktarımının işletmenin iş modeli ile uyumlu olup olmadığı incelenmelidir. Aynı zamanda, strateji ve kaynak aktarımı planlarının dış çevreden nasıl etkilendiğini ve işletmenin sermaye piyasalarındaki değişimleri dikkate alarak iş modelinde yapılması gereken değişikliklerin ne olması gerektiği analiz edilerek çıkar gruplarıyla paylaşılmalıdır. Ek olarak, işletmenin rekabet avantajı sağlayabilmesi için, çevresel ve sosyal konuları işletmenin iş modeline nasıl entegre edildiği açıklanmalıdır.

- **Performans**

Performans ögesi, işletmenin faaliyet dönemi içerisinde oluşturulan stratejik hedefleri ne ölçüde gerçekleştirdiğini ve elde edilen sonuçların sermaye öğelerini ne ölçüde etkilediğini açıklar. Entegre raporlama, işletmenin faaliyetlerine ilişkin hem nitel hem de nicel bilgiler sağlar. Yer verilen nitel bilgilerde, hedefler ile risk ve fırsatların önemi, var olan risk ve fırsatların belirlenmesinde kullanılan yöntem ve varsayımlar hakkında bilgilere yer verilir. Bu bilgilerin sermaye öğeleri üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisi de belirlenmeye çalışılır. Ek olarak, işletmenin temel paydaşları ile olan ilişkisi ve onların istek ve taleplerine nasıl cevap verdiği raporlamada sunulur. Geçmiş dönem işletme performansı ile mevcut performans karşılaştırılarak, işletme hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığı çıkar gruplarıyla paylaşılır.

Entegre raporlama, işletmenin hem finansal hem de finansal olmayan performansı hakkında bilgi kullanıcılarına bilgi sağladığı için, bu iki farklı bilgi türünün arasında bağlantıyı kurması ve hem gelecek hem de mevcut performans hakkında bilgilere yer verilmesi açısından bütüncül bir yaklaşıma sahiptir. Entegre

raporlama içerisinde, “önemlilik” ilkesi kapsamında bazı hususlar hakkında detaylar verilmesi için işletmenin finansal raporlar veya sürdürülebilirlik raporlaması gibi diğer kurumsal yönetim raporlarına atıfta bulunulabilir (Aras ve Sarıoğlu, 2015: 63-64).

- **Genel Görünüş**

Genel görünüş ögesi, işletmenin belirlemiş olduğu stratejiyi uygularken, karşı karşıya kalabileceği muhtemel sorunların ve belirsizliklerin ne olduğu ve bu sorun ve belirsizliklerin işletmenin iş modelini ve gelecekteki performansını nasıl etkileyeceği hakkında bilgi verir. İşletmenin gelecekte dış çevrede ortaya çıkabilecek hususlar hakkındaki beklentileri, bu beklentilerin işletmenin değer yaratma kabiliyetini nasıl etkileyeceği ve mevcut durumda karşılaştığı zorluklara ve belirsizliklere karşı nasıl önlemler aldığı hususunda bilgi kullanıcılarına güvenilir ve şeffaf bilgiler açıklanır. Ek olarak, işletmenin dış çevresini, risklerini ve fırsatlarını iyi analiz edilerek, işletmenin stratejik amaçlarına olan etkilerine, ayrıca işletmenin sahip olduğu sermaye öğelerinin yer almasına, kalitesine ve değer yaratma kabiliyeti açısından neden önemli olduklarına dair bilgilere yer verilmelidir. Yer verilen bilgilerde işletmenin tabi olduğu yasal sorumluluklara ve düzenlemelere de dikkat edilmesi gerekir.

- **Hazırlık ve Sunum Temeli**

Hazırlık ve sunum temeli ögesi, işletmenin entegre raporlamada yer verilecek konuların, önemlilik kriteri dikkate alınarak nasıl belirlendiğini ve entegre raporlamada yer alan konuların nasıl belirtildiğini ve değerlendirildiğini açıklar. İşletme entegre raporlamada kılavuz ilkelerden önemlilik ilkesinde yer alan önemlilik belirleme sürecinin özetini, raporun sınırını ve kapsamını, kullanılan çerçeve ve yöntemlerin kısa bir özetini raporda bilgi kullanıcılarına sunar.

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde açıklanan sekiz içerik ögesi, belli kural ve ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Açıklanan bu öğelerin sınırları, genel raporlama ilkeleri ile belirlenmiştir. Genel raporlama ilkeleri bölümünde, maddi konuların ve sermaye öğelerinin açıklanmasına yer verilmiş, ayrıca işletmenin kısa, orta ve uzun vadede zaman aralıklarının belirlenmesi, dikkat edilmesi gereken diğer hususlar gibi konularda açıklamalar yapılmıştır.

1.7. ENTEGRE RAPORLAMADA YAŞANILAN ZORLUKLAR VE ENTEGRE RAPORLAMA ÜZERİNE YAPILAN ELEŞTİRİLER

IIRC tarafından hazırlanan tartışma raporunda, entegre raporlamada ortaya çıkabilecek zorluklar Şekil 8’de görüleceği üzere üç farklı yönüyle ele alınmıştır. İlk olarak işletmeler açısından, farklı ülkelerde ve farklı hızda gelişen yasal düzenlemelerin ortaya çıkardığı problemler, farklı yönetim anlayışı ve entegre raporlama odağına sahip yöneticilerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesinde yaşanacak sorunlar, şeffaflık ile ticari gizlilik arasındaki dengenin sağlanması, kapasite geliştirme ve yenilikçi bilgi sistemlerinin kullanılması ve var olan sistemlerin geliştirilmesi gibi bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Yatırımcılar açısından, entegre raporlamanın yayınlanması ile birlikte finansal ve finansal olmayan analiz tekniklerinde yaşanacak değişiklikler ve mevcut tedarik zinciri yatırımlarının çoğu kısa vadeye odaklandığı için, bu durumun kısa, orta ve uzun vadeli yatırımları dengelemek için yapılacak yenilikçi düzenlemeler işletmeler için sorun teşkil etmektedir. Son olarak, yasal düzenlemeler, değişiklikler, standartlar ve iş gizlilikleri gibi zorluklar entegre raporlama uygulamalarında işletmeler için sıkıntılar oluşturabilmektedir.

İşletmeler Açısından	Yatırımcılar Açısından	Diğer Açılardan
• Yasal Düzenlemeler • Yönetici Görevleri ve Sorumlulukları • Ticari Gizlilik • Kapasite Geliştirme • Bilgi Sistemleri	• Yeniden Düzenlenmiş Analitik Teknikler • Tedarik Zinciri Yatırımları	• Yasalardaki Değişiklikler, Düzenlemeler ve Standartlar • Yükümlülük ve İş Gizlilikleri

Şekil 8: Entegre Raporlamanın Zorlukları (IIRC, 2011: 21-23)

Eccles ve Krzus (2010:170) entegre raporlamaya karşı itirazları üç başlık altında toplamıştır: İlki, sermaye piyasaları perspektifi (Capital Market Perspective): Finansal olmayan bilgiler işletmenin oluşturduğu değeri artırmaya yöneliktir, ancak sermaye piyasaları şirketin piyasa değerini belirlerken finansal olmayan verileri de dikkate almamaktadır. Bu nedenle, işletmenin finansal ve finansal olmayan bilgileri tek bir raporda sunmasına ihtiyaç yoktur.

İkincisi, şirket perspektifi (Company Perspective): Entegre raporlama işletmelere net bir fayda sağlasaydı, işletmelerin kurumsal yönetim anlayışının gelişmesi ile birlikte entegre raporlamaya geçiş yaparlardı. Fakat çoğu işletme entegre rapor yayınlamadı.

Sonuncusu ise, paydaş perspektifi (Stakeholder Perspective): Entegre raporlama, aslında sürdürülebilir bir toplumun gelişmesini engellemektedir. İşletmeler sadece işletmenin paydaşları için değer yaratan sürdürülebilir stratejiler izlerse, sürdürülebilirlik kararlarının bazılarında işletme hissedarlarının değerlerinde bir azalma riski ortaya çıkacak, bu sebepten dolayı, paydaşlar için değer yaratan faaliyetlerin azalmasına sebep olacaktır.

Lindgreen & Swaen (2010) entegre raporlamanın, kısa, orta ve uzun vadede işletmenin fırsatlarını ve aynı zamanda değer yaratma kabiliyetini etkileyebilecek risk faktörlerini ve zorluklarını açıklayarak şeffaflığı artırması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında, potansiyel olarak işletmenin bilgi kullanıcılarına sunmuş olduğu bilgileri azaltabileceğini, çünkü paydaşların gözünde bu bilgiler öznel olarak algılanabileceğini vurgulamıştır.

Watson yapmış olduğu çalışmada, entegre raporlamanın zorunlu olduğu Güney Afrika’da birçok işletmenin yıllık faaliyet raporlarını entegre raporlama olarak adlandırdığını, fakat hazırlanan bazı entegre raporlar incelendiğinde daha önce hazırlanan yıllık faaliyet raporları ve sürdürülebilirlik raporlarının birleştirilmesi ile entegre raporlamanın hazırlandığını belirlemiştir. Watson, entegre düşüncenin olmadığı bir işletmede hazırlanan raporun sadece isim olarak entegre raporlama kabul edileceğinin, gerçek ve doğru bir entegre raporlama olmasının imkânsız olduğunu belirtmiştir (Watson, 2013:33 aktaran Joubert, 2015:3).

Flower (2015), entegre raporlama çerçevesine önemli eleştiriler getirmiştir. IIRC, entegre raporlamanın temel amacının işletmenin zaman içinde nasıl değer yarattığını çıkar gruplarına açıklamak olduğunu ifade etmiştir. Flower, “değer” kelimesine verilen anlamı tartışmış, olası alternatifler içinde, yatırımcılar, toplum, paydaşlar ve gelecek nesiller için değer olarak gruplandırmıştır. IIRC’nin yayınlamış olduğu kılavuzda bahsedilen değer, sadece “finansal sermaye sağlayıcılarını” kapsadığını ve IIRC’nin odağının yatırımcılar olduğunu, fakat diğer

paydaşları da dikkate aldığını söylemiştir. Ek olarak, IIRC'nin işletme performansının iyi olması ile tüm toplumun fayda sağlaması arasında önemli çıkar çatışmalarının olmadığı varsayımında bulunmasıdır. İşletmenin karını maksimize etmesi durumunda, topluma verebileceği zararların göz ardı edildiğini ve bununla sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyeceğini iddia etmiştir. Raporlama uygulamalarında IIRC'nin hazırlamış olduğu kılavuzun etkisinin az olduğunu, sürdürülebilirliğin terk edildiği ve yasal zorunluluğun olmadığı gibi bazı eleştiriler getirmiş ve çerçevenin başarısız olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Hertgers (2016:25), IIRC'nin amacının sürdürülebilirliği teşvik edecek ve çevreyi koruyacak bir raporlama konsepti ortaya koymak olduğunu, ancak bunun gerçekleştirilemediğini iddia etmiştir. Bunun temel sebebi olarak, çevresel, sosyal ve yönetişimsel çıkarları ön planda tutan idealistler ile muhasebe standartlarını hazırlayan ve düzenleyen realistler arasındaki çatışma olduğunu savunmuştur.

Adams (2015) ise, Flower'ın (2015) yapmış olduğu eleştirilere cevap olarak entegre raporlamanın sürdürülebilirlik raporlaması ile aynı olmadığını bazı gerekçelerle dile getirmiştir. Birincisi, entegre raporlamanın öncelikle finansal sermaye sağlayıcılarına ve özellikle uzun vadeli bakış açısına sahip olan çıkar gruplarına odaklandığını, sürdürülebilirlik raporlamasından daha geniş bir paydaş kitlesini hedeflediğini belirtmiştir. İkincisi, sürdürülebilirlik raporlamasının, entegre raporlamada olduğu gibi, zaman içinde sermaye öğelerinin değer yaratma üzerindeki etkilerine değil, çevre, toplum ve ekonomi üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması, sermaye öğeleri arasındaki bağlantıya veya sermaye öğelerinin değer yaratma kabiliyetine odaklanma olasılığının düşük olduğunu, entegre raporlamaya dahil edilmeyecek birçok açıklama içermesinin ise muhtemel olduğunu ifade etmiştir. Thomson (2015) ise, Flower'ın bazı görüşlerine destek vermiştir. Entegre raporlamanın kurumsal raporlamaya katkı sağlayacağını, fakat işletmenin sosyal ve çevresel hedeflere ulaşp ulaşmaması konusunda çeşitli çekincelerinin olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, entegre raporlamanın tam bir çerçevesinin, standardının ve kılavuzunun olmayışı, finansal olmayan açıklamalara ilişkin işletmenin çıkar gruplarından eleştiri almasına neden olmaktadır (Simnett & Huggins, 2015). Entegre raporlamanın sınırlı sayıdaki iyi uygulama örnekleri, onun gerçekte ne

olduğu ve ne olması gerektiği konusunda netliğin olmamasına sebep olmakta, bundan dolayı işletmelerin entegre raporlamaya geçişte ne yapması gerektiğini anlamada oldukça zorlandığı görülmektedir (PwC, 2012:8). Bu bağlamda, IIRC'nin hazırlamış olduğu kılavuz içeriğinin, finansal tablolarda var olan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) gibi belli standartların olması, işletmelerin entegre raporlamayı anlamasını ve ona geçişini kolaylaştıracaktır. Ek olarak, entegre raporlamanın denetimi için gerekli olan standartların, ilkelerin ve düzenlemelerin olmayışı entegre raporlamanın diğer önemli eleştirilerinden biridir.

1.8. ENTEGRE RAPORLAMA LİTERATÜRÜ

Bu bölümde, entegre raporlama üzerine yapılan çalışmalardan bazıları incelenecektir. Literatür incelendiğinde, entegre raporlama yeni bir raporlama türü olduğu için, çalışmalar genellikle kavramsal incelemeler olmakla birlikte, son dönemlerde özellikle yayınlanan entegre raporlama içeriğinin incelendiği çok sayıda nitel ve az sayıda nicel çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, yapılan çalışmalar kavramsal incelemeler, nicel ve nitel çalışmalar olmak üzere üç farklı grupta verilmeye çalışılacaktır.

- Kavramsal Çalışmalar

Çalışmalar incelendiğinde, Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi'nin kurulmasından önce, Eccles ve Krzus (2010) tarafından yayınlanan çalışma entegre raporlamanın gelişimi için önem taşımaktadır. Çalışmada, tek raporun (entegre raporlama) ve entegre raporlamaya geçişte en önemli konuların ne olduğu açıklanmış, ilk entegre raporlama hazırlayan firma olan United Technologies Corporation (UTC) hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada ayrıca, entegre rapora duyulan ihtiyaç ortaya konmaya çalışılmış, entegre raporlamanın teknoloji ile ilişkisi ve sürdürülebilir bir toplum için entegre raporlamanın gerekliliği açıklanmıştır. Yine benzer bir çalışma olarak Eccles ve Saltzman (2011), sürdürülebilirliğin entegre raporlama ile nasıl sağlanacağı, entegre raporlamanın kısa bir tarihi ve topluma sağlayacağı katkılar hakkında bilgiler vermiştir.

Entegre raporlamanın tanımlanmasına yönelik çalışmalardan biri Eccles ve Armbruster (2011) tarafından yayınlanmıştır. Çalışmada, entegre raporlamanın tanımı yapılmış, sağladığı faydalar açıklanmış ve işletmelerin entegre raporlama yayınlamaya karar verdikten sonra, birçok teknolojik ve data sorunu ile karşı

karşıya kalacağını belirtilmiştir. Ayrıca, bu data sorunlarına karşı, bulut (cloud) teknolojisinin nasıl yardımcı olacağı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Eccles ve Serafeim (2011), entegre raporlama konseptinin kısa bir gelişim tarihine yer vermiş ve ülkelerin çevresel, sosyal ve yönetsel bilgiye olan ilgisini “düşük ve yüksek” olarak belirleyerek, hangi ülkedeki şirketlerin ve yatırımcıların finansal olmayan bilgiye ilgi duyduğunu belirlemiştir. Çalışmanın sonucunda ise, entegre raporlamanın oldukça önemli olduğunu; firmaların, yöneticilerin, yatırımcıların ve devletin entegre raporlamanın gelişimine olan desteğinin artması gerektiğini ifade etmiştir.

Karğın ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışma, Türkiye’de entegre raporlama üzerine yapılan ilk çalışmalardan biri olarak önem arz etmektedir. Çalışmada, entegre raporlama, raporlamanın içeriği ve dünyadaki örnekleri hakkında bilgilere yer verilmiş ve bir entegre rapor önerisi sunulmuştur.

Simnett ve Huggins (2015), IIRF’nin geliştirilmesinde göze çarpan konulara ve ortaya çıkan sorunlara yönelik bilgilere yer verdiği çalışmasında, IIRC tarafından birden fazla sermaye kavramını kullanarak bir şirketin iş modelinin tanımını gerektiren ve kullanıcı odaklı bir kurumsal raporun hazırlanması için bir raporlama çerçevesi hazırlamıştır. Hazırlanan bu çerçevenin uluslararası kabul görebilirliğini artırabilmek için piyasada faaliyet gösteren şirketlere entegre raporlamanın faydalarının araştırmacılar tarafından sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, IIRF hazırlanma esnasında ortaya çıkan sorunları belirlemiş, gelecekteki çalışmalar için bir dizi araştırma önerisi sunmuş ve akademisyenlerin Entegre Raporlama Çerçevesine göre raporlayan şirketlerin maliyetlerini ve faydalarını değerlendirebilecekleri ve bu bilgiyi temin edebilecekleri araştırma yaklaşımlarını özetlemiştir.

Flower (2015), 2010 yılında kurulan, temel hedefinin sürdürülebilirlik muhasebesini teşvik etmesi gereken IIRC’nin tarihsel gelişimini ve sürdürülebilirlik konusundaki yaklaşımını analiz etmiş, IIRC’nin değer kavramının “yatırımcılar için değer” olduğu ve “toplum için değer” olmadığını ve firmalara, şirket dışındaki kuruluşlara zararları bildirme yükümlülüğü getirmediğini ifade etmiştir. Raporun, kurumsal raporlama uygulaması üzerinde güçsüzlükleri nedeniyle, kurumsal raporlamaya çok az etkisinin olacağını savunmuştur. Ayrıca,

IIRC'nin sürdürülebilirlik muhasebesini terk etmesinin temel sebebi olarak çokuluslu işletmelerin hakimiyetinde olan IIRC yönetim konseyinin olduğunu ve entegre raporlamanın sürdürülebilirliğe katkı sağlaması gerekirken, sürdürülebilirlik raporlamasının içinde yer alan bilgileri sunmadığını iddia etmiştir. Adams (2015) ise, entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlamasının önemli farklılıklarını tartışmıştır. Çalışma, Flower'ın (2015) çalışmasına eleştiri olarak hazırlanmıştır. Flower, çalışmasında entegre raporlamanın şirketler üzerinde çok az etkisinin olacağını ifade ederken, Adams (2015) karşıt olarak güçlü bir etkisinin olduğunu, birçok şirketin belirli ücretler ödeyerek gönüllü olarak pilot programlara dahil olduğunu ifade etmiştir. Çalışmanın sonunda, Adams entegre raporlamanın gelişeceğini, şirketler ve yatırımcılar üzerinde etkili olacağını vurgulamıştır.

Aras ve Sarioğlu (2015), entegre raporlamanın Türkiye'de gelişmesi açısından oldukça önemli olan bir rapor yayınlamıştır. Raporda, entegre raporlamanın kavramsal çerçevesi hakkında geniş bilgiler sunulmuş, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinin ilkeleri, içerik öğeleri, sermaye öğeleri tanımlanmış ve iş dünyası ve yatırımcıların gözünden entegre raporlama değerlendirilmiştir. Gökten (2016) tarafından yapılan çalışmada, benzer olarak entegre raporlama tanımlanmış ve entegre raporlamaya yayınlayacak şirketler için bir yol haritası niteliğindeki entegre raporlama format önerisi sunulmaya çalışılmıştır.

Hoque (2017), entegre raporlamanın işletmelerin ihtiyaç duyduğu finansal ve finansal olmayan bilgileri tek bir raporda sunduğu için, şirketlerin bu raporlama türüne adapte olması gerektiğini belirtmiş, entegre raporlamanın karmaşık bir yapıya sahip olmasına rağmen, çıkar gruplarının talep ettiği tüm bilgileri sağladığından, entegre raporlamaya geçiş yapılmasını önermiştir.

Çelebier ve Çankaya (2019), 2011-2018 tarihleri arasında entegre raporlama üzerine yapılan 200 çalışmadan entegre raporlama konusu ile doğrudan ilişkili olan 43'ünü inceleyerek, araştırma sonuçlarını kısaca açıklamıştır. Çalışmada, entegre raporlamanın gelişim aşamasında olduğu, ayrıca bilgiler arasında kopukluklar olması, raporun hazırlanmasının uzun sürmesi gibi sebeplerden dolayı işletmelerin kullanabileceği bir çerçevenin olmadığı tespit edilmiştir.

Kavramsal çalışmaların çoğu, entegre raporlamanın tanımı, tarihsel gelişimi, entegre raporlama üzerine literatür taraması ve uygulama esnasında

yaşanan problemleri kapsamaktadır. Entegre raporlamanın kavramsal olarak incelenmesi, raporlama çerçevesinin ilkeleri, öğeleri gibi konularda araştırılması gereken birçok hususun olması entegre raporlamanın hala gelişim aşamasında olduğunu göstermektedir. Entegre raporlamanın kavramsal çerçevesinin gelişimi ve henüz entegre raporlama denetimi için gerekli olan standartların, kuralların ve uygulamaların olmayışı kavramsal çalışmaların artarak devam edeceğini ortaya koymaktadır.

- Nicel Çalışmalar

İkinci grupta, entegre raporlama üzerine yapılan nicel çalışmalar incelenmiştir. Aceituno ve diğerleri (2013), hukuk sisteminin entegre raporlama üzerindeki etkisini ortaya koymak için, 2008-2010 yılları arasında 750 şirket üzerinde bir araştırma yapmış, gelişmiş hukuk sistemine sahip ülkelerde entegre raporlama yayınlama olasılıklarının daha yüksek olduğunu ampirik olarak kanıtlamıştır. Şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artırılması için ulusal yasalara ve onları koruyan mekanizmalara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Churet ve Eccles (2014), entegre raporlamanın finansal performans ve yönetim kalitesi ile ilişkisini araştırarak çalışmada, entegre raporlama ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ampirik olarak kanıtlamış, ancak entegre raporlamanın uzun vadeli rekabet edebilirliği korurken, işletmelerin kısa vadeli hedeflere ulaşmalarına yardımcı olan ESG (Ekonomik, Sosyal ve Yönetişimsel) yönetiminin kalitesini artırabileceğini ifade etmiştir. Benzer olarak Maniora (2017), entegre raporlamanın işletmenin ekonomik ve sürdürülebilirlik performansına fayda sağlamayacağını iddia etmiştir.

Serafeim (2014), entegre raporlama uygulayan firmalar ile Amerika'daki yatırımcı tabanının yapısı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada, entegre raporlama uygulayan firmaların uzun vadeli yatırımcı tabanına sahip olduğunu ampirik olarak kanıtlamıştır.

Ighian (2015), yatırımcılar tarafından talep edilen finansal ve finansal olmayan bilgiler ile iç ve dış çevre için hazırlanan entegre raporlamanın etkinliği, şeffaflığı ve tutarlılığı geliştireceği, aynı zamanda da pazarda güven sağlayacağı ve yatırımcı tabanında bir artışın olacağını gözlemlemiştir.

Entegre raporlama analistlere ve yatırımcılara önemli bilgiler sağladığı için, analistlerin tahminlerindeki doğruluğunun daha iyi olması ile birlikte, sermaye maliyetlerinde bir azalma olması beklenmektedir. Chiu'nun entegre raporlama çerçevesinin Güney Afrika'da sunum kalitesini geliştirip geliştirmediğini araştırdığı çalışmada, analistlerin tahminlerindeki doğruluğun beklentinin altında olduğu ve sermaye maliyetlerinde anlamlı azalmaların olmadığı görülmüştür. Fakat, entegre raporlamanın analistlerin tahminlerine ve sermaye maliyetlerine olumlu bir etkisi olmamasına rağmen, analistlerin ve yatırımcıların bakış açısı ile raporlamanın sunum kalitesini artırdığı ortaya çıkarılmıştır (Chiu, 2016).

Küçükgergerli (2017) entegre raporlama endeksi oluşturduğu çalışmada, firmaların borsa değeri ile entegre performansı arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmış, firmaların hisse senedi değeri ile panel veri analizine tabi tutarak finansal ve sosyal performansın tek başına hisse senedi değerine etkisinin olmadığı, bir bütün olarak ise hisse senedi değerini etkilediği sonucuna varmıştır. .

Solak ve diğerleri (2017), Aydın ve Malatya illerinde bulunan muhasebe meslek mensuplarının entegre raporlama farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir anket çalışmada, meslek mensuplarının entegre raporlama konusunda yeterli farkındalığa ve bilgiye sahip olmadıklarını belirlemiştir. Benzer olarak Topal (2019) Bursa'da, Besler (2019) ise İstanbul'da muhasebe meslek mensupları üzerindeki çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya konmuştur. Karaburun (2019), İzmir ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek gruplarının muhasebe kültürüne nasıl baktıklarını, aynı zamanda meslek mensuplarının entegre raporlamaya karşı farkındalığını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada, muhasebe meslek gruplarının entegre raporlama hakkında farkındalığa sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, entegre raporun denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Çelebier (2018), BİST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan firmaların, entegre raporlamada yer vermesi gereken içerik öğelerini ve entegre raporun nasıl olacağını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde, firmaların çevresel performanslarının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alma, holding üyeliği ve BİST'te işlem görme yaşı değişkenlerinin çevresel ve sosyal performans göstergelerinin herhangi bir

boyutunda farklılığa neden olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Çalışmasının diğer bulgularından biri, firma yöneticilerinin, entegre raporlama hakkında yeterli farkındalığa sahip olmadığıdır.

Çelik (2019), 2016 ve 2017 yıllarında BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne tabi şirketlerin faaliyet raporları, entegre raporları ve sürdürülebilirlik raporlarını inceleyerek IIRC tarafından hazırlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde (IIRF) yer alan kılavuz ilkelere uygun olup olmadığını içerik analizi ile ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada, BİST'te yer alan 44 şirketin aktif (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) değerlendirilmiş, entegre raporlama yayınlamayan şirketlerin performans göstergeleri; aktif karlılığı %55, özkaynak karlılığını ise %32 oranında etkilerken, rapor yayınlayan üç şirketin (TSKB, Garanti ve Çimsa) performans göstergelerinde, aktif karlılığı %70, özkaynak karlılığını ise %82 oranında etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda, Churet ve diğerleri (2014), Chiu (2016) ve Maniora (2017) tarafından yapılan çalışmaların aksine, entegre raporlamanın finansal performans üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir.

- Nitel Çalışmalar

Son olarak nitel çalışmalar incelendiğinde, entegre raporlama üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmının içerik analizini oluşturduğu görülmektedir. Entegre raporlamanın ilk tartışma raporu yayımlandıktan sonra, öncü çalışmalarından biri Solomon ve Maroun tarafından yayınlanmıştır. Çalışmada, JSE'de faaliyet gösteren 10 farklı Güney Afrika şirketinin entegre raporlarının sosyal, çevresel ve etik raporlama üzerindeki etkisi incelenmiş, raporun hem olumlu hem de olumsuz etkilerini gösteren karmaşık bir resmin olduğu ifade edilmiştir. Aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerin, çevresel, sosyal ve etik konuları ile ilgili farklı sunum yaptıkları ortaya çıkarılmıştır (Solomon & Maroun, 2012).

Ercan ve Kestane (2014), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan entegre raporu içerik analizi ile incelemiş, raporun Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından hazırlanan entegre raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığını tespit etmiştir.

Aydın (2015), 2012-2013 yıllarında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren işletmelerin entegre raporlama ile uyum düzeylerini araştırmış, şirketlerin faaliyet

raporlarını inceleyerek entegre raporlamaya hazırlık potansiyelini tespit etmiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk ölçeği, entegre raporlamanın içerik öğelerine uygulanarak bir içerik çözümlemesi formu oluşturmuş, BİST’te yer alan firmaları “iyimser”, “kötümser”, ve “nötr”, olarak değerlendirmiş ve buna göre sıralamasını yapmıştır.

Joubert (2015), Güney Afrika’da faaliyet gösteren 72 maden şirketinin entegre raporlama uygulamalarını ve yayınlanan raporların içerik öğelerinin kalitesini incelemiştir. Raporlamada verilen bilgiler, üç farklı seviyede incelenmiş, bunlar “açık ve etkili”, “geliştirilmesi gerek”, ve “uygulanmamış” olarak işaretlenmiştir. Bulgulara bakıldığında, entegre raporlama yayınlayan firmaların, yayınlamayan firmalara göre daha etkili ve açık içerik öğelerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Petersen ve Svensson (2016), kurumsal raporlama hazırlama esnasında uluslararası entegre raporlama çerçevesine uyma zorunluluğunun raporlardaki entelektüel sermaye açıklamalarını nasıl etkilediğini araştırmış, Güney Afrika’da entegre raporlamanın zorunlu olmasından sonra, şirketlerin entelektüel sermaye sunum miktarında artış olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca çalışmada, Güney Afrika ve İsviçre ülkelerinin entegre raporlama sunumları bazı kategorilerde karşılaştırılmıştır.

Hildingsson ve Kjellberg (2016), 2011-2014 yılları arasında İsveç şirketlerinin raporlarında sunulan stratejik bilgi miktarındaki artışı ve açıklanan bu stratejik bilginin entegre raporlama çerçevesinde bulunan altı sermaye ögesi ile ne ölçüde bağlantılı olduğunu araştırmıştır. Bulgular incelendiğinde, şirketlerin yıllar itibari ile sermaye öğeleri sunumlarında bir artışın söz konusu olduğu görülmüştür.

Yılmaz (2016), dört firmanın entegre rapor içeriğini ve sermaye öğelerini yatırımcılar açısından analiz etmiş, firmaların sermaye öğeleri ve iş modellerinin farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, SAP şirketinin entegre raporunu inceleyerek, entegre yatırım analizi modelini ve algoritmasını oluşturmuştur. SAP firmasının başarılı bir şekilde finansal ve finansal olmayan bilgileri entegre ettiği görülmüş, fakat rakip firmalarla ilgili herhangi bir karşılaştırmaya gitmediği tespit edilmiştir.

Kaya ve diğerkleri (2016), 13 farklı ÷lkede faaliyetlerini devam ettiren işletmelerin entegre raporlama içeriğini ve kapsamını incelemiş, raporların ortak ve farklı özelliklerini tespit etmeye çalışmıştır. Bulgular incelendiğinde, raporların çoğunun benzer ifadelerin kullanılmasıyla “kısa ve özet” olma ilkesi ile eliştiğı, hedef kitlesi olarak sadece yatırımcıların değıl, tüm paydaşların dikkate alındığı ortaya çıkarılmıştır. Benzer olarak Yüksel (2017), Elmacı ve Sevim (2017) entegre raporlama örneklerini inceleyerek içerik analizi yapmış ve ilerde entegre raporlama uygulayacak firmalar için çeşitli öneriler sunmuştur.

Yüksel ve Aracı (2017), BİST Kurumsal Yönetim Endeksi’nde yer alan firmaların entegre raporlamaya uygun olup olmadığını, faaliyet raporları inceleyerek tespit etmeye çalışmış, entegre raporlamada yer alan içerik öğelerine göre belirlenen bir puan sistemi oluşturarak, firmaları puanlarına göre sıralamıştır. Ayrıca, çalışmanın sonuç kısmında, entegre raporlama hakkında çeşitli önerilere yer vermiştir.

Sevim (2018), 5018 sayılı Kanun kapsamında üniversitelerin yayınlamak zorunda olduğı çeşitli raporları ve bilgi setlerini incelemiş ve entegre raporlamada yer alan içerik öğeleri açısından değılendirmiştir. Bu değılendirme sonucunda üniversitelerin entegre raporlama kılavuz ilkeleri ve içerik öğeleri doğırtusunda üniversiteler için entegre rapor örneğı sunulmuştur.

Sarioğlu (2018), entegre raporlamanın iş dünyasına, yatırımcılara, pay sahiplerine ve tüm paydaşlara olan etkisini açıklamaya çalıştığı çalışmasında, Türkiye’de hazırlanan ilk entegre raporun içerik analizini yapmıştır. Benzer olarak Yıldırım ve Kocamış (2018), Türkiye’de ve dünyada yayınlanan bazı entegre raporları, Yücel (2018) ise, Türkiye’de 2018 yılına kadar yayınlanan entegre raporları içerik analizine tabi tutmuştur.

Berksoy (2018), Türkiye’de yayınlanan farklı sektördeki üç firmanın entegre raporlarını incelemiş, entegre raporlamanın maliyetlerde bir azalma meydana getirdiğini, şirketin daha iyi risk analizi yapma kapasitesine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda, entegre raporlamanın marka saygınlığı sağladığını, fakat entegre raporlama uygulayan şirketlerin rekabeti dikkate alarak iş modelini tam olarak açıklamadığını, bazı bilgileri gizlilik sebebi ile sakladığını tespit etmiştir.

Şimşek (2018), Türkiye’de 2016 yılı itibari ile entegre raporlama yayınlayan beş şirketin raporlama içeriğini Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinin içerik öğelerine uyumluluğunu incelemiş, firmaların sermaye ve içerik öğeleri açısından farklılık gösterdiğini ve içerik öğelerinin gerekliliklerini önemli ölçüde karşılama da bazı noktalarda eksikliklerin var olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Oral (2018), 2016 yılı Fortune Global 500 listesinde yer alan 50 şirketin entegre rapor içerik öğelerini incelemiş, raporların Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde belirtilen içerik öğelerini ne ölçüde yansıttığını ortaya koymaya çalışmıştır. Bulgulara bakıldığında, şirketlerin içerik öğelerinden en çok kurumsal genel görünüm ve dış çevre içeriği yayınladığını ve her bir firmanın kendine özgü bir işletme modeli sunduğunu tespit etmiştir.

Berberoğlu (2019), 2013-2018 yılları arasında Afrika Johannesburg Borsasında (JSE) faaliyetlerine devam eden altı farklı bankanın entegre raporlarını incelemiş ve iki farklı skor oluşturmuştur. Birinci skor, çerçevede belirtilen sermaye öğeleri hakkında açıklama yapıp yapılmadığına göre puan verilerek; ikinci skor ise, paylaşılan bilgilerin kılavuz ilkelere uyumlu olup olmadığı dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bulgular incelendiğinde, altı bankanın entegre rapor skorlarının her bir yıl itibari ile arttığı, fakat sermaye öğeleri hakkında yeterli bilgi paylaşımının ve kılavuz ilkelere uyumlu olunması hususunda yeterli gelişmenin olmadığı tespit edilmiştir.

Tepedelen (2019), Türkiye’de faaliyet gösteren iki farklı bankanın (TSKB ve Garanti Bankası) IIRC’nin belirlemiş olduğu kılavuz ilkelere uyup uymadığını içerik analizi ile ortaya koymaya çalışmış, bankaların yayınladığı entegre raporlamanın IIRC’nin belirlemiş olduğu çerçeve ile yüzde yüz uyumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır.

İçerik analizi çalışmalarından farklı olarak yapılan bazı nitel çalışmalara aşağıda yer verilmiştir. Steyn (2014), Afrika’da borsada listelenen şirketlerin üst düzey yöneticilerinin, entegre raporlama uygulaması ile elde ettikleri fayda ve uygulama zorlukları üzerine bir araştırma yapmıştır. Çalışmada, Güney Afrika’da hızlıca yayılan entegre raporlama çerçevesinin kurumsal itibar, yatırımcı talepleri ve paydaş katılımı ve ilişkileri noktasında entegre raporlama sürecine önemli değer kattığı ve bu sürecin bir raporlama sistemi olarak gönüllü entegre raporlama

alışmalarına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, entegre rapor içeriğindeki bilgilerin kurumsal itibar ve paydaş ihtiyaçlarının çıkar gruplarına iletilmesinden daha ziyade rapor içeriğinin meşrulaştırılması nedeniyle yöneticiler tarafından benimsendiği belirtilmiştir.

Goldman (2014), Johannesburg Borsasında ilk yüz şirketin entegre raporlama sürecinde sürdürülebilirliğe ne ölçüde odaklandığını, sürdürülebilirliği nasıl entegre ettiğini ve başarılı bir entegre raporlama sürecinde sürdürülebilirlik çabalarının nasıl bir rol oynadığını araştırmıştır. Aslında sürdürülebilirlik raporlamasının entegre raporlamayı destekleyebileceği arzulanırken, yapılan bu çalışma, bu iki konseptin birbirinden bağımsız olduğunu ve birbirini desteklemediğini ortaya çıkarmıştır.

Higgins ve diğerleri (2014), Avusturya’da nc entegre raporlama uygulayan şirket yöneticilerinin entegre raporlamanın kurumsallaşmasına nasıl katkıda bulunduğunu araştırmış, işletme yöneticilerinin entegre raporlamayı stratejik öykü ve paydaş beklentilerini anlatma aracı olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Havlova (2015), 2010 – 2014 yılları arasındaki 48 özel ve kamu işletmesinin entegre raporlarını, sayfa sayılarını ve işletmelerin bilgi teknoloji kullanımını araştırmıştır. Bulgulara bakıldığında, entegre raporlama uygulayan özel şirketlerin daha fazla açıklama yayınlamasına rağmen entegre rapor sayfa sayısının azaldığı ve aynı zamanda bilgi teknolojisine odaklanıldığı ifade edilmiştir. Kamu kuruluşlarının ise, entegre rapor sayfa sayısının azaldığı, fakat rapor yayınlamada çok fazla gönüllü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan nitel çalışmalar incelendiğinde, çoğunun içerik analizi çalışmaları olduğu görülmektedir. Özellikle, Türkiye’de yayınlanan entegre rapor sayısının az olması, yapılan araştırmaların önemli kısıtlarından biridir. Türkiye’de yapılan çalışmalar, literatüre katkı sağlamalarına rağmen, sonuç elde edebilmek için sınırlı kalmaktadır. Bu sebepten dolayı, ilerleyen dönemlerde yayınlanan entegre raporlama sayısındaki artış, içerik analizleri için daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesini kolaylaştıracaktır.

1.9. BÖLÜM ÖZETİ

Çalışmanın ikinci bölümünde, entegre raporlama kavramının ve amacının ne olduğu, işletmelere sağladığı faydalar ve kısa bir gelişim sürecine yer verilmiştir. Ayrıca, Uluslararası Entegre Raporlama komitesinin yayınladığı Entegre Raporlama Çerçevesi tanıtılmış, entegre raporlamaya ve çerçeveye yapılan eleştiriler açıklanmıştır. Entegre raporlama üzerine yapılan çalışmalar üç farklı grupta incelenmiş ve kısaca tanıtılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ENTEGRE RAPORLAMANIN YATIRIMCI KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. GİRİŞ

Entegre raporlama, klasik raporlamada var olan finansal bilgilerin yanında, finansal olmayan bilgileri bilgi kullanıcılarına sunmayı amaçlayan bir raporlama türüdür. Günümüzde, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler işletmelerin sürekliliğini etkilediği için, yatırımcılar finansal olmayan performans bilgilerine de önem vermeye başlamış, entegre raporlama ile finansal performansının yanında, finansal olmayan performansın da tek bir rapor aracılığıyla tüm paydaşlara iletilmesi hedeflenmiştir.

Yatırımcı kararları için önemli olan bilgileri içeren entegre raporlama, kurumsal yönetimin bir raporlama anlayışı olarak görülmüştür. Birçok uluslararası şirket, yatırımcı kararlarını olumlu etkileyebilmek, finansal bilgi kullanıcılarına doğru ve tam bir şekilde bilgi sunabilmek için entegre raporlama hazırlamaya başlamıştır.

Bu çalışmada, ilk olarak entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerinde etkili olup olmadığı ampirik olarak incelenmiştir. Bu bağlamda, hazırlanan anket çalışması ile Türkiye’de faaliyet gösteren kurumsal yatırım firmalarında çalışan araştırma uzmanı, finansal raporlama uzmanı, yatırım uzmanı veya portföy yöneticilerinin görüşleri anket aracılığıyla alınarak, entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırım kararlarında etkili olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Kurumsal yatırım uzmanlarından elde edilen birincil veriler kullanılarak nicel araştırma yaklaşımı temel alınmıştır. Yatırım uzmanlarının görüşleri doğrultusunda, Türkiye’de faaliyet gösteren firmalar için bir entegre raporlama çerçevesi hazırlanmaya çalışılmış, böylece kurumsal yatırımcıların kararlarını etkilemek için gerekli olan finansal ve finansal olmayan bilgiler belirlenmiştir. Bu sebepten dolayı, entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisine yönelik literatür araştırmasının olduğu, aynı zamanda

Türkiye’de yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin nicel bir çalışmaya dayanarak araştırıldığı ve işletmelere entegre raporlama içerik öğeleri ile ilgili çeşitli önerilerin sunulduğu bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde, yatırımcı kararlarını etkileyen faktörler üzerine çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Yatırım kararlarını etkileyen faktörlere bakıldığında, finansal performans verileri (Arnold, Bedard, Phillips, & Sutton, 2012; Kelton & Pennington, 2012; Rose, 2001; Saygılı & Şahin, 2018), ekonomik ve çevresel etkenler (Alalwani & Dayı, 2019; Brown, Dutordoir, Veld, & Veld-Merkoulova, 2019; Caner, 2019; Cruz, Patel, Ying, & Pan, 2020; Kartal, Yüksek, & Zengin, 2017; Parveen, Satti, Subhan, & Jamil, 2020), davranışsal psikolojik etkenler (Bakar & Yi, 2016; Bulut & Er, 2017; Gambetti & Giusberti, 2019; Küçüksille & Usul, 2012; Sezer & Demir, 2015; Vohraa & Davies, 2020) ve kültürel-dini etkenler (Chang & Lin, 2015; Misra, Srivastava, & Banwet, 2019) gibi faktörler yapılan çalışmalarda görülmektedir. Entegre raporlama yeni bir raporlama türü olduğu için, entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik çalışmalar ise sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, literatür incelemesi, entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik doğrudan çalışmalar ve finansal olmayan bilgilerin veya raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçmeye çalışan dolaylı çalışmalar olmak üzere iki farklı grupta incelenmiştir.

Doğrudan çalışmalara bakıldığında, Dahms (2012), Güney Afrika’da bir banka çalışanları üzerine yapmış olduğu çalışmada, entegre raporlamanın gelecekte şirketin sürdürülebilirliğini değerlendirmek zorunda kalması durumunda, entegre raporlama içeriğindeki sekiz farklı unsurun ne kadar uygun olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, işletme performansının, rapor sınır ve kapsamının, stratejik hedeflerin, işletme içeriğinin anlaşılmasının, gelecek performans hedeflerinin oldukça alakalı olduğu; analitik yorumların ise alakalı olduğu tespit edilmiştir. Organizasyonun genel görünümünün, iş modelinin ve yönetim yapısının orta düzeyde alakalı olduğu ve ücretlendirme politikalarında ise alt kademeli çalışanlardan daha ziyade üst yönetimin ücretlendirme politikalarının açıklanmasının daha alakalı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Atkins ve Maroun (2015), Güney Afrika'daki kurumsal yatırımcıların JSE'ye kote olan işletmelerin zorunlu olarak yayınlamış olduğu entegre raporlara olan tepkilerini incelemiştir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında, Güney Afrika'da zorunlu olarak yayınlanmaya başlayan entegre raporlama çerçevesinin, işletmelerin raporlama kalitesini artırdığını, finansal olmayan bilgilere önem verildiğini ve finansal, çevresel, sosyal ve yönetim bilgilerinin raporlamaya entegre edilmesi çabasının olduğunu gözlemlemiştir.

Hsiao (2015), entegre raporlamanın Tayvanlı yatırımcılar tarafından kullanılıp kullanılmadığını ve yatırım kararlarında ne kadar faydalı ve ilişkili olduğunu araştırmış ve entegre raporlama ile yatırımcı kararları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Slack ve Tsalavoutas (2018), uluslararası yatırım kuruluşlarında çalışan 22 hisse senedi aktörünün görüşlerini almış, raporlama çerçevesi olarak entegre raporlamanın kullanılabilirliğini ve yatırımcılara faydasını araştırmıştır. Çalışmada, entegre raporlamanın kurumsal düzeyde katkı sağlamasına rağmen, mülakatlarda fon yöneticilerine ve hisse senedi analistlerine olan faydasının düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Lemma ve diğerleri (2019), bir işletmenin entegre rapor sunma kararının finansman kararlarıyla ilişkili olup olmadığı ve finansal raporlama kalitesinin ilişkiye aracılık edip etmediğini araştırmıştır. Çalışmada, entegre raporlar sunan işletmelerin daha düşük kaldıraç seviyelerine sahip olduklarını ve bu etkinin kısmen finansal raporlama kalitesine aracılık ettiğini tespit etmiştir. Flores ve diğerleri (2019) ise, entegre raporlama ile sermaye piyasaları arasındaki etkileşimi incelemiş, entegre raporlamanın analistlerin Kuzey Amerika'da, Avrupa'dan daha doğru kazanç tahminleri yapma yeteneği elde ettiğini tespit etmiştir.

Dolaylı çalışmalara bakıldığında, Cohen ve diğerleri (2011), bireysel yatırımcıların işletmenin ekonomik performans göstergeleri, kurumsal yönetim politikaları ve performansı ve kurumsal sosyal sorumluluk göstergeleri hakkındaki algılarını ölçmüştür. Çalışmada, yatırımcıların işletme tarafından açıklanan finansal olmayan bilgilere ilgi duydukları ve onların kullanımının artırılmasını talep ettikleri dile getirilmiştir. Ayrıca, katılımcıların gelecekte en çok ilgi duydukları

bilgi türleri olarak pazar payı, müşteri memnuniyeti ve yenilikçi ürün bilgileri gibi ekonomik performans göstergeleri olduğu tespit edilmiştir.

Villiers ve Staden (2012), bireysel yatırımcıların işletmelerin çevresel açıklamalarının önemine ilişkin görüşleri, işletmelerden belirli çevresel bilgi türlerini isteyip istemedikleri ve bu bilgilerin kullanım amaçlarına yönelik olarak bireysel yatırımcıların gereksinimlerinin ne olduğu gibi konularda bir araştırma yapmıştır. Çalışmada, çoğu bireysel yatırımcının çevresel performansın açıklanması konusunda olumlu olduğu ve çevresel bilgilerin zorunlu hale getirilmesi, denetlenmesi ve faaliyet raporunda ve ayrıca işletmenin web sitesinde yayınlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Hoffmann ve Fieseler (2012), işletmenin firma değerinin oluşumunda ve sermaye piyasalarında değerlendirilmesinde rol oynayan bazı finansal olmayan faktörleri tanımlamaya çalışmıştır. Çalışmada, finansal analistlerin ve bireysel yatırımcıların firma değerinin oluşumunda göz önünde bulundurduğu bazı finansal olmayan faktörleri şu şekilde belirlemiştir: işletmenin paydaş ilişkileri, kurumsal yönetim, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal itibar ve marka, strateji tutarlılığı. Ayrıca, en önemli faktörlerden biri olarak, yatırımcı ilişkileri işlevinin pozitif sermaye piyasası ilişkilerini geliştirmede oynaması gereken stratejik rolün şirketin iletişim kalitesi olduğunu vurgulamıştır.

EY tarafından hazırlanan raporda, kurumsal yatırımcıların finansal olmayan bilgilerin geçerliliği ve kalitesi hakkındaki görüşleri alınmış, yatırım kararlarında bu bilgileri kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır. Rapora göre, kurumsal yatırımcıların çoğu, yatırımlarını ve mevcut varlıklarını değerlendirirken finansal olmayan bilgilerden yararlandıkları, ayrıca derecelendirme kuruluşları gibi üçüncü taraflara güvenmek yerine, ağırlıklı olarak doğrudan şirketlerden sağlanan bilgileri kullanarak değerlendirme yaptıkları tespit edilmiştir. Ek olarak, yatırımcıların çoğu entegre raporlamanın yatırım kararlarında önemli veya hayati derecede önemli olduğunu ifade etmiştir (EY, 2014).

Crifo ve diğerleri (2015), işletmenin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performans açıklamalarının özsermaye finansmanı üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmıştır. Çalışmada, finansal olmayan kurumsal (ESG) performans açıklamalarının işletmenin değerini ve yatırım kararlarını etkilediği

gözlemlenmiştir. Benzer olarak, Kwaghfan (2015), sürdürülebilirlik raporlamasının Nijerya'da borsaya kote şirketlerin kurumsal performansına etkisini araştırmıştır. Bulgular incelendiğinde, sürdürülebilirlik raporlamasının finansal performansa olumlu yönde katkı sağladığını, fakat sürdürülebilirlik raporlamasındaki ekonomik ve sosyal endekslerin hisse başına kazanç oranına olumlu etkisi olmasına rağmen, çevresel endeksin olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sansar (2015), BİST Sürdürülebilirlik Endeksine dâhil olan on beş şirket üzerinde bir araştırma yapmıştır. Çalışmada, borsaların sürdürülebilir kalkınma yolunda önemli rollere sahip olduğu ve sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sosyal sorumluluk bilincine sahip işletmelere önderlik ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca çevresel, sosyal ve kurumsal sürdürülebilirliği benimseyen işletmelerin yatırımcılara güven verdiği, piyasaların yükseliş döneminde önemli kazançlar elde ettiği ve krizlerden daha az etkilendiği sonucuna varılmış ve yatırımcı kararları üzerinde de pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Türkiye’de literatür incelendiğinde entegre raporlama ile yatırımcı kararları arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığına dair doğrudan bir çalışma görülmemiştir. Sadece Sansar (2015) tarafından yapılan çalışmada, sürdürülebilirlik raporlamasının yatırımcı kararları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebepten dolayı, bu çalışma, özellikle Türkiye’de kurumsal yatırımcıların entegre raporlamaya bakış açısını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile, entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. 2000’li yıllardan günümüze kadar, finansal olmayan bilginin sunumunda önemli gelişmeler olmuştur. Uluslararası birçok şirket sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama hazırlamaya başlamıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlere bakıldığında ise, sürdürülebilirlik raporlaması sayısında artışların olduğu görülmüş, fakat az sayıda entegre raporlamanın sunulduğu tespit edilmiştir. Yayınlanan bu raporların yatırımcı kararlarına etkisi üzerine sınırlı sayıda çalışma vardır.

Bu doğrultuda çalışmada, entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında etkili olup olmadığı

araştırılmıştır. Türkiye’de kurumsal yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen faktörlerin anlaşılmasında katkı sağlaması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, yapılan nicel araştırma ile aşağıdaki sorunların belirlenmesi hedeflenmiştir:

- Türkiye’deki kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki farkındalık düzeylerini belirlemek,
- Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen içerik öğelerini belirlemek,
- Entegre raporlamanın günümüzde Türkiye’deki kurumsal yatırımcılar tarafından kullanılıp kullanılmadığını ve yatırım kararlarında ne kadar etkili olduğunu araştırmak,
- Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların raporlamada ne tür bilgileri talep ettiğini ortaya çıkarmak,
- Türkiye’de faaliyet gösteren ve ilerleyen dönemlerde entegre rapor yayınlamayı planlayan şirketler için, yatırım uzmanları tarafından yatırım kararlarında en etkili olan içerik öğelerinin belirlenmesini sağlamak ve bu veriler ile Türkiye entegre raporlama çerçevesini oluşturmak.

2.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE KISITLARI

Entegre raporlamada yer alan finansal ve finansal olmayan bilgilerin kısa, orta ve uzun vadede yatırımcıya önemli bilgiler sağlaması, yatırımcı kararları üzerinde önemli etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Atkins ve Maroun 2015; Cohen ve diğerleri 2011; Crifo 2015; Dahms 2012; EY 2014; Hsiao 2015; Sansar 2015; Villers ve Staden 2012). Türkiye’deki yatırımcıların karar almasında finansal ve finansal olmayan bilginin ne kadar etkili olduğu ise, yapılan bu çalışma ile ampirik olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, nicel araştırmanın kapsamı yatırımcılar içinden sadece kurumsal yatırımcılar ile sınırlandırılmış, çalışmanın yapılabilirliğini artırmak için bireysel ve yabancı yatırımcılar kapsam dışı bırakılmıştır.

Bu kapsamda, yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçerken, sadece kurumsal yatırım şirketlerinde yeterli donanımına sahip uzman kişilerden örneklem seçilmiş olması, yapılan çalışmanın en temel kısıtıdır. Bu çalışmada, Türkiye’de KAP’ta yer alan ve aynı zamanda sermaye piyasası kanununa göre kurumsal

yatırım şirketi olarak kabul edilen şirketlerin çalışanları üzerine gerçekleştirilmiş, bireysel ve yabancı yatırımcılar dikkate alınmamıştır.

Çalışmanın diğer kısıtlarından biri de yatırım şirketlerinin çalışanlarına ulaşmada yaşanan bazı sıkıntılar yüzünden sadece 93 yatırım şirketinin çalışanlarından anket cevapları alınabilmiştir.

Araştırma bulguları yukarıda belirtilen kısıtlar sebebi ile Türkiye’de yatırım yapan tüm yatırımcıların görüşlerini kapsamamaktadır. Çalışmada zorunlu olarak dikkate alınamayan diğer bireysel ve yabancı yatırımcı gruplarının sahip olduğu farklı görüşlerin de olduğu söylenebilir.

2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.5.1. Çalışmanın Örneklemi

Araştırmanın ana kütlelerini Türkiye’de yatırım yapan bireysel, kurumsal ve yabancı yatırımcılar oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise, Türkiye’de faaliyette bulunan kurumsal yatırım şirketlerinde çalışan, yatırım konusunda uzman veya yeterli donanıma sahip kurumsal yatırımcılar arasından seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemine bakıldığında, kurumsal yatırım şirketleri, II-5.2 sayılı Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği’ne göre şu şekilde tanımlanmıştır (Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği [SPAST] 2013, Madde 4): “*Kurulun yatırım kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerinde tanımlanan ve talebe dayalı olarak profesyonel kabul edilenler dışındaki profesyonel müşteriler*”. Profesyonel müşteriler ise, Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliği’nde şu şekilde tanımlanmıştır (Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliği 2013, Madde 39): “*Kendi yatırım kararlarını verebilecek ve üstlendiği riskleri değerlendirebilecek tecrübe, bilgi ve uzmanlığa sahip müşteriye ifade eder.*” Tebliğde işletmenim kurumsal yatırımcı olarak ifade edilebilmesi için aşağıda belirtilen kuruluşlardan biri olması gerekir.

- a) Aracı kurumlar, bankalar, portföy yönetim şirketleri, kolektif yatırım kuruluşları, emeklilik yatırım fonları, sigorta şirketleri, ipotek finansman kuruluşları, varlık yönetim şirketleri ile bunlara muadil yurt dışındaki yerleşik kuruluşlar.

- b) Emekli ve yardım sandıkları, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20.nci maddesi uyarınca kurulmuş olan sandıklar.
- c) Kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşlar.
- d) Nitelikleri itibarıyla bu kurumlara benzer olduğu kurulca kabul edilebilecek diğer kuruluşlar.
- e) Aktif toplamının 50.000.000 Türk Lirası, yıllık net hâsılatının 90.000.000 Türk Lirası, özsermayesinin 5.000.000 Türk Lirasının üzerinde olması kıstaslarından en az ikisini taşıyan kuruluşlar.
- f) 32.nci maddede tanımlanan talebe dayalı olarak profesyonel kabul edilen müşteriler.

Dolayısıyla söz konusu düzenlemelerden kurumsal yatırımcının (a), (b), (c), (d) ve (e) bentlerinde yer alan kuruluşlar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örneklem seçilirken kanunda belirlenen kurumsal yatırım şirketleri olarak ifade edilen; bankalar ve aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları girişim sermayesi yatırım ortaklıkları, emeklilik yatırım fonları ve sigorta şirketleri seçilmiş, fakat KAP üyesi olmayan kurumsal yatırım şirketleri dikkate alınmamıştır.

Kurumsal yatırım şirketleri, Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği'ne göre beş kısımdan oluşmaktadır. Şekil 9'dan görüleceği üzere, araştırmanın örneklemine oluşturan kurumsal yatırım şirketleri Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğinin (TSPB), Türkiye Sigorta Birliğinin (TSB) ve bireysel emeklilik sisteminin internet sayfalarından faaliyetlerine devam eden ve Ek 5'te yer verilen şirketler içerisinde seçilmiştir.

Şekil 9: Kurumsal Yatırım Şirketleri

Çalışmanın amaçları doğrultusunda, ortaya çıkabilecek hataların ortadan kaldırılması ve çalışmanın güvenilirliğini artırabilmek için tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden biri olan yargısal (kasıtlı/iradi) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, ana evren üzerinden örneklem seçiminde yatırımcılar içerisinde sadece kurumsal yatırımcılar belirlenmiştir.

2.5.2. Anket Sorularının Hazırlanması

Entegre raporlama içerik öğelerinin kurumsal yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ampirik olarak ölçmek amacıyla bir anket formu (Ek 1) hazırlanmıştır. Anket formunun birinci bölümünde entegre raporlamanın içerik öğeleri üzerinde yoğunlaşmış, aşağıdaki başlıklar altında çalışma gerçekleştirilmiştir.

- A. Hazırlanan raporun sınır ve kapsamı
- B. İşletme modeli ve işletme yapısı
- C. İşletmenin faaliyet durumlarını anlama
- D. Stratejik hedefler ve anahtar performans göstergeleri
- E. İşletmenin performans çıktılarının dikkate alınması
- F. İşletmenin gelecek performans hedefleri
- G. İşletmenin ücretlendirme politikaları
- H. Analitik yorumlar
- İ. Ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler
- J. İşletmenin finansal performansı

Likert tipi ölçek ile ('5: Oldukça Etkilidir', '4: Etkilidir', '3: Kararsızım (Ne etkilidir- Ne etkisizdir)', '2: Etkisizdir', '1: Oldukça Etkisizdir) katılımcıların içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisi tespit edilmiştir.

Anket formunun ikinci bölümünde ise, katılımcıların bazı demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, çalışma yılı, eğitim durumu, hangi kurumsal yatırım şirketinde çalıştıkları gibi) ortaya konmuştur. Ayrıca, kurumsal yatırımcıların entegre raporlama hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları ve raporlamayı yatırım kararlarında kullanıp kullanmadıkları hakkında sorular yöneltilmiştir.

2.5.3. Verilerin Toplanması

Yapılan bir ön çalışma ile anket formu bir kurumsal yatırım uzmanına uygulanmış, yapılan geri dönüşler ile formun son şekli verilmiş ve sahada veri toplanmaya başlanmıştır. Çalışmaya 228 kurumsal yatırım şirketinden 93'ü (%40) katılmıştır. Bu firmaların dağılımları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Ankete Katılım Düzeyi

Katılım Durumu	n	Oran
Ankete Katılan Kurumsal Yatırım Şirketleri	93	%40
Bankalar ve Aracı Kurumlar	%55	
Portföy Yönetim Şirketleri	%24	
Yatırım Ortaklığı Şirketleri	%9	
Bireysel Emeklilik Şirketleri	%8	
Sigorta Şirketleri	%4	
Ankete Katılmayan Kurumsal Yatırım Şirketleri	135	%60
Toplam	228	%100

2.6. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Öncelikle veri seti, kayıp verilerin aritmetik ortalaması alınarak yeniden düzenlenmiş, katılımcıların demografik ve entegre raporlama farkındalık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra, kurumsal yatırımcıların entegre raporlamada yer alan içerik öğelerine ilişkin veriler sunulmuştur. Her bir başlık altında sorulan soruların, sıklık sonuçları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Ayrıca, ankette derecelendirmeye tabi tutulan her bir grup değişkeninin ortalaması alınarak ölçeklere ilişkin değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı korelasyon analizi ile incelenmiştir. Son olarak, homojenlik ve ANOVA testleri uygulanmıştır.

Ek olarak, çalışmanın güvenirlik analizine ilişkin Cronbach's Alpha katsayısı 0,929 olarak hesaplanmış ve grup değişkenlerinin katsayı değerleri

0,90'dan büyük olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, ölçeklerin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

2.6.1. Veri Setinin Oluşturulması

Anket çalışmasında veri seti oluşturulurken, bazı anket sorularında kayıp verilerin olduğu görülmüştür. Kayıp verilerin dikkate alınmadığı analizler yanıltıcı sonuçlar verebilir ve hata miktarının artırabileceği de söylenebilir (Çüm, Demir, Gelbal, & Kışla, 2018). Bu bakımdan, katılımcı sayısının çok fazla olmaması nedeniyle kayıp verilerin aritmetik ortalaması alınarak yeni bir veri seti elde edilmiştir.

2.6.2. Anketin Çalışmasının Genel ve Demografik Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, genel ve demografik bilgiler açıklanmıştır. Hazırlanan tablolar, elde edilen bilgilerin farklı kategorilerini göstermek için tasarlanmıştır. Anketin ikinci bölümünde yer alan genel ve demografik bilgiler kısmı, katılımcıların cinsiyeti, yaş grubu, eğitim durumu, yatırım şirketindeki rolü, sektördeki çalışma yılı ve hangi kurumsal yatırım şirketinde çalıştıkları hakkındaki soruları kapsar. Ayrıca, kurumsal yatırım şirketinde istihdam edilen uzmanların, sürdürülebilirlik ve entegre raporlama hakkında yeterli farkındalığa sahip olup olmadıkları ve yapmış oldukları analizlerde bu raporlama türlerini kullanıp kullanmadıkları hakkında sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

2.6.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yapılan bu çalışmada, kurumsal yatırım şirketlerinde istihdam edilen uzmanların görüşleri alınmıştır. Anket çalışmasına katılım sağlayan kişilerin demografik bilgilerine Tablo 8'de yer verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların daha çok kadın (%72), orta yaşlı ve hemen hemen tamamının (%94) lisans mezuniyetine sahip olduğu ve yarısına yakınının lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcıların kurumsal yatırım şirketindeki rollerine bakıldığında, %20'sini fon ve portföy yöneticileri, %16'sını araştırma uzmanlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca diğer %50'lik kısımda, kurumsal yatırım şirketinde CEO başta olmak üzere birçok üst ve orta kademedeki yöneticiler araştırmaya katılım sağlamıştır.

Tablo 8. Demografik Özellikler

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	72	72
	Erkek	27	27
	Kayıp Veri	1	1
Yaş	24'ten daha az	0	0
	24-31'den daha az	11	11
	31-38'den daha az	25	25
	38-45'ten daha az	32	32
	45 ve üstü	31	31
	Kayıp Veri	1	1
Eğitim Durumu	Lise	1	1
	Yüksekokul	3	3
	Üniversite	49	49
	Yüksek lisans	40	40
	Doktora	5	5
	Kayıp Veri	2	2
Yatırım Şirketindeki Rolü	Yatırım Uzmanı	7	7
	Portföy Yöneticisi	8	8
	Fon Yöneticisi	12	12
	Araştırma Uzmanı	16	16
	Diğer	50	50
	Kayıp Veri	7	7
Finans Sektöründeki Çalışma Yılı	1-3'ten daha az	6	6
	3-6'dan daha az	8	8
	6-10'dan daha az	12	12
	0-15'ten daha az	20	20
	15 ve Üstü	53	53
	Kayıp Veri	1	1
Kurumsal Yatırım Şirketindeki Çalışma Yılı	1-3'ten daha az	11	11
	3-6'dan daha az	7	7
	6-10'dan daha az	11	11
	10-15'ten daha az	18	18
	15 ve Üstü	52	52
	Kayıp Veri	1	1
Hangi Kurumsal Yatırım Şirketi	Bankalar ve Aracı Kurumlar	55	55
	Portföy Yönetim Şirketi	24	24
	Yatırım Ortaklığı	9	9
	Bireysel Emeklilik	8	8
	Sigorta Şirketi	3	3
	Kayıp Veri	1	1

Katılımcıların finans sektöründeki tecrübesine bakıldığında, %73'ünün on yıl ve üzeri deneyim ve tecrübeye sahip olduğu, sadece %6'lık bir katılımcı yüzdesinin ise finans sektöründe diğerlerine göre daha az deneyim ve tecrübeye sahip olduğu görülmüştür. Kurumsal yatırım şirketindeki çalışma yılına bakıldığında ise, finans sektöründeki çalışma yılından farklılıklar gösterdiği, ama %70'inin on yıl ve üstü çalışma yılına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, katılımcıların yarısından fazlasının bankalar ve aracı kurumlarda çalıştığı, en az verinin ise bireysel emeklilik ve sigorta şirketlerinden elde edildiği görülmüştür.

2.6.4. Kurumsal Yatırım Uzmanlarının Entegre Raporlama Farkındalık Düzeyleri

Katılımcıların entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması farkındalık düzeylerinin tespiti için hazırlanan sorularda, katılımcılara sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama hakkında araştırma yapacak ve inceleyecek zamanlarının olup olmadığı sorulmuştur. Yatırımcıların %52'sinin sürdürülebilirlik raporlaması, %58'inin ise entegre raporlama hakkında araştırma yapıp, inceleyecek zamanının olmadığı gözlemlenmiştir. Bulgulara bakıldığında, Türkiye'deki kurumsal yatırımcıların sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama farkındalık düzeylerinin çok yüksek olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik raporlamasının, entegre raporlamaya göre daha fazla farkındalık düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 9: Kurumsal Yatırım Uzmanlarının Farkındalık Düzeyleri

Sürdürülebilirlik Raporlaması Hakkında Araştırma Yapacak, İnceleyecek Yeterli Zamanım Olmadı		Entegre Raporlama Hakkında Araştırma Yapacak, İnceleyecek Yeterli Zamanım Olmadı	
Evet	Hayır	Evet	Hayır
%52	%48	%58	%42
Şu Anda Yapmış Olduğum Analizlerde Sürdürülebilirlik Raporlamasını Kullanıyorum		Şu Anda Yapmış Olduğum Analizlerde Entegre Raporlamayı Kullanıyorum	
Evet	Hayır	Evet	Hayır
%30	%70	%27	%73
Sürdürülebilirlik Raporlamasının Etkili Olduğunu Düşünüyorum		Entegre Raporlamanın Etkili Olduğunu Düşünüyorum	
Evet	Hayır	Evet	Hayır
%90	%10	%89	%11

Çalışmada, katılımcılara yapmış oldukları analizlerde sürdürülebilirlik raporlamasını ve entegre raporlamayı kullanıp kullanmadıkları, bu raporlama türlerini yatırım kararlarında kullanmaları durumunda yatırım kararları için etkili olup olmadığı sorulmuştur. Bulgulara bakıldığında, kurumsal yatırım uzmanlarının çok az bir kısmının (%30) analizlerinde sürdürülebilirlik raporlamasını kullandığı tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlamasını analizlerinde kullanan yatırımcıların %90'ı ise, sürdürülebilirlik raporlamasının etkili olduğunu belirtmiştir. Entegre raporlamada ise, kurumsal yatırım uzmanlarının çoğunun (%73) entegre raporlamayı analizlerinde kullanmadığı, çok az bir katılımcının (%27) da yatırım kararlarında kullandığı görülmüştür. Entegre raporlamayı analizlerinde kullanan yatırımcıların %89'u entegre raporlamanın etkili olduğunu,

sadece katılımcıların %11’lik kısmının ise yatırım kararlarında etkisiz olduğunu belirtmiştir. Bu bölüme ilişkin bilgiler Tablo 9’da sunulmuştur.

2.6.5. Anket Çalışmasının Betimleyici İstatistikleri

Anket kısmının birinci bölümünü oluşturan entegre raporlama içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisini ölçmeye çalışan anket sorularının sıklık, ortalama ve standart sapma değerlerine on grup altında aşağıda yer verilmiştir.

2.6.5.1. Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamanın sınır ve kapsamının etkili olup olmadığı hakkındaki sorulara yönelik sıklık, ortalama ve standart sapma değerleri tablo 9’da sunulmuştur. Tablo 9 incelendiğinde, yatırımcıların raporun denetimi ve güvencesi ($\bar{x}$ =4.69) ve raporun hangi faaliyet dönemine ait olduğunun raporda sunulmasının ($\bar{x}$ =4.68), kurumsal yatırımcıların kararları için oldukça önemli olduğu tespit edilmiştir. İşletmenin hangi bölgelerde faaliyet gösterdiğine yer verilmesi ($\bar{x}$ =4.25) etkili iken, raporun kısa ve öz olmasının ($\bar{x}$ =3.77) yatırımcı kararlarında daha az etkiye sahip olduğu görülmüştür. Entegre raporlamanın temel gayelerinden biri olan raporun kısa ve öz olması, Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararları için diğer grup içi değişkenlere göre daha az etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. A Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

A	Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
A1	Raporun Hangi Faaliyet Dönemine Ait Olduğunun Belirtilmesi	1	-	1	27	71	4,68	0,54
A2	Hangi Raporlama Prensiplerinin Uygulandığının Açıklanması (Örneğin, TFRS, TMS, GRI, IIRC)	3	-	9	34	54	4,39	0,77
A3	İşletmenin Hangi Bölgelerde Faaliyetlerini Gerçekleştirdiğinin Açıklanması	1	2	6	53	38	4,25	0,74
A4	Yayınlanan Raporun Denetimi ve Güvencesi	1	-	5	18	76	4,69	0,61
A5	Hazırlanan Raporun Kısa ve Öz Olması	1	9	27	38	25	3,77	0,96

2.6.5.2. İşletme Modeli ve İşletme Yapısı

Kurumsal yatırımcı kararlarında, entegre raporlamanın iş modeli ve işletme yapısı ile ilgili bulgular Tablo 10’da sunulmuştur. Tablo 11’de, işletmenin faaliyette

bulunduğu sektör hakkında bilgilerin sunulması ($\bar{x}=4.30$) yatırımcı kararları için önemli olmasına rağmen, iş modelinin ($\bar{x}=3.86$), işletmenin hiyerarşik yapısının ($\bar{x}=3.33$) daha az etkili olduğu; üst yöneticilerin yönetim kuruluna katılıp katılmadıklarının açıklanmasının ise ($\bar{x}=3.05$), kurumsal yatırımcı kararları için yeterince en az etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi, entegre raporlamada işletmelerin iş modelinin sunulmasını önemsemesine rağmen, Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararları için yeterince önemin verilmemesi, entegre raporlamanın Türkiye’de farkındalık düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir.

Tablo 11. B İşletme Modeli ve İşletme Yapısının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

B	İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
B1	İşletmenin Faaliyette Bulunduğu Sektör	-	3	6	49	42	4,30	0,71
B2	İşletme Şeması ve Hiyerarşik (Dikey Hiyerarşi – Yatay Hiyerarşi) Yapısı	3	21	29	34	13	3,33	1,04
B3	Üst Yöneticilerin Kaç Yönetim Kurulu Toplantısına Katıldığı Açıklanması	7	24	32	31	6	3,05	1,38
B4	İş Modelinin Raporlamada Açıklanması	1	6	18	56	19	3,86	0,82

2.6.5.3. İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada sunulan işletme faaliyetlerini anlamaya yönelik sorulara ilişkin bulgulara Tablo 12’de yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde, işletmenin finansal risklerinin ($\bar{x}=4.63$), işletme faaliyetleri için önemli risklerin ($\bar{x}=4.56$) ve ana paydaşlarla olan ilişkilerin açıklanmasının ($\bar{x}=4.35$) yatırımcı kararlarında oldukça etkili olduğu görülmüştür. Sürdürülebilirlik için önemli konulardan olan ve IIRC tarafından da önemsenen sosyal ve toplumsal projelere ($\bar{x}=3,01$) ve çevresel problemlere yönelik faaliyetlere ilişkin açıklamaların ($\bar{x}=3,19$), Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararlarında çok az etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. C İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlamanın Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

C	İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std sapma
		1	2	3	4	5		
C1	İşletmelerin Faaliyetlerinde Önemli Olan Riskleri Açıklaması	-	-	5	34	61	4,56	0,59
C2	İşletmelerin Finansal Risklerini Açıklaması	-	-	4	29	67	4,63	0,56
C3	İşletmelerin Yapmış Olduğu veya Yürüttüğü Sosyal ve Toplumsal Projeler	9	23	35	24	9	3,01	1,09
C4	İşletmelerin Çevresel Problemlere Yönelik Faaliyetleri	10	16	30	33	11	3,19	1,14
C5	Ana Paydaşlarla (Devlet, Kredi Verenler, Satıcılar, Tedarikçiler) Olan İlişkilerin Açıklanması	1	1	8	42	48	4,35	0,75
C6	Araştırma-Geliştirme Politikaları, Teknoloji/Bilgi Birikimi veya İnsan Kaynakları Hakkında Bilgiler	6	-	12	55	27	4,03	0,79

2.6.5.4.Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada stratejik hedeflerin ve anahtar performans göstergelerinin açıklanmasına ilişkin bulgular Tablo 13’te sunulmuştur. Tablo 12 incelendiğinde, işletmenin stratejik hedeflerinin ($\bar{x}$ =4.19) ve anahtar performans göstergelerinin ($\bar{x}$ =4.07) açıklanmasının, kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olduğu görülmüştür.

Tablo 13. D Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergesinin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

D	Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
D1	İşletmenin Stratejik Hedeflerinin Açıklanması (Miyon, Vizyon)	2	4	11	39	44	4,19	0,92
D2	Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı, Çalışan Memnuniyeti vb. gibi Anahtar Performans Göstergeleri	1	8	12	41	38	4,07	0,95

2.6.5.5.İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada işletmenin performans çıktılarına ilişkin bulgular Tablo 13’te sunulmuştur. Tablo 14’e bakıldığında, stratejik hedeflerin performans çıktısı ($\bar{x}$ =4.28), anahtar performans gösterge çıktılarına ($\bar{x}$ =4.18) ve işletmenin önemli çıktılarına ($\bar{x}$ =4.02) ilişkin açıklamalar, kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14. E İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınmasının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

E	İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
E1	Stratejik Hedeflerin Performans Çıktısı (Verimlilik, Etkinlik, Etkililik, Maliyetlerin Düşürülmesi, Yenilikçi vb. gibi)	-	-	9	54	37	4,28	0,62
E2	İşletmenin Önemli Çıktıları (Ürün, Hizmet Sunumu veya Diğer İşletmeler için Yenilikçi Fikirler vb.)	1	5	13	53	28	4,02	0,84
E3	Anahtar Performans Göstergeleri Çıktıları (Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı gibi)	4	-	12	46	38	4,18	0,79

2.6.5.6. İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada işletmenin gelecek performans hedeflerine ilişkin bulgular Tablo 15’de sunulmuştur. Tabloya bakıldığında, kısa, orta ve uzun vadedeki performans hedeflerinin açıklanması ($\bar{x}=4.27$) kurumsal yatırım kararlarında etkiliyken, işletmenin gelecek performans beyanına ilişkin açıklamaların ($\bar{x}=3.95$) yatırım kararlarında diğer değişkene göre daha az etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15. F İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri Betimleyici İstatistikleri

F	İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
F1	Gelecek Performansı ile İlgili Niyet Beyanı	1	8	18	44	30	3,95	0,92
F2	Kısa – Orta – Uzun Vadedeki Performans Hedefleri	-	3	9	46	42	4,27	0,75

2.6.5.7. İşletmenin Ücretlendirme Politikaları

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada işletmenin gelecek performans hedeflerine ilişkin bulgular Tablo 16’da sunulmuştur. Ücretlendirme politikalarına ilişkin tüm açıklamaların, kurumsal yatırımcı kararlarında daha az etkili olduğu tespit edilmiştir. Burada ki önemli noktalardan biri, Türkiye’de işletme yöneticilerinin özellikle Avrupa ve Amerika’daki yöneticiler gibi çok yüksek ücret ve bonus almamaları, Türkiye’deki ücretlendirme politikalarının kurumsal yatırımcı kararları için daha az etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Tablo 16. G İşletmenin Ücretlendirme Politikalarının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

G	İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
G1	İşletmenin Çalışanlarının Nasıl Ücretlendirildiğinin Açıklanması	8	17	24	41	10	3,28	1,11
G2	Ücretlendirme ile İlgili Performans Kriterleri	8	17	29	37	9	3,22	1,08
G3	İşletmenin Üst Düzey Yöneticilerinin Ücret Politikası	9	15	24	37	15	3,34	1,17
G4	Çalışanlara Verilen Mali veya Mali Olmayan Ödüllerin Açıklanması	10	16	32	35	7	3,13	1,08
G5	Gelecekteki Ücretlendirmeyi Etkileyebilecek Faktörler	7	17	27	41	8	3,26	1,06

2.6.5.8. Analitik Yorumlar

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada yer alan analitik yorumlara ilişkin bulgular Tablo 17’de sunulmuştur. Tablo 17’ye bakıldığında, üst yöneticilerin finansal ($\bar{x}=3.83$), ekonomik ($\bar{x}=3.76$) performans hakkındaki açıklamalarının etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sosyal ($\bar{x}=3.25$) ve çevresel performans ($\bar{x}=3.36$) hakkındaki açıklamaların ve aynı zamanda çevresel ($\bar{x}=3.60$) ve sosyal analiz verilerinin ($\bar{x}=3.24$), kurumsal yatırımcı kararları için daha az etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de üst yöneticilerin finansal ve ekonomik performans hakkındaki yorumları biraz daha önem arz ederken, özellikle yöneticilerin çevresel ve sosyal performans hakkındaki yorumlarına ilişkin bulguların en düşük ortalamalara sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 17. H Analitik Yorumların Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

H	Analitik Yorumlar	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
H1	Üst Yöneticilerin Finansal Performans Hakkındaki Yorumları	1	7	19	54	19	3,83	0,85
H2	Üst Yöneticilerin Ekonomik Performans Hakkındaki Yorumları	2	7	22	51	18	3,76	0,90
H3	Üst Yöneticilerin Çevresel Performans Hakkındaki Yorumları	5	16	28	40	11	3,36	1,04
H4	Üst Yöneticilerin Sosyal Performans Hakkındaki Yorumları	7	13	37	34	9	3,25	1,02
H5	“Enerji Tasarrufu Harcamaları Oranı”, “Atık Yönetimi Harcamaları Oranı” gibi Çevresel Analiz Verileri	3	14	28	30	25	3,60	1,10
H6	“Sosyal Sorumluluk Harcamaları Oranı” gibi Sosyal Analiz Verileri	6	19	31	33	11	3,24	1,07

2.6.5.9. Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada yer alan ülke ekonomisi ve sektörel bilgilere ilişkin bulgular Tablo 18’de sunulmuştur. Tabloda, şirketin faaliyet gösterdiği ülkelerdeki ekonomik göstergelerin ($\bar{x}$ =4.34), yatırım yapılan ülkenin ekonomik göstergeleri ($\bar{x}$ =4.24) ve sektör ve tüketim eğilimleri dikkate alınarak gelecek hakkında yapılan tahminlerin ($\bar{x}$ =4.19) yatırımcı kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir. Teşvik politikalarının ($\bar{x}$ =4.15) ve kurumsal vergi oranının açıklanmasının ($\bar{x}$ =4.04), yatırımcı kararlarında daha az etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 18. I Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgilerin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

I	Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
I1	Yatırım Yapılan Ülkenin Ekonomik Göstergeleri (GSMH, Döviz Endeksleri, Büyüme Hızı, İthalat-İhracat Oranları vb.)	-	3	11	45	41	4,24	0,76
I2	Şirketin Faaliyet Gösterdiği Ülkelerdeki Ekonomik Göstergeler	-	-	10	46	44	4,34	0,65
I3	Faaliyet Gösterilen Ülkelerdeki Kurumsal Vergi Oranı	1	10	11	40	38	4,04	0,99
I4	Sektör ve Tüketim Eğilimlerinin Belirlenerek Gelecek Hakkında Tahminler Yapılması	-	3	11	50	36	4,19	0,74
I5	Yatırım Yapılan Ülkenin Yatırım Teşvik Politikalarının Açıklanması	1	2	13	49	35	4,15	0,79

2.6.5.10. İşletmenin Finansal Performansı

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada yer alan işletmenin finansal performansına ilişkin bulgular Tablo 19’da sunulmuştur. Tablo 19 incelendiğinde, tüm finansal performansa ilişkin bulguların, kurumsal yatırımcı kararları için oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir. Diğer gruplar incelendiğinde, en yüksek ortalamalara sahip olan grubun işletmenin finansal performansı bölümü olması, Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların finansal bilgiye çok önem verdiğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 19. J İşletmenin Finansal Performansının Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi

J	İşletmenin Finansal Performansı	Likert Ölçeği ve Sıklık					Ortalama	Std Sapma
		1	2	3	4	5		
J1	“Cari Oran”, “Likidite Oranı”, “Nakit Oran” gibi Likidite Oranları	-	1	5	41	53	4,46	0,64
J2	“Alacak Devir Hızı”, “Stok Devir Hızı”, “Borç Devir Hızı” gibi Faaliyet Oranları	-	2	4	41	53	4,45	0,67
J3	“Aktif Karlılığı”, “Öz Kaynakların Karlılığı”, “Satış Karlılığı” gibi Karlılık Oranları	-	1	5	32	62	4,55	0,64
J4	“Finansal Kaldıraç Oranı”, “Öz kaynak Oranı”, “Finansman Oranı” gibi Finansal Yapı Oranları	-	1	5	32	62	4,55	0,64
J5	“Fiyat-Kazanç Oranı”, “Hisse Başına Kar Payı Oranı”, gibi Borsa Performans Oranları	-	1	6	31	62	4,54	0,65
J6	“Aktif Büyüme Oranı”, “Satış Büyüme Oranı” gibi Büyüme Oranları	-	1	5	33	61	4,54	0,64

2.7. ENTEGRE RAPORLAMA İÇERİK ÖĞELERİNİN GRUP ORTALAMALARI ÖNEMLİLİK DÜZEYLERİ

Anket çalışmasındaki grup değişkenlerinin ortalamaları Tablo 20’de sunulmuştur. Tablo 20 incelendiğinde, Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların, yatırım kararlarında en fazla dikkate aldığı grup değişkeni, işletmenin finansal performansı ($\bar{x}=4.51$) olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de kurumsal yatırımcıların finansal bilgiye çok fazla önem verdiği söylenebilir. Diğer gruplar incelendiğinde, raporun sınır ve kapsamının ($\bar{x}=4.35$), ülke ekonomisi ve sektörel bilgilerin ($\bar{x}=4.19$), performans çıktılarının ($\bar{x}=4.16$), stratejik hedefler ve anahtar performans göstergelerinin ($\bar{x}=4.13$), gelecek performans hedeflerinin ($\bar{x}=4.11$) raporda açıklanmasının, kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olduğu görülmüştür.

Kurumsal yatırımcıların yatırım kararlarında en az etkili olan grup ise, ücretlendirme politikalarının ($\bar{x}=3.24$) açıklanması olarak tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla, işletme üst yönetiminin performans hakkındaki analitik yorumları ($\bar{x}=3.50$), işletme modeli ve işletme yapısı ($\bar{x}=3.63$), işletmenin faaliyetlerini anlama ($\bar{x}=3.96$) takip etmiştir.

Tablo 20. Entegre Raporlama İçerik Öğelerinin Grup Ortalamaları Önemlilik Düzeyleri

Grup Ortalamalarının Betimleyici İstatistikleri			
	n	Ortalama	Standart Sapma
J: İşletmenin Finansal Performansı	100	4,5150	,61230
A: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	100	4,3560	,43908
I: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	100	4,1920	,62534
E: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	100	4,1600	,63472
D: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	100	4,1300	,80284
F: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	100	4,1100	,76733
C: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	100	3,9617	,57922
B: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	100	3,6350	,64591
H: Analitik Yorumlar	100	3,5067	,78850
G: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	100	3,2460	,99040

2.8. GRUP DEĞİŞKENLERİ ARASINDA KORELASYON ANALİZİ

Grup değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan korelasyon analiz sonuçları Tablo 21’de sunulmuştur. Tablo 21’e bakıldığında, grup değişkenleri arasında $\alpha=0,05$ ’e göre aralarında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Sadece işletmenin ücretlendirme politikaları ile işletmenin gelecek performans hedefleri ($r=0,09$) ve ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler ($r=0,14$) arasında; ayrıca işletmenin finansal performansı ile analitik yorumlar ($r=0,07$), işletme modeli ve işletme yapısı ($r=0,02$) ve faaliyet durumlarını anlama ($r=0,08$) arasında $\alpha=0,05$ ’e göre anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 21’den görüleceği üzere, işletmenin faaliyet durumlarını anlama ile işletme modeli ve işletme yapısı ($r=0,63$) ve analitik yorumlar ($r=0,61$) arasında yüksek korelasyon olduğu görülmüştür. Hazırlanan raporun sınır ve kapsamı ile işletme modeli ve işletme yapısı ($r=0,56$), işletmenin faaliyet durumlarını anlama ($r=0,40$), işletmenin performans çıktılarının dikkate alınması ($r=0,44$) ve analitik yorumlar ($r=0,51$) arasında orta düzeyde bir korelasyonun olduğu görülmüştür. Yine, işletme modeli ve işletme yapısı ile stratejik hedefler ve anahtar performans göstergeleri ($r=0,45$), işletmenin performans çıktılarının dikkate alınması ($r=0,47$), işletmenin ücretlendirme politikaları ($r=0,52$) ve analitik yorumlar ($r=0,45$) arasında orta düzeyde bir korelasyon olduğu gözlemlenmiştir. Ek olarak, işletmenin faaliyet durumlarını anlama ile stratejik hedefler ve anahtar performans göstergeleri

($r=0,43$), işletmenin performans çıktılarının dikkate alınması ($r=0,59$) ve işletmenin ücretlendirme politikaları ($r=0,56$) arasında orta şiddette bir korelasyon olduğu görülmüştür. Bundan başka, stratejik hedefler ve anahtar performans göstergeleri ile işletmenin performans çıktılarının dikkate alınması ($r=0,48$), işletmenin gelecek performans hedefleri ($r=0,51$), ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler ($r=0,42$) arasında orta şiddette bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, işletmenin performans çıktılarının dikkate alınması ile işletmenin gelecek performans hedefleri ($r=0,46$), işletmenin ücretlendirme politikaları ($r=0,40$), analitik yorumlar ($r=0,59$) ve ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler ($r=0,57$) arasında orta şiddette bir korelasyon olduğu ortaya çıkarılmıştır. Son olarak ise, işletmenin gelecek performans hedefleri ile ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler ($r=0,57$); işletmenin ücretlendirme politikaları ile analitik yorumlar ($r=0,47$) ve ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler ile işletmenin finansal performansı ($r=0,43$) arasında orta şiddette bir korelasyon olduğu görülmüştür. Diğer grup değişkenleri incelendiğinde zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 21. Korelasyon Test Sonuçları

Korelasyon Test Sonuçları	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
A										
B	0,563**									
C	0,406**	0,623**								
D	0,294**	0,455**	0,434**							
E	0,444**	0,470**	0,592**	0,487**						
F	0,263**	0,288**	0,203*	0,518**	0,461**					
G	0,266**	0,528**	0,568**	0,212*	0,401**	0,092				
H	0,514**	0,458**	0,619**	0,344**	0,593**	0,369**	0,479**			
I	0,346**	0,395**	0,342**	0,421**	0,429**	0,574**	0,145	0,357**		
J	0,167**	0,029	0,083	0,306**	0,239*	0,247*	-0,220*	0,076	0,437**	
** $\alpha=0,01$										
* $\alpha=0,05$										

2.9. GRUP ORTALAMALARI ANOVA TEST SONUÇLARI

Bu bölümde, ankette yer alan grupların öğrenime, işletmedeki rolüne, çalışma yılına ve hangi kurumsal yatırım şirketinde çalıştığına göre elde edilen ANOVA test sonuçlarına yer verilmiştir.

2.9.1. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı

Yatırım Kararlarının belirlenmesinde entegre raporlama içerik öğeleri önem arz etmektedir. Tablo 22 ve 23'te, bu önemin araştırmaya katılan uzmanların eğitim düzeyi açısından anlamlı bir fark teşkil edip etmediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen ANOVA testi böyle bir farkın olmadığını ortaya koymaktadır. Tablo 21'de, $\alpha = 0,05$ 'ten büyük olduğu için varyans homojenliğinin sağlandığını (Ho Kabul) göstermektedir. Tablo 23'te ise, tüm gruplarda $\alpha = 0,05$ 'ten büyük olduğu için, katılımcıların anlamlılık düzeyleri, alınan eğitim açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 22. Eğitime Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi				
	Levene İstatistiği	df1	df2	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	1,079	3	93	,362
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	2,658	3	93	,053
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	1,208	3	93	,311
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	1,377	3	93	,255
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	1,074	3	93	,364
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	,401	3	93	,753
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	,984	3	93	,404
H Ortalama: Analitik Yorumlar	1,446	3	93	,234
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	,736	3	93	,533
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	,313	3	93	,816

Tablo 23. Eğitime Göre ANOVA Test Sonuçları

ANOVA TESTİ						
		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	Gruplar arası	,590	4	,148	,750	,560
	Gruplar içi	18,294	93	,197		
	Toplam	18,885	97			
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	Gruplar arası	1,405	4	,351	,823	,514
	Gruplar içi	39,728	93	,427		
	Toplam	41,133	97			
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	Gruplar arası	1,433	4	,358	1,052	,385
	Gruplar içi	31,692	93	,341		
	Toplam	33,125	97			
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	Gruplar arası	2,362	4	,590	,905	,464
	Gruplar içi	60,669	93	,652		
	Toplam	63,031	97			
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	Gruplar arası	1,500	4	,375	,927	,452
	Gruplar içi	37,648	93	,405		
	Toplam	39,149	97			
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	Gruplar arası	3,186	4	,796	1,364	,252
	Gruplar içi	54,294	93	,584		
	Toplam	57,480	97			
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	Gruplar arası	6,369	4	1,592	1,662	,166
	Gruplar içi	89,104	93	,958		
	Toplam	95,473	97			
H Ortalama: Analitik Yorumlar	Gruplar arası	3,053	4	,763	1,262	,291
	Gruplar içi	56,246	93	,605		
	Toplam	59,298	97			
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	Gruplar arası	,928	4	,232	,572	,684
	Gruplar içi	37,706	93	,405		
	Toplam	38,633	97			

J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	Gruplar arası	1,370	4	,342	,897	,469
	Gruplar içi	35,484	93	,382		
	Toplam	36,854	97			

Ek olarak, sosyal bilimlerde çok kategorili değişkenler yeniden kodlama yöntemiyle daha az alt gruplara indirgenebilir. Bu tür çalışmalarda, sık başvurulan bir yöntemdir (İslamoğlu & Alniaçık, 2016). Bu doğrultuda eğitim değişkeni 3 alt gruba indirgenmiştir (Lise- Yüksekokul, Lisans-Yüksek Lisans, Doktora). Bu yeni gruplarda yukarıda elde edilen sonuçlardan anlamlı bir fark içermediği ortaya konmuştur.

2.9.2. Katılımcıların Kurumsal Yatırım Şirketindeki Rolüne Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı

Kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama içerik öğeleri ilişkisi eğitim düzeylerinde olduğu gibi, kurumsal yatırım uzmanlarının çalıştığı kurumdaki pozisyonları açısından da entegre raporlama içerik öğelerinin yatırım kararları üzerinde anlamlı bir fark ortaya koymamıştır. Tablo 24, çalışmadaki değişkenlerin $\alpha=0,05$ 'ten büyük olduğu için ANOVA testi yapılabileceğini ortaya koymakta ve Tablo 25'te gruptaki değişkenlerin hiçbirinin katılım sağlayan uzmanların şirket içerisindeki pozisyonları açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

Tablo 24. Yatırım Şirketindeki Role Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi				
	Levene İstatistiği	df1	df2	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	,812	4	88	,521
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	,438	4	88	,781
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	,791	4	88	,534
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve KPI'lar	,900	4	88	,468
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	,826	4	88	,512
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	,681	4	88	,607
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	,862	4	88	,490
H Ortalama: Analitik Yorumlar	,745	4	88	,564
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	1,476	4	88	,216
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	1,114	4	88	,355

Tablo 25. Yatırım Şirketindeki Role Göre ANOVA Test Sonuçları

ANOVA TESTİ						
		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	Gruplar arası	,816	4	,204	1,084	,370
	Gruplar içi	16,565	88	,188		
	Toplam	17,381	92			
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	Gruplar arası	1,315	4	,329	,761	,554
	Gruplar içi	38,012	88	,432		
	Toplam	39,327	92			
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	Gruplar arası	1,495	4	,374	1,156	,336
	Gruplar içi	28,444	88	,323		
	Toplam	29,939	92			
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	Gruplar arası	1,488	4	,372	,556	,695
	Gruplar içi	58,904	88	,669		
	Toplam	60,392	92			
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	Gruplar arası	,964	4	,241	,581	,677
	Gruplar içi	36,484	88	,415		
	Toplam	37,448	92			
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	Gruplar arası	4,808	4	1,202	2,197	,076
	Gruplar içi	48,143	88	,547		
	Toplam	52,952	92			
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	Gruplar arası	2,932	4	,733	,756	,557
	Gruplar içi	85,360	88	,970		
	Toplam	88,292	92			
H Ortalama: Analitik Yorumlar	Gruplar arası	2,595	4	,649	1,052	,385
	Gruplar içi	54,252	88	,616		
	Toplam	56,846	92			
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	Gruplar arası	1,174	4	,294	,742	,566
	Gruplar içi	34,798	88	,395		
	Toplam	35,972	92			
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	Gruplar arası	1,415	4	,354	,971	,428
	Gruplar içi	32,063	88	,364		
	Toplam	33,477	92			

2.9.3. Katılımcıların Çalışma Yılına Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı

Çalışma yılına göre kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama içerik öğeleri ilişkisine ait varyansların homojenlik test sonuçları Tablo 26'da

sunulmuştur. Tablo 26’da, H grup ortalaması dışında, diğer grup ortalamalarının $\alpha=0,05$ ’ten küçük olduğu için, varyans eşitliği sağlandığı görülmüştür.

Tablo 26. Çalışma Yılına Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi				
	Levene İstatistiği	df1	df2	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	1,779	4	94	,140
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	,364	4	94	,834
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	2,128	4	94	,083
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	1,569	4	94	,189
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	,843	4	94	,502
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	,360	4	94	,837
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	,421	4	94	,793
H Ortalama: Analitik Yorumlar	4,452	4	94	,002
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	2,063	4	94	,092
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	,665	4	94	,618

H grup ortalamalarında varyans homojenliği sağlanmadığından, anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için diğer bir test olan Brown-Forsythe Test sonucuna bakılmıştır. Tablo 27’de, anlamlılık seviyelerinin $\alpha=0,05$ ’ten büyük olduğu görülmüş, katılımcıların çalışma yılına göre H grup ortalamaları arasında herhangi bir anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 27. Çalışma Yılına Göre Brown-Forsythe Test Sonucu

Brown-Forsythe Test Sonucu				
H Ortalama	İstatistik	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	2,186	4	19,287	,109

Çalışma yılına göre, varyans homojenliği sağlayan grupların ANOVA test sonuçları tablo 28’de sunulmuştur. F grup ortalamaları dışında, diğer gruptaki değişkenlerin hiçbirinin katılım sağlayan uzmanların çalışma yılı açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. F grup değişkenin test sonucu $\alpha=0,05$ ’ten küçük olduğu için, entegre raporlamada yer alan işletmenin gelecek performans

hedeflerinin, kurumsal yatırım uzmanlarının çalışma yılına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 28. Çalışma Yılına Göre ANOVA Test Sonuçları

ANOVA TESTİ						
		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	Gruplar arası	,540	4	,135	,691	,600
	Gruplar içi	18,347	94	,195		
	Toplam	18,887	98			
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	Gruplar arası	1,345	4	,336	,793	,532
	Gruplar içi	39,823	94	,424		
	Toplam	41,168	98			
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	Gruplar arası	,830	4	,207	,605	,660
	Gruplar içi	32,245	94	,343		
	Toplam	33,075	98			
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	Gruplar arası	4,281	4	1,070	1,712	,154
	Gruplar içi	58,765	94	,625		
	Toplam	63,045	98			
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	Gruplar arası	2,332	4	,583	1,469	,218
	Gruplar içi	37,294	94	,397		
	Toplam	39,625	98			
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	Gruplar arası	5,617	4	1,404	2,506	,047
	Gruplar içi	52,661	94	,560		
	Toplam	58,278	98			
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	Gruplar arası	3,345	4	,836	,844	,501
	Gruplar içi	93,189	94	,991		
	Toplam	96,534	98			
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	Gruplar arası	2,819	4	,705	1,853	,125
	Gruplar içi	35,740	94	,380		
	Toplam	38,558	98			
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	Gruplar arası	,320	4	,080	,206	,935
	Gruplar içi	36,558	94	,389		
	Toplam	36,879	98			

Bu bölümde, eğitime göre ANOVA test sonuçlarında olduğu gibi, beş farklı değişken üç alt gruba indirilerek (1-6'dan daha az, 6-15'ten daha az, 15 ve üstü) yeniden test edilmiş, yukarıdaki sonuçlarla örtüştüğü tespit edilmiştir.

2.9.4. Katılımcıların Yatırım Şirketine Göre Entegre Raporlama İçerik Öğeleri Algısı

Kurumsal yatırım uzmanlarının kurumsal yatırım şirketine göre içerik öğeleri ilişkisinin varyans homojenlik test sonuçları diğer sonuçlara göre farklılık göstermiştir. Tablo 29’da, A, D ve J grup ortalamalarında $\alpha=0,05$ ’ten küçük olduğu görülmüş (H_0 Ret), diğer grup ortalamalarının $\alpha=0,05$ ’ten büyük olması sebebiyle varyans homojenliğinin sağlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 29. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre Varyansların Homojenlik Test Sonuçları

Varyansların Homojenlik Testi				
	Levene İstatistiği	df1	df2	Sig.
A Ortalama: Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı	2,859	4	94	,028
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	,502	4	94	,734
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	,616	4	94	,652
D Ortalama: Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri	9,649	4	94	,000
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	1,409	4	94	,237
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	,354	4	94	,841
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	,386	4	94	,818
H Ortalama: Analitik Yorumlar	,817	4	94	,518
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	1,560	4	94	,191
J Ortalama: İşletmenin Finansal Performansı	3,496	4	94	,010

Varyans homojenliği sağlanmayan A, D ve J grup ortalamalarının Brown-Forsythe test sonuçlarına Tablo 30’da yer verilmiştir. Test sonuçlarının $\alpha=0,05$ ’ten büyük olduğu görülmüş, bu grup ortalamalarının kurumsal yatırım şirketine göre entegre raporlama içerik öğelerine yönelik algılarında herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 30. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre Brown-Forsythe Test Sonucu

Brown-Forsythe Test Sonucu				
A, D ve J Ortalama				
	İstatistik	df1	df2	Sig.
Brown-Forsythe	,880	4	4,245	,544
Brown-Forsythe	,621	4	7,056	,662
Brown-Forsythe	1,812	4	19,443	,167

Tablo 30, A, D, ve J grupları hariç diğer değişkenlerin $\alpha=0,05$ 'ten büyük olduğu için ANOVA testi yapılabileceğini ortaya koymakta ve Tablo 31'de varyans homejenliği sağlanan grupların hiçbirinin katılım sağlayan uzmanların çalıştığı kurumsal yatırım şirketi açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur

Tablo 31. Kurumsal Yatırım Şirketine Göre ANOVA Test Sonucu

ANOVA TESTİ						
		Kareler		Kareler		Sig.
		Toplamı	df	Ortalaması	F	
B Ortalama: İşletme Modeli ve İşletme Yapısı	Gruplar arası	1,425	4	,356	,840	,503
	Gruplar içi	39,859	94	,424		
	Toplam	41,284	98			
C Ortalama: İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama	Gruplar arası	,663	4	,166	,481	,750
	Gruplar içi	32,412	94	,345		
	Toplam	33,075	98			
E Ortalama: İşletmenin Performans Çıktılarının Dikkate Alınması	Gruplar arası	1,847	4	,462	1,149	,339
	Gruplar içi	37,791	94	,402		
	Toplam	39,639	98			
F Ortalama: İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri	Gruplar arası	5,097	4	1,274	2,268	,068
	Gruplar içi	52,817	94	,562		
	Toplam	57,914	98			
G Ortalama: İşletmenin Ücretlendirme Politikaları	Gruplar arası	4,501	4	1,125	1,146	,340
	Gruplar içi	92,297	94	,982		
	Toplam	96,798	98			
H Ortalama: Analitik Yorumlar	Gruplar arası	4,055	4	1,014	1,664	,165
	Gruplar içi	57,251	94	,609		
	Toplam	61,305	98			
I Ortalama: Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler	Gruplar arası	1,336	4	,334	,840	,503
	Gruplar içi	37,377	94	,398		
	Toplam	38,714	98			

2.10. YATIRIM KARARLARINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Çalışmanın bu bölümünde, entegre raporlama içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesindeki değişkenler faktör analizine tabi tutulmuştur. Sosyal bilimlerde birçok araştırmacı tarafından kullanılan faktör analizi, ankette yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler dikkate alınarak, çok sayıdaki değişkeni az sayıdaki değişkene indirgeyen bir analiz tekniğidir (İslamoğlu

& Alnıaçık, 2016, s. 415). Bu bağlamda, anket çalışmasında hazırlanan gruplara ek olarak, keşfedici faktörler de belirlenmeye çalışılmıştır.

2.10.1. Verilerin Faktör Analizine Uygunluğu

Faktör analizi yapmak için öncelikle, anket çalışmasındaki değişkenlerle oluşturulan 5’li ölçeğin, faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek ve anket çalışmasında kullanılan değişkenlerin tutarlılığını anlamak amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett testi uygulanmıştır. Bu kapsamda, KMO test sonucunun, 0,50 ve daha üstü olması gerekir; eğer 0,6-0,7 arasında kabul edilir, 0,7-0,8 arasında iyi, 0,8-0,9 arasındaysa çok iyi, 0,9-1 arasında ise mükemmel olarak değerlendirilir. Barlett’in küresellik testi ise, faktör analizine dahil edilen değişkenlerin arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test eder. Bu testin sonucu, anlamlı ise ($p<0,05$), değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu söylenir (İslamoğlu & Alnıaçık, 2016, s. 423). Çalışmada yer alan değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlendiği KMO ve Barlett test sonuçlarına tablo 32’de yer verilmiştir. KMO değeri 0,74 ve Barlett küresellik testi anlamlılık değeri 0,00 olarak tespit edilmiştir. Test sonuçlarına göre, örneklem yeterliliğinin iyi olduğu, değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür.

Tablo 32:KMO ve Barlett Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,745
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3269,622
	df	861
	Sig.	,000

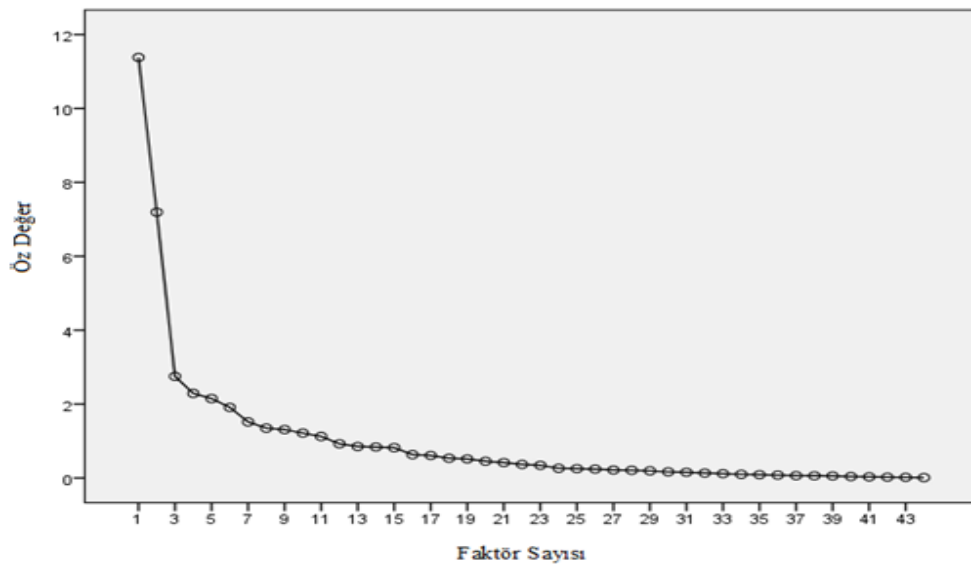
2.10.2. Faktör Sayısının Belirlenmesi

Tablo 33’te entegre raporlamanın içerik öğelerinin yatırımcı kararlarını etkileyen ilk 15 değişkenin açıklanan kümülatif varyans tablosu sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, 10 faktörlü bir yapının olduğu, bu faktörlerin ise değişkenlerin %76’sını açıkladığı tespit edilmiştir.

Şekil 10’daki çizgi grafiği, ilk üç faktörden sonra keskin bir kırılmanın olduğunu ortaya koymaktadır. Toplam varyansın üçte birini açıklaması modeldeki ilk üç faktörün yatırımcı kararları üzerinde daha fazla etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 33: Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

İlk Öz Değerler				Türetilen Kareli Ağırlıklar			Çevrilmiş Kareli Ağırlıklar		
	Varyans			Kümülatif			Varyans		
	Kümülatif			Varyans			Kümülatif		
Değ.	Toplam	%	%	Toplam	%	%	Toplam	%	%
1	10,804	25,725	25,725	10,804	25,725	25,725	5,697	13,564	13,564
2	7,090	16,880	42,605	7,090	16,880	42,605	4,855	11,560	25,124
3	2,738	6,519	49,123	2,738	6,519	49,123	3,633	8,651	33,775
4	2,259	5,379	54,503	2,259	5,379	54,503	3,393	8,079	41,853
5	2,098	4,995	59,498	2,098	4,995	59,498	2,813	6,698	48,551
6	1,901	4,526	64,024	1,901	4,526	64,024	2,600	6,191	54,742
7	1,515	3,606	67,630	1,515	3,606	67,630	2,446	5,823	60,565
8	1,260	3,000	70,630	1,260	3,000	70,630	2,418	5,756	66,321
9	1,223	2,912	73,542	1,223	2,912	73,542	2,394	5,699	72,021
10	1,122	2,672	76,214	1,122	2,672	76,214	1,761	4,193	76,214
11	1,056	2,515	78,729						
12	,883	2,102	80,831						
13	,858	2,044	82,874						
14	,814	1,938	84,812						
15	,700	1,667	86,479						
...	...	...	...						
43	,010	,024	100,000						

Şekil 10: Faktör Analizi Çizgi Grafiği

2.10.3. Faktörlerin Adlandırılması

Tablo 33'ten görüleceği üzere, ilk üç faktör, değişkenlerin %34'ünü oluşturmakta, yani yaklaşık olarak değişkenlerin üçte birini açıklamaktadır. Bu

bağlamda, ilk üç faktör üzerinde durulmuş, tüm faktörler nedenine göre adlandırılmaya çalışılmıştır. Değişkenler çok farklı yük değerlerinde olduğunda analizden çıkarmak daha iyi sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir (Landau & Everitt, 2004, s. 286). Bu bağlamda, Değişkenler içerisinde A5 değişkeni, ait olduğu faktörü yansıtmadığı, B3 değişkeni ise tek başına bir faktör olarak kaldığı için, analizden çıkarılmıştır. Tablo 34’te, varimaks (varimax) döndürme yöntemine göre yük değerleri 0,50 üzerinde olan dönüştürülmüş faktör matrisi sunulmuştur.⁴

Tablo 34: Dönüştürülmüş Faktör Matrisi

	Faktörler									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
J3	,954									
J6	,942									
J4	,941									
J5	,927									
J1	,860									
J2	,852									
G2		,909								
G3		,850								
G1		,844								
G4		,829								
G5		,804								
H2			,897							
H1			,880							
H3			,759							
H4			,686							
C4				,853						
H5				,724						
C3				,719						
H6				,578						
C1					,871					
C2					,802					
B4					,557					
D1						,692				
F1						,659				
F2						,625				
D2						,624				
E2							,726			
A3							,670			
E3							,575			
I4								,772		
I5								,698		
I3								,624		
I1									,723	
I2									,708	
B1									,587	
C5									,505	
A1										,831
A2										,811

⁴ Detaylı Faktör Matrisine Ek 6’da yer verilmiştir.

Tablo incelendiğinde, faktör yük değerlerinin yeterli düzeyde, maddelerin yük değerlerinin 0,50 ile 0,95 arasında olduğu ve entegre raporlamanın içerik öğelerinin yatırımcı kararlarını etkileyen 10 farklı faktör tespit edilmiştir.

Faktör 1: Finansal Performans

- J3: “Aktif Karlılığı”, “Özkaynak Karlılığı”, “Satış Karlılığı” gibi Karlılık Oranları (0,95)
- J6: “Aktif Büyüme Oranı”, “Satış Büyüme Oranı” gibi Büyüme Oranları (0,94)
- J5: “Fiyat-Kazanç Oranı”, “Hisse Başına Kar Payı Oranı”, gibi Borsa Performans Oranları (0,94)
- J4: “Finansal Kaldıraç Oranı”, “Öz kaynak Oranı”, “Finansman Oranı” gibi Finansal Yapı Oranları(0,92)
- J1: “Cari Oran”, “Likidite Oranı”, “Nakit Oran” gibi Likidite Oranları (0,86)
- J2: “Alacak Devir Hızı”, “Stok Devir Hızı”, “Borç Devir Hızı” gibi Faaliyet Oranları (0,85)

Bu faktörü oluşturan değişkenlerin katsayıları incelendiğinde, firma performans göstergelerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Bu bölümde, toplam varyansın tek başına en yüksek açıklama yeteneğine sahip bu faktör “finansal performans” olarak tanımlanmıştır.

Faktör 2: Ücret Politikası

- G2: Ücretlendirme ile İlgili Performans Kriterleri (0,90)
- G3: İşletmenin Üst Düzey Yöneticilerinin Ücret Politikası (0,85)
- G1: İşletmenin Çalışanlarının Nasıl Ücretlendirildiğinin Açıklanması (0,84)
- G4: Çalışanlara Verilen Mali veya Mali Olmayan Ödüllerin Açıklanması (0,82)
- G5: Gelecekteki Ücretlendirmeyi Etkileyebilecek Faktörler (0,80)

Finansal performans faktöründen sonra, en yüksek açıklama yeteneğine olan ikinci faktörün katsayı değişkenlerine yukarıda yer verilmiştir. Değişkenler incelendiğinde, ücretlendirme politikalarının etkili olduğu görülmüş, bu yüzden faktör “ücret politikası” olarak adlandırılmıştır.

Faktör 3: Üst Yönetim Yorumları

- H2: Üst Yöneticilerin Ekonomik Performans Hakkındaki Yorumları (0,89)

- H1: Üst Yöneticilerin Finansal Performans Hakkındaki Yorumları (0,88)
- H3: Üst Yöneticilerin Çevresel Performans Hakkındaki Yorumları (0,75)
- H4: Üst Yöneticilerin Sosyal Performans Hakkındaki Yorumları (0,68)

İşletme üst yönetiminin şirket performansı hakkındaki görüşlerinin yer aldığı bu faktör “üst yönetim yorumları” olarak tanımlanmıştır. Kümülatif varyans katsayısı dikkate alındığında, ilk üç değişken faktörlerin yaklaşık olarak üçte birini açıklamaktadır.

Faktör 4: Çevresel ve Sosyal Performans

- C4: İşletmelerin Çevresel Problemlere Yönelik Faaliyetleri (0,85)
- H5: “Enerji Tasarrufu Harcamaları Oranı”, “Atık Yönetimi Harcamaları Oranı” gibi Çevresel Analiz Verileri (0,72)
- C3: İşletmelerin Yapmış Olduğu veya Yürüttüğü Sosyal ve Toplumsal Projeler (0,71)
- H6: “Sosyal Sorumluluk Harcamaları Oranı” gibi Sosyal Analiz Verileri (0,57)

İşletmenin çevresel ve sosyal performans verilerine ilişkin değişkenlerin yer aldığı faktöre ait katsayılar yukarıda yer verilmiştir. Bu bağlamda, bu faktör “çevresel ve sosyal performans” olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 5: Risk Faktörleri ve İş Modeli

- C1: İşletmelerin Faaliyetlerinde Önemli Olan Risklerin Açıklaması
- C2: İşletmelerin Finansal Risklerinin Açıklaması
- B4: İş Modelinin Raporlamada Açıklanması

İşletmenin iş modelinin ve ileride karşı karşıya kalacağı riskleri açıklayan değişkenlere ait yük verileri yukarıda sunulmuş, bu faktör “risk faktörleri ve iş modeli” olarak tanımlanmıştır.

Faktör 6: Stratejik Hedefler ve Gelecek Performans Beyanı

- D1: İşletmenin Stratejik Hedeflerinin Açıklanması (Misyon, Vizyon) (0,69)
- F1: Gelecek Performansı ile İlgili Niyet Beyanı (0,65)
- F2: Kısa – Orta – Uzun Vadedeki Performans Hedefleri (0,62)
- D2: Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı, Çalışan Memnuniyeti vb. gibi Anahtar Performans Göstergeleri (0,62)

İşletmenin stratejik hedeflerin ve gelecek planlarının yer aldığı değişkenlere ait faktör skorları yukarıda verilmiştir. Bu bağlamda, bu faktör “stratejik hedefler ve gelecek performans beyanı” olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 7: Faaliyet Gösterilen Yerler ve Performans Çıktıları

- E2: İşletmenin Önemli Çıktıları (Ürün, Hizmet Sunumu veya Diğer işletmeler için Yenilikçi Fikirler vb.) (0,72)
- A3: İşletmenin Hangi Bölgelerde Faaliyetlerini Gerçekleştirdiğinin Açıklanması (0,67)
- E3: Anahtar Performans Göstergeleri Çıktıları (Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı gibi) (0,57)

Yük değerlerinin yukarıda sunulduğu bu faktör, işletmenin faaliyet gösterdiği bölgeleri ve performans çıktılarını sunması bakımından “faaliyet gösterilen yerler ve performans çıktıları” olarak adlandırılmıştır.

Faktör 8: Sektör ve Yatırım Olanakları

- I4: Sektör ve Tüketim Eğilimlerinin Belirlenerek Gelecek Hakkında Tahminler Yapılması
- I5: Yatırım Yapılan Ülkenin Yatırım Teşvik Politikalarının Açıklanması
- I3: Faaliyet Gösterilen Ülkelerdeki Kurumsal Vergi Oranı

Faktör kat sayılarının yukarıda sunulduğu bu faktör, sektör ve yatırım olanakları olarak tanımlanmıştır.

Faktör 9: Ekonomik Göstergeler ve Paydaşlar

- I1: Yatırım Yapılan Ülkenin Ekonomik Göstergeleri (GSMH, Döviz Endeksleri, Büyüme Hızı, İthalat-İhracat Oranları vb.) (0,72)
- I2: Şirketin Faaliyet Gösterdiği Ülkelerdeki Ekonomik Göstergeler (0,70)
- B1: İşletmenin Faaliyette Bulunduğu Sektör (0,58)
- C5: Ana Paydaşlarla (Devlet, Kredi Verenler, Satıcılar, Tedarikçiler) Olan İlişkilerin Açıklanması (0,50)

Faktör 8 ile benzerlik gösteren bu faktöre ait yük değerleri sunulmuş, ülkenin ekonomik göstergeleri ve paydaşlarla olan ilişkilerin açıklanması sebebiyle “Ekonomik Göstergeler ve Paydaşlar” olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 10: Raporlama Bilgileri

- A1: Raporun Hangi Faaliyet Dönemine Ait Olduğunun Belirtilmesi (0,83)

- A2: Hangi Raporlama Prensiplerinin Uygulandığının Açıklanması(Örneğin, TFRS, TMS, GRI, IIRC) (0,81)

Son olarak, işletmenin raporlaması hakkında bilgiler sunan ve yük değerlerinin yukarıda sunulduğu bu faktör “raporlama bilgileri” olarak tanımlanmıştır.

2.11. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan çalışmada, entegre raporlamanın içerik öğelerinin Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olup olmadığını ortaya koymak için nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla oluşturulan anket çalışması, iki farklı bölümden oluşmuş, ilk bölümde yatırımcı kararlarında etkili olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalışan 43 adet anket sorusu, ikinci bölümde ise, katılımcıların demografik bilgilerini ortaya koyan ve aynı zamanda entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki farkındalık düzeyini ölçmeye çalışan anket soruları uygulanmıştır. Sermaye piyasası kanuna göre kurumsal yatırımcı olarak kabul edilen 228 şirketin %40’ına ulaşılmış ve veriler toplanmıştır.

Anket çalışmasının güvenirlik analizine bakıldığında, Cronbach's Alpha katsayısı 0,929 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç, anket çalışmasının oldukça güvenilir olduğunu ortaya koymuştur.

Demografik özellikler incelendiğinde, katılımcıların tamamına yakınının lisans derecesine sahip olduğu, önemli bir kısmının (%73) finans sektöründe on yıl ve üzeri tecrübeye sahip olduğu ve yarısının da bankalar ve aracı kurumlarda çalıştığı tespit edilmiştir.

Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması farkındalık düzeylerinin tespiti için hazırlanan sorularda ise, katılımcıların yüzde ellisinden fazlası entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması hakkında farkındalık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiş, katılımcıların önemli bir kısmının (%70) ise sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlamayı yatırım kararlarında kullanmadığı görülmüştür. Yatırım kararlarında entegre raporlamayı kullanan katılımcıların çoğunun (%90) bu iki raporlama türünün etkili olduğunu belirtmiştir. EY (2014) tarafından yapılan çalışmada, kurumsal yatırımcıların çoğu, entegre raporlamanın yatırım kararlarında önemli olduğunu ifade etmiştir. Böylece, Türkiye’de entegre raporlamayı yatırım kararlarında kullanan ve etkili olduğunu düşünen kurumsal yatırımcı görüşleri ile

tutarlılık göstermektedir. Ayrıca literatürde, Türkiye’de muhasebe meslek mensuplarının ve firma yöneticilerinin entegre raporlama farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde (Besler, 2019; Çelebier, 2018; Solak, Gönen, & Rasgen, 2017; Topal, 2019), çalışmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Fakat Karaburun (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, İzmir ilinde muhasebe meslek mensuplarının farkındalık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiş, çalışma ile farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Türkiye’deki kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama içerik öğelerine ilişkin algılarına bakıldığında, raporun denetimi ve güvencesi, hangi faaliyet yılını kapsadığının açıklanması gibi bilgiler yatırım kararlarında etkili iken, entegre raporlamanın temel amaçlarından biri olan raporun kısa ve öz olması, Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararları için çok fazla etkili olmadığı ortaya çıkarılmıştır.

İşletme modeli ve işletme yapısına bakıldığında, işletmenin faaliyette bulunduğu sektörün açıklanması yatırım kararlarında etkili iken, iş modelinin açıklanması, işletmenin hiyerarşik yapısı ve üst yöneticilerin yönetim kuruluna katılıp katılmadıklarının raporda açıklanmasının yatırım kararlarında daha az etkili olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (IIRC), entegre raporlamada işletmelerin iş modelinin sunulmasını oldukça önemsemesine rağmen, Türkiye’deki kurumsal yatırımcılar için yeterli önemin verilmemesi, entegre raporlamanın Türkiye’de yeterince anlaşılmadığını ve farkındalık düzeyinin de düşük olduğunu göstermiştir. Literatür incelendiğinde, Dahms (2012) tarafından yapılan çalışma, elde edilen sonuçları destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

İşletmeye ait risklerin ve paydaşlarla ilişkilerin raporda açıklanması yatırım kararlarında etkili iken, sosyal ve toplumsal projelere ve çevreye ilişkin açıklamalar yatırım kararlarının daha az etkili olduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik için önemli konulardan olan ve IIRC tarafından da oldukça önemsenen sosyal ve toplumsal projeler ve çevresel problemlere yönelik faaliyetlerin açıklanmasının, Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararları için az etkili olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde, Atkins ve Maroun (2015) Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların görüşlerinin aksine, Güney Afrika’da çevresel, sosyal ve yönetim bilgilerinin raporlamaya entegre edilmesi çabasının olduğunu ve aynı zamanda

önem verildiğini belirtmiştir. Benzer olarak, Villers ve Staden (2012), Crifo (2015) ve Sansar (2015) tarafından yapılan çalışmalar, sosyal ve çevresel bilginin açıklanmasının işletmenin değerini artırdığını ve yatırımcı kararlarını etkilediğini ifade etmişlerdir.

Stratejik hedefler ve anahtar performans göstergeleri, işletmenin performans çıktılarına ilişkin bulgular ve işletmenin gelecek performans hedefleri incelendiğinde, yatırım kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde, Dahms (2012) ve Flores ve diğerlerinin (2019) yapmış olduğu çalışmalar sonuçları destekler niteliktedir.

İşletmenin ücretlendirme politikalarının açıklanması ve üst yöneticiler tarafından yapılan analitik yorumların, Türkiye’deki kurumsal yatırım kararlarında çok fazla etkili olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Dahms (2012) tarafından yapılan çalışmada, ücretlendirme politikalarında alt kademeli çalışanlardan daha ziyade üst yönetimin ücretlendirme politikalarının açıklanmasının yatırım kararlarında daha alakalı olduğunu belirtmiştir. Türkiye’deki üst kademeli yöneticiler, gelişmiş ülkelerdeki yöneticiler kadar maaş ve diğer ek kazançlar elde etmediği için, Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararları için daha az etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada yer alan ülke ekonomisi ve sektörel bilgilere ilişkin bilgilerin açıklanması, kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olduğu belirlenmiştir. Son olarak, Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında, entegre raporlamada yer alan işletmenin finansal performansına ilişkin bulgular incelendiğinde, finansal bilgilerin Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların kararlarında oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir. EY (2014) tarafından yapılan çalışmada, kurumsal yatırımcıların çoğunluğunun yatırımlarını ve mevcut varlıklarını değerlendirirken finansal bilgileri kullanmakta olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma, çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Grup değişkenleri arasındaki korelasyon analizi incelendiğinde, bazı değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı, bazılarında ise zayıf, orta ve yüksek ilişkinin olduğu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kurumsal yatırım uzmanlarının entegre raporlama içerik öğelerine ilişkin algılarının, öğrenime, kurumsal yatırım

şirketindeki rolüne, çalışma yılına ve kurumsal yatırım şirketine göre ANOVA test sonuçları incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların, entegre raporlama içerik öğelerinden yatırım kararlarında en fazla dikkate aldığı gruplara en etkiliden en az etkiliye doğru aşağıda yer verilmiştir.

- 1) İşletmenin Finansal Performansı
- 2) Hazırlanan Raporun Sınır ve Kapsamı
- 3) Ülke Ekonomisi ve Sektörel Bilgiler
- 4) Stratejik Hedefler ve Anahtar Performans Göstergeleri
- 5) İşletmenin Gelecek Performans Göstergeleri
- 6) İşletmenin Gelecek Performans Hedefleri
- 7) İşletmenin Faaliyet Durumlarını Anlama
- 8) İşletme Modeli ve İşletme Yapısı
- 9) Analitik Yorumlar
- 10) İşletmenin Ücretlendirme Politikaları

Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların entegre raporlama içerik öğelerine ilişkin çalışmanın sonuçları incelendiğinde, içerik öğelerinin yatırım kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir. Raporun kısa ve öz olması, işletme modeli, ücretlendirme politikaları gibi bazı bilgilerin açıklanmasının yatırımcı kararlarında daha az etkiye sahip olması, Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların farkındalık düzeylerinin az olması ile açıklanabilir. Genel olarak, farkındalık düzeyinin düşük olmasına rağmen, entegre raporlama içerik öğelerinin kurumsal yatırımcı kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir. Hasio (2015) tarafından Tayvanlı yatırımcılar üzerine yapılan araştırmanın ve Sansar (2015) tarafından Türk yatırımcılar üzerine yapılan araştırmanın sonuçları yapılan bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin entegre raporlama sunumu ile yukarıda en etkiliden en az etkiliye doğru sıralanan entegre raporlama içerik öğelerini açıklaması, yatırımcı kararlarında olumlu etkiye sahip olabileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca, anket çalışmasında çok sayıdaki değişkenden, daha az sayıda değişken elde edilmesi için faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analiz sonuçları

incelendiğinde, KMO değerinin 0,74 olduğu, Barlett'in küresellik testinin ise 0,00 olduğu tespit edilmiş, örneklem yeterliliğinin iyi, değişkenler arasında ise anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, on faktörlü bir yapının ve faktör yük değerlerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Açıklanan toplam varyans tablosuna göre, on faktörün değişkenlerin %76'sını ve ilk üç faktörün ise %34'ünü açıkladığı saptanmıştır. Aşağıda ilk üç faktörün sonuçlarına yer verilmiştir.

Faktör 1: Finansal Performans Oranları

- J3: "Aktif Karlılığı", "Özkaynak Karlılığı", "Satış Karlılığı" gibi Karlılık Oranları
- J6: "Aktif Büyüme Oranı", "Satış Büyüme Oranı" gibi Büyüme Oranları
- J5: "Fiyat-Kazanç Oranı", "Hisse Başına Kar Payı Oranı", gibi Borsa Performans Oranları
- J4: "Finansal Kaldıraç Oranı", "Öz kaynak Oranı", "Finansman Oranı" gibi Finansal Yapı Oranları
- J1: "Cari Oran", "Likidite Oranı", "Nakit Oran" gibi Likidite Oranları
- J2: "Alacak Devir Hızı", "Stok Devir Hızı", "Borç Devir Hızı" gibi Faaliyet Oranları

Faktör 2: Ücretlendirme Politikaları

- G2: Ücretlendirme ile İlgili Performans Kriterleri
- G3: İşletmenin Üst Düzey Yöneticilerinin Ücret Politikası
- G1: İşletmenin Çalışanlarının Nasıl Ücretlendirildiğinin Açıklanması
- G4: Çalışanlara Verilen Mali veya Mali Olmayan Ödüllerin Açıklanması
- G5: Gelecekteki Ücretlendirmeyi Etkileyebilecek Faktörler

Faktör 3: Üst Yönetimin Yorumları ve Stratejik Hedefler

- H2: Üst Yöneticilerin Ekonomik Performans Hakkındaki Yorumları
- H1: Üst Yöneticilerin Finansal Performans Hakkındaki Yorumları
- H3: Üst Yöneticilerin Çevresel Performans Hakkındaki Yorumları
- H4: Üst Yöneticilerin Sosyal Performans Hakkındaki Yorumları

2.12. BÖLÜM ÖZETİ

Entegre raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisine yönelik literatür araştırmasının olduğu, aynı zamanda Türkiye'de yatırımcı kararları

zerindeki etkisinin nicel bir çalışmaya dayanarak araştırıldığı ve işletmelere entegre raporlama içerik öğeleri ile ilgili çeşitli önerilerin sunulduğu bu çalışmanın literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENTEGRE RAPORLAMAYA GEÇİŞ YAPAN FİRMALARDA İÇ DEĞİŞİM MEKANİZMASI

3.1. GİRİŞ

Kurumsal raporlama son yıllarda önemli bir değişim geçirmektedir. Özellikle uluslararası birçok şirket finansal raporların yanında finansal olmayan raporları da açıklamakta, raporlama türlerinde de değişim devam etmektedir. Raporlama uygulamalarındaki son değişimlerden biri, işletmenin çoklu zaman dilimlerinde, işletmenin finansal ve finansal olmayan durumu hakkında bütüncül, stratejik, ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun bilgi sunumunu amaçlayan entegre raporlama düşüncesinin ortaya çıkmasıdır (Stubbs & Higgins, 2014).

Entegre raporlama düşüncesi, finansal ve finansal olmayan performansın sunulduğu bir raporlamanın ötesinde, bir organizasyonun nasıl değer oluşturduğunu ve bunu nasıl devam ettirdiğinin çıkar gruplarına açıklanması olarak açıklanabilir (IIRC, 2013b, s. 33). Bu bağlamda, finansal bilginin yanında finansal olmayan performans açıklamalarının yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin giderek artması, şirketlerin raporlama sürecinde bir değişimi beraberinde getirmiştir. İşletmeler, yatırımcı kararlarını olumlu yönde etkileyebilmek için, gerçeğe ve finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun bir şekilde raporlama hazırlamayı amaçlamıştır. Finansal ve finansal olmayan performansın neden sonuç içerisinde, tek bir raporda sunulduğu entegre raporlamanın işletmelerin raporlama süreçlerinde köklü değişikliklere sebep olacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda, çalışmanın ikinci ayağını, entegre raporlama uygulayan firmaların Laughlin (1991) değişim modeli üzerinden iç değişim mekanizmasını incelemek oluşturmuştur. İşletmelerin raporlama süreçlerinde değişikliklerin nasıl olduğu, bu değişimin yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik edip etmediği ve dönüşüm esnasında ne tür problemlerle karşı karşıya kalındığı araştırılmış, sonuç kısmında ise işletmelerin yeni bir raporlama türü olan entegre raporlamaya geçişte var olan problemlere yönelik

çözüm önerileri, daha iyi bir raporlama için nelere dikkat edilmesi gerektiği hakkında öneriler sunulmuştur.

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Entegre raporlama alanındaki literatür çalışmaları konunun yeni olması dolayısıyla oldukça sınırlıdır. Bölüm 1’de yer verilen literatür incelendiğinde, yapılan çalışmalar genellikle entegre raporlamanın kavramsal incelemesi, tarihsel gelişimi, içerik analizi ve çok az sayıda nicel çalışma olduğu görülmektedir. Çalışmalar incelendiğinde, entegre raporlama hazırlayan şirketlerin entegre rapor içeriği hakkında çok sayıda çalışma olmasına rağmen, Türkiye’de hali hazırda iç değişim mekanizması olarak entegre raporlamanın değerlendirilmesi üzerine herhangi bir çalışmanın olmadığı, uluslararası çalışmalar incelendiğinde ise kısıtlı çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Literatürde, sürdürülebilirlik raporlamasının iç değişim mekanizması üzerine bazı çalışmalar ön plana çıkmaktadır (Adams, 2002 ; Adams & McNicholas, 2007). Stubbs ve Higgins (2014), Avustralya’da entegre raporlamayı benimseyen şirketlerin raporlama süreçlerini nasıl yönettiğini ve entegre raporlamanın yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik edip etmediğini nitel bir araştırmaya ile ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma, entegre raporlamayı benimseyen işletmelerin raporlama süreçleri ve yapısı değişmesine rağmen, entegre raporlama sunumu yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik etmediğini ortaya koymuştur. Çalışmada ayrıca, entegre raporlama süreçlerinde radikal ve dönüştürücü bir değişimin olmadığı, fakat sürdürülebilirlik raporlamasının sunumunda ve yapısında bazı katkılar sağladığına yönelik bulgular tespit edilmiştir.

Adams (2015), entegre raporlamanın işletmenin yatırım karar sürecini geliştirdiğini, aynı zamanda işletmelerde değişimlere öncülük ettiğini belirtmiştir. Lodhia (2015) ise, Avustralyalı bir şirket olan Goodbank’ın entegre raporlamaya geçişine sebep olan değişimleri incelemeye çalışmıştır. Çalışmada, entegre raporlamanın raporlamaya yenilikçi yaklaşımlar getirdiği, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performansı hakkında detaylı bilgiler sunduğu için kurumsal etik değerlere ve işletmenin stratejik hedeflerine uygun hareket etmesini sağladığı ifade edilmiştir.

Mio ve diğerleri (2016), entegre raporlamaya geçiş yapan bir İtalyan sigorta şirketinin yönetim kontrol sistemlerinin gelişmesine katkı sağlayıp sağlamadığını

araştırmış, entegre raporlamanın işletmenin sadece çıkar gruplarına açıkladığı bilgi kalitesinin geliştirilmesi ile ilgili olmadığını, aynı zamanda işletmenin nasıl yönetilebileceğine dair katkı sağlamasıyla başarılı bir raporlama türü olduğunu belirtmiştir.

Sydry (2017), entegre raporlamanın iç değişim mekanizması olarak nasıl hareket edebileceğini araştırmış, bu mekanizmayı detekleyen veya engelleyen dinamikleri tanımlamak için Hollandalı kuruluşların entegre raporlama uygulamalarını analiz etmiştir. Çalışmanın sonuçları, Stubbs ve Higgins (2014) tarafından yapılan çalışma bulgularının aksine, entegre raporlamanın örgütsel değişimi teşvik etme potansiyelinin, işletmelerin temel değerlerinde, normlarında veya yapılarında yapısal değişikliklerin olduğunu göstermiştir. Ayrıca çalışmada, entegre raporlama düşüncesinin entegre düşünme ve karar vermeye destek olduğu ortaya çıkarılmıştır, fakat ampirik olarak herhangi bir kanıt ortaya konulmamıştır.

Literatürde, iç değişim mekanizması olarak entegre raporlamanın değerlendirilmesi üzerine çok az sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu açıdan, bu çalışma Türkiye’de entegre raporlama benimseyen işletmelerin değişim mekanizması hakkında bilgi sağlayan ilk çalışma olarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın ikinci yönü olan entegre raporlamada Türkiye’de faaliyet gösteren ve entegre raporlama hazırlayan şirketlerin iç değişim mekanizması Lauglin’in değişim modeli (1991) üzerinden incelenmiştir. Lauglin’in oluşturduğu modelde, değişim iki farklı şekilde ifade edilmiştir: Birinci dereceden değişim (First-Order Change) ve ikinci dereceden değişim (Second-Order Change). Organizasyonun yapısında meydana gelen yapısal olmayan küçük değişiklikleri birinci dereceden değişim olarak kabul etmiş, organizasyonun yapısında önemli değişiklikleri içeren değişimleri ise ikinci dereceden değişim olarak ifade etmiştir. Yapılan nitel çalışma ile, Türkiye’de entegre raporlama hazırlayan firmaların yapısal bir değişikliğe gidip gitmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu doğrultuda, gerçekleştirilen nitel çalışma ile aşağıdaki spesifik sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır:

- Katılımcıların sürdürülebilirlik farkındalık düzeyi ve sürdürülebilirlik algıları,
- Türkiye’deki yatırımcıların sosyal, çevresel ve yönetim konularındaki farkındalık düzeyi,
- Katılımcıların entegre raporlama farkındalık düzeyi,
- Raporlama değişim sürecinde ortaya çıkan problemlerin belirlenmesi,
- Entegre raporlama uygulayacak firmalar için çözüm önerileri,
- Entegre raporlamanın sürdürülebilirliğe olan etkisinin ortaya çıkarılması,
- İşletmenin raporlama sürecindeki değişimin ortaya konulması,
- Firmaların raporlama sürecindeki değişimlerinin Laughlin Modeli üzerinden incelenmesi (birinci dereceden değişim- ikinci dereceden değişim),
- Katılımcı firmaların raporlama sürecinde, iç değişim mekanizmasının yapısal bir değişime gidip gitmediğinin tespit edilmesi ve,
- Entegre raporlamanın yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik edip etmediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Yatırımcı kararları üzerinde etkisinin olduğu düşünülen entegre raporlamanın işletmelerin raporlama sürecinde de önemli değişikliklere sebep olduğu görülmektedir. Bu amaçla, çalışmanın ikinci araştırma konusu olarak entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizması incelenmiş ve işletmelerin nasıl bir değişim geçirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE KISITLARI

Nitel çalışmada, entegre raporlama hazırlayan firmaların iç değişim mekanizması incelenmiştir. Bu kapsamda nitel araştırma çalışmasında, Türkiye’de faaliyet gösteren ve aynı zamanda entegre raporu yayınlayan işletmelerde ve denetleyici kuruluştaki çalışan orta ve üst düzey yöneticiler ile mülakat görüşmesi yapılmıştır (Tablo 1)⁵.

⁵ Şirketlerden İş Bankası’nın 2018 entegre raporu saha araştırması sırasında, Vakıfbank’ın 2019 raporu ise çalışmanın bitimine doğru yayınlanmış, bu yüzden bu şirketlerden veri elde edilememiştir. İş Bankası’nda entegre rapor hazırlayan bir yetkili ile e-mail üzerinden iletişime geçilmiş, bir sonuç alınamamıştır. Ayrıca, OYAK Grup iştiraklerinden olan Aslan Çimento ve Adana Çimento’dan tek bir veri elde edilmiştir.

Nitel Araştırmanın kısıtlarından biri, Türkiye’de entegre raporlama yapan şirket sayısının 2019 Haziran itibari ile sadece yedi ile sınırlı kalmasıdır.⁶ Çalışmanın diğer kısıtı ise, yapılan görüşmelerde işletme yöneticilerinin veya entegre raporlama komitesi üyelerinin toplantı bilgilerini kurumsal sır gerekçesiyle paylaşmamasıdır. Son olarak, entegre rapor iç değişim mekanizması incelenirken üst düzey yöneticilerin görüşlerinin alınması, çalışmanın güvenilirliğini artıracaktır. Araştırmada, çalışmaya katılım sağlayan üst düzey yöneticiler olmasına rağmen, bazı işletmelerde üst düzey yöneticilerin yoğunluğundan dolayı entegre raporlama hazırlayan orta dereceli yöneticiler ile mülakat görüşmelerinin yapılması çalışmanın diğer kısıtı olarak ifade edilebilir.

3.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.5.1. Laughlin’in Değişim Modeli ve Örgütsel Değişim

Laughlin (1991) çalışmasında, organizasyonu üç farklı bileşen olarak tanımlamıştır. Tablo 35’te, bu bileşenler yorumlayıcı şemalar (interpretative schemes), tasarım modelleri (design archtypes) ve alt sistemler olarak sunulmuştur (sub-systems). Laughlin, soyut olarak kabul ettiği yorumlayıcı şemaları organizasyonun düşüncesi, değerleri, normları ve misyonu olarak, yine soyut olarak nitelendirdiği tasarım modellerini ise organizasyonun yapısı, süreçleri ve sistemleri olarak belirlemiştir. Somut bileşenleri ise, alt sistemler, organizasyonun alt yapısı, entelektüel sermayesi, davranışlar ve makine vb. olarak ifade etmiştir.

Tablo 35. Organizasyonun Bileşenleri

Yorumlayıcı Şemalar	Organizasyonun düşüncesi, değerleri, normları misyonu ve vizyonu
Tasarım Modelleri	Organizasyonun yapısı, süreçleri ve sistemleri
Alt Sistemler	Organizasyonun alt yapı, bina, entelektüel sermayesi, davranışları ve makine teçhizatı vb.

Kaynak: Laughlin (1991)

⁶ Türkiye’de sivil toplum örgütlerinden Argüden Yönetişim Akademisi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı; yerel yönetimlerden ise Kadıköy Belediyesi ve denetleyici kuruluşlardan Borsa İstanbul entegre raporlama yayınlamış, fakat bilgi kullanıcılarına sunulacak bilgi açısından özel kuruluşların önemine istinaden çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır.

Laughlin (1991) organizasyonun bileşenlerini ortaya koyduktan sonra, organizasyonda ortaya çıkabilecek değişiklikleri iki kısımda incelemiştir. Birinci dereceden değişim (first order change) olarak adlandırdığı ve dış çevreden etkilenen bu değişimin, işletme bileşenlerinden sadece tasarım modellerini ve alt sistemleri etkilediğini, aynı zamanda işletmenin faaliyet sistemi ve süreci içerisinde küçük değişikliklere sebep olduğunu ifade etmiştir. İkinci dereceden değişim (second order change) olarak isimlendirdiği değişimi ise, işletmenin tüm bileşenlerini etkileyen yapısal bir değişiklik olarak görmüştür.

Laughlin (1991) değişimlerin kısımlarını açıklarken, birinci dereceden ve ikinci dereceden değişimi Şekil 11’de görüleceği üzere iki alt başlıkta toplamıştır. Ayrıca “Inertia” olarak ifade ettiği eylemsizlik boyutunu değişimin bir parçası olarak görmemiştir. Eylemsizliği, dış çevrede var olan değişikliklere karşı organizasyonun en küçük bir değişiklik yapmayı düşünmediği, var olan dönüşümleri görmezden geldiği bir boyut olarak görmüş, değişim modelinin dışında tutmuştur. Birinci dereceden değişimin alt kısımlarına bakıldığında, “rebuttal” diye adlandırdığı reddiye, organizasyonun dış çevrede var olan değişikliklere karşı tasarım modellerinde çok küçük veya geçici değişiklikleri yapması olarak ifade etmiştir. İkinci alt kısmına bakıldığında, “reorientation” olarak isimlendirdiği yeniden uyumsamayı, organizasyonun dışarıda var olan değişikliklere karşı daha fazla değişimi tercih ederek organizasyonun hem tasarım modellerinde hem de alt sistemlerinde meydana gelen değişiklikler olarak tanımlamıştır.

**Laughlin'in
Değişim Modeli**

Eylemsizlik (Inertia)

Birinci Dereceden Değişim
(First Order Change)

Reddiye (Rebuttal)

Uyumsama (Reorientation)

İkinci Dereceden Değişim
(Second Order Change)

Kolonizasyon (Colonization)

Gelişme (Evrin)
(Evolution)

Şekil 11: Laughlin’in Değişim Modeli (Laughlin, 1991)

İkinci dereceden değişimin alt kısımlarına bakıldığında, Laughlin, “colonisation” olarak ifade ettiği kolonizasyonu, organizasyonun içindeki küçük bir grubun var olan yapısal değişikliği tercih etmesi ve organizasyonun tüm bileşenlerine uygulaması olarak ifade etmiştir. İkinci alt kısmına bakıldığında, “evolution” olarak adlandırdığı evrim (gelişme) ise, organizasyonun dış çevrede ortaya çıkan değişikliklere karşı yapısal bir değişikliği tercih ettiği, organizasyonun tüm bileşenlerine uyguladığı ve tüm organizasyon tarafından desteklendiği bir değişim olarak belirtmiştir.

Entegre raporlama potansiyel olarak çevre, insan ve paydaş gruplar arasındaki ilişkiler ve finansal sermaye arasındaki ilişkileri yorumlayıcı şemalarına bağlandığından dolayı, organizasyonda köklü değişiklikler için önemli fırsatlar sunmaktadır (Eccles ve Krzus, 2010’dan aktaran Stubbs ve Higgins, 2014). Bu bağlamda, bu çalışma, entegre raporlama uygulayan firmaların yukarıda yer verilen Laughlin modeline göre nasıl bir değişim geçirdiğini, entegre raporlamanın işletmelerde yapısal bir değişikliğe sebep olup olmadığını ve yapılan değişikliklere öncülük edip etmediğini ortaya çıkarmaya çalışılacaktır.

3.5.2. Çalışmanın Örneklemi

Çalışmanın evreni, Türkiye’de faaliyet gösteren ve entegre raporlama yayınlayan kurum ve kuruluşlar olarak belirlenmiş, örneklem olarak ise entegre raporlama yayınlayan şirketler ve denetleyici kuruluş seçilmiştir. Bu bağlamda, OYAK Grubu adına (Aslan ve Adana Çimento) Aslan Çimento, Çimsa, Garanti, Nuh Çimento, TSKB ve Borsa İstanbul ile derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmıştır (Tablo 1).

3.5.3. Mülakat Sorularının Hazırlanması ve Araştırma İzni

Entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizmasının incelenmesi nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Stubbs ve Higgins (2014) tarafından kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları incelenmiş, daha sonra mülakat soruları geliştirilerek, altı firmadan entegre raporlama hazırlanma sürecinde bulunmuş veya entegre raporlama komitesinde bulunan yedi katılımcı ile derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmış, bir katılımcıdan ise yazılı olarak cevaplar alınmıştır. Elde edilen veriler, yorumsamacı paradigma kullanılarak analiz edilmiştir.

Mülakat görüşme kılavuzu, üç bölümden oluşmuştur: Birinci bölümde, katılımcıya teşekkür konuşması, araştırmanın amacının, tahmini sürenin belirtilmesi, katılımcı hakları, imza formunun imzalatılması yer almıştır. İkinci bölümde, katılımcının demografik özellikleri, sürdürülebilirlik, entegre raporlama, yatırımcı kararları ve iç değişim mekanizması üzerine sorular sorulmuştur. Son bölümde ise, mülakat görüşmesinin sonuç ve değerlendirme kısmına yer verilmiştir.

Nitel görüşmeler yapılmadan önce, hazırlanan ve Ek 2’de sunulan mülakat kılavuzu ile üniversitede görev yapan ve daha önce nitel araştırma yöntemlerini kullanan bir öğretim üyesi ile deneme amaçlı derinlemesine mülakat görüşmesi yapılmıştır.

Katılımcıya mülakat görüşmesi öncesinde, araştırmanın amacını ve kapsamını açıklamak için verilmek üzere Ek 3’te sunulan bir ön yazı ve yapılan mülakat görüşmelerinin, katılımcının kendi isteği ile hiçbir baskı ve telkin olmaksızın araştırmaya katıldığını belirten ve Ek 4’te paylaşılan onam formu hazırlanmıştır. Ayrıca kişisel bilgilerin saklı kalması hususunda katılımcılara garanti verilmiştir.

3.5.4. Verilerin Toplanması ve Görüşme Süreci

Araştırma için kullanılacak verilerin toplanacağı saha çalışmasından önce, yarı yapılandırılmış mülakat soruları hazırlanmış ve üniversite etik kurulundan izin alınmıştır. Daha sonra, entegre raporlama yayınlayan işletmeler ile irtibata geçilmiş, mülakat öncesi bazı üst düzey yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılardan randevular alınarak, veri toplanmaya başlanmıştır. Mülakat sorularının cevaplarına sadece bir katılımcı yazılı olarak cevap vermiş, diğerler katılımcılar ile katılımcının iş yerlerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mülakat görüşmesinden önce, araştırmanın amacı hakkında hem yazılı hem de sözlü sunum yapılmış ve görüşmeye gönüllü katılım sağladığına dair onam formu imzalatılmıştır. Yazılı olarak alınan cevap dışındaki tüm görüşmeler, katılımcıların izni ile ses kayıt cihazına aktarılmış ve ses kayıtlarının transkriptleri çıkarılmıştır.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada, entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizmasında yapısal bir değişiklik olup olmadığını araştırmak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmış ve veriler toplanmıştır. Verilerin analizi, kısaca görüşmeye katılım durumu ve katılımcıların demografik özellikleri açıklandıktan sonra dört başlık altında sunulmuştur:

- Sürdürülebilirlik ve Raporlanması
- Entegre Raporlama
- Yatırım Kararları
- İç Değişim Mekanizması

Araştırmada elde edilen bulguların çalışmanın kavramsal çerçevesi ile uyumlu olduğu, elde edilen verilerin ise çalışmanın amaçları ile anlamlı bir bütün oluşturduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bu kısmında, katılımcıların direkt görüşlerine yer verilmiş, bu görüşler aracılığıyla elde edilen veriler tartışılmıştır. Ayrıca gelecekte entegre raporlama uygulayan firmalar ve araştırmacılar için çeşitli öneriler sunulmuştur.

3.6.1. Mülakat Görüşme Katılımı

Çalışmanın kapsamına denetleyici kuruluş ve özel şirketler alınmıştır. Firmaların finansal enstrümanlarına yatırım yapacak yatırımcılar, kredi kuruluşları gibi çıkar gruplarına sunulacak bilgi açısından özel kuruluşların önemine istinaden sadece sermaye piyasalarına yön veren denetleyici kuruluş ve özel şirketler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Rapor hazırlayan yerel yönetim ve STK'lar kapsam dışında tutulmuştur.

Elde edilen verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırma sonuçlarına nasıl ulaşıldığının açıklanması nitel araştırma yöntemlerinin geçerliğini ve güvenilirliğini ortaya koymaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 257). Bu bağlamda, özel sektörde ve denetleyici kuruluştaki orta ve üst düzey yönetici olarak çalışan, aynı zamanda entegre raporlama sürecini yönetmiş veya süreçte bulunmuş yedi kişi ile derinlemesine mülakat görüşmelerinin yapıldığı yer, görüşme tarihi ve süreleri kodlama yöntemi ile Tablo 36'da sunulmuştur.

Tablo 36. Görüşme Süreci

Görüşme Süreci			
Katılımcı Görüşme Yer ve Süreleri			
Katılımcı	Görüşme Yeri	Tarihi	Süresi
E-1	Ofis	18.09.2019	00:56:00
E-2	Ofis	13.09.2019	01:05:17
E-3	Ofis	12.09.2019	01:04:47
E-4	Ofis	02.09.2019	01:12:36
E-5	Ofis	02.09.2019	01:12:36
E-6	Ofis	13.09.2019	00:56:15
E-7	Ofis	13.09.2019	00:56:15
E-8	-	10.10.2019	-

3.6.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar, kadın ağırlıklı ve çalışma geçmişleri açısından deneyimlidir. Toplamda sekiz yöneticinin dördünün çevre ve sürdürülebilirlik yöneticisi, üçünün yatırımcı ilişkiler yöneticisi ve birinin ise doğrudan entegre raporlama yöneticisidir (Tablo 36).

Tablo 37. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Katılımcı Unvanı (Yöneticisi)	Sektördeki Deneyimi (Yıl)	Çalıştığı Kurumdaki Hizmet Yılı
E-1	Erkek	Çevre İSG ve Entegre Yönetim Sistemi	10	10
E-2	Kadın	Stratejik Planlama ve Yatırımcı İlişkileri	7	7
E-3	Kadın	Entegre Düşünce ve Entegre Raporlama	26	14
E-4	Erkek	Çevre ve Sürdürülebilirlik Yöneticisi	14	14
E-5	Erkek	Çevre ve Atık Yönetim Mühendisi	8	6
E-6	Kadın	Finansal Kurumlar ve Yatırımcı İlişkileri	15	15
E-7	Kadın	Finansal Kurumlar ve Yatırımcı İlişkileri	24	15
E-8	Kadın	Çevre ve Sürdürülebilirlik	4	4

3.6.3. Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki Algıları

Sanayi devrimi sonrasında işletmeler, finansal performansı ön planda tutan bir raporlama anlayışı ile sunumlarını gerçekleştirmiş; çevresel, sosyal ve yönetim performansını göz ardı etmiştir. Özellikle teknolojiye yaşanan gelişmeler sanayileşmenin hız kazanmasına sebep olmuş, mal ve hizmet üretimi öngörülemez ölçüde artmıştır. Ancak dünyadaki nüfus artışı ile insan ihtiyaçları doğal kaynakların taşıma kapasitesine ulaşmış, dünyanın sürdürülebilirliği ve gelecek nesiller üzerinde önemli bir baskı oluşturmuştur. Bu durum, dünyada sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Tuna, 2014, s. 4).

Nitekim 1987 yılında Birleşmiş Milletler 'in Dünya Çevre ve Kalkınma komisyonunda Brundtland raporu olarak bilinen çalışmada, hızlı küresel büyümenin çevresel ve sosyal denge üzerindeki etkisi ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı tartışılmıştır. Raporda, sürdürülebilir kalkınma şöyle tanımlanmıştır (United Nations, 1987): Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarının karşılanması. Gerçek anlamda sürdürülebilir olan tek ilerleme biçimi, aynı anda ekonomi, çevre ve sosyal refahın ele alındığı kalkınmadır (Johnston, Santillo, Everard, & Robèrt, 2007). İlerleyen dönemde, dünyada sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusunda tüm paydaşlarda bir farkındalık oluşmuş ve çok uluslu şirketlerin sürdürülebilirliğe önem vermesine sebep olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda uluslararası işletmeler, finansal performansın yanında, ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performansını da çıkar gruplarına sunmaya başlamıştır.

Bu bağlamda, Türkiye’de ilk önce entegre raporlama yayınlayan firmaların gözünden sürdürülebilirliğin ne olduğu, onlar için ne anlam ifade ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcılar sürdürülebilirliğin ne olduğunu tanımlarken, gelecek nesiller vurgusu ön plana çıkmıştır:

“... Hep deniyor ya işte, gelecek nesillerin yaşamını tehlikeye sokmayacak şekilde, kaynakları verimli kullanmak. Aslında sürdürülebilirlik dediğimiz şey, bu dengenin de sağlanmış olması ...” (Katılımcı 1)

“... Geleceğe kaynak bırakma, gelecek nesillere bir şekilde daha kaynaklarımızı tasarruflu kullanarak, onlara daha güzel bir gelecek sağlayabilmek.” (Katılımcı 6). “... Torunlarımız olan nesle bir şeyler bırakabilmek için yaptığımız çalışmaları sürdürülebilirlik olarak yorumluyoruz...” (Katılımcı 5)

“... Hiçbir bedel ödemedi kullandığınız, ne kadar kullandığınızın ölçümlemesini yapıp, gelecek nesilleri bunu ne kadar aktarabilirsiniz ne kadar zarar verdiniz veya ne fayda verdiniz. Sürdürülebilirlik ile ben bunu anlıyorum... Sadece kendi kaynaklarımız değil, size ücretsiz sunulan kaynakları da ne ölçüde kullanıyorsunuz...” (Katılımcı 7)

Katılımcılar, sürdürülebilirlikte gelecek nesil vurgusuna ek olarak, şirketin devamlılığını sağlaması için kısa, orta ve uzun vadede planları, stratejileri ve karşı karşıya kalacağı riskleri değerlendirip, bunlara yönelik çözüm önerileri üretmesi gerektiğini belirtmiştir:

“...Sürdürülebilirlik deyince firma açısından düşüncecek olursak, ... Önümüzdeki, kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli aslında kendisini nerede görmek istediği ve görmek istediği yer için, içerden ve dışardan gelen etkilerin önceden var sayılması, planlanması ve olmak istediğimiz yere ulaşmak için çalışmaların planlı bir şekilde takip edilmesi. Sürdürülebilirlikten kasıt aslında, bizim mantığımız da işte bir sürdürülebilirlik bir üretim yapacağız, doğayı koruyoruz, enerjimizi koruyoruz, temiz su değil. Sürdürülebilirlik ekonomik, sosyal ve finansal açıdan olmak istediğimiz yere ulaşmak için, nasıl sürdürülebilir bir politika ortaya koyabiliriz...” (Katılımcı 4)

“... Şirketin daha uzun vadede çevre, ekonomik ve sosyal etkilerinin şeffaf olarak paylaşması ve aksiyonlarını alması...” (Katılımcı 8)

“...Şirketlerin varlıklarını sürdürmesi demek sürdürülebilirlik, her anlamda... Yani finansal sürdürülebilirlik ne kadar şirketin bazında varsa, aynı şekilde toplum tarafı, çevre, sosyal ve tabi yönetim kısmı bence çok önemli parça, bunların hepsinde zaten bu anlayış vardı...” (Katılımcı 3)

Ayrıca, sürdürülebilirlik tanımlanırken var olan yanlış algıya değinilmiş, sürdürülebilirliğin daha kapsamlı anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

“Sürdürülebilirlik çok geniş kapsamlı bir kavram oldu, genellikle algı yeşil çevre, doğadır, ama sürdürülebilirlik aslında çok yönlü bir kavram. Sosyal konular var içinde, yönetsel konular var, tabi ki çevresel konular var. Bunların hepsi şirketin devamlılığını, aslında ekonominin devamlılığını, daha geniş bir bakış açısı ile de ülkenin (devamlılığını sağlar) ... İşletmeler sadece kar odaklı olmaktan çıktı, artık farklı şirketlerin algıları var, farklı bakış açıları var. Tüm bunları bir arada toplayan çalışmaların hepsini sürdürülebilirlik çalışmaları altında toplayabiliriz.” (Katılımcı 2)

İkinci olarak, entegre raporlama yayınlayan işletme yöneticilerinin raporu yayınlamadan önce, sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki farkındalık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların çoğu, entegre raporlama hazırlamadan önce sürdürülebilirlik raporlaması hakkında yeterli bilgiye, tecrübeye ve donanımına sahip olduğu, bazı katılımcıların ise yüzeysel bilgilere sahip olduğu, kapsamlı ve detaylı bilgilere sahip olmadığı görülmüştür. Fakat, katılımcılar entegre rapor hazırlama sürecinde eğitimler ile sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi ve tecrübelerini artırdıklarını belirtmiştir.

Sürdürülebilirlik ile ilgili olarak katılımcıların üzerinde durmuş oldukları bir diğer konu ise, ülkemizdeki yatırımcıların çevresel ve yönetim konularında yabancı yatırımcılara nispeten daha az bilinç düzeyine sahip olduklarıdır. Bunun yanında bazı katılımcılar, özellikle son yıllarda kurumsal yönetim anlayışının gelişmesi ile kurumsal firmaların, bazı sivil toplum kuruluşlarının ekonomik,

çevresel ve sosyal konularda yatırımcıların ve tüm paydaşların bilinç düzeyini artırmak için çalışmalar yaptığını ve gelecekte bu çalışmaların bilinç düzeyine önemli katkılar sağlayacağını ifade etmiştir.

Ayrıca katılımcı 3, Türkiye’de entegre raporlamanın farkındalığının artmasına ve kurumsal raporlamadaki değişime kurumsal yabancı yatırımcının öncülük ettiğini ifade etmiş, Türk ve yabancı yatırımcıların Türkiye’deki değişime olan etkisini şu şekilde belirtmiştir:

“Belki biraz (şirketin) hissedar yapısından bahsetmem lazım, önemli etkisi olduğunu düşünüyorum açıkçası hissedar yapısının. Bu tür girişimleri yol tutmak (entegre raporlama), bir kolaylık sağlamak veya itici bir güç olmak anlamında, dönüşümün bir parçaları bence. Mesela bizde, yüzde ellisi halka açık, bu %50 halka açık kısımda, yüzde 90’dan fazlası yabancı kurum kurumsal yatırımcı. Şimdi tabi böyle bir hissedar bazına sahip olduğunuz zaman, sorumluluk her anlamda (var)... Aslında, halka açık bir şirket olarak sorumluluk diye baktığınızda bizim için çok eski bir gündem... Türkiye’de Türk kurumsal yatırımcı hiç itici güç olmadı, kurumsal raporlamanın dönüşümünde, bunu söyleyebiliriz, ama yabancı kurumsal yatırımcı çok ciddi bir itici güç. Borsa İstanbul’un da yüzde altmıştan fazlasına sahipler... (Dönüşümün sebebi yabancı yatırımcı mı?) Kurumsal raporlama da şirketlerin farkındalığının artışının arkasında diyebiliriz. Dönüşümün sebebi olmuyorlar, çünkü şirket ya ilerliyor ya ilerlemiyor, bu da kendi tercihi oluyor...”

Buna ilaveten, bir katılımcı bazı yabancı yatırımcıların, kendi ülkelerinde yasal kısıtlamalardan dolayı yatırım yapamadıkları için Türkiye’yi tercih ettiklerini, aslında onların da sürdürülebilirlik noktasında yeterli bilinç düzeyine sahip olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“... Yurtdışından gelen yatırımcılar için aslına bakarsanız çok önemli değil (sürdürülebilirlik açıklamaları). Yurtdışından Türkiye’ye gelen yatırımcıların çoğu, zaten yurtdışındaki baskılardan dolayı kendi ülkelerinde yatırım yapamayıp, Türkiye’yi de muz cumhuriyeti görüp, burada rahat bir şekilde çevreyi kirletiyorlar. Çevreyi kirletebilecek ya da sürdürülebilirlik zincirlerini kırabileceklerini düşünüyorlar, ama Türkiye’ye geldiklerinde (bizim şirkete), kendi standartlarının üzerinde bir sürdürülebilirlik yönetimi, çevre yönetimi gördüklerinde bir şaşkınlık oluyor.” (Katılımcı 4)

3.6.4. Katılımcıların Entegre Raporlama Hakkındaki Algıları

Bu bölümde, katılımcıların entegre raporlama hakkındaki algılarına yer verilmiştir. Öncelikle, katılımcıların entegre raporlama hazırlama sürecinden önce, entegre raporlama hakkında yeterli bilgiye, donanıma sahip olup olmadığı tespit edilmiş, entegre rapor hazırlama sürecinde yaşadıkları problemler ve entegre

raporlama sunumuna geçecek firmalar için öneri ve tavsiyeler sorulmuştur. Daha sonra, özellikle günümüzde daha fazla önem arz etmeye başlayan finansal olmayan bilginin de sunulduğu entegre raporlamanın, klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip olup olmayacağı, katılımcılardan sürdürülebilirlik raporlaması ile kıyasladıklarında bu etkiyi nasıl değerlendirdikleri ortaya konmuştur. Ayrıca, Katılımcıların entegre raporlamanın sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyip etkilemediği hakkındaki algıları ölçülmüştür.

- Katılımcıların Entegre Raporlama Farkındalık Düzeyleri ve Raporlama Sürecinde Yaşadığı Problemler

Katılımcıların tümü, entegre raporlama hazırlama aşamasından önce entegre raporlama hakkında yeterli bilgiye ve donanımına sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, bazı katılımcılar var olan bu bilginin, farkındalığın oluşmasında, entegre raporlamanın Türk şirketleri tarafından kabul görmesinde ERTA'nın öncülük ettiğini belirtmiştir.

Entegre raporlama hazırlama sürecinde katılımcıların yaşadıkları problemler ele alındığında, farklı departmanlardan bilgi toplanılmasının, departmanlar arası iletişimin ve birimlerin ortak bir hedefe hizmet etmesinin zor olduğu şu şekilde açıklanmıştır:

"... Ya aslında şöyle, bu disiplinler arası bir çalışma. (Firmada) Bir sürü bölüm var, işte muhasebesi var, satışı var satın alması var, üretimi var, bakımı var, çevresi var. Bütün departmanlardan bilgi toplanacak ve birbirleriyle de ilişki halinde olması, ortak bir hedefe hizmet etmesi gerekecek... Değer yaratma olayı, aslında bu çok kolay değil. Öncelikle insanlara entegre raporlamanın ne olduğunu, amacının ne olduğunu anlatmak lazım ki, ortak paydada buluşabilelim. Bu aslında, hani genel olarak bilmiyorum, ama (bizim özelimizde) en sıkıntılı konulardan biri bu oldu. Tabi herkes çok yoğun, herkesin yoğun bir çalışma temposu var. Entegre raporlama da önemli bir konu ve beraber sıklıkla çalışmayı ve zaman ayırmayı gerektiren bir çalışma olduğu için, hani bu anlamda hakikaten zorlandık..." Katılımcı 1

Diğer bir katılımcı, entegre raporlama ile faaliyet raporunun hazırlanmasını karşılaştırmış, entegre raporlamanın faaliyet raporlamasında olduğu gibi belli bir şablonun olmamasının yaratmış olduğu sıkıntıları ve kısa ve öz olması ilkesine uymak için bazı bilgilerin raporda yer almamasının veriyi sağlayan bölüm çalışanları tarafından hoş karşılanmadığını şu şekilde belirtmiştir:

“... Faaliyet raporu hazırlanması sürecinin genel kendine ait problemleri var zaten, çünkü büyük bir organizasyonun özetini çıkarıyorsunuz aslında, ama faaliyet raporlarında şöyle bir rutin vardır: Geçen senenin raporunu güncelleyelim, bir şablon vardır, onun verileri güncellenir. Belli bir temaya oturtulur, çok da şeye bakılmaz hani, neyi anlatmaya çalışıyoruz, nereden geldik, nereye gidiyoruz pek üzerinde durulmaz. Entegre raporlama bir sorumluluk yüklüyor. Şundan da bahsetmelisin, şunlardan boşuna bahsetme diyor, özellikle bahsetme dediği şeyler çok can sıkıcı çünkü, şirkette herkes şeye alışmış yıllardır, hukuk birimi ne yapar onu da anlatalım, pazarlama kaç kişiye gitmiş onu da söyleyelim, herkes kendi PR'ını (Public Relation) yapar faaliyet raporunda. Bir departmandan bilgi istediğiniz de kendini anlatıyor, hani onu stratejiyle bağlantısını çıkarıp da çevresel faktörlere bakmıyor, kendi yaptığını anlatıyor. Faaliyet raporu bunların yan yana dizilmiş bir bütünüydü. Bir yerinde finansallar vardı, bir yerinde bilimsel konular, entegre raporlama şöyle bir zorluk getirdi. Diyor ki, işte sen bunu stratejinle harmanla, yani ne yapmak istedin, yarattığın değeri anlat bana, gereksiz hiçbir bilgi koyma, materyal olarak. Kısa ve öz olmada aslında çok eğlenceliydi, özellikle tam yetki sahibi ise hazırlayan ekip çok rahat bunu koymayalım, onu istemiyoruz çok güzel bir sorumluluk bunu hazırlama süreci. (Orada bir sorumluluk aldınız tabii!). Tabii büyük bir sorumluluk birçok birimle şey oluyorsunuz, hani papaz oluyorsunuz, bunu koyamayacağız rapora şeklinde, çünkü alışılmış bir rutin var...” Katılımcı 2

Sürdürülebilirlik raporlamasından entegre raporlamaya geçiş yaparken şirketin ciddi problemler yaşamadığını, fakat entegre faaliyet raporuna geçiş aşamasında sektörde var olan sıkı düzenlemelerden dolayı ortaya çıkan sıkıntıları bir katılımcı şu şekilde dile getirmiştir:

“... İlk Entegre raporu yaptığımız 2016 yılı raporunda, sürdürülebilirlik raporundan entegre raporlamaya geçiş yaptık. O geçişi yaparken bence çok zorlanmadık, çünkü sağlam temellerle zaten ilerlemiştik, belli bir birikim vardı. Entegre raporlama çerçevesinde, hani biliyorduk, bilmeyen arkadaşlarımız da raporlama grubundan öğrendi ve o kapsamda güzel bir şey çıktı. Her yıl üstüne yeni bir şeyler koyarak ilerledik, fakat son yıl entegre rapor ile faaliyet raporunu bir araya getirirken biraz tabii şeyler oldu, zorlanmalar oldu. Neden diyeceksiniz, (bizim) sektör çok fazla regüle edilen bir sektör. Faaliyet raporunu regüle eden çok fazla mevzuat ve düzenleme var. Sadece Ticaret Hukuku değil, SPK'sı var bunun, BDDK'sı var. Böyle derken bayağı bir mevzuat oluyor ve aslında otoriteler ne der diye de yıllar önce içimizde bir endişe olmuştu, çünkü 2013 yılında IIRC bizden çerçevesi konusunda görüş isterken ve biz onlarla muhatap olurken, o dönem bile düşündük biz, hemen entegre rapor geçsek mi, ne yapsak bunu bir değerlendirdik. O dönemde de otoriteler ne der düşüncesi, öncelikle en başta soru işaretiydi. İkinci soru işareti de bu geçişi yaparken, biz bu içeriği indeksleme yaparken yine acaba BDDK bir şey der mi, SPK hani nasıl yorumlar burada bir şey yaşadık, ama güzel bir kurgu yapıp, bu mevzuatsal

içeride mevzuatsal düzenlemelere uygun şekilde yaptığınız zaman, hiçbir problem olmuyor zaten...” Katılımcı 6

İşletme yönetiminin bakış açısının önemli olduğunu vurgulayan diğer katılımcı, entegre raporlama yayınlanmasında üst yönetimin etkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Şimdi sürdürülebilirlik raporunu yayınladığınız zaman, sürdürülebilirlik raporu ulaştırmak istediğiniz yerleri ulaştırıyorsunuz, ama ilgisi olan kişiler elini atıyor. Ama, entegre raporlama geçtiğiniz zaman, hissedarlardan tutun, borsada sizin karınızı alan firmalardan tutun, patron, yönetim kurulu bütün herkesin ayrıntılı olarak, her yıl eline aldığı raporun, içerisine siz sürdürülebilirlik bilgileri ile birlikte entegre raporlamayı getiriyorsunuz. Bu ne anlama geliyor. Aslında ilgi duysun, duymasın, siz sürdürülebilirlik konularını üst çığaya taşıyorsunuz... Ama (yönetime) kabul ettirme konusunda büyük de bir risk getiriyor. Yani ben patronlarıma bu kadar kişiye, bu kadar şeffaf bu bilgileri bu seviyeden vereyim mi, ya da vermek zorunda mıyım, farklı bir şey yapalım mı, aslında bir risk teşkil ediyor.... Biz aynı bilgileri, aynı sunumu 4 yıl peş peşe yaptık (yayınlamadık), ama yeni gelen genel müdürümüzle birlikte bu çığayı aşıp bu sürece girdik. O yüzden yönetim ve üst yönetimin bakış açısı çok önemli...” Katılımcı 4

Yöneticilik yaptığı işletmenin sahip olduğu kültür ve yapısının güçlü olmasına vurgu yapan bir katılımcı ise, bu kurumsal altyapının entegre raporlamaya geçişte karşılaşılan problemleri minimuma indirildiğini ve geçiş sürecinde şirketin çok fazla problemle karşılaşmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda, kurumsal alt yapısı güçlü, daha önce sürdürülebilirlik raporlaması hazırlayan şirketlerin kolayca entegre raporlamaya geçiş yapabileceği söylenebilir.

- Entegre Raporlamaya Geçiş Yapan Firmalara Öneri ve Tavsiyeler

Entegre raporlamaya geçiş yapacak işletmelere tavsiye ve öneriler sorulduğunda, katılımcılar öncelikle firmaların raporlama süreçlerinde bir değişime gitmeden, entegre raporlamanın ne olduğunu, neyi amaçladığını, IIRC'nin yayınlamış olduğu çerçeveyi, entegre düşünce yapısını, iş modelini ve değer yaratma ile ilgili bilgileri iyi özümsemesi gerektiğini ifade etmiş, şunları eklemiştir:

“Öncelikli olarak entegre raporlamanın ne olduğunu kesinlikle anlamalarını öneririm, yani bununla ilgili yeterli bilgi seviyesine sahip olmadan entegre raporlama hazırlama işine girmek zaten raporun amacının dışına çıkılmasına neden olacak ve onu yönetmekte çok kolay olmayacak...” Katılımcı 1

“... Nereye gidiyorum. Neden bir yatırımcı senin şirketine ortak olsun, neden bir çalışan senin şirketinde çalışmayı tercih etsin, neden müşteri seninle iş yapsın. Bunların hepsinin

bir cevabı aslında bu (entegre raporlama). İş modelinin çok arkasında bir şey, düşünce ve raporlama...” Katılımcı 3

“...Mesela önceliklendirme analizi, iş modeli gibi kavramların yerleşmiş olması lazım. Bunları oluştururken de bu analizlerin şirkette yapılmış olması lazım. Önce bunlar bitecek, sonra raporlayacaksınız...” Katılımcı 7

İşletmelerin entegre rapor sunumuna geçmeden, işletmenin toplum için yaratmış olduğu değeri ortaya koyan sürdürülebilirlik düşüncesinin iyi anlaşılması gerektiğini ifade eden bir katılımcı ise şu tavsiyelerde bulunmuştur:

“... Yani, entegre raporlama işine girilecekse bir kere, firmanın ciddi bir alt yapı, eğitim, danışmanlık, yani sürdürülebilirliği bir kere anlaması lazım, yani yoksa işte oraya bir iki tane fotoğraf, reklam, 7-8 tane hedef koyup, işte entegre raporlamaya gidiyoruz diye raporlar yapılabilir, ama sürdürülebilirlik nedir Birleşmiş Milletler’in insanların hayatını sürdürebilmesi için olması gereken 17 hedef nedir? Bu kalkınma hedeflerinin biz neresindeyiz? Yaptığımız bu üretimle, faaliyetle varoluşumuzla, hangi sürdürülebilirlik hedeflerine hizmet ediyoruz ya da hangisini baltalıyoruz. Bunların bilmesi lazım, yani kimliğini bir kere şirketin bilmesi lazım. Daha sonra dediğim gibi, olması gerektiği yer neresi konusunda öngörülerde birlikte sürdürülebilirlik hedeflerini koyması lazım...” Katılımcı 4

Katılımcılar ayrıca, işletmenin iş modelini, kendisi ve toplum için yaratmış olduğu değeri çıkar gruplarına sunabilmek için departmanlar arasında iletişime ve koordinasyona önem vermesi, entegre raporlama hazırlayan ekibin ise iyi ve donanımlı olması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir.

“... Birimler arasında iletişim çok önemli olduğu için, bu farkındalık seviyesi aslında iletişimin de doğal olarak kendiliğinden oluşmasını sağlayacak, hani bizim en fazla zorlandığımız konulardan biri bu olduğu için ben bunu özellikle çok önemli olduğunu düşünüyorum. Yani o birlikteliği sağlamak, entegre raporun yapısını anlamak, kavramak...” Katılımcı 1

“... Eğer dediğim gibi, nerede olduğunu ve nereye gitmek istediğini, sürdürülebilirliği düzgün yürütemez de entegre raporlama ya girerlerse 1-2 yıl içerisinde patronların elinde, aşağıya doğru grafikler, çirkin görüntüler oluşur. Bir anda zaman harcayıp, olumsuz bir tablo çıkartıp işlerini sonlandırabilirler, raporlamayı bırakabilirler. Benim tavsiyem yani ekibin özellikle hat yöneticilerinin bilgilerin alınacağı kişilerin, o ekibin iyi kurulması ve önceden çok hazırlıklı olması (gerekir)...” Katılımcı 5

Bazı katılımcılar, sürdürülebilirlik raporlama süreci ile entegre raporlama sürecindeki farklılıkları ortaya koyarak, işletmelerin entegre raporlama süreçlerini danışman şirketin yerine kendilerinin yapması gerektiğini vurgulamıştır:

“... Benim gördüğüm sürdürülebilirlik raporları konunun uzmanı bir şirkete (ajansa) gidiliyor, sürdürülebilirlik çalışması yapan, bana rapor hazırla... (Bundan dolayı) sürdürülebilirlik raporlama süreci çok sancılı bir süreç olmuyor... Çoğunluğunu danışman şirket yapıyor. Ama entegre raporlamada danışman şirketin rolü çok daha az, çünkü danışman şirket sizi sizin kadar iyi bilemez. Stratejinizi siz oluşturunuz, içindeki anlamı siz biliyorsunuz. Yazılı bir dokümandan daha öte, nasıl oluştuğu aslında önemli. Eğer bir danışman şirket ile çalışıyorsanız, 3 ayda 6 ayda olmaz. Bunun en az bir yıl sizin strateji oluşum sürecinde yaşamaları lazım, o da çok büyük bir maliyet. Bence şirketler şey (danışman şirketi) aramaktan vazgeçmeli, biri bana entegre raporlama hazırlasın falan, kendileri yapmalı...” Katılımcı 2

“... Çok normal bunlar, danışman (şirket)da yapamıyor... Bütün dünyada bu konuda danışmanlık veren, Big Four çok aktif, onlar da (entegre raporlamayı) yapamaz. Yapamıyorlar, çünkü değer yaratımını siz bilirsiniz, dışarıdan birinin söylemesi ayrı, ama sizin yapmanız çok farklı...” Katılımcı 3

Entegre raporlamadaki sürdürülebilirlik çalışmalarının, işletmeye sağlayacağı ekonomik katkıları bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“... Aslında entegre faaliyet raporuna geçtiği zaman firmalar şunu görecekler: Ekonomik olarak birçok hamlenin altında sürdürülebilirlik açısından birçok katkı var. Yani tabii elektrik faturasını düşürmek için, enerji verimliliği çalışmaları yapıyor mesela. Yakıt faturalarını düşürmek için, yakıt ile ilgili verimlilik çalışmaları yapıyor. Yakıtle enerji verimliliği çalışmaları, karbon azaltımına sebebiyet veriyor...” Katılımcı 4

Sürdürülebilirliğin yanlış anlaşıldığını ifade eden katılımcılardan biri ise, entegre rapor uygulayacak firmaların entegre düşünce yapısının rapor için vazgeçilmez bir unsur olduğunu iyi bilmesi gerektiğini şu şekilde belirtmiştir:

“... Aslında sürdürülebilirliğin sadece finansal olmayan değer yaratımı ile ilgisi varmış gibi görünmesi çok anlamsız. En önemlisi şu, bu yapı neye yarıyor? Gelecekte dünyadaki mega trendler ne? benim şirketimin gelecekte karşılaşılabileceği riskler ve fırsatlar neler? Benim iş modelimin bunları yakalayabilmesi için hem risklerin hem fırsatların nasıl şekillenmesi lazım? Stratejimi tüm paydaşlarımı düşünerek nasıl yapmam lazım, önceliklerim neler olmalı? Benim için neler önemli, bütün paydaşlar için ne önemli, bunlar materiality (önceliklendirme) analizinden geçiyor zaten. Ondan sonra onla giden bir iş modeli kurmaya çalışmak bu aslında, yani bu nedenle entegre düşünce bu kadar önemli. Düşünce önemli evet, düşünceden sonra bir şirketin içinde o yapı ve iş modeli oluşursa rapor çıkabiliyor. O (entegre düşünce yapısı) olmadan çıkmıyor...” Katılımcı 3

- Entegre Raporlamanın Klasik Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisi

Katılımcılara entegre raporlamanın klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip olup olmadığı sorulduğunda, klasik finansal tabloların işletmenin

gerçek performansını sunmada yetersiz kaldığını, bu yüzden dünyada birçok işletmenin finansal olmayan performansı da sunmaya başladığını ifade etmiş, entegre raporlamanın finansal tablolara eş değer, en az finansal tablolar kadar önemli ya da daha fazla etkili olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise, gelişmiş ülkelerde entegre raporlamanın klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip olduğunu, fakat Türkiye’de hala klasik finansal tabloların etkisinin devam ettiğini söylemiştir. Ayrıca katılımcılardan biri, kurumsal raporlamanın dünyada firmaların finansalın ötesine çoktan geçtiğini, ülkelerin finansal olmayan raporlama için yasal düzenlemeler getirdiğini, Türkiye’de ise yakın zamanda bu raporlama türüne geçileceğini ifade etmiş, entegre raporlamayı kurumsal raporlamanın çatısı olarak tanımlamıştır.

Bir katılımcı ise, entegre raporlamanın klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip olduğunu, Avrupa’da yaşanan bir emisyon skandalı üzerinden şu şekilde örneklendirmiştir:

“... Özellikle bu sosyal medyanın (yaygınlaştığı) günümüz Türkiye’sinde, Avrupa’sında, kesinlikle (entegre raporlama klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip). Yani dünyanın en trend 7-8 tane araba markasına sahip olan (bir şirket) bir anda rezil oldu, karbon emisyonlarını düşüren bir yazılım yazdığı için. Kimse finansal tablolarının derinliğine bakmadı, yani sürdürülebilirlik konusunda yapmış olduğu sahtekârlığı konuştu. Dolayısıyla, bu tarz şeyler kesinlikle şirket marka değeri açısından çok çok önemli, en az finansal tablolar kadar önemli olduğunu düşünüyoruz...” Katılımcı 4

Entegre raporlamanın etkisi sürdürülebilirlik raporlaması ile kıyaslandığında, katılımcılar sürdürülebilirlik ve faaliyet raporlarının sadece geçmiş hakkında performans bilgileri sağladığını, entegre raporlamanın ise kısa, orta ve uzun vadede işletmenin performansını, gelecek stratejilerini, planlarını, fırsatlarını ve risklerini çıkar gruplarına sunduğu için farklılaştığını ifade etmiştir. Ayrıca, finansal ve finansal olmayan bilginin bir arada yer almasının sürdürülebilirlik raporlamasından nasıl farklılaştığını bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“... Tabii öyle, içinde finansallar var, içinde finansal raporlar var değil, çünkü o zaman alırdık faaliyet raporunu arkasına sürdürülebilirlik raporunu eklerdik ve biz entegre raporlama yaptık derdik. Hani bunlar birbirlerinde “bir artı bir eşittir 2” değiller biraz daha farklılaşıyor. Sürdürülebilirlik raporlamasının farklı olduğunu söyleyebilirim. Zaten dünyaya bakın, entelektüel capital (sermaye) bilançoların ne kadarını oluşturuyordu,

bugün ne kadarını oluşturuyor diye bakın, çok net cevabı ortada oluyor. Yani o yüzden finansallar dediğiniz şey de aslında finansallar değiller. Değer yaratımı ve bilanço, o yüzden bütün şeyler, mali müşavirler, muhasebecilerin hepsi işin içinde, niye içindeler çünkü onlar da biliyorlar ki şirketler artık böyle (finansal performans üzerinden) değerlendirilmeyecek...” Katılımcı 3

- Entegre Raporlamanın Sürdürülebilirliğe Etkisi

Entegre raporlamanın ilkelerinden biri olan raporun kısa ve öz olması, sürdürülebilirlik ile alakalı bazı önemli bilgilerin paylaşımını engellediği ve bundan dolayı sürdürülebilirliğe olumsuz katkı sağladığı literatürde tartışılmıştır (Eccles ve Krzus, 2010:170; Flower, 2015; Thomson, 2015). Bu bağlamda, katılımcılara entegre raporlamanın sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyip etkilemediği sorulduğunda, katılımcıların tümü entegre raporlamanın sürdürülebilirliğe olumsuz yönde bir etkisinin olmayacağını, aksine sürdürülebilirliğe olumlu katkı sağlayacağını ifade etmiş, entegre raporun sürdürülebilirliğe olan katkısını şu şekilde değerlendirmiştir:

“... Sürdürülebilirlik raporunun çitasını yükseltiyorsunuz... Daha önce sürdürülebilirlik raporunu kaç kişi eline alıyordu bir şekilde, ama entegre faaliyet raporu dediğiniz zaman herkesin eli gidiyor, mecbur gidiyor. Patronlar, yönetim kurulu, borsadan takip edenler, birçok kişi sizin faaliyet verilerinize bakarken aslında, sürdürülebilirlik verilerinizi görüyor ve bu da marka değeri açısından ciddi bonuslar getiriyor...” Katılımcı 4

“... Bence sürdürülebilirliği destekler. Sürdürülebilirliği destekleyici bir rapor, teşvik edici, özendirici bir rapor. Süslü püslü yatırımcılar için okunması kolay bir rapor...” Katılımcı 7

Ayrıca, sürdürülebilirlik raporlaması ile entegre raporlamanın odak noktasının birbirinden farklı olduğunu vurgulayan katılımcılar, önemlilik ilkesi açısından bu iki raporlama türünün farklı olmasının doğal olduğunu, işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre göre raporda önceliklendirme yapması ve en büyük etkisini dikkate alarak çıkar gruplarına sunması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir.

“... (Entegre raporlamanın sürdürülebilirliğe olumsuz etkisinin olduğuna) Kesinlikle katılmıyorum. Niye katılmıyorum yani, daha önemsiz konular belki bahsedilmeyebilir, sürdürülebilirliğin odak noktası ile entegre raporlamanın odak noktası birbirinden farklı. Hani sürdürülebilirlikte detaylı bir şekilde bilgi verebilirsiniz, doğayla ilgili, çevre ile ilgili, enerji ile ilgili, ama Entegre raporlamada o bilgi sizin için önemliyse, mesela burası için atık ısıdan elektrik üretim santrali var. Fabrikanın üçte Birlik enerji ihtiyacını bu santralden karşılıyoruz. Onun dışında ATT tesisi var. Sanayi bölgelerinden atıkları alıyoruz, doğruyoruz ve fırınımızda kömür yerine bu atıkları yakıp, şu anda enerjimizin

yüzde otuzunu biz atıktan sağlıyoruz. Atıkların ortadan kaldırılması için önemli bir durum, kendi ocaklarımızdaki rezervi %5 daha az kullanıyoruz, dışarıdan ikame ettiğiniz için. Bunlar sürdürülebilirlik açısından ciddi öneme sahip konular, ama entegre raporunda vazgeçilmezleridir. Ben raporda bunlardan bahsetmezsem olmaz. Katılımcı 1

“...En büyük etkim nerede olur, ona bakmam lazım... Hani ne yapmamız lazım, yaptığımız taraftaki en önemli etkimiz neyse, oralarda hareket etmek daha büyük bir etki sağlıyor, çünkü bu bir çarpan etkisi. Bizim kredilerimiz çarpan mesela, yani ben o şirketi, çocuk işçi çalıştırıyor mu, ya da kaçakçılık gibi şeyler yapıyor mu gibi şeyler de, çevreye zarar veriyor mu gibi audit ettiğimde (denetlediğimde), kredi verdiğimde, ya da kredimi geri çektiğimde bunu yapmadığı için, uymadığı için, işte benim etkim burada banka olarak...” Katılımcı 3

Buna ilaveten, bir katılımcı finansal performansın daha fazla önemsendiği işletmelerde sürdürülebilirliğe verilen önemin sınırlı kalabileceğini ifade etmiş, aslında işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performans çıktılarını eşit seviyede tutup, yayınlaması gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır:

“... Aslında finansal raporun güçlü olup, içerisine de sürdürülebilirliğin entegre edildiği bir rapor mantığı. Benim de bahsetmek istediğim buydu zaten. Bizim sürdürülebilirlik ile ilgili, ilk başta bir ekibin kurulması, yapılacak olan çalışmaların nerede olmamız gerektiği, öngörüsü belirlenmesi çok önemli. Biz (firmamızda) üç temel başlık ortaya çıkardık. İrdelediğimiz her proje ve konunun altında, ekonomik, çevresel ve sosyal çıktılar diye 3 başlık var. Dolayısıyla bunların üçü de birbirine eşit, yani ekonomik olarak katkısı olan herhangi bir konu girebilir, diğerleri olabilir de olmayabilir de. Çevresel olarak katkısı olan bir konu rapora girer, sosyal olarak katkısı olan bir konu rapora girer, yani çevresel ve sosyal olarak katkısı olup da ekonomik olarak katkısı yok diye rapora bir şeyi sokmamazlık yapamayız. Bizim üç çıktımız var ve bu üç çıktı da, bu üçü ya da herhangi en az birisi var ise, yani bir iş sağlığı güvenliği ile ilgili küçük bir çalışma ile biz iş kazasını bir birimde bir yere çekebiliyorsak, o birimin bizim çalışanlarımızın yüzde onundan bile az olması bizim için bir şey ifade etmez. Çünkü onun sosyal bir çıktısı var...” Katılımcı 4

3.6.5. Katılımcıların Yatırım Kararları Hakkındaki Algıları

Mülakat görüşmesinde, diğer üzerinde durulan bir konu da, entegre raporlamadaki finansal ve finansal olmayan performans göstergelerinin ve iş modelinde yer alan değer yaratmaya ilişkin bilgilerin yatırım kararlarını etkileyip etkilemeyeceğidir. Ayrıca, yatırım kararları ile sürdürülebilirlik arasında bağlantının varlığı ve Türkiye’deki yatırımcıların çevresel, sosyal ve yönetişimsel konular hakkında endişeli olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yatırımcılar, yatırım karar verme sürecinde, kişisel deneyimler, değerler, inançlar ve tahminler gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu bağlamda, ilk

olarak firma yöneticilerine, entegre raporlamada yer alan bilgilerin yatırımcı kararlarını etkileyip etkilemediği sorulduğunda, katılımcıların çoğu kararları etkiyeceğini belirtmiştir. Bir katılımcı ise, yurtdışında özellikle gelişmiş ülkelerde entegre raporlamanın yatırımcı kararlarında etkili olduğunu, Türkiye’de ise hala etkili olmadığını, fakat ilerleyen dönemlerde Türkiye’de etkisinin artacağını ifade etmiştir. Ayrıca, bir yönetici entegre raporlamada yer alan finansal ve finansal olmayan bilginin yatırımcı kararlarında ne kadar önemli olduğuna dair bilgiyi şu şekilde paylaşmıştır:

“... Mesela biz 2017 yılında entegre raporu yayınladık. (Yatırım yapan firma yöneticileri) 2016 verilerini incelediklerini, raporumuzu beğendiklerini ve bununla ilgili bize geri dönüş yaptıklarını, alternatif hammadde, alternatif yakıt kullanımlarımızı, ATT tesisimizin olmasını, enerjimizin üçte birini kendimizin üretmesini, sürdürülebilirlik anlamında, finansal anlamda da konumumuz, ... sosyal anlamda da, (grubumuzun) çalışanlarına sağlamış olduğu imkanlar ve sosyal haklarda İSG de, bunların hepsini entegre raporlamadan araştırmışlar, öğrenmişler ve üst düzeyde bunlar hep konuşulmuş.”
Katılımcı 1

Ayrıca katılımcılar, entegre raporlamanın yatırımcı kararlarında etkili olmasının yanında, yatırımcılara önemli katkılar sağlayacağını şu şekilde belirtmiştir:

“... Yatırımcının işini çok kolaylaştıracaktır.... Bir yatırımcı olsaydım, hani bir şirketi anlamak için, araştırmaktan daha pratik bir yöntem olamazdı. Hani bir de bilgi orada onu biliyorum ya, o bilgiyi nerede bulacağımı, hangi sekmeye gireceğim, raporunda vardır o bilgi. (Yatırımcıların işini kolaylaştırdığını söyleyebiliriz). Tabi ki, analistler için özellikle ön eleme için çok faydalı, ama tepki derine indiğinde büyük yatırımcılar rapordan daha fazlasını da talep edecektir. Katılımcı 2

“... Entegre raporu büyük ve ciddi yatırımcılar için her zaman kesinlikle çok ciddi katkılar sağlar, katkılar sağlayacaktır. Karşınızdaki firmanın marka değerini entegre raporundan çok net anlayabilirsiniz...” Katılımcı 4

İkinci olarak, entegre raporlamada iş modelinde sunulan değer yaratmaya ilişkin bilgilerin katılımcıların kendi şirketlerindeki yatırım kararlarını ve bankaların kredi politikalarını etkileyip etkilemediği sorulduğunda, katılımcıların tümü yatırım kararlarında değer yaratmaya ilişkin bilgileri kullandığını ve onların etkili olduğunu belirtmiştir.

Üzerinde durulan diğer bir konu ise, yatırım kararları ile sürdürülebilirlik arasında herhangi bir bağlantı, bir ilişkinin olup olmadığıdır. Katılımcıların çoğu,

sürdürülebilirlik ile yatırım kararları arasında bir bağlantının ve ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise, bağlantı olsa da bazı yatırımcıların bunu dikkate almadıklarını, göz ardı ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, finansal olmayan bilginin ilerleyen dönemlerde, klasik finansal tablolarda yer alan bilgilerden daha önemli olacağını ve aynı zamanda finansal raporların denetiminden entegre raporlama denetimine geçileceğini şu şekilde belirtilmiştir:

“...Finansal raporların denetimi değil de entegre raporlamanın denetimi gelecek diye tahmin ediyorum. Artık, bundan sonra devletin sadece finansal tablolara değil de, entegre faaliyet raporuna bakacağını düşünüyorum. Zorunlu hale geleceğini düşünüyorum...”

Katılımcı 6

“... İleride (sürdürülebilirlik konuları) çok daha öne çıkacaktır diye düşünüyorum ben. Finansalların bile önüne çıkacak. Yurt dışında daha hızlı gelişecek, bizde daha yavaş gelişecek ileride, ama muhakkak herkes buna bakmak zorunda kalacak...” Katılımcı 7

Son olarak, katılımcılara Türkiye’deki yatırımcıların çevresel, sosyal ve yönetim konuları hakkında endişeli olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların tamamı bireysel yatırımcıların bu konular hakkında endişeli olmadığını, bir katılımcı ise kurumsal yatırımcı bazında bazı gelişmelerin olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

“... Bence G (Yönetişim) tarafı iyi, ESG’nin (Ekonomik, Sosyal ve Yönetişim) G tarafı daha yatırım kararlarına entegreydi. Yani tabi ki sizin davalık oluştunuz, daha entegre onların kararlarına, ama sizin çevresel, sosyal sorumluluklarınız ve o taraftaki trendler tarafında bence daha uzun yol var. Tabi UNPRI (Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri) üyeleri var, bunları uygulayanlar var. Bizim şirketimiz de bu şirketlerden biri. Hani biz topluca bütün iştiraklerimiz içinde böyle ilerlemeye çalışıyoruz, böyle hedeflerimiz de var tabi. İştirakler kapsamında da hedeflerimiz var, ama sektör olarak topluca baktığımızda, evet daha geriden geldiklerini düşünüyorum, yabancı kurumsal yatırımcılara göre. Ama sürdürülebilirlik endeksi Borsa İstanbul’un çıkardığı, bence en azından büyük piyasa değerli şirketlerde ciddi bir farkındalık yarattı ve ben pozitif bakıyorum...” Katılımcı 3

Firma yöneticilerinin yatırım kararları hakkındaki görüşlerine bakıldığında, entegre raporlamanın yatırım kararları ve yatırımcı kararları üzerinde etkisinin olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bu bulgular, çalışmanın ilk saha araştırması entegre raporlama içerik öğelerinin kurumsal yatırımcı kararları üzerindeki etkisinin olduğu sonucu ile örtüşmektedir.

3.6.6. Katılımcıların İç Değişim Mekanizması Hakkındaki Algıları

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın temel amaçlarından biri olan entegre raporlama uygulayan firmaların iç değişim mekanizmasının incelenmesi için katılımcıların algıları ölçülmüş, işletmelerin Laughlin modeline göre nasıl bir değişime gittiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, var olan değişim altı başlık altında sunulmuştur.

- Değişimde Paydaş Etkisi ve Stratejiler

Entegre raporlama uygulayan firmaların, raporlama süreçlerindeki değişime birçok paydaşın etkisi vardır. İşletmeler, uluslararası piyasalarda paydaşların istek ve talepleri doğrultusunda rapor içeriklerini değiştirmeye başlamış, özellikle son yıllarda yatırımcı ilgisini çekebilmek için finansal olmayan bilgilere raporda yer vermiştir. Bu bağlamda, katılımcılar bu değişimde paydaşların etkisini değerlendirirken, Türkiye’de yabancı yatırımcıların etkisini şu şekilde belirtmiştir.

“... Yurtdışına giden arkadaşlarımız veya bir toplantıda “(Şirketimiz) entegre raporlama çıkarıyor” dediğinde, çok büyük bir ilgi var. Nedenini bilmiyoruz, çünkü onlar (yabancı yatırımcılar) önemini fark etmiş artık. Entegre raporlama yapıyorsa, “iyi bu şirket, küçük bir şirket değil, kurumsallığını tamamlamış” (algısı var) ... “Katılımcı 2

“... Yani bizim nezdimizde uluslararası paydaşlarımız, Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası. Bu Avrupa'daki bir sürü sayabileceğimiz şey var, Asya'da da var, bizim fon sağladığımız kalkınma finansmanı kurumları. Onların nezdinde daha bir güven sağlıyor bu tarz raporlamalar... “Katılımcı 6

İşletmelerin entegre raporlamaya geçişine kurumsal yatırımcıların etkisini belirten bir katılımcı, işletmenin sadece kurumsal yatırımcıların talepleri ile değil, işletmelerin sermaye piyasalarında yaşadığı problemler ve tecrübeler ile bu değişim ve dönüşümü gerçekleştirdiğini şu şekilde belirtmiştir:

“... Tabi yabancı kurumsal yatırımcı demek çok kolay. Bu sadece yabancı kurumsal yatırımcı ile geçmiyor, sizin tecrübelerinizle de geçiyor, yani sizin uluslararası kurumlarla yaşadığınız tecrübelerle de geçiyor. Sizin mesela fon bulmakta yaşadığınız tecrübelerle de değişiyor, başka örneklerde geçti aklımda. Yani, mesela sıkıntı ile daha çok öğreniliyor tabi de, bu çok net bence. Herkes bir sorun olduğunda, bu sorunun üstesinden gelirken daha çok öğreniyor. (Paydaşların) Mutlaka etkisi vardır. Bu arada uluslararası düzeyde rakip olması gerekmiyor, içinde bulunduğunuz ya da birlikte en iyi olmaya koşuyorsanız, o birliktelik içindeki gelişimde sizi etkiliyor. Bu sonunda da işte dünyanın nereye gittiği ile ilgili ve sizin alanınızın nereye gittiği, sizin ne yaptığınız ile ilgili bir şeye dönüyor. O yüzden paydaşlarla etkileşim her halükârda var...” Katılımcı 3

Ayrıca paydaşları etkilemeye ve onlara öncülük etmeye yönelik entegre raporlama yayınladıklarını söyleyen bir katılımcı, paydaşlardan etkilenmek yerine, raporlama yapacak şirketleri etkileyen bir kuruluş olmayı amaçladıklarını belirtmiştir. Bir katılımcı ise, raporlamadaki değişimin sebebinin aslında tam olarak yatırımcılar olmadığını, dünyada ortaya çıkan yeni gelişmelerin ve değişen dengelerin, yani çevresel bir etkinin olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“... Aslına bakarsanız, yatırımcılar değil, ortaklar ya da devlet değil, yönetim kadromuz da değil. Tam rakipler de demek istemiyorum da, dünyada değişen dengeler. Yani baktığımız zaman sosyal medya, iletişim ve birçok bizim sektörümüzde veya sektör dışı firmaların, özellikle yurtdışı ortaklı olan firmaların yapmış olduğu entegre raporlama ve sürdürülebilirlik faaliyetini görüp, biz daha büyüğüz, biz daha çok şey yapıyoruz, biz niye bunları ifade edemezken, bizden daha küçük çaplı katkısı olan firmalar bu kadar büyük ses getirecek işler yapıyorlar, dedik ve biz de kendi potansiyelimizin entegre faaliyet raporlaması ile birlikte görünür bir hale getirmeye karar verdik...” Katılımcı 4

Türkiye’deki işletmelerin raporlama sürecindeki değişimlerde, başta yatırımcılar olmak üzere bazı beklentilerin ve birçok çıkar grubunun etkili olduğu görülmüş, bu dönüşümde en önemli paydaşın kurumsal yabancı yatırımcılar olduğu tespit edilmiştir.

Paydaşların etkisi ile entegre raporlama sunumuna geçen işletmelerin iç değişim mekanizmasında ortaya çıkan değişimde iki farklı stratejinin kullanıldığı görülmüştür. İşletme yönetiminde yer alan küçük bir grubun, herhangi bir paydaş veya yasal bir baskı olmaksızın, raporlama sürecinde bir değişikliğe zorladığı “push strategy” olarak isimlendirilen itme stratejisi ve organizasyonun tümü tarafından organizasyondaki değişimin kabul gördüğü ve desteklendiği “pull strategy” olarak ifade edilen destekleme stratejisidir. Laughlin’in değişim modelinde, itme stratejisi reddiye ve kolonizasyon modeli içinde yer alırken, destekleme stratejisi ise, uyumsama ve gelişim evresinde yer alır (Stubbs & Higgins, 2014). Bu bağlamda, şirketlerin iç değişim mekanizmasında hangi yaklaşımı tercih ettiklerini ve Laughlin modeline göre nasıl bir değişim geçirdiklerini tespit etmek için, entegre raporlama sunumuna geçişte firma çalışanlarının değişimi doğru bulup bulmadığı ve aynı zamanda üst yöneticilerin değişime öncülük edip etmediği sorulmuştur. Altı şirketin üçünde, itme stratejisi ile işletmenin raporlama sürecindeki değişime üst yönetimin öncülük ettiği, şirketlerin birinde ise orta dereceli yöneticilerin üst yönetime öncülük ettiği tespit edilmiştir. İşletme içinde küçük bir grubun (üst

yönetimin) değişimi tercih etmesi ve tüm bileşenlere uygulaması açısından, şirketlerin ikinci dereceden değişimin kolonizasyon evresinde olduğu, yani köklü bir değişime gittiği görülmüştür. Sadece iki şirkette, kurumsal yönetim anlayışının gelişmiş olması ve tüm çalışanların bu değişime katkı sağlamasından dolayı, destekleme stratejisinin kullanıldığı ve ikinci dereceden değişimin gelişme (evrim) aşamasında olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca, üst yönetimin talepleri doğrultusunda entegre raporlama sunumuna geçen şirket çalışanlarının bu değişime direnç gösterip göstermediği de tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu, entegre raporlamaya bilgi sağlayan departmanlardan bir direnç olmadığını, bazıları ise az da olsa dirençle karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı ise yaşanan direnci şu şekilde açıklamıştır:

“... Entegre raporlamanın ne olduğunu anlatamıyorsunuz, değer yaratımı diye bir havalı cümleye başladığınızda, dinlenmiyorsunuz. Bana soruyorlar, niye yapıyoruz bunu, bende aynı kişilerden çok kez duyunca, niye yapıyorduk ya! Belli bir yerden sonra çok daha basit cevaplar vermeye başladım. “Herkes yapıyor, böyle olmalı. Geride mi kalalım?” diye. Daha ikna edici olduğunu düşünüyorum bunun...” Katılımcı 2

Bir katılımcı ise, var olan değişime direncin bilgi sağlayan birimlerden gelmediğini, üst yönetimin entegre rapora geçişi engellediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“... Biz ciddi dirençle üst yönetim kadrosunda karşılaştık, en başta söylediğim gibi. Kaç yıldır bu raporu hazırlayıp, sunumu yapıp raporlu hazırlayalım diye, hazırlıkları yapıp, sunumu yapıp, buna gerek yok şeklinde dönüşler alıp, biz bu raporu hayata geçiremedik. Üst yönetim genel müdür değişikliği oldu 2 yıl önce, 3 yıla yaklaşıyor, ondan sonra biz genel müdürümüzün raporu yayınlayalım diye arkamızda durmasıyla birlikte... Sonrasında da dediğim gibi yönetim kadrosunun değişikliği ile birlikte bu kırıldı ve hayata geçirildi...” Katılımcı 4

- Departmanlar Arasında Hedef Birliği ve İletişim

Katılımcı firmalar, paydaşların etkisi ile raporlama sunumunda değişime gitmeye karar verdikten sonra, rapor içeriğinde yer alacak konuları belirlemek için paydaş analizi yapmıştır. Paydaş analizine göre rapor içeriği ve sıralaması yapılarak çıkar gruplarına sunulmuştur. Katılımcıların tümü, rapor hazırlama sürecinde entegre raporlama çalışma grupları arasında hedef birliği olduğunu, birim üyelerinin koordineli bir şekilde rapor içeriğini belirlediklerini ifade etmiştir.

Rapor içeriği belirlendikten sonra, işletme içinde yer alan tüm departmanların entegre raporlamaya bilgi sağlaması beklenir. Bu açıdan, bölümler arasında iletişim oldukça önemlidir. İletişimin zayıf olması, entegre rapor hazırlanmasında olumsuz etkiler oluşturabilir. Hatta bilgi paylaşımının az olması veya hiç olmaması entegre raporlamayı karmaşık hale getirebilir. Bu bağlamda, katılımcılara şirketin tüm departmanlarının katkı sağlayıp sağlamadığı ve departmanlar arasında bilgi paylaşımı konusunda bir direnç olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların tümü tüm departmanların entegre rapor içeriğine katkı sağladığını belirtmiştir. Buna ilaveten, katılımcılar bölümler arasında bilgi paylaşımı noktasında bir direnç yaşamadığını, özellikle Muhasebe-Finans departmanından bir direnç olmadığını, hatta entegre raporlama bilgi paylaşımının bölümler arasında iletişimi artırdığını bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“...Tam tersine entegre raporlama süreci bizleri yakınlaştırıyor, bizleri farklı departmanları daha iyi anlamaya itiyor. (Bu, kurum kültürü ile alakalı sanırım?). Kesinlikle, biz birlikte çalıştığımız için, bizi geliştiriyor. Bir departmanla iletişim yok mesela, bir komitede bir araya geldiğinde o kişiyi tanıyorum, o kişinin nelerle uğraştığını görüyorum, ediyorum orada bir ortak şey oluşuyor, yani telefonu kaldırıp daha rahat arayacak hale geliyorum. O benden daha kolay bilgi istiyor, ben ondan istiyorum. Hani bu iletişimi artıran bir şey...” Katılımcı 6

Ayrıca, entegre raporlama hazırlama sürecinde, departmanlar arasındaki iletişimi artırmak, kolaylaştırmak ve daha hızlı iletişim sağlamak için tüm katılımcılar farklı eğitim ve oryantasyon programları düzenlediklerini belirtmiştir. Bu bağlamda, şirketlerin entegre raporlama ile ilgili eğitim ve oryantasyon programları düzenlemeleri, departmanlar arasında iletişimin artması ve oluşturulan hedef birliği, tüm işletmelerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği, departman çalışanlarının bu değişime verdiği destek ile bu değişimin gelişme (evrim) evresinde olduğu görülmüş, katılımcı şirketlerde iletişim ve koordinasyon bağlamında köklü ve yapısal bir değişimin olduğu tespit edilmiştir.

- Muhasebe-Finans Departmanının Değişime Etkisi

Muhasebe-Finansman departmanının, entegre raporlamada yer alan finansal olmayan bilgiye karşı ön yargıya sahip olması, hem raporlama değişimini hem de rapor içeriğindeki bilgileri etkilemektedir (Stubbs & Higgins, 2014). Bu bağlamda, finansal olmayan bilgilere karşı ön yargının olduğu Muhasebe-Finans

departmanının katılımcı şirketlerin entegre raporunun hazırlanması ile ilgili bir direnç gösterip göstermediği ve entegre raporu hazırlayan birimin bu departman yöneticilerine ulaşmakta gönülsüz olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, işletmelerin entegre rapor içeriğinde finansal olmayan bilgiye daha fazla odaklanılıp odaklanılmadığı da tespit edilmiştir.

Katılımcılar, Muhasebe-Finans departmanında ciddi bir direncin olmadığını dile getirmiş, hatta bazı şirketlerde entegre raporu hazırlayan birimin mali işler müdürlüğüne veya finans başkanlığına bağlı olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı, direncin olmadığını, fakat Muhasebe-Finans yöneticilerinin tam olarak da entegre raporu benimsemediğini şu şekilde belirtmiştir:

“... (Direnç var mıydı?) Biz o departmana bağlıyız. Yani biz CFO’ya bağlı bir birimiz. Muhasebe de CFO’ya bağlı. Bir direnç olmadı, yönetim kuruluna bir direnç olamaz. Biz küçük bir kurumuz aslında, bizim çok fazla ara kadememiz yok, ama çok inandılar mı desem, hayır...” Katılımcı 2

Muhasebe-Finans departmanının finansal olmayan bilgiye karşı ön yargının olabileceğini ifade eden bazı katılımcılar, şirkette bu ön yargıyı aşabilmek için değişimi nasıl yönettiklerini şu şekilde açıklamıştır:

“... Yani şöyle karşılaştık, muhasebe finansman departmanı, raporda olmasını düşündüğümüz, finansal verilerin tamamını zaten sağladı ve biri ile iletişime geçtik. Buradaki sıkıntı şu: Entegre raporlamada daha önce faaliyet raporu hazırlayan kişilere, siz entegre raporlama yapacaksınız dersiniz, bu dirençle karşılaşırsınız, ama bizde böyle olmadı. Bizde sürdürülebilirlik birimi kurulup, sürdürülebilirlik birimi daha önce faaliyet raporunu çıkaran birimle irtibata geçip, onlardan o bilgileri almaya devam etti. Katılımcı 4

Bir katılımcı ise, finansal verilerin günümüzde değiştiğini, finansal olmayan bilgi olarak ifade edilen bazı performans göstergelerinin, aslında finansal olduğunu şu şekilde vurgulamıştır:

“... Biz zaten yıllardır, salt finansal anlatmadık hiçbir zaman. Şöyle düşünün mesela, müşteri memnuniyetinin finansal olmama ihtimali var mı, ama finansal değil diye geçiyor, non-financial (finansal olmayan) diye geçiyor. Hani KPI (Anahtar Performans Göstergeleri) diye geçiyor ama, finansal olmama ihtimali tabi ki yok. Biz hiçbir zaman bunu böyle anlatmadık demek istiyorum. Biz her zaman bunu quantıfy etmeye (niceliğini belirtmeye) de çalıştık. O yüzden kimse birbirinden kopuk değildi. Yani bizim sunumumuzun içinde yatırımcı sunumlarımızın içinde, dijitalleşme uzun yıllardır vardı. İçinde KPI’ları hep vardı. Toplam etkisi üzerine de tekrar, yani sürekli gelişen ve neyi

anlatmalıyız, nereden geçiyor NPS (Net Tavsiye Skoru). Bunların hepsi çalışanların memnuniyeti. Bunlar yer alıyordu...” Katılımcı 3

Muhasebe-Finans departmanından ciddi bir direnç ile karşılaşmadığını belirten katılımcılar, öncülük eden departman yöneticilerinin Muhasebe-Finans yöneticilerine ulaşmakta herhangi bir gönülsüzlük yaşamadığını da ifade etmiştir. Bir katılımcı ise, muhasebe biriminin yoğun olduğu tarihlerde bilgi talep etmediklerini, doğru bir planlama ile nasıl bilgi talebinde bulunduklarını şu şekilde açıklamıştır.

“... Şöyle, yani muhasebe biriminin dönem dönem çok ciddi yoğunlukları oluyor, özellikle ay kapanışlarında, onlara eğer bu dönemlerde dokunmazsanız, herhangi bir sıkıntı yok. Ay kapanışlarında, çok yoğun olduğu için finansal veriler çok ciddi dikkat gerektiren veriler olduğu için hata kabul etmeyen, sorumlulukları çok yüksek. Planlamayı güzel yaparsanız, o sinerjiyi yakalarsanız bir sorun olmaz. Biz belirli planlama ve belirli dönemlerde çalışma konsepti, tarih oluşturduk, o takvime uygun şekilde, muhasebe kısmında ay sonu dışında (bilgiler aldık). (Herhangi bir direnç gösterilmedi) ...” Katılımcı 1

Buna ilaveten, katılımcıların çoğu raporda finansal olmayan bilgiye daha fazla odaklanılmadığını belirtmiş, rapor içeriğinde finansal ve finansal olmayan bilgilerin paylaşımında eşit yaklaşım güdüldüğünü vurgulamıştır. Fakat bir katılımcı, raporda finansal olmayan konulara daha fazla odaklanıldığını, hatta raporun içeriğinin çoğunun finansal olmayan bilgidен oluştuğunu şu şekilde ifade etmiştir:

(Finansal olmayan bilgiye daha fazla odaklanıldığını düşünüyor musunuz?)

“... Düşünüyorum. Bir faaliyet raporunda da finansal olmayan çok fazla bilgi var, ama gerekli bilgiler yayınlandı. Finansal olmayan bilgilerin sayısı artıyor, anlatmam gereken asıl bilgiyi veriyorum ben burada. (Aslında orada söylemimiz şöyle, finansal bilgilerin miktarı veya sayısı azalıyor, finansal olmayan bilgiler daha fazla). Doğru finansal bilgiler 1-2 sayfadır bizde. Finansal özet diyelim. Tamamen finansal olmayan bilgidен oluştuğunu söyleyebiliriz, bir özetimiz var, bir iki sayfalık. Onun dışında finansal tablolar var ayrıca...” Katılımcı 2

Muhasebe-Finans departmanının değişime etkisine bakıldığında, bu departman yöneticilerine raporlama sürecinde bilgilendirme toplantıları, çalıştaylar gibi eğitim ve oryantasyon programları düzenlenerek, raporlama sunumundaki değişime direnç azaltılmış veya tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu bağlamda, özellikle direnç göstermesi beklenen Muhasebe-Finans departmanının direnç göstermemesi, hatta katkı sağlaması, aynı zamanda raporda finansal ve finansal

olmayan bilgilerin eşit yaklaşımla sunulması, işletmelerin iç değişim mekanizmasında ikinci dereceden değişimin gelişme (evrim) aşamasında olduğunu göstermiştir. Bu açıdan, katılımcı işletmelerin raporlamada yapısal ve köklü bir değişim geçirdiği, ayrıca çalışanların bu değişimi benimsediği tespit edilmiştir.

- **Sürdürülebilirlik Komitesi ve Entegre Çalışma Grubu**

Entegre raporlama, sürdürülebilirlik raporlamasından farklı olarak finansal bilgileri de sağlayan bir raporlama türüdür. İşletmeler raporlama sürecinde bir değişime giderken, sürdürülebilirlik çalışma grubundan farklı olarak, finansal verileri sağlayan üyelerin de olacağı bir çalışma grubu oluşturulması beklenir. Katılımcılara, öncelikle entegre rapor hazırlama sürecinde öncülük eden departmanın hangisi olduğu, daha sonra entegre raporlama komitesi (çalışma grubu) hazırlanırken, sürdürülebilirlik komitesinden farklı komitenin var olup olmadığı sorulmuştur.

Entegre raporlama hazırlanırken altı firmanın dördünde raporun hazırlanmasında sürdürülebilirlik komitesinin (biriminin), bir organizasyonda bütçe planlama ve yatırımcı ilişkiler biriminin ve diğerinde ise strateji biriminin öncülük ettiği belirtilmiştir. Bu açıdan, Türkiye’de çoğunlukla entegre raporlama hazırlayan birimin sürdürülebilirlik birimi olduğu tespit edilmiştir.

Entegre raporlama çalışma gruplarına bakıldığında, katılımcıların tümü, çalışma grubuna Muhasebe-Finans ve ilgili departman yöneticilerini dahil etmiştir. Çalışma grubunun, sürdürülebilirlik çalışma grubunu kapsadığı ve daha geniş bir yapıya sahip olduğu vurgulanmış, fakat genellikle sürdürülebilirlik komitesinin (biriminin) değişime öncülük ettiği ifade edilmiştir. İşletmelerin entegre raporlama çalışma grupları incelendiğinde, sürdürülebilirlik çalışma gruplarından farklı bir çalışma grubunun oluşturulduğu, tüm departmanların bu çalışma grubuna bilgi sağladığı, değişimi benimsediği tespit edilmiştir. İç değişim mekanizması incelendiğinde, çalışma grubunda şirketlerin tümünün ikinci dereceden bir değişim geçirdiği ve Laughlin’in modelinde gelişme evresinde olduğu görülmüştür.

- **Önemlilik**

Önemlilik kavramı subjektif bir kavramdır. İşletmenin faaliyet gösterdiği ülkeden, sektörden, ekonomiden ve farklı birçok değişkenden etkilenmektedir. İşletmeler, organizasyonun hedefleri, stratejileri ve planları doğrultusunda

raporlamada “önemlilik” ilkesi gereği, raporlama içeriğinde bir önceliklendirme yaparlar. Bu bağlamda, katılımcılara entegre rapor hazırlama aşamasında önemlilik ile ilgili herhangi bir kriter belirleyip belirlemedikleri sorulmuştur. Katılımcılar, kriter belirlerken, genellikle GRI, IIRC, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların belirlemiş olduğu kriterleri ve aynı zamanda SPK, BDDK gibi düzenleyici kuruluşların yasal olarak belirlemiş olduğu mevzuatları dikkate aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcılar rapor içeriğini belirlerken, birim yöneticilerinin olduğu çeşitli toplantılar yaptıklarını, bu toplantılar ile raporda sunulması gereken konuları belirlediklerini ifade etmiştir.

Buna ilaveten, entegre raporun konu başlıklarını belirlerken nasıl bir süreç izlendiğini bir katılımcı şu şekilde açıklamıştır:

“... (Kriter belirlediniz mi?) Birinci kriter, daha önce de söylediğim gibi Birleşmiş Milletler ‘in yayınlamış olduğu 17 tane madde. Bu çok önemli. İkincisi satın alma tedarikçilerine, ürün satışı yapmış olduğumuz kişilere ve çalışan yönetim kadromuza anketler yaptık. Bu anketleri 3 yılda bir de tekrarlayacağız. Burada entegre raporlama konu başlıklarını, 11 başlığı verip bazı sorularla önem sıralamasını koyduk. (Firmamızı) nerede görmek istiyorsunuz? (Firmamızın) Ekonomik performansı mı birinci sırada, çevresel performansı mı, su yönetimi mi, emisyon yönetimi mi? Bu şekilde 11 maddeyi sıralamalarını istedik ve çalışanlar için çıkan matris, tablo yönetim, tedarikçilerimiz ve bayilerimiz. Bunların matrislerini birbiriyle eşleştirip, bizim entegre faaliyet raporu önem matrisini oluşturduk. Yani ekonomik performans nerede, su yönetimi nerede ve buradaki önem sırasına göre de raporun önem bütünlüğünü oluşturduk. Yani bizim raporumuzun başını açtığınızda gördüğünüz en önemli ve en önemsiz matristeki yere baktığınızda, sonra da rapor içerisine baktığınızda göreceksiniz zaten ekonomik performans, enerji verimliliği ne kadar çok bilgilere sahip iken, istihdam vesaire gibi ne kadar az bilgiye sahip. Bu da tamamen yapmış olduğumuz çalışmaya bağlı olarak, 3 yılda bir de tekrarlayıp, ondan sonraki 3 yıllık raporumuza yön vereceğiz...” Katılımcı 4

Son olarak, “önemlilik” ilkesinin yatırımcılar için çok önemli olduğuna vurgu yapan bir katılımcı, raporda var olan gereksiz bilgilerin yatırımcıya olumsuz yansıyabileceğini şu şekilde açıklamıştır:

“...Şimdi siz önemsiz olan şeyi açıklarsanız yatırımcıların da kafası karışır. Çok bilgi yoğunluğu da iyi bir şey değil, yani her şey için KAP açıklaması yapmak da çok güzel bir şey değil, o da ayrıca bence tartışılacak bir konu. Önemlilik dediğimiz kavram aslında çok önemli yatırımcı için. Muhasebe-finance tarafında da çok önem taşıyor. Bence 500 liralık bir ceza hani ne bileyim, ödediğimiz trafik cezası filan yazsak, bu sefer yatırımcı farklı bir şeye odaklanır...” Katılımcı 6

Katılımcıların tümü, önceliklendirme analizi yaparak entegre raporlama sunum içeriklerini hazırladıklarını ifade etmiş, tüm işletmeler raporda sunulacak bilgiler için kriter belirlemiştir. Bu açıdan, Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir yaklaşım gösterdikleri, köklü bir değişime gittikleri tespit edilmiştir.

- Kullanılan Rehber

Entegre raporlama sunumu hazırlanırken katılımcılar, çoğunlukla IIRC tarafından hazırlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesini rehber olarak kullandığını, ayrıca entegre raporlamanın gelişiminde önemli katkıları olan GRI raporlama ilkelerini rapor sunumunu da dikkate aldığını ifade etmiştir. Buna ilaveten, katılımcılar uluslararası başarılı entegre raporlama örneklerini incelediklerini belirtmiştir.

Ayrıca kullanılan rehberin etkili olup olmadığı sorulduğunda, katılımcılar IIRC tarafından hazırlanan çerçevenin çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı, bu rehberin birçok farklı kurum ve kuruluş tarafından desteklenerek oluşturulduğunu, firmalara öncülük ettiğini şu şekilde belirtmiştir:

“... Tabi ki etkili, bir öncülük ediyor, bir çatı veriyor, neyin içinde neye bakman gerektiğini, nasıl yapılması gerektiğini. İmzacı olmanın da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Prensiplere imzacı olmanın da çok önemli olduğunu düşünüyorum ve hepsi çalışıyorlar. Bütün farklı farklı kurumlar aynı yapı içinde pek çok iş yapıyorlar, bir taraf bazen sadece karbon tarafında yapıyor, bir taraf sadece diversity (çeşitlilik) tarafını yapıyor, bir taraf Quality (kalite) de yapıyor, ama hepsi ayrı ayrı sizin neyi nasıl yapmanız gerektiği tarafında önemli bir rehber oluyor. Ben kesinlikle öneriyorum, en iyi uygulamaların takip edilmesini, çünkü bunlar kitap, öbürleri de staj. Önce dersi anlayacaksınız, ondan sonra dersi anlayıp da işi nasıl yapıyorsun dediğinde, o şirketlerin nasıl yaptığı da çok önemli bir rol oynuyor...” Katılımcı 3

Bir katılımcı ise, rapor hazırlanırken kullanılan rehberin etkili olmasına rağmen, bazı zorluklara neden olduğunu ve ulaşılması zor hedefler belirlediğini şu şekilde açıklamıştır:

“... Şöyle (rehberin kullanımında) orada sizin karşılaştığınız zorluklar neler derken entegre raporlama çerçevesi şöyle bir zorluğa yol açıyor. Biz Türkler alışkın değiliz, çerçevenin geniş olmasına, esnek olmasına. Biz isteriz ki, her zaman belli olsun, kenarları. Ama bu çerçeve çok esnek, ama ben eyvah şu kadarını yapsam ne olur, bu kadarını yapsam ne olur. Bence yeni entegre raporlamaya başlayacak kurumlar, bundan da endişe ediyor olabilirler. Benim gerçekten çıkardığım şey, entegre raporlama olur mu, uydum mu

uymadım mı kaygısı. Bence yavaş yavaş başlamalı, onu her yıl iyileştirmeli ve zaten nihai hedef o ideal çerçeve olmalı, ama ona ulaşmak zor...” Katılımcı 6

Katılımcılar raporlama sunumunda, IIRC tarafından hazırlanan çerçeveyi kullandıklarını, GRI tarafından belirlenen ilke ve standartları da dikkate aldıklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda, raporlama sunumunda bir değişikliğe gidilirken, rehber olarak kullanılan çerçevede de bir değişim olduğu, IIRC’nin çerçevesinin benimsendiği, yani şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği görülmüştür.

3.7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, Türkiye’de entegre raporlama sunumuna geçiş yapan firmaların raporlama süreçlerindeki değişim Laughlin modeli üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Türkiye’de entegre rapor hazırlayan altı firmadan sekiz kişi ile görüşülmüş, dört başlık altında bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın alt amaçları olarak, katılımcıların sürdürülebilirlik, entegre raporlama ve yatırımcı kararları üzerindeki algıları ölçülmüş, daha sonra ise, araştırmanın temel amacı olan şirketlerin iç değişim mekanizması incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik algılarına bakıldığında, entegre rapor yayınlamadan önce, katılımcıların çoğunun sürdürülebilirlik hakkında farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu, bazı katılımcıların ise daha az farkındalık düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Fakat tüm katılımcıların farkındalık düzeylerinin rapor hazırlama aşamasında yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, sürdürülebilirliği tanımlarken gelecek nesiller vurgusunu ön plana çıkarmış, işletmenin devamlılığı için kısa, orta ve uzun vadedeki planları, stratejileri ve riskleri değerlendirip çözüm üretmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye’deki yatırımcıların çevresel, sosyal ve yönetimsel konularında yabancı yatırımcılara göre daha az bilinç düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların entegre raporlama hakkındaki algıları ise, dört başlık altında sunulmuştur. Öncelikle, katılımcıların tümünün entegre raporlama farkındalık düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcılar, entegre rapor hazırlama sürecinde yaşadığı problemlere ilişkin başlıklara aşağıda yer verilmiştir:

- Entegre raporlamanın amacının tam olarak çalışanlar tarafından anlaşılamaması,

- Bütün departmanlardan bilgi gereksinimi olduğu için, departmanlar arasında yaşanan iletişim ve koordinasyon problemleri,
- Ortak bir hedefin oluşturulmasının ve bu hedef doğrultusunda stratejilerin, planların belirlenmesinin zorluğu,
- Entegre raporlamanın belli bir raporlama standart anlayışının olmaması,
- Bazı bilgilerin yayınlanması veya yayınlanmaması durumunda departman yöneticilerinde oluşan huzursuzluk,
- Sektörde yer alan sıkı yasal düzenlemelerin ve düzenleyici kuruluşların entegre rapor üzerindeki olumsuz etkisi,
- Üst yönetimin ve alt yönetimin entegre rapor sunumuna yönelik ön yargıları ve değişime olan direnci,

Raporlama sürecinde yaşanan problemlere yönelik çözüm önerilerine katılımcılar, öncelikle entegre rapor sunumu hazırlayan çalışma grubunun entegre raporlamanın ne olduğunu, entegre raporlama çerçevesini, sürdürülebilirlik ve entegre düşünce anlayışını iyi kavramaları gerektiğini belirtmiştir. Şirketlerin bu entegre düşünce anlayışını benimserken, departmanlar arası iletişime önem vermesi gerektiği, entegre raporlama çalışma grubunun ve aynı zamanda bu gruba bilgi sağlayan departman sorumlularının entegre raporlama hakkında yeterli bilgi ve donanımına sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, şirketlerin çevresel, sosyal ve ekonomik yarattığı değeri, danışman şirketlerden daha ziyade, işletmenin kendisinin hazırlaması ve sunması gerektiği belirtilmiştir.

Entegre raporun kısa ve öz olmasının, bazı sürdürülebilirlikle ilgili bilgi paylaşımını olumsuz yönde etkilediği yönündeki çalışmaların aksine (Eccles ve Krzus, 2010:170; Flower, 2015; Thomson, 2015), katılımcıların tümü entegre raporlamanın sürdürülebilirliğe katkısının olacağını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar entegre raporlamanın en az klasik finansal tablolar kadar önemli olduğunu eklemiştir.

Katılımcıların yatırım kararları üzerindeki etkisine bakıldığında, katılımcılar entegre raporlamada yer alan içerik öğelerinin yatırım kararlarını olumlu etkileyeceğini ve iş modelinde yer alan değer yaratmaya ilişkin bilgilerin kendi yatırım kararlarında etkili olduğunu ifade etmiştir.

Şirketlerin iç değişim mekanizmasının incelenmesi altı başlık altında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle raporlama sürecindeki değişime etki eden paydaşlar ve değişim sürecinde kullanılan stratejiler ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye’de raporlama sürecindeki değişimde en fazla katkısı olan ve değişime öncülük eden en önemli paydaş, yabancı kurumsal yatırımcılar olarak belirlenmiştir. Değişim sürecinde kullanılan stratejilerde ise, şirketlerin çoğunun itme stratejisi kullandığı, iki şirketin ise destekleme stratejisini tercih ettiği tespit edilmiştir. Şirketler kullandığı stratejilere göre Laughlin modelinde, tümünün ikinci dereceden bir değişim geçirdiği, bu değişimde de çoğunun kolonizasyon evresinde olduğu, ikisinin ise gelişme (evrim) aşamasında olduğu görülmüştür.

İkinci olarak, katılımcıların tümü raporlama sürecinde tüm departmanların hedef birliği sağladığını, birim üyelerinin ve ilgili departmandaki entegre raporlama sorumlusu ile koordineli bir şekilde çalıştıklarını, bilgi paylaşımı noktasında herhangi bir direnç yaşanmadığını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar bölümler arasında iletişimi artırmak ve entegre raporlama sürecini daha iyi yönetmek için eğitim ve oryantasyon programları düzenlemiştir. Bu açıdan, entegre raporlama grup yöneticilerinin, rapor hazırlama sürecinde departmanlar arasında hedef birliği oluşturması, daha iyi bir entegre raporlama süreci için eğitimler düzenlemesi ile artan iletişim ve koordinasyon, şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden değişimin gelişme (evrim) evresinde olduğunu göstermiştir.

Muhasebe-Finansman departmanının değişimdeki etkisine bakıldığında, Stubbs ve Higgins’in (2015) bulgularının aksine, katılımcılar Muhasebe-Finansman departmanından herhangi bir direnç olmadığını, hatta bazı firmalarda bu birimin katkı sağladığını belirtmiştir. Fakat direnç olmamasına rağmen, bazı katılımcılar bu departmanının entegre raporlamayı tam olarak benimsemediğini de eklemiştir. Ayrıca, katılımcıların çoğu finansal ve finansal olmayan bilgilerin eşit bir şekilde sunulduğunu, bazı katılımcıların ise finansal olmayan bilgilere ağırlık verdiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda, finansal ve finansal olmayan bilginin eşit bir yaklaşımla sunulması veya finansal olmayan bilgiye daha fazla önem verilmesi, özellikle direnç göstermesi beklenen Muhasebe-Finansman departmanının değişime katkı sağlaması, şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiğini göstermiştir.

Katılımcılar, entegre raporlama sürecinde genellikle sürdürülebilirlik biriminin öncülük ettiğini ve tüm şirketlerde entegre raporlama çalışma grubunda Muhasebe-Finans departmanından ve ilgili departmanlardan çalışanların olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, çalışma grubunun sürdürülebilirlik komitesinden (çalışma grubundan) farklı olduğu görülmüş, tüm departmanların bu çalışma grubuna bilgi sağladığı tespit edilmiştir. Çalışma grubu açısından, tüm şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği belirlenmiştir. Ayrıca şirketlerde entegre raporlama hazırlayan tüm çalışma grupları önceliklendirme analizi yapmış, raporda sunulması gereken bilgiler için bazı kriterler belirlemiştir.

Son olarak, katılımcılar raporlama sunumunda IIRC tarafından hazırlanan raporlama çerçevesini benimsediklerini ifade etmiştir. Tüm katılımcılar, bu rehberin etkili olduğunu belirtmesine rağmen, bir katılımcı rehberin bazı zorluklara neden olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmada, şirketlerin iç değişim mekanizması incelendiğinde, şirketlerin tüm raporlama süreçlerinde Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği, yani işletmelerin tüm bileşenlerini etkileyen yapısal bir değişime gittiği tespit edilmiştir. Bu açıdan, çalışmanın bulguları Stubbs ve Higgins'in (2015) Avustralyalı şirketler üzerine yapmış olduğu araştırmanın aksine, birinci dereceden bir değişimin olmadığını, Türkiye'deki işletmelerin köklü ve yapısal bir değişikliğe gittiğini göstermiştir. Sydry'nin (2017) Hollandalı şirketler üzerine yaptığı çalışma, araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Buna ilaveten, entegre raporlamanın online sunumunda rapor içinde diğer finansal olmayan raporlama türlerine yönelik linklerin verilmesi, raporların basılı değil, online ortamda paylaşılması ve raporda görsel şekil ve tabloların yer alması yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik ettiğini göstermektedir.

3.8. BÖLÜM ÖZETİ

Özellikle gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmaya başlayan entegre raporlama, kurumsal raporlamanın önemli bir unsuru haline gelmeye başlamıştır. Bu raporlama türünün, özellikle kurumsal ve halka açık şirketler için opsiyonel bir yol olmaktan çıktığı, bu yüzden, Türkiye'deki şirketlerin bir an önce raporlamada var olan değişimlerin farkına varıp, bu yola girmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Katılımcı 3).

Entegre raporlama uygulayan şirketlerin iç değişim mekanizmasının değişim modeline göre nasıl bir değişim geçirdiğinin incelendiği bu çalışma, Türkiye’de entegre raporlama uygulayacak firmalar için çeşitli öneriler sunmakta ve literatüre katkı sağlamaktadır.

SONUÇ

Entegre raporlamanın iki farklı yönünün tartışıldığı bu çalışma, öncelikle entegre raporlama içerik öğelerinin SPK tebliğine göre kurumsal yatırımcı olarak kabul edilen yatırımcıların kararlarında etkili olup olmadığının araştırılmasını içerir. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı ilk saha araştırmasının sonuçları, ikinci bölümün “Sonuç ve Tartışma” kısmında detaylı bir şekilde sunulmuştur. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, öncelikle Türkiye’de kurumsal yatırımcıların sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama farkındalık düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. On farklı başlık altında yer verilen entegre raporlama içerik öğelerinin, yatırımcı kararları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, kurumsal yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen en önemli öğelerin; işletmenin finansal performansı, hazırlanan raporun sınır ve kapsamı, ülke ekonomisi ve sektörel bilgiler olduğu görülmüş, yatırımcıların kararlarını en az etkileyen içerik öğelerinin ise, işletmenin ücretlendirme politikaları, analitik yorumlar ve işletme modeli ve işletme yapısı olduğu belirlenmiştir. Faktör analizi sonuçlarına bakıldığında ise, KMO ve Barlett test sonuçlarına göre örneklem yeterliliğinin iyi, değişkenler arasında da anlamlı ilişkilerin ve on faktörlü bir yapının olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen faktörlerin, değişkenlerin %76’sını ve ilk üç faktörün (Finansal Performans Oranları, Ücretlendirme Politikaları, Üst Yönetimin Yorumları ve Stratejik Hedefler) ise %34’ünü açıkladığı saptanmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin raporlama sunumlarında finansal performans verilerine önem vermesi, raporun sınır ve kapsamının daha detaylı bilgilerle açıklanması ve aynı zamanda ülke ekonomisi ve sektörel bilgilerin çıkar grupları ile paylaşılması, kurumsal yatırımcı kararlarına olumlu etki sağlayacağı söylenebilir. Fakat, uluslararası entegre komitesinin üzerinde durduğu ve entegre raporlamanın önemli bir unsuru olan iş modelinin açıklanması, işletme üst yönetiminin performans hakkındaki yorumları ve ücretlendirme politikalarının sunulması kurumsal yatırımcı kararlarında daha az etkiye sahiptir. Türkiye’deki

şirketlerin entegre raporlama sunumuna geçmesi, entegre raporlama çerçevesi hakkında daha detaylı bilgilere sahip olması, içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisini artırabileceği söylenebilir. Bu açıdan, entegre raporlama farkındalık düzeyinin artırılması için özel şirketlerin, denetçi kuruluşların desteği ile akademik çalışmaların sayısının artırılması önem arz etmektedir.

Ayrıca, Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması ve entegre raporlama yapan şirket sayısı artmaktadır (Tablo 1). Bu bağlamda, daha sonraki dönemlerde yatırımcı kararları üzerine yapılacak çalışmalarda, entegre raporlamanın bireysel ve yabancı yatırımcıların görüşlerini de dikkate alan bir araştırma, daha kaliteli veri setine ulaşılmasını sağlayabilir. Böylece, daha ayrıntılı sonuçlar elde edilecek ve literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bireysel veya yabancı yatırımcılar üzerine yapılacak çalışma bulguları, kurumsal yatırımcı kararları ve diğer ülkelerde yapılan çalışmalar ile karşılaştırılabilir.

Çalışmanın ikinci yönünü oluşturan, Türkiye’de entegre raporlamaya geçiş yapan kurum ve kuruluşların raporlama süreçlerindeki değişim Laughlin’in değişim modeli üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın sonuçları üçüncü bölümün “Sonuç ve Tartışma” kısmında daha detaylı açıklanmıştır. Dört bölümden oluşan mülakat kılavuzu ile öncelikle katılımcıların sürdürülebilirlik, entegre raporlama ve yatırımcı kararları algıları ölçülmüş, ayrıca araştırmanın temel amacı olan raporlama süreçlerindeki iç değişim mekanizması incelenmiştir.

Katılımcıların sürdürülebilirlik ve entegre raporlama algılarına bakıldığında, katılımcıların çoğunun farkındalık düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Türk yatırımcıların sürdürülebilirlik konularında (çevresel, sosyal ve yönetimsel), yabancı yatırımcılara göre daha az bilinç düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, entegre raporlamaya geçiş sırasında yaşadığı bazı problemleri, entegre raporlamanın amacının çalışanlar tarafından tam olarak anlaşılamaması, iletişim ve koordinasyon problemleri, stratejik hedeflerin ve planların belirlenmesinin zorluğu, entegre raporlamanın belli bir raporlama standardının olmaması, departmanlar arasındaki uyumsuzluklar, yasal düzenlemelerin ve düzenleyici kuruluşların entegre rapor üzerindeki olumsuz etkisi ve değişime olan direnç olarak ifade etmiştir. Ayrıca, katılımcılar ilk çalışmanın

bulgularına paralel olarak, entegre raporlamanın kendi yatırım kararlarında ve diğer yatırımcıların kararlarında etkili olabileceğini ifade etmiştir.

Raporlama süreçlerinde değişime giden veya gidecek olan şirketlerin, öncelikle entegre rapor sunumunda yer alan çalışanlarının raporlama çerçevesini, entegre düşünce konseptini ve sürdürülebilirlik anlayışını iyi kavraması beklenir. Tüm departmanlardan bilgi talebinin olması, şirketlerin iletişim ve koordinasyon problemlerine yönelik eğitim ve oryantasyon programlarını gerekli kılmaktadır. Bu programlar ayrıca, raporlama sürecindeki değişime olan direnci minimuma indirecek veya tamamen ortadan kaldıracaktır. Bu açıdan, yeterli bilgi ve donanımına sahip entegre raporlama çalışma grubu üyeleri, şirketin çevresel, sosyal ve ekonomik yarattığı değeri ortaya koymakla beraber, aynı zamanda şirket içindeki iletişimi ve entegre düşünce konseptini daha iyi bir şekilde gerçekleştirecektir.

İkinci saha araştırmasının temel amacı olan şirketlerin raporlama sürecinin iç değişim mekanizması, altı başlık altında sunulmuştur. Öncelikle değişimde etkili olan paydaşlar ve değişimde kullanılan stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’de değişime öncülük eden en önemli paydaşın kurumsal yabancı yatırımcılar ve çevresel etkenler olduğu belirlenmiştir. Değişim sürecinde kullanılan stratejilere göre ise, şirketlerin çoğunun itme stratejisini kullandığı ve Laughlin’in değişim modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği tespit edilmiştir. Yani tercih edilen stratejilere göre şirketler, raporlama süreçlerinde yapısal bir değişikliğe gitmiştir.

İkinci olarak, entegre raporlamanın oluşumunda sağlanan hedef birliği ve çalışanlara verilen eğitim ve oryantasyon programları, bu programlar ile artan iletişim ve koordinasyon, şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiğini göstermiştir.

Muhasebe-Finansman departmanının değişime olan etkisi incelendiğinde, finansal olmayan raporlamaya karşı herhangi bir direnç göstermediği, hatta sürece katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların çoğu finansal ve finansal olmayan performans verilerini eşit sunmaya çalıştıklarını ifade etmiş, bazı katılımcılar ise finansal olmayan bilgilerin ağırlıkta olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, finansal ve finansal olmayan bilginin sunumunda eşit bir yaklaşım tercih edilmesi, özellikle direnç göstermesi beklenen Muhasebe-Finansman departmanının

değişime olumlu katkı sağlaması ile şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği görülmüştür.

Katılımcılar, entegre raporlama hazırlama sürecinde sürdürülebilirlik biriminin öncülük ettiğini ve entegre raporlama komitesinin (çalışma grubunun) oluşumunda tüm departmanların katkı sağladığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, çalışma grubunun sürdürülebilirlik komitesinden farklı olduğu ve aynı zamanda tüm departmanlar tarafından desteklendiği için, şirketlerin Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği belirlenmiştir.

Son olarak, katılımcılar IIRC tarafından hazırlanan raporlama çerçevesini kullandıklarını ve rehberin etkili olduğunu ifade etmiştir. Şirketlerin iç değişim mekanizmasının incelendiği bu saha araştırmasında, şirketlerin tüm raporlama süreçlerinde Laughlin modeline göre ikinci dereceden bir değişim geçirdiği, yani raporlama süreçlerinde yapısal ve köklü değişikliklere gittiği tespit edilmiştir.

Entegre raporlama sunumuna geçiş yapacak şirket yöneticilerinin, işletme hakkında tüm departmanlardan bilgi alarak işletmenin raporlama sunumunun kalitesini artırması gerektiği tespit edilmiştir. Bu değişimin yapısal ve köklü olması, şirketler için önem arz etmektedir. Bu açıdan, entegre raporlama sunumu, yapısal ve köklü bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

Raporlama sürecinde iç değişim mekanizmasının incelendiği nitel araştırmada, Türkiye’de sınırlı sayıdaki entegre rapor yayınlayan şirket sayısı sonuçların güvenilirliğini etkilemiş olabilir. Bu açıdan, ilerleyen dönemlerde, entegre raporlama yayınlayan şirket sayısının artması ile görüşmelerin tamamının üst düzey yöneticilerle yapıldığı bir çalışma, sonuçların güvenilirliğini artırabilir.

Bu çalışma, entegre raporlama yayınlayan firmaların raporlama süreçlerindeki değişimi ve entegre raporda yer alan içerik öğelerinin raporu kullanan kurumsal yatırımcıların kararlarında etkili olup olmadığını ortaya koyması açısından, hem raporu yayınlayan hem de raporu kullanan katılımcıların görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, entegre raporlamanın iki farklı yönünü tartışan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abeysekera, I. (2014). A Template for Integrated Reporting. *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227-245.
- Aceituno, J. F., Ariza, L. R., & Sánchez, I. G. (2013). Is Integrated Reporting Determined by a Country's Legal System? An Exploratory Study. *Journal of Cleaner Production*, 44, 45-55.
- Adams, C. A. (2002). Internal Organisational Factors Influencing Corporate Social and Ethical Reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(2), 223-250.
- Adams, C. A. (2015). The International Integrated Reporting Council: A call to action. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 23-28.
- Adams, C. A., & McNicholas, P. (2007). Making a difference: Sustainability reporting, accountability and organisational change. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 20(3), 382-402.
- Adams, S., & Simnett, R. (2011). Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector. *Australian Accounting Review*, 21(3), 292-301.
- Alalwani, M., & Dayı, F. (2019). Bireysel Yatırımcıların Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda Bir Uygulama. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 3289-3313.
- Alp, A., & Kılıç, S. (2014). *Kurumsal Yönetim*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Amit, R., & Zott, C. (2001). Value Creation in E-Business. *Strategic Management Journal*, 22, 493-520.
- Aras, G., & Sarioğlu, G. U. (2015). *Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama*. İstanbul: TÜSİAD.
- Arnold, V., Bedard, J. C., Phillips, J. R., & Sutton, S. G. (2012). The Impact of Tagging Qualitative Financial Information on Investor Decision Making: Implications for XBRL. *International Journal of Accounting Information Systems*, 13(1), 2-20.

- Atkins, J., & Maroun, W. (2015). Integrated Reporting in South Africa in 2012: Perspectives from South African Institutional Investors. *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 197-221.
- Aydın, S. (2015). *Entegre Raporlama*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Ayoola, T. J., & Olasanmi, O. (2013). Business Case for Integrated Reporting in the Nigerian Oil and Gas Sector. *Social and Environmental Accounting*, 7(1), 30-54.
- Bakar, S., & Yi, A. N. (2016). The Impact of Psychological Factors on Investors' Decision Making in Malaysian Stock Market: A Case of Klang Valley and Pahang. *Procedia Economics and Finance*, 35, 319-328.
- Berberoğlu, V. (2019). Entegre Raporlama Uygulamalarının Çoklu Sermaye Öğeleri Ve Kılavuz İlkeler Çerçevesinde Analizi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berksoy, B. (2018). Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporlama Metodolojisinin Sektörel Bazda Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bernardi, C. (2015). Integrated Reporting- Insights Critical Issues and Future Research Agenda. Roma Tre Universta Degli Studi .
- Berthon, B. (2010). Responding to the Crisis: Redefining Corporate Value. *Corporate Governance: The International Journal of Business In Society*, 10(4), 354-359. doi:<https://doi.org/10.1108/14720701011069588>
- Besler, Ö. N. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlama Algılama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Borsa İstanbul. (2014). *Şirketler için Sürdürülebilirlik Rehberi*. İstanbul: Borsa İstanbul.
- Brown, S., Dutordoir, M., Veld, C., & Veld-Merkoulova, Y. (2019). What is the Role of Institutional Investors in Corporate Capital Structure Decisions? A Survey Analysis. *Journal of Corporate Finance*, 35, 270-286.
- Bulut, E., & Er, B. (2017). Davranışsal Kurumsal Finans Ekseninde Kurumsal Finansal Kararlar: Bir Literatür Değerlendirmesi. *International Journal of Economic and Administrative Studies*(20), 34-50.

- Busco, C., Frigo, M. L., Quattrone, P., & Riccaboni, A. (2013). Redefining Corporate Accountability through Integrated Reporting. *Strategic Finance*, 33-41.
- Caner, A. E. (2019, Haziran). Bireysel Yatırımcıların Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörler. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chang, C.-H., & Lin, S.-J. (2015). The Effects of National Culture and Behavioral Pitfalls on Investors' Decision-Making: Herding Behavior in International Stock Markets. *International Review of Economics and Finance*, 37, 380-392.
- Chiu, C. (2016). Integrated Reporting: Exploring the effects of Integrated Reporting in South Africa. Erasmus University Rotterdam.
- Churet, C., & Eccles, R. G. (2014). Integrated Reporting, Quality of Management and Financial Performance. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(1), 8-16.
- Cohen, J., Holder-Webb, L., Nath, L., & Wood, D. (2011). Retail Investors' Perceptions of the Governance, and Corporate Social Decision-Usefulness of Economic Performance, Governance, and Corporate Social Responsibility Disclosures. *Behavioral Research in Accounting*, 23(1), 109-129.
- Crifo, P., Forget, V. D., & Teyssier, S. (2015). The Price of Environmental, Social and Governance Practice Disclosure: An Experiment with Professional Private Equity Investors. *Journal of Corporate Finance*, 35, 168-194.
- Cruz, A. L., Patel, C., Ying, S., & Pan, P. (2020). The Relevance of Professional Skepticism to Finance Professionals' Socially Responsible Investing Decisions. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 26, 1-4.
- Çelebier, M. (2018). Türkiye'de Entegre Raporlamada Kullanılan Göstergelerin Belirlenmesine Yönelik Araştırma ve Uygulama Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelebier, M., & Çankaya, F. (2019). Entegre Raporlama ile ilgili Yapılan Çalışmalar: Literatür Çalışması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(2), 179-196.

- Çelik, L. (2019). Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli ile Ölçülmesi. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çüm, S., Demir, E. K., Gelbal, S., & Kışla, T. (2018). Kayıp Veriler Yerine Yaklaşık Değer Atamak için Kullanılan Gelişmiş Yöntemlerin Farklı Koşullar Altında Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 230-249.
- Dahms, D. (2012). Investigating the relevance of selected aspects of integrated reporting in the banking industry. Potchefstroom Business School, Potchefstroom Campus of the North-West University.
- Deloitte. (2012). *Integrated Reporting: Navigating Your Way to a Truly Integrated Report*. Johannesburg: Deloitte.
- Deloitte. (2015a). *The New International Integrated Reporting Framework A Review Guide for Audit Committee Members*. Auckland: Deloitte.
- Deloitte. (2015b). *A Directors Guide to Integrated Reporting*. London: Deloitte.
- Deloitte. (2018). *Overview of integrated reports Published by SBF 120 companies in 2018*. Paris: Deloitte.
- Eccles, R. G., & Armbrester, K. (2011). A Integrated Reporting in the Cloud: Two Disruptive Ideas Combined. *IESE Insight*, 13-20.
- Eccles, R. G., & Krzus, M. P. (2010). *One Report: Integrated Reporting for a Sustainable Strategy*. John Wiley & Sons, Inc.
- Eccles, R. G., & Saltzman, D. (2011). Achieving Sustainability Through Integrated Reporting. *Stanford Social Innovation Review*, 9(3), 56-61.
- Eccles, R. G., & Spiesshofer, B. (2015). Integrated Reporting for a Re-Imagined Capitalism. *Harvard Business School*, No:16-032.
- Eccles, R. G., Krzus, M. P., & Ribot, S. (2015). *The Integrated Reporting Movement*. John Wiley and Sons Inc.
- Elmacı, O., & Sevim, Ş. (2017). Entegre Raporlamada Küresel Gelişmeler ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 18-36.

- Ercan, C., & Kestane, A. (2014). Kurumsal Raporlamada Yeni Bir Yaklaşım Olarak Entegre Raporlama ve Bir Vaka Çalışması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(8), 13-27.
- ERTA. (2017). Entegre Raporlama Türkiye Ağı-ERTA, Sunum 2017. ERTA. Ocak 2019 tarihinde www.entegreraporlamatr.org adresinden alındı
- ERTA. (2019). *Entegre Raporlama Türkiye Hakkında*. Mart 2019 tarihinde Entegre Raporlama Türkiye: <http://entegreraporlamatr.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz.aspx> adresinden alındı
- EY. (2014). *Tomorrow's Investment Rules: Global Survey of Institutional Investors on Non-Financial Performance*. London: Ernst and Young.
- Flores, E., Fasan, M., Mendes-da-Silva, W., & Sampaio, J. O. (2019). Integrated Reporting and Capital Markets in An International Setting: The Role of Financial Analysts. *Business Strategy and the Environment*, 28, 1466-1480.
- Flower, J. (2015). The International Integrated Reporting Council: A story of failure. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 1-17.
- Gambetti, E., & Giusberti, F. (2019). Personality, Decision-Making Styles and Investments. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 80, 14-24.
- Goldman, J. (2014). INTEGRATED REPORTING: Inspiring companies to integrate sustainability into their business strategy and practice? Department of Environmental and Geographical Science, University of Cape Town.
- Gökçen, B. A., & Eldemir, E. (2019). Entegre Raporlama ve Türk İşletmelerinde Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 357-378.
- Gökten, S. (2016). Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistematik Bir Öneri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(4), 741-765.
- GRI. (2019). Haziran 2019 tarihinde About Sustainability Reporting: <https://www.globalreporting.org/information/sustainability-reporting/Pages/default.aspx> adresinden alındı
- Havlova, K. (2015). What Integrated Reporting Changed: The Case Study of Early Adopters. *Procedia Economics and Finance*, 34, 231-237.

- Hertgers, I. (2016). Integrated reporting The implementation and development of integrated reporting at TenneT.
- Higgins, C., Stubbs, W., & Love, T. (2014). Walking the Talk(s): Organisational Narratives of Integrated Reporting. *Accounting & Auditing Accountability Journal*, 14(2), 1090-1119.
- Hildingsson, J., & Kjellberg, V. (2016). Strategic Information Disclosure through Integrated Reporting. Jönköping University, International Business School.
- Hoffmann, C., & Fieseler, C. (2012). Investor Relations Beyond Financials - Non-Financial Factors and Capital Market Image Building. *Corporate Communications: An International Journal*, 17(2), 138-156.
- Hoque, M. E. (2017). Why Company Should Adopt Integrated Reporting? *International Journal of Economics and Financial*, 7(1), 241-248.
- Hsiao, P.-C. (2015). Usefulness of Integrated Reporting Concepts to Investment Decision-making: Empirical Evidence from Taiwan. The University of Waikato.
- Ighian, D. S. (2015). Ontegrated Reporting - The Future of Financial Reporting. *Internal Auditing and Risk Management*, 2(38), 125-134.
- IIRC. (2011). *Discussion Paper (Towards Integrated Reporting Communicating Value in the 21st Century)*. Integrated Reporting Council.
- IIRC. (2013a). *Uluslararası <ER> Çerçevesi*. International Integrated Reporting Council.
- IIRC. (2013b). *The International <IR> Framework*. The International Integrated Reporting Council.
- IIRC. (2013c). *Consultation draft of the international <IR> Framework*. The International Integrated Reporting Council.
- Integrated Reporting. (2014). <https://integratedreporting.org>. Ocak 2019 tarihinde <https://integratedreporting.org/resource/international-ir-framework/> adresinden alındı
- IRC of SA. (2011). *Framework for Integrated Reporting and the Integrated Report Discussion Paper*. The Integrated Reporting Committee of South Africa.
- İslamoğlu, H., & Alnaçık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta.

- Johnston, P., Santillo, D., Everard, M., & Robèrt, K.-H. (2007). Reclaiming the Definition of Sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*, 14(1), 60-66.
- Joubert, W. S. (2015). An assessment of Integrated Reporting Practices in the Mining Industry of South Africa. Faculty of Economic and Financial Sciences, University of Johannesburg.
- Karaburun, G. (2019). Muhasebe Kültürü ve Entegre Raporlama Farkındalığı İlişkisi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karğın, S., Aracı, H., & Aktaş, H. (2013). Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 1, 27-46.
- Kartal, M. T., Yüksek, S., & Zengin, S. (2017). Türk Bankacılık Sektöründeki Kar Dağıtım Kısıtlamalarının Yatırımcıların Kararları Üzerindeki Etkileri. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 38-51.
- Kaya, U., Aygün, D., & Yazan, Ö. (2016). 1. Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak EEntegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir araştırma. 6, 11. Trabzon: KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi.
- Kelton, A. S., & Pennington, R. R. (2012). Internet Financial Reporting: The Effects of Information Presentation Format and Content Differences On Investor Decision Making. *Computers in Human Behavior*, 28, 1178-1185.
- KING I. (1994). *King Report on Corporate Governance for South Africa*. Parklands: Institute of Directors in Southern Africa.
- KING II. (2002). *King Report on Corporate Governance for South Africa*. Parklands: Institute of Directors in Southern Africa.
- KING III. (2009). *King Report On Corporate Governance For South Africa*. The Institute of Directors in Southern Africa.
- KING IV. (2016). *KING IV Report*. The Institute of Directors in Southern Africa.
- King, M., & Roberts, L. (2017). *Entegre Düşünce*. İstanbul: Argüden Yönetişim Akademisi.
- Köse, E., & Çetinel, T. (2017). Kurumsal Ve Entegre Raporlama: Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 155-181.
- KPMG. (2011). *Integrated Reporting -Performance insight through Better Business Reporting*. London: KPMG.

- KPMG. (2012a). *What does an Integrated Report look like?* London: KPMG.
- KPMG. (2012b). *Performance insight through Better Business Reporting*. KPMG.
- KPMG. (2016). *Corporate Reporting - Evolution and Integration*. Sydney: KPMG.
- KPMG. (2018). *Voices on Reporting: Integrated Reporting*. New Delphi: KPMG.
- KPMG. (2019a). *Integrated Reporting: The Current Scenario in Turkey*. İstanbul: KPMG.
- Küçükgergerli, N. (2017). *Entegre Raporlama Endeksi*. İstanbul: Türkmen Yayınevi.
- Küçüksille, E., & Usul, H. (2012). Bilişsel Önyargılar ve Yatırımcı Kararlarına Etkileri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 24-35.
- Kwaghfan, A. (2015, Temmuz). Impact of Sustainability Reporting on Corporate Performance of Selected Quoted Companies in Nigeria. Nijerya: University of Nigeria.
- Landau, S., & Everitt, B. S. (2004). *A Handbook of Statistical Analyses Using SPSS*. London: Chapman & Hall/CRC.
- Laughlin, R. C. (1991, Nisan). Environmental Disturbances and Organizational Transitions and Transformations: Some Alternative Models. *in Organization Studies*, 12(2), 208-232.
- Lemma, T. T., Khan, A., Muttakin, M. B., & Mihret, D. G. (2019). Is Integrated Reporting Associated with Corporate Financing Decisions? Some Empirical Evidence. *Asian Review of Accounting*, 27(3), 425-443.
- Lindgreen, A., & Swaen, V. (2010). Corporate Social Responsibility. *ijmr_277 1..7. International Journal of Management Reviews*, 12(1), 1-7. doi:10.1111/j.1468-2370.2009.00277.x
- Mio, C., Marco, F., & Pauluzzo, R. (2016). Internal application of IR principles: Generali's Internal Integrated Reporting. *Journal of Cleaner Production*, 139, 204-218.
- Misra, R., Srivastava, S., & Banwet, D. (2019). Do Religious and Conscious Investors Make Better Economic Decisions? Evidence from India. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 22, 66-74.

- Morris, M., Schindehutte, M., & Allen, J. (2005). The Entrepreneur's Business Model: Toward a Unified Perspective. *Journal of Business Research*, 58, 726-735.
- Nkosi, J. (2015). Going Green: The Impact of Integrated Sustainability Reporting Within JSE Companies. Nelson Mandela Metropolitan University.
- Oral, T. (2018). Entegre Raporlamada İçerik Analizi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önder, Ş. (2018). *Kurumsal Raporlamanın Yeni Trendi*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Parveen, S., Satti, Z. W., Subhan, Q. A., & Jamil, S. (2020). Exploring Market Overreaction, Investors' Sentiments and Investment Decisions in Emerging Stock Market. *Borsa _Istanbul Review*, 20(3), 1-12.
- Petersen, H., & Svensson, J. (2016). Intellectual Capital Disclosures: The effect of mandatory Integrated Reporting. *Journal of Business Ethics*, 90, 1-14.
- PwC. (2010). *Our Integrated Reporting Framework*. PwC.
- PwC. (2012). *Integrated Reporting The Future of Corporate Reporting*. PricewaterhouseCoopers.
- PwC. (2013). *Integrated Reporting: Taking the First Steps*. PwC.
- PwC. (2015). *Implementing Integrated Reporting*. PwC.
- Rose, J. M. (2001). The Effects of Multimedia-Induced Affective States on Recall and Decision-Making By Individual Investors. *International Journal of Accounting Information Systems*, 2, 22-40.
- Sansar, G. (2015). Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açısından Sermaye piyasasının Etkinliği ve Borsa İstanbul Örneği. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarioğlu, M. (2018). Future of Financial Reporting: Advancements of Integrated Reporting. Dokuz Eylül üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saygılı, E., & Şahin, Y. (2018). Finansal Performans ile Hisse Senedi Yatırımcı Kararları Arasındaki İlişki: BİST Çimento Sektöründe TOPSIS Uygulaması. *İzmir Democracy University Social Sciences Journal*, 1(1), 16-45.
- Serafeim, G. (2014). Integrated Reporting and Investor Clientele. No: 14-069. Harvard Business School Working Paper.

- Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28691, 28 Haziran 2013.
- Sevim, Ş., & Bayhan, B. (2018). *Kamu Sektöründe Entegre Raporlama*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Simnett, R., & Huggins, A. L. (2015). Integrated Reporting And Assurance: Where Can Research Add Value? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(1), 29-53.
- Slack, R., & Tsalavoutas, I. (2018). Integrated Reporting Decision Usefulness: Mainstream Equity Market Views. *Accounting Forum*, 42, 184-198.
- Solak, B., Gönen, S., & Rasgen, M. (2017, Mart). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(1), 166-188.
- Solomon, J., & Maroun, W. (2012). *Integrated reporting: the influence of King III on social, ethical and environmental reporting*. London: The Association of Chartered Certified Accountants.
- Solstice. (2005). *Integrated Reporting - Issues and Implications For Reporters*. Netherlands: Solstice Sustainability Works.
- Steyn, M. (2014). Organisational benefits and implementation challenges of mandatory integrated reporting Perspectives of senior executives at South African listed companies. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(4), 476-503.
- Stubbs, W., & Higgins, C. (2014). Integrated Reporting and Internal Mechanisms of Change. *Accounting, auditing & accountability journal*, 27(7), 1068-1089.
- Şimşek, A. (2018). Raporlama Kavramı ve Entegre Raporlamanın Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tepedelen, A. (2019). Entegre Raporlama ve Entegre Raporlamanın Türk Bankacılık Sektöründeki Uygulamasına Yönelik Bir Araştırma. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

- Thomson, I. (2015). But does sustainability need capitalism or an integrated report? a commentary on 'The International Integrated Reporting Council: A story of failure' by Flower. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 18-22.
- Topal, Y. (2019, Mayıs). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Tespiti: Bursa İli Örneği. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü.
- Topçu, M. K., & Korkmaz, G. (2015). Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-22.
- Tuna, Ö. (2014). Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşım ve Uygulamaları: KOBİ'lere Yönelik Bir Araştırma. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UK-GBC. (bt). *Practical how-to guide: Implementing Integrated Reporting*. London: The UK Green Building Council.
- UN Global Compact. (2015). *The Ten Principles of the UN Global Compact*. Ocak 2020 tarihinde <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles> adresinden alındı
- United Nations. (1987). *Our Common Future*. United Nations.
- Villiers, C. d., & Staden, C. v. (2012). New Zealand Shareholder Attitudes Towards Corporate Environmental Disclosure. *Pacific Accounting Review*, 24(2), 186-210.
- Vohraa, S., & Davies, G. (2020). Investor Regret, Share Performance and the Role of Corporate Agreeableness. *Journal of Business Research*, 110, 306-315.
- White, A. L. (2005). *New Wine, New Bottles: The Rise of Non-Financial Reporting*. Cambridge: Business for Social Responsibility (BSR).
- Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliği. (2013). *T.C. Resmi Gazete*, 28854, 17 Aralık 2013
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, G., & Kocamış, T. U. (2018). *Entegre Raporlama - Sürdürülebilir ve Daha İyi Bir Yönetim için Entegre Raporlama*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.

- Yılmaz, N. D. (2016). Entegre Raporlamanın Yatırımcılar Açısından Analizi ve Entegre Yatırım Analizi Algoritması. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, E. (2018). *Entegre Raporlama - Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Kurumsal Raporlamanın Gelişimi*. Bursa: Dora .
- Yüksel, F. (2017). *Entegre Raporlama* –. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Yüksel, F., & Aracı, H. (2017). Entegre Raporlama, Türk İşletmelerinin Entegre Raporlamaya Bakışı Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 24(3), 741-757.
- Zhou, S., Simnett, R., & Green, W. (2017). Does Integrated Reporting Matter to the Capital Market? *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, 53(1), 94-132.

EKLER

Ek-1:

Anket Formu

Bu anket formu Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan ve Boğaziçi Üniversitesi Finans Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından da desteklenen **“Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Entegre Raporlamanın Sermaye Piyasaları Üzerindeki Etkisi”** başlıklı Doktora tez çalışması için yapılmaktadır. **Yapılan bu tez çalışması kalitatif (niteliksel) bir çalışmadır. Kurumsal yatırım şirketi hakkında herhangi bir kantitatif (niceliksel) bilgi istenmemektedir. Çalışmada sadece kurumsal yatırım şirketinde istihdam edilmiş olan yatırım uzmanının görüşleri talep edilmektedir.** Anket çalışması yaklaşık olarak 8 dakika süreceği tahmin edilmekte ve elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Sürdürülebilirlik Raporlaması: Bir şirketin veya bir kuruluşun günlük faaliyetlerinden kaynaklanan ekonomik (economic), çevresel (environmental), sosyal (social) ve yönetsel (governance) performansı hakkında finansal bilgi kullanıcılarına bilgi sağlayan raporlama türüdür.

Entegre Raporlama: Bir kuruluşun stratejisinin, kurumsal yönetiminin, performansının ve beklentilerinin kuruluşun dış çevresi bağlamında kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmayı nasıl sağlayacağını kısa ve öz bir şekilde bildirilmesidir.

Ahmet AKBAŞ

Doktora Öğrencisi

İşletme Bölümü

I) ENTEGRE RAPORLAMA İÇERİK ÖĞELERİNİN YATIRIMCI KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Aşağıda Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporlamanın içerdiği bilgilerin yatırımcı kararları üzerindeki etkisine ilişkin görüşleriniz sorulmaktadır. Ankette sunulan her bir madde, sizin yatırım kararlarınız üzerinde ne derece etkili olduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu konudaki görüşlerinizi “5=Oldukça Etkilidir”, ‘4=Etkilidir’, ‘3=Kararsızım (Ne etkilidir- Ne etkisizdir)’ , ‘2=Etkisizdir’ , ‘1=Oldukça Etkisizdir’ maddelerinden size en uygun olanını ‘X’ işareti koyarak belirtiniz.

	Aşağıda Sunulan Raporlama İçeriğindeki Bilgiler, Raporlama Yapan Firma Hakkında Verecek Olduğunuz Yatırım Kararlarında Ne Derece Etkilidir. 5=Oldukça Etkilidir, 4=Etkilidir, 3=Kararsızım (Ne etkilidir- Ne etkisizdir) , 2=Etkisizdir, 1=Oldukça Etkisizdir	Oldukça Etkilidir	Etkilidir	Kararsızım	Etkisizdir	Oldukça Etkisizdir
A	HAZIRLANAN RAPORUN SINIR VE KAPSAMI					
A1	Raporun Hangi Faaliyet Dönemine Ait Olduğunun Belirtilmesi	5	4	3	2	1
A2	Hangi Raporlama Prensiplerinin Uygulandığının Açıklanması (Örneğin, TFRS, TMS, GRI, IIRC)	5	4	3	2	1
A3	İşletmenin Hangi Bölgelerde Faaliyetlerini Gerçekleştirdiğinin Açıklanması	5	4	3	2	1
A4	Yayınlanan Raporun Denetimi ve Güvencesi	5	4	3	2	1
A5	Hazırlanan Raporun Kısa ve Öz Olması	5	4	3	2	1
B	İŞLETME MODELİ VE İŞLETME YAPISI					
B1	İşletmenin Faaliyette Bulunduğu Sektör	5	4	3	2	1
B2	İşletme Şeması ve Hiyerarşik (Dikey Hiyerarşi – Yatay Hiyerarşi) Yapısı	5	4	3	2	1
B3	Üst Yöneticilerin Kaç Yönetim Kurulu Toplantısına Katıldığının Açıklanması	5	4	3	2	1
B4	İş Modelinin Raporlamada Açıklanması	5	4	3	2	1
C	İŞLETMENİN FAALİYET DURUMLARINI ANLAMA					
C1	İşletmelerin Faaliyetlerinde Önemli Olan Riskleri Açıklaması	5	4	3	2	1
C2	İşletmelerin Finansal Risklerini Açıklaması	5	4	3	2	1
C3	İşletmelerin Yapmış Olduğu veya Yürüttüğü Sosyal ve Toplumsal Projeler	5	4	3	2	1
C4	İşletmelerin Çevresel Problemlere Yönelik Faaliyetleri	5	4	3	2	1
C5	Ana Paydaşlarla (Devlet, Kredi Verenler, Satıcılar, Tedarikçiler) Olan İlişkilerin Açıklanması	5	4	3	2	1
C6	Araştırma-Geliştirme Politikaları, Teknoloji/Bilgi Birikimi veya İnsan Kaynakları Hakkında Bilgiler	5	4	3	2	1
D	STRATEJİK HEDEFLER VE ANAHTAR PERFORMANS GÖSTERGELERİ					
D1	İşletmenin Stratejik Hedeflerinin Açıklanması (Misyon, Vizyon)	5	4	3	2	1
D2	Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı, Çalışan Memnuniyeti vb. gibi Anahtar Performans Göstergeleri	5	4	3	2	1
E	İŞLETMENİN PERFORMANS ÇIKTILARININ DİKKATE ALINMASI					
E1	Stratejik Hedeflerin Performans Çıktısı (Verimlilik, Etkinlik, Etkililik, Maliyetlerin Düşürülmesi, Yenilikçi vb. gibi)	5	4	3	2	1

E2	İşletmenin Önemli Çıktıları (Ürün, Hizmet Sunumu veya Diğer İşletmeler İçin Yenilikçi Fikirler vb.)	5	4	3	2	1
E3	Anahtar Performans Göstergeleri Çıktıları (Müşteri Memnuniyeti, Pazar Payı gibi)	5	4	3	2	1
F	İŞLETMENİN GELECEK PERFORMANS HEDEFLERİ					
F1	Gelecek Performansı ile İlgili Niyet Beyanı	5	4	3	2	1
F2	Kısa – Orta – Uzun Vadedeki Performans Hedefleri	5	4	3	2	1
G	İŞLETMENİN ÜCRETLENDİRME POLİTİKALARI					
G1	İşletmenin Çalışanlarının Nasıl Ücretlendirildiğinin Açıklanması	5	4	3	2	1
G2	Ücretlendirme ile İlgili Performans Kriterleri	5	4	3	2	1
G3	İşletmenin Üst Düzey Yöneticilerinin Ücret Politikası	5	4	3	2	1
G4	Çalışanlara Verilen Mali veya Mali Olmayan Ödüllerin Açıklanması	5	4	3	2	1
G5	Gelecekteki Ücretlendirmeyi Etkileyebilecek Faktörler	5	4	3	2	1
H	ANALİTİK YORUMLAR					
H1	Üst Yöneticilerin Finansal Performans Hakkındaki Yorumları	5	4	3	2	1
H2	Üst Yöneticilerin Ekonomik Performans Hakkındaki Yorumları	5	4	3	2	1
H3	Üst Yöneticilerin Çevresel Performans Hakkındaki Yorumları	5	4	3	2	1
H4	Üst Yöneticilerin Sosyal Performans Hakkındaki Yorumları	5	4	3	2	1
H5	"Enerji Tasarrufu Harcamaları Oranı", "Atık Yönetimi Harcamaları Oranı" gibi Çevresel Analiz Verileri	5	4	3	2	1
H6	"Sosyal Sorumluluk Harcamaları Oranı" gibi Sosyal Analiz Verileri	5	4	3	2	1
I	ÜLKE EKONOMİSİ VE SEKTÖREL BİLGİLER					
I1	Yatırım Yapılan Ülkenin Ekonomik Göstergeleri (GSMH, Döviz Endeksleri, Büyüme Hızı, İthalat-İhracat Oranları vb.)	5	4	3	2	1
I2	Şirketin Faaliyet Gösterdiği Ülkelerdeki Ekonomik Göstergeler	5	4	3	2	1
I3	Faaliyet Gösterilen Ülkelerdeki Kurumsal Vergi Oranı	5	4	3	2	1
I4	Sektör ve Tüketim Eğilimlerinin Belirlenerek Gelecek Hakkında Tahminler Yapılması	5	4	3	2	1
I5	Yatırım Yapılan Ülkenin Yatırım Teşvik Politikalarının Açıklanması	5	4	3	2	1
J	İŞLETMENİN FİNANSAL PERFORMANSI					
J1	"Cari Oran", "Likidite Oranı", "Nakit Oran" gibi Likidite Oranları	5	4	3	2	1
J2	"Alacak Devir Hızı", "Stok Devir Hızı", "Borç Devir Hızı" gibi Faaliyet Oranları	5	4	3	2	1
J3	"Aktif Karlılığı", "Öz Kaynakların Karlılığı", "Satış Karlılığı" gibi Karlılık Oranları	5	4	3	2	1
J4	"Finansal Kaldıraç Oranı", "Öz kaynak Oranı", "Finansman Oranı" gibi Finansal Yapı Oranları	5	4	3	2	1
J5	"Fiyat-Kazanç Oranı", "Hisse Başına Kar Payı Oranı", gibi Borsa Performans Oranları	5	4	3	2	1
J6	"Aktif Büyüme Oranı", "Satış Büyüme Oranı" gibi Büyüme Oranları	5	4	3	2	1

II. KİŞİSEL BİLGİLER

1	Cinsiyetiniz?	Erkek ()	Kadın ()			
2	Yaşınız?	24'ten daha az ()	24-31'den daha az ()	31-38'den daha az ()	38-45'ten daha az ()	45 ve üstü ()
3	Öğrenim Durumunuz?	Lise ()	Yüksekokul ()	Fakülte ()	Yüksek L. ()	Doktora ()
4	Kurumsal Yatırım Şirketindeki Rolünüz?	Yatırım Uzmanı ()	Portföy Yöneticisi ()	Fon Yöneticisi ()	Araştırma Uzmanı ()	Diğer, Lütfen Belirtiniz. ()
5	5a. Finans Sektöründeki Toplam Çalışma Yılıınız?	1-3'ten daha az ()	3-6'dan daha az ()	6-10'dan daha az ()	10-15'ten daha az ()	15 ve Üstü ()
	5b. Kurumsal Yatırım Şirketlerindeki Toplam Çalışma Yılıınız?	1-3'ten daha az ()	3-6'dan daha az ()	6-10'dan daha az ()	10-15'ten daha az ()	15 ve Üstü ()
6	Hangi Kurumsal Yatırım Şirketinde Çalışıyorsunuz?	Bankalar ve Aracı Kurumlar ()	Portföy Yönetim Şirketi ()	Yatırım Ortaklığı ()	Bireysel Emeklilik Şirketi ()	Sigorta Şirketi ()
7	7a. Sürdürülebilirlik Raporlaması Hakkında Araştırma Yapacak, İnceleyecek Yeterli Zamanım Olmadı	Evet ()	Hayır ()			
	7b. Şu Anda Yapmış Olduğum Analizlerde Sürdürülebilirlik Raporlamasını Kullanıyorum	Evet ()	Hayır ()			
	7b'deki Cevap Evet ise: Sürdürülebilirlik Raporlamasının Daha Etkili Olduğunu Düşünüyorum.	Evet ()	Hayır ()			
8	8a. Entegre Raporlama Hakkında Araştırma Yapacak, İnceleyecek Yeterli Zamanım Olmadı	Evet ()	Hayır ()			
	8b. Şu Anda Yapmış Olduğum Analizlerde Entegre Raporlamayı Kullanıyorum	Evet ()	Hayır ()			
	8b'deki Cevap Evet ise: Entegre Raporlamanın Daha Etkili Olduğunu Düşünüyorum.	Evet ()	Hayır ()			

Ek-2:

Mülakat Kılavuzu

1. Giriş

- a) Katılımcıya Teşekkür Konuşması
- b) Görüşme Öncesinde, Mülakata İlişkin Aşağıdaki Bilgilerin Sunumu
 - Araştırmanın amaçlarının açıklanması,
 - Hangi bilgilerin alınması gerektiği ve elde edilen bu bilgilerin nasıl kullanılacağı hakkında katılımcıya bilgilendirme yapılması, (Laughlin Modeli üzerine konuşma)
 - Mülakatın tahmini süresinin belirtilmesi,
 - Katılımcının hakları (istediği soruya cevap verme de özgür olduğu, bilgilerin güvenliği ve gizliliği) hakkında bilgilendirme yapılması,
 - İmza formunun imzalatılması

2. Mülakatın Başlaması

- a) Özgeçmiş
 - Kendi hakkınızda biraz bilgi verebilir misiniz?
 - Kaç yıldır bu firmada (organizasyonda) çalışıyorsunuz?
 - Daha önceki iş deneyimleriniz ve şu andaki iş pozisyonunuz hakkında bilgi verebilir misiniz? Firmada hangi sorumluluklara sahipsiniz?
- b) Sürdürülebilirlik Raporlaması
 - Sürdürülebilirlik sizce neyi ifade ediyor?
 - Daha önce sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgiye sahip miydiniz?
 - Türkiye’de yatırımcıların sosyal ve çevresel konular hakkında yeterli bilinç düzeyine sahip olduğunu düşünüyor musunuz?
- c) Entegre Raporlama
 - Daha önce entegre raporlama hakkında bilgiye sahip miydiniz?

- Entegre raporlama sunumu hazırlanması esnasında yaşadığınız problemleri kısaca anlatabilir misiniz?
- Entegre raporlama uygulayacak işletmeler için öneri ve tavsiyeleriniz nelerdir?
- Entegre raporlamanın klasik finansal tablolardan daha fazla etkiye sahip olacağını düşünüyor musunuz?
- Sürdürülebilirlik raporlaması ile kıyasladığınızda bu etkiyi değerlendirebilir misiniz?
- Entegre raporlama, sürdürülebilirlik raporlamasına göre daha az ve öz bilgiye sahip olması sebebiyle, sürdürülebilirlik ile alakalı bazı önemli bilgilerin paylaşımını engelleyeceğini söyleyebiliriz. Sizce, entegre raporlamanın yaygınlaşmaya başlamasından sonra, sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyor musunuz?

d) Yatırım Kararları

- Yatırım karar süreci çok yönlü bir süreçtir ve birçok faktörden etkilenmektedir (kişisel deneyimler, değerler, inançlar ve tahminler vb. gibi). Sizce yatırım karar verme sürecinde, entegre raporlamada yer alan finansal ve finansal olmayan bilgilerin yatırımcı kararlarını etkileyeceğini düşünüyor musunuz? Neden?
- Entegre raporlamada yer alan değer yaratmaya ilişkin bilgilerin sizin yatırım kararları almanızda etkili olacağını düşünüyor musunuz?
- Yatırım kararları ile sürdürülebilirlik arasında herhangi bir bağlantı, bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?
- Türkiye'deki yatırımcıların çevresel (Environmental) , sosyal (Social) ve yönetim (governance) konuları hakkında endişeli olduğunu düşünüyor musunuz?

e) İç Değişim Mekanizması

- Entegre raporlama sunumuna geçilmesinde paydaşların (yani ortakların, yatırımcıların veya devletin) etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?
- Entegre raporlamaya geçişte firmanın tüm çalışanları bu değişimin doğru olduğuna inanıyor muydu, yoksa üst düzey yöneticilerin talepleri doğrultusunda mı entegre raporlama sunumuna geçiş yapıldı? Çalışanlardan bu değişime herhangi bir direnç oldu mu?
- Entegre raporlama hazırlama aşamasında entegre raporlama komitesi üyeleri arasında bir hedef birliği oluşturuldu mu?
- Entegre raporlama hazırlanmasında departmanlar arası iletişimin oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Firmanın tüm departmanlarının entegre raporlama sürecine katkı sağladığını söyleyebilir misiniz?
- Bildiğiniz üzere departmanlar arasındaki iletişimin zayıf olması, entegre rapor hazırlanmasında olumsuz etkiler oluşturabilir. Hatta bilgi paylaşımının az olması veya hiç olmaması entegre raporlamayı karmaşık hale getirebilir. Peki entegre rapor hazırlanma aşamasında, departmanlar arasında bilgi paylaşımı noktasında herhangi bir direnç ile karşılaştınız mı?
 - Özellikle finansal olmayan bilgiye karşı ön yargının çok olduğu finans-muhasebe departmanından bu değişime karşı bir direnç var mıydı?
- Entegre raporlama hazırlanırken, departmanlar arasındaki iletişimi artırmak, kolaylaştırmak ve daha hızlı bir iletişimi sağlamak için herhangi bir eğitim veya oryantasyon programı düzenlendi mi?
- Entegre raporlama komitesi hazırlanırken, sürdürülebilirlik komitesinden farklı bir komite mi kuruldu, yoksa sürdürülebilirlik komitesinin devamı niteliğinde miydi?
 - Örneğin, muhasebe-finance departmanından herhangi bir üye var mıydı?

- Raporun hazırlanmasında hangi departman öncülük etti?
- Öncülük eden departman yöneticilerinin, muhasebe-finance departmanında çalışanlara ulaşmakta gönülsüz olduğunu düşünüyor musunuz? (Direnc olduğu için)
- Muhasebe-finance departmanında raporun hazırlanması ile ilgili herhangi bir direnc gösterildi mi?
- Entegre raporlamada finansal olmayan konulara daha fazla odaklanıldığını düşünüyor musunuz?
- Önemlilik kavramı subjektif bir kavramdır. Peki, entegre raporlama hazırlama aşamasında, önemlilik ile ilgili herhangi bir kriter belirlediniz mi?
 - Örneğin, sürdürülebilirlik raporlamasında yer alan su tüketiminin azalması, entegre raporlamada tutarı düşük olduğu için sunulmayabilir.
- Entegre raporlama hazırlarken herhangi bir rehberden (GRI4, IIRC raporlama çerçevesi) yararlandınız mı?
 - Kullanıldı ise, rehberin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

3. Sonuç ve Değerlendirme

- Entegre raporlama hazırlanması aşamasında bulunmuş, yaptığımız bu araştırma çalışmasına katkı sağlayacağını düşündüğünüz bir kişi var mı? Bu kişiyi bizi yönlendirebilir misiniz?
- Mülakat konusu ile ilgili başka yorum, görüş veya önerileriniz var mı?
- Sonuç ve değerlendirme kısmında ne söylemek istersiniz?

Ek-3

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı

Araştırmacı: Arş. Gör. Ahmet Akbaş
E-mail:
Telefon:

Danışman: Prof. Dr. Osman Karamustafa
E-mail:
Telefon:

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali Coşkun
E-mail:

ÖN YAZI

Değerli Beyefendi/Hanımfendi,

Entegre raporlama hazırlama sürecinin Türkiye’de nasıl yönetildiğini ortaya çıkarmak ve entegre raporlamanın aynı zamanda yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik edip etmediğini ortaya koymak için bir mülakat görüşmesi talep edilmektedir.

Özellikle Amerika ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde bir trend haline gelen entegre raporlama, yatırımcı kararlarında önemli etkiye sahip olmaya başlamıştır. Bununla birlikte, ülkemizde entegre raporlama üzerine çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Özellikle entegre raporlama sürecindeki değişim mekanizması üzerine ülkemizde yapılan bir çalışma halihazırda görülmemektedir. Bu çalışmanın amacı, entegre raporlamanın Türkiye’de raporlama sürecinin nasıl yönetileceğini ortaya çıkarmak ve entegre raporlamanın aynı zamanda da yenilikçi sunum mekanizmalarını teşvik edip etmediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu mülakat görüşmesinde ek olarak, entegre raporlamanın ve sürdürülebilirlik raporlamanın yatırımcı kararları üzerindeki etkisini de ortaya çıkarabilmek için bazı sorular sorulacaktır. Bu sorular, yeni entegre raporlama konseptinin bilgi kullanıcılarına, özellikle yatırımcılara, faydalı bilgi sağlayıp sağlamadığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, Prof. Dr. Osman Karamustafa ve Doç. Dr. Ali Coşkun danışmanlığında sürdürülmektedir. Yapılan bu araştırma çalışmasının bulguları, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Doktora tez çalışmasında kullanılacaktır. Mülakat görüşmesi yaklaşık olarak 30-45 dakika süreceği tahmin edilmektedir. Araştırma tamamlandıktan sonra hazırlanan rapor, talep edilmesi durumunda, katılımcıya sunulabilmektedir.

Bu görüşme de herhangi bir ön hazırlık, araştırma veya çalışma beklenmemektedir. Sadece mülakatta katılımcının algısı ve cevapları beklenmektedir. Çalışma içeriğinde katılımcının kimlik bilgileri, çalıştığı kurum veya kuruluş kesinlikle belirtilmeyecek, katılımcıların yorumları kodlama yöntemi kullanılarak çalışmada kullanılacaktır (örneğin, A1 katılımcı). Mülakat görüşmeleri kaydedilecek, sadece araştırmacı ve danışmanlar tarafından, araştırma çalışması için kullanılacak ve **kişisel bilgileriniz kesinlikle gizli tutulacaktır**. Mülakat görüşme tarihleri Eylül – Ekim 2019 tarihleri arasında planlanmaktadır.

Ek-4:

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Araştırma Konusu: Entegre Raporlamada Değişim Mekanizması

Ön Yazıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

E-mail:

Telefon:

Araştırmacının Adı-Soyadı ve İletişim Bilgileri

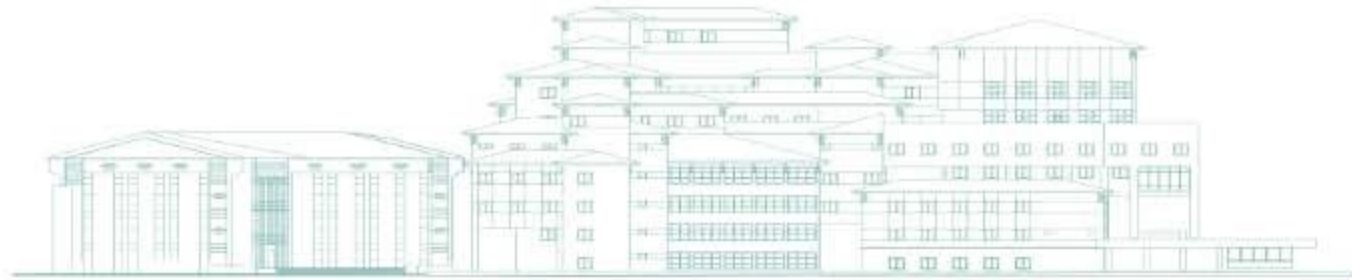
Ahmet Akbaş

Danışmanın Adı-Soyadı ve İletişim Bilgileri

Prof. Dr. Osman Karamustafa

Danışmanın Adı-Soyadı ve İletişim Bilgileri

Dr. Öğr. Üyesi Ali Coşkun

Ek-5:**Kurumsal Yatırım Şirketleri**

	ARACI KURUMLAR	40	NETA MENKUL DEĞERLER A.Ş.
1	A1 CAPITAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER	41	OSMANLI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
2	ACAR MENKUL DEĞERLER A.Ş.	42	OYAK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
3	AHLATCI YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	43	PHILLIPCAPITAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.
4	AK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	44	PİRAMİT MENKUL KIYMETLER A.Ş.
5	ALAN YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	45	POLEN MENKUL DEĞERLER A.Ş.
6	ALB MENKUL DEĞERLER A.Ş.	46	PRİM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
7	ALNUS YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	47	QNB FİNANS YATIRIM MENKUL DEĞERLER
8	ALTERNATİF MENKUL DEĞERLER A.Ş.	48	REEL KAPİTAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.
9	ANADOLU YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	49	SANKO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
10	ATA YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	50	STRATEJİ MENKUL DEĞERLER A.Ş.
11	BAHAR MENKUL DEĞERLER TİCARETİ A.Ş.	51	ŞEKER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
12	BAŞKENT MENKUL DEĞERLER A.Ş.	52	TACİRLER YATIRIM MENKUL DEĞERLER
13	BİZİM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	53	TEB YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
14	BGC PARTNERS MENKUL DEĞERLER A.Ş.	54	TERA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
15	BURGAN YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	55	TURKISH YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
16	CITI MENKUL DEĞERLER A.Ş.	56	ÜNLÜ MENKUL DEĞERLER A.Ş.
17	CREDIT SUISSE İSTANBUL MENKUL DEĞERLER A.Ş.	57	VAKIF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
18	DELTA MENKUL DEĞERLER A.Ş.	58	VENBEY YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
19	DENİZ YATIRIM MENKUL KIYMETLER A.Ş.	59	VERİM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
20	DEUTSCHE SECURITIES MENKUL DEĞERLER	60	YAPI KREDİ YATIRIM MENKUL DEĞERLER
21	DİNAMİK MENKUL DEĞERLER A.Ş.	61	YATIRIM FİNANSMAN MENKUL DEĞERLER
22	GARANTİ YATIRIM MENKUL KIYMETLER	62	ZİRAAT YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
23	GCM YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.		BANKALAR
24	GEDİK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	63	AKBANK T.A.Ş.
25	GLOBAL MENKUL DEĞERLER A.Ş.	64	AKTİF YATIRIM BANKASI A.Ş.
26	HALK YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	65	ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.
27	HSBC YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	66	ALTERNATİFBANK A.Ş.
28	ICBC TURKEY YATIRIM MENKUL DEĞERLER	67	ANADOLUBANK A.Ş.
29	IKON MENKUL DEĞERLER A.Ş.	68	BANKPOZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.
30	ING MENKUL DEĞERLER A.Ş.	69	BURGAN BANK A.Ş.
31	INVEST-AZ YATIRIM MENKUL DEĞERLER	70	CITIBANK A.Ş.
32	IŞIK MENKUL DEĞERLER A.Ş.	71	DENİZBANK A.Ş.
33	İFO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	72	DEUTSCHE BANK A.Ş.
34	İNTEGRAL YATIRIM MENKUL DEĞERLER	73	DİLER YATIRIM BANKASI A.Ş.
35	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	74	FİBABANKA A.Ş.
36	MARBAŞ MENKUL DEĞERLER A.Ş.	75	GSD YATIRIM BANKASI A.Ş.
37	MEKSA YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	76	ICBC TURKEY BANK A.Ş.
38	METRO YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	77	ING BANK A.Ş.

39	MORGAN STANLEY MENKUL DEĞERLER A.Ş.	78	KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.
79	MUFG BANK TURKEY A.Ş.	115	AVRASYA GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
80	NUROL YATIRIM BANKASI A.Ş.	116	DENİZ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI
81	ODEA BANK A.Ş.	117	DOĞUŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
82	PASHA YATIRIM BANKASI A.Ş.	118	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
83	QNB FİNANSBANK A.Ş.	119	HALK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI
84	RABOBANK A.Ş.	120	İDEALİST GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
85	SOCIETE GENERALE (SA)	121	İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
86	ŞEKERBANK T.A.Ş.	122	KİLER GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI
87	T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş.	123	KÖRFEZ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
88	TURKISH BANK A.Ş.	124	MARTI GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
89	TURKLAND BANK A.Ş.	125	MİSTRAL GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
90	TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.	126	NUROL GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
91	TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	127	ÖZAK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI
92	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	128	ÖZDERİCİ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
93	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	129	PANORA GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
94	TÜRKİYE İHRACAT KREDİ BANKASI A.Ş.	130	PEKER GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
95	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	131	PERA GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
96	TÜRKİYE KALKINMA VE YATIRIM BANKASI A.Ş.	132	REYSAŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
97	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	133	SERVET GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
98	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	134	SİNPAŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
99	VAKIF KATILIM BANKASI A.Ş.	135	TORUNLAR GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
100	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	136	TREND GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI
101	ZİRAAT KATILIM BANKASI A.Ş.	137	TSKB GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
	YATIRIM ORTAKLIĞI	138	VAKIF GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
102	EGELİ-CO TARIM GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	139	YAPI KREDİ KORAY GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
103	GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	140	YENİ GİMAT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
104	HEDEF GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI	141	YEŞİL GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
105	HUB GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	142	ATLAS MENKUL KIYMETLER YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
106	İŞ GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	143	EURO MENKUL KIYMET YATIRIM ORTAKLIĞI
107	RHEA GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI	144	EURO KAPİTAL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
108	VERUSATURK GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	145	EURO TREND YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
109	AKFEN GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI	146	GARANTİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
110	AKİŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI	147	İŞ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
111	AKMERKEZ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI	148	METRO YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
112	ALARKO GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI	149	OYAK YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
113	ATA GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	150	VAKIF MENKUL KIYMET YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.

114	ATAKULE GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.		
PORTFÖY YÖNETİM ŞİRKETLERİ			
151	24 GAYRİMENKUL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	191	QINVEST PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
152	ACTUS PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	192	QNB FİNANS PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
153	AK PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	193	RE-PIE GAYRİMENKUL VE GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
154	AKFEN GAYRİMENKUL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	194	STRATEJİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
155	ALBARAKA PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	195	ŞEKER PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
156	ARZ GAYRİMENKUL VE GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	196	TACİRLER PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
157	ATA PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	197	TEB PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
158	ATLAS PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	198	ÜNLÜ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
159	AZİMUT PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	199	VERA VENTURE GAYRİMENKUL VE GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
160	BİZİM PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	200	YAPI KREDİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
161	DENİZ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	201	ZİRAAT PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.
162	FERONİA GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.		BİREYSEL EMEKLİLİK SUNAN ŞİRKETLER
163	FİBA PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	202	AEGON HAYAT VE EMEKLİLİK A.Ş.
164	FOKUS PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	203	ALLİANZ HAYAT VE EMEKLİLİK A.Ş.
165	GARANTİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	204	ALLİANZ YAŞAM VE EMEKLİLİK A.Ş.
166	GEDİK PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	205	ANADOLU HAYAT EMEKLİLİK A.Ş.
167	GLOBAL MD PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	206	ASYA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
168	HEDEF PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	207	AVİVASA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
169	HSBC PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	208	AXA HAYAT VE EMEKLİLİK A.Ş.
170	ICBC TURKEY PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	209	BEREKET EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
171	ING PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	210	BNP PARİBAS CARDİF EMEKLİLİK
172	INVESTRADE PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	211	CİGNA FİNANS EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
173	İSTANBUL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	212	ERGO EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
174	İŞ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	213	FİBA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
175	KALENDER GAYRİMENKUL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	214	GARANTİ EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
176	KARE PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	215	GROUPAMA EMEKLİLİK A.Ş.
177	KT PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	216	HALK HAYAT VE EMEKLİLİK A.Ş.
178	LOGOS PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	217	KATILIM EMEKLİLİK
179	MAQASID PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	218	METLİFE EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
180	MARMARA CAPITAL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	219	NN HAYAT EMEKLİLİK
181	MAXİS GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	220	VAKIF EMEKLİLİK A.Ş.
182	MEKSA PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	221	ZİRAAT HAYAT VE EMEKLİLİK A.Ş.
183	METRO PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.		SİGORTA ŞİRKETLERİ
184	MÜKAFAT PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	222	AKSİGORTA
185	OMURGA GAYRİMENKUL VE GİRİŞİM SERMAYESİ PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	223	ANADOLU SİGORTA
186	ORAGON GAYRİMENKUL PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	224	ANADOLU HAYAT EMEKLİLİK A.Ş.
187	OSMANLI PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	225	AVİVASA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
188	OYAK PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	226	GÜNEŞ SİGORTA
189	PAAMCO MİREN PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	227	HALK SİGORTA
190	PERFORM PORTFÖY YÖNETİMİ A.Ş.	228	RAY SİGORTA

Ek-6:**Dönüştürülmüş Faktör Matrisi**

“	Faktörler									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
J3	,954									
J6	,942									
J4	,941									
J5	,927									
J1	,860									
J2	,852									
G2		,909								
G3		,850								
G1		,844								
G4		,829								
G5		,804								
H2			,897							
H1			,880							
H3			,759							
H4			,686							
E1			,496							
C4				,853						
H5				,724						
C3				,719						
H6				,578						
C1					,871					
C2					,802					
B4					,557					
A4					,487					
C6					,429					
D1						,692				
F1						,659				
F2						,625				
D2						,624				
B2						,474				
E2							,726			
A3							,670			
E3							,575			
I4								,772		
I5								,698		
I3								,624		
I1									,723	
I2									,708	
B1									,587	
C5									,505	
A1										,831
A2										,811

ÖZ GEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Ahmet Akbaş		
Doğum Yeri ve Yılı			
Medeni Durumu			
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce – İleri		
Öğrenim Durumu	Başlama- Bitirme Yılı		
Lisans	2006	2011	Yıldız Teknik Üniversitesi – İİBF İşletme Bölümü
Yüksek Lisans	2013	2015	Rochester Institute of Technology- Master of Business Administration
Doktora	2016	-	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi – SBE İşletme
Çalıştığı Kurum		Başlama – Ayrılma Yılı	
Recep Tayyip Erdoğan üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Araştırma Görevlisi		2016	Halen Devam Ediyor
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	European Accounting Association		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	“Kamu-Özel Ortaklığı Projelerinde Ülke Riskinin Azaltılması için Finansal Modellemeye Duyulan İhtiyaç”- Karamustafa O., Akbaş A. - I. Uluslararası Türkiye Muhasebe ve Finans Tarihi Kongresi, Malatya (Tam Metin Yayınlanan Bildiri) “Entegre Raporlamanın İç Değişim Mekanizması ve Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi”- Karamustafa O. (Yürütücü), Akbaş A. (Araştırmacı) – (Bilimsel Araştırma Projesi)		
Yayınlar	Akbaş, A., Çoşkun, A., & Karamustafa, O. (2020). Entegre Raporlamanın Tarihsel Gelişimi ve Literatür Çalışması <i>Turkish Studies-Economics, Finance, Politics</i>		
Aldığı Ödüller	Milli Eğitim Bakanlığı Yurtdışı Eğitim Bursu (YLSY)		
İletişim (eposta)			